

2024

RASTOČI SLOVARJI

**Slovar
slovenskega
knjižnega jezika
16. stoletja**

Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja 2024

Zbirka: Rastoči slovarji

ISSN 2536-2968

Urednik zbirke: Andrej Perdih

Tehnična urednica zbirke: Duša Divjak Race

Prva e-izdaja je pod pogoji licence Creative Commons [CC-BY-NC-ND 4.0](#) prosto dostopna:

<https://doi.org/10.3986/9789610510215>

GLAVNI UREDNIKI

Andreja Legan Ravnikar

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1334-1360>

Metod Čepar

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4925-4197>

Alenka Jelovšek

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3818-096X>

Eva Trivunović

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9136-519X>

Mitja Trojar

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3334-2413>

AVTORJI

Andreja Legan Ravnikar, Metod Čepar,
Alenka Jelovšek, Eva Trivunović, Mitja Trojar

TEHNIČNI PREGLED

Alenka Jelovšek, Eva Trivunović, Maruša
Žibred

TEHNOLOŠKA PODPORA

Andrej Perdih

Aleš Mihelič

OBLIKOVANJE IN PRELOM

Duša Divjak Race

OBLIKOVANJE NASLOVNICE

Brane Vidmar

IZDAJATELJA

Slovenska akademija znanosti in
umetnosti in ZRC SAZU, Inštitut za
slovenski jezik Frana Ramovša

ZANJU

Peter Štih, Oto Luthar in Kozma Ahačič

ZALOŽNIK

ZRC SAZU, Založba ZRC

ZANJ

Oto Luthar

GLAVNI UREDNIK ZALOŽBE

Aleš Pogačnik

Ljubljana 2025

Publikacija je nastala v okviru programov
P6-0038 in P6-0437, ki ju financira ARIS, in
programa Naravna in kulturna dediščina
slovenskega naroda, ki ga financira SAZU.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

[COBISS.SI-ID 239933955](#)

ISBN 978-961-05-1021-5 (PDF)

**Slovar
slovenskega knjižnega jezika
16. stoletja 2024**

Založba ZRC

Uvod

Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja 2024 prinaša sodoben jezikovni opis dela besedja najstarejše knjižne slovenščine. Vključuje slovensko gradivo iz vseh tiskanih del protestantskih piscev od leta 1550 do leta 1603 (53 del), ne pa tudi sočasnih (rokopisnih) del drugih avtorjev. Publikacija prinaša predvsem gesla na črki G (skoraj polovica vsebovanih geselskih sestavkov) in F (okoli 40 odstotkov geselskih sestavkov), nekaj gesel pa je tudi na črke E, H in J. Predstavljenih je nekaj obsežnejših besednih družin, med drugim *evangelij*, *farizej*, *flis*, *ferdamati*, *fraj*, *globok*, *gluh* in *gnil*. Gesla si le deloma sledijo po abecednem redu, saj so znotraj navedenih črk prednostno obravnavane smiselno (pomensko ali oblikovno) povezane iztočnice.

Slovar vsebuje 370 razlagalnih slovarskih sestavkov (gesel), ki jih na makrostrukturni ravni uvaja enobesedna občnoimenska iztočnica. V njem so sistematično predstavljene značilnosti vsakokratnega leksema in večbesednih (tudi frazeoloških in terminoloških) leksikalnih enot, ki vključujejo iztočnico, po vseh ravlinah jezikovnega sistema, s poudarkom na natančnih predmetnopomenskih in funkcijskih opisih leksikalnih enot. Glavni del gesla je strukturalistično zasnovan opis vsakokratnega pomena, s hierarhično nižje oštevilčenimi podpomeni in s poševnicami (/) ločenimi pomenskimi odtenki. V njihovem okviru so citirani ponazarjalni zgledi, pomenski opis pa dopolnjuje natančen popis frazemov in terminoloških besednih zvez prve in druge stopnje z dokazilnimi zgledi. Slovarski sestavek pri prevzetih besedah in tvorjenkah iz njih zaključuje razdelek z etimološkim pojasnilom ali sklicem nanj. Pri vseh razlagalnih slovarskih sestavkih je naveden tudi okrajšani podatek o avtorstvu. Prirastek dopolnjuje okoli 170 s predstavljenimi geselskimi sestavki povezanih kazalk.

Iztočnica in njene glasovne različice

Iztočnice so navedene v pisno in glasovno posodobljeni obliki z namenom, da bi bila današnjemu uporabniku pot do iskanih podatkov in obvestil čim bolj olajšana. Če je ohranjeno večje število glasovnih različic, je kot iztočnica upoštevana tista, ki je enaka ali najbližja najbolj uveljavljeni sodobni pojavitveni obliki besede. Podrobneje o pisnem posodabljanju iztočnice, njenih različic in razvrstitvi homonimov gl. *Uvod* v prvo knjigo slovarja (*Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. A–D*. Ljubljana, 2021), dostopen tudi na spletnem portalu Fran ([Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.1). Glasovno neposodobljene različice iztočnice so navedene v oklepaju za iztočnico. Naštete so vse glasovne različice iztočnice, tudi tista, ki nastopa v iztočnični vlogi. Razporejene so po pogostnostnem zaporedju in ločene z vejico. Če pogostnostnega zaporedja ni mogoče rekonstruirati, sta kot pomožni razvrščevalni merili upoštevani časovno in abecedno zaporedje. Iztočnice in različice iztočnice, pri katerih ni nedvoumno, ali gre za pisno varianto pod vplivom tujejezične norme ali za glasovno različico, so nastavljene na podlagi zapisa, ne na podlagi možne glasovne vrednosti, in so označene z votlim krožcem (npr. *firšt* (*firšt*, *first*^o, *furst*^o)).

Iztočnici pri pregibnih besednih vrstah sledi s končnico nakazana druga osnovna oblika, ki je pri samostalniški besedi rodilnik, pri pridevniški besedi obliki za ženski in srednji spol, pri glagolu pa 1. oseba ednine sedanjika (tudi pri brezosebnih glagolih). Če takšna oblika ni izpričana, jo rekonstruiramo; kjer je rekonstrukcija negotova, jo označimo z zvezdico (npr. *fretar -ja**). Pri tujejezičnih besedah tipa *epilogus*, ki se sklanjajo po latinskih sklanjatvah (citatno) in ne po slovenskih sklanjatvenih vzorcih, se namesto sklonskega obrazila uporablja znak (-). Na tem mestu je z ustreznimi kvalifikatorji opozorjeno tudi na morebitno nesklonljivost ali variantnost v sklanjatvi oz. spregatvi. Posamezne različice so ločene s poševnico in si sledijo po pogostnosti ali verjetnostnem zaporedju, kadar izpričanih odvisnih sklonov ni ali jih je premalo. Oblikoslovne končnice so glasovno posodobljene. Kadar se pregibne besedne vrste v gradivu ne pregibajo, je na to opozorjeno z ustrezno oznako (npr. nesklonljivo, gl. *gera*). Nepregibne besedne vrste tega razdelka nimajo

Sledi **podatek o besedni vrsti** skupaj z morebitnimi dodatnimi slovničnimi informacijami, kadar veljajo za vse pomene iztočnice. Pri samostalnikih je dopolnjen s podatkom o spolu, pri zaimkih o vrsti zaimka, pri glagolih o glagolskem vidu (pri dvovidskih glagolih sta navedena oba, na prvem mestu je naveden prevladujoči: dovršni in nedovršni, nedovršni in dovršni). Pri predlogih je besednovrstna razlaga razširjena s podatkom o vezavi (če je ena sama), npr. **čez** predlog s tožilnikom). Kadar je oznaka besedne vrste ali drugih slovničnih informacij negotova, je označena z zvezdico (*). Kadar oznaka besedne vrste ni možna ali smiselna, je označena s pomišljajem (-). Posebno oznako imajo naslednje kategorije: členica, črka, črkje, glas, dvoglasnik, troglasnik, glasovna zveza, predpona, končnica, končaj, zlog, okrajšava, številka, znak in ločilo. Uporabljajo se predvsem pri primerih iz slovnice in abecednikov.

Sledi **usmerjevalna rekonstrukcija naglasa**, zapisana v oglatih oklepajih, kjer je podana informacija o jakostnem naglasu, pridobljena ob primerjavi zgodovinske rekonstrukcije ter stvarnega gradiva. Predvideno naglasno mesto je označeno z ravno pokončno črtico pred naglašenim zlogom. Na dolžino naglašene jedra zloga je opozorjeno z dvopičjem, kračina pa je nezaznamovana, npr. [**gank** 'ga:nka]. Na izrazito nezanesljivost (že tako ne popolnoma zanesljive) rekonstrukcije je opozorjeno z znakom [?], ki se vedno nanaša na rekonstrukcijo v celoti. Podrobneje o rekonstrukciji naglasa gl. *Iz knjižne izdaje*, razdelek 2.1.2.3.

Za rekonstrukcijo naglasa je naveden **podatek o številu pojavitev iztočnice in o številu knjig, v katerih se pojavlja** (npr. P 3, K 3), ki mu sledijo okrajšano naveden seznam del (npr. TP 1566, TP 1595, MTh 1603). Z natančnim podatkom o številu pojavitev so navedene iztočnice, ki se pojavljajo redkeje (do 300 pojavitev), podatek za iztočnice z več pojavitvami pa je zaokrožen (npr. P približno 550, K 32). Kronološko urejen seznam knjig skupaj s standardiziranimi krajšavami je naveden v razdelku na koncu uvoda: Viri za slovar.

Oblikoslovno zaglavje želi na uporabniku prijazen način podati čim več podatkov o oblikoslovju, pisavi in onaglaševanju/označevanju v obravnavanem gradivu. Po kategorijah, značilnih za posamezne besedne vrste, so v njem predstavljene vse oblike, ki se razlikujejo od sodobnih, in vse oblike, kjer prihaja do variant, poleg njih pa glede na besedno vrsto obvezno še posamezne tipične oblike (podrobneje v *Iz knjižne izdaje*, razdelek 2.1.2.5). Prikaz oblik nepregibnih besed (z izjemo (iz)pridevniških prislovov) ima en sam razdelek brez oblikoslovne oznake. Osnovno načelo je, da vse odvisne oblike, ki sledijo paradigmi, nakazani v obrazilnem sklopu, nadomeščamo s puščico (→), če je paradigma enaka kot v sodobni slovenščini. Za puščico navajamo vse oblike, ki se razlikujejo od sodobnih, in vse oblike, kjer prihaja do variant. Kadar oblika izkazuje od sodobne drugačno paradigmo, ki je ne prikazujemo v obrazilnem sklopu (npr. pri pridevniku

-iga), v kateri pa ne prihaja do variant, puščica sledi prvi odvisni obliki, ki kaže to paradigmo, in nadomešča vse oblike, ki se brez dvojnic sklanjajo po nakazani paradigmi.

Pri iztočnicah, ki imajo (ali bi lahko imele) različne variante zapisov (skupaj ali narazen), sledi **podatek o pisanju skupaj ali narazen**: zapis samo narazen (■ ■), samo skupaj (■■), prevladujoči zapis narazen (◄►) ali skupaj (►◄) ali na izenačenost števila pojavitev za oba načina zapisa (■=■). Podatek dosledno navajamo pri glagolskih kalkih in pri pridevniki s presežniki. Ob prehodu v novo vrstico brez znaka za deljaj v knjigah, kjer ta znak ni dosleden, je lahko ta podatek tudi nepoveden (□□).

Podatek o pogostosti rabe velike začetnice velja za nestandardne pravopisne položaje, zato pri določanju pogostosti ne upoštevamo rabe začetnic na začetku povedi in na začetku verzov ter rabe začetnic v slovarjih na začetku niza. Ob stično zapisanem enozložnem predlogu se upošteva izpričana začetnica obravnavane besede ne glede na začetnico stično zapisanega predloga (npr. *Kfrijhki*: za besedo *frišek* velja, da je zapisana z malo začetnico). Opozarjamo na rabo velike začetnice (Ⓥ), rabo male začetnice (Ⓜ), prevladujočo rabo velike začetnice (ⓋⓂ), prevladujočo rabo male začetnice (ⓂⓋ), izenačeno rabo obeh začetnic (ⓋⓂ) ali na nepovedne primere (Ⓞ).

Slovarski sklop

Zaglavju pri nekaterih iztočnicah sledi Slovarski sklop, medrazdelek, ki hkrati predstavlja uvod v razlagalno-ponazarjalni del slovarskega sestavka. Namenjen je navedkom iz sočasnih slovarjev in iz seznamov slovarskega tipa, ki jih zaradi pomenske širine tujejezičnih ustreznice iztočnice ni mogoče zanesljivo uvrstiti med dokazila določenega pomena, podpomena ali pomenskega odtenka.

Razlagalno-ponazarjalni del slovarskega sestavka

Pomenske enote v razlagalno-ponazarjalnem delu so razvrščene po predvidenem vrstnem redu in hierarhično. Pomeni so označeni z arabskimi števkami in si sledijo od osnovnega (najmočnejšega, najbolj pogostega, nevtralnega, izhodiščnega, ne nujno izvirnega) pomena k pomenom, ki so od njega vse bolj oddaljeni (drugotni, manj pogosti, bolj zaznamovani, bolj specifični). Pri slovničnih besedah odloča o razvrščanju razlag pogostnost, ob enaki pogostnosti pa ustaljeno slovnično zaporedje. Pomenom so podrejeni podpomeni, ki so označeni z zaporednimi arabskimi števkami, ki za piko sledijo številki nadrejenega pomena (npr. 1.1, 1.2), in pomenski odtenki, ki so označeni z eno poševnico (/) in so glede na druge zglede umaknjeni v desno. Kadar je pomen en sam, praviloma ni številčen, razen če ima enega ali več podpomenov. Pomenski kvalifikator pren. napoveduje razdelek, v katerem je predstavljena pomensko prenesena raba iztočnice (gl. *fercerati*). Razdelek sledi izhodiščnemu pomenu v novi vrsti in je glede na predhodne zglede umaknjen v desno.

Iztočnice so pomensko oz. funkcijsko predstavljene v razlagalnem sklopu. V njem si sledijo kvalifikatorji, razlage in pojasnila v naslednjem vrstnem redu:

1. slovnični kvalifikator*
2. slovnično pojasnilo*
3. neslovnični kvalifikator*
4. neslovnično pojasnilo in opozorilo na rabo v stalnih besednih zvezah*
5. vezljivost*

6. razlaga
7. sodobna ustreznica
8. pojasnilo o sodobni rabi*

* Deli, označeni z zvezdico, so neobvezni.

Ta vrstni red je v veljavi pri razlaganju pomenov in podpomenov, v okrnjeni obliki pa tudi pri razlaganju pomenskih odtenkov. Razlaga in sodobna ustreznica sta obvezni, a lahko v posebnih primerih ena od njiju nadomešča obe.

Kvalifikatorji, kvalifikatorska pojasnila in vezljivost so podrobneje predstavljeni v dokumentu [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.4.1.

Iztočnice so razložene z **opisnimi razlagami**, ki pri predmetnopomenskih besednih vrstah kažejo na vsebino označevanega pojava, pri slovničnih pa na razmerje med besedami, oz. s funkcijskimi razlagami, ki kažejo na vlogo besede v besedilu. V njih so praviloma uporabljene besede, ki so v sedanjem času splošno rabljene in stilno neoznačene. Opisna razlaga je razlaga, namenjena natančni določitvi pomena besede. Pri nekaterih tvorjenkah je opisna razlaga posredna in vsebuje sklic na pomen podstavne besede, ki ga označuje znak *↗*; v primeru, ko je podstavna beseda večpomenska, je dodana številka pomena (npr. **evangelistov** *ki se nanaša na evangeliste*^{↗2}; *evangelistovski*). Če se sklic nanaša na vse pomene večpomenke, številke posameznih pomenov niso navedene (gl. *gospodarjev*). Opisni razlagi za podpičjem sledi **razlaga s sodobno ustreznico**, ki ima predvsem vlogo usmerjevalca k pravilnemu in hitrejšemu razumevanju besede (poleg tega tudi za lažje strojno iskanje delnih sinonimov, za lažje oblikovanje zgodovinskega slovarja v prihodnosti ipd.). Eni razlagi je, če obstaja, obvezno dodana ena sodobna ustreznica, izjemoma dve. Znotrajjezikovni prevod starejših enobesednih in večbesednih leksemov v sodobno slovenščino je posebnost zgodovinskega slovarja in predstavlja stično točko s sodobno knjižno slovenščino in njenimi govorci. Če sodobne ustreznice za določeno razlago ne navajamo, pomeni, da je ni. V redkih primerih, kadar opisna razlaga zaradi omejenosti gradiva ne bi bila smiselna/možna (npr. posamične pojavitve v Megiserjevih slovarjih), podajamo samo sodobno ustreznico. Navedba več sodobnih ustreznic v tem primeru kaže na nezmožnost natančnejše zamejitve pomena.

Sklop, ki predstavlja posamezni zgled, sestavljajo naslednje informacije:

1. slovnični kvalifikator*
2. slovnično pojasnilo*
3. neslovnični kvalifikator*
4. neslovnično pojasnilo*
5. besedilo zgleda
6. lokacija zgleda
7. zapostavljena razlaga*
8. navedba mesta s podobnim zgledom*
9. navedba tujejezične prevodne predloge*

* Deli, označeni z zvezdico, so neobvezni.

Neobvezne uvajalne sestavine zgleda (slovnični kvalifikator, slovnično pojasnilo, neslovnični kvalifikator in neslovnično pojasnilo) so enake kot pri razlagalnem delu in so natančnejše pojasnjene v dokumentu [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.4.1.

Zgledi so pogosto navedeni v skrajšani obliki. Izpuščeni so obvestilno manj pomembni oz. nepotrebni deli besedila. Na začetno in končno krajšanje ni posebej opozorjeno, z dvema pikama (..) je označen le izpust znotraj zgleda. Od končnih ločil se ohranjata le klicaj in vprašaj, druga se ne navajajo. V zgledih so primeri pojavitve iztočnice označeni s krepkim tiskom. Ker v nasprotnem primeru ločevanje ne bi bilo dosledno, so krepki tudi stično zapisani nezložni predlogi. Posegi avtorja slovarskega sestavka v besedilo so označeni. Na ugotovljene tiskovne

napake in nepričakovane zapise je opozorjeno s klicajem v stično pripisanem oglatem oklepaju (npr. *ffalfh prigido[!] inu foblubami tar pryteshom te ludi odpelati od fuetiga Euangelia* TC 1550, (4a)). Če je zaradi boljšega razumevanja zgleda besedilo treba dopolniti (npr. s konkretizacijo osebkov ali predmeta), je dodatek vstavljen v oglatem oklepaju. Navadno je naveden v oblikovno prilagojeni ter pisno in glasovno posodobljeni obliki. Prav tako so v oglatem oklepaju za enačajem pojasnjene nekatere težje razumljive besede oz. konstrukcije (npr. *Koku fe ima deshelfka Gofpofhina dèrshati? Odguvor. Ima biti Boshja flufhabniza, inu ta mezh nikar sabftojn, tamuzh k'mafshovanju [= maščevanju], zhes te hudobne, inu k'hvali tém dobrim, nofsiti, nyh opravilu ftrezhi inu flifsig biti* ZK 1595, 201). Kadar je bila pri nepopolnih ali težko čitljivih besedah opravljena rekonstrukcija manjkajočega ali slabo vidnega, je tudi to dodano v oglatem oklepaju (npr. *Ena grintoua Ouza/ enu cillu kardelu ouaz off[kr]uni* TL 1561, 34b). Če ni vidnega ali čitljivega več besedila, stojita v oglatem oklepaju dve piki. Če je iz pomenskih ali stilnih razlogov treba upoštevati vrstičnost zapisa besedila v izvirniku (pesmi), je na konec vrstice opozorjeno z dvema pokončnima črticama (| |). Opombe ob robu besedila se zapisujejo med lomljenima oklepajema. Znak < napoveduje začetek in znak > konec citiranja robne opombe. V besedilu se ta zapisuje na koncu zgleda in ne za besedo, na katero se nanaša. Zapis zvezdice ali nadpisanih majhnih črk (npr. ^a, ^b, ^c) se ohrani v primerih, ko navajamo tudi opombo, na katero kažejo. Te primere vselej pišemo stično.

Vsak zgled je opremljen z lokacijo, to je s skrajšanim podatkom o avtorju, delu, letnici njegovega izida in (za vejico) o strani, na kateri se zgled pojavlja. Pri besedilih, ki so razdeljena na več posebej ostraničenih delov, je podatek o strani dopolnjen z rimsko številko, ki označuje aktualni del besedila (npr. DB 1584, I,241a). V primeru, da je stran v izvirniku napačno številčena, je pravilna številka zapisana v oglatem oklepaju za enačajem (npr. DB 1584, III,74a[=77a]).

Posamezne zglede lahko pojasnjujejo zapostavljene razlage. Zapisane so v pomanjšanem ležečem tisku za zgledom, na katerega se nanašajo. Če se nanašajo na več zgledov, so zapisane samo pri prvem – zlasti kadar gre za razlago istega pomenskega odtenka. Oblikovno so prirejene pojasnjevanju besedi ali besedni zvezi (npr. *Tedaj bo GOSPVD Zebaoth eno Gajshlo zhes njega obudil, kakòr v'tem boju Midian, na tei Skali Oreb, inu bo fvojo palizo vsdignil* DB 1584, II,5 ga bo kaznoval). Dela s podobnim zgledom so navedena za pojasnilom podobno tudi (npr. TT 1577, 479, podobno tudi TT 1581-82). Tujejezična prevodna predloga je navedena, kadar njena navedba bistveno pripomore k razumevanju zgleda. Sledi navedbi lokacije in/ali zapostavljeni razlagi v isti vrstici, uvaja jo pojasnilo po tuji prevodni predlogi (npr. *De te, katera ima fedem otruk, ima edina biti, inu is ferza vsdihati* DB 1584, II,34b; po tuji prevodni *predlogi infirmata est quae peperit septem* VIg, Jer 15,9).

Frazeologija je v prikazana v posebnem razdelku, ki se lahko nanaša na iztočnico v celoti ali na enega od njenih pomenov. V prvem primeru je razdelek uvrščen za zadnji pomen, v drugem primeru pa sledi ustreznemu pomenu. V razdelku so prikazani frazemi dveh stopenj. Kot frazemi prve stopnje so predstavljeni nedvoumni in nesporni primeri frazeološke rabe (npr. *stati na gnilih lesenih nogah*), uvaja jih znak –. Kot frazemi druge stopnje so predstavljeni nekateri manj ustaljeni primeri, kot so enkratno izpričane ekspresivne zveze (npr. *črepinje flikati*); uvaja jih znak – –. Preostale stalne besedne zveze so predstavljene zunaj frazeološkega gnezda (gl. [Iz knjižne izdaje](#), razdelka 2.1.4.1.4 in 2.1.6). Frazemi, ki so izpričani samo enkrat, so predstavljeni v sobesedilu, zgledu praviloma sledi zapostavljena razlaga. V protestantsko rabo trdneje vpeti frazemi so izpostavljeni v slovarski obliki, ki ji sledi razlaga in sodobni frazeološki ustreznik, če obstaja, nato pa zgledi. Izjemoma je posameznim zgledom izpostavljenih frazemov pripisana še zapostavljena razlaga, če pomen zveze v zgledu nekoliko odstopa od ostalih. Podrobneje o obravnavi frazemov gl. [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.5.

V **razdelku Terminologija** so predstavljeni zgledi za stalna besednozvezna poimenovanja, ki poimenujejo strokovne pojme, za razliko od frazemov nimajo konotativnega pomena in so stilno nezaznamovana. Lahko so pomensko prozorna

ali neprozorna. Kot frazeološki se tudi terminološki razdelek lahko nanaša na posamezni pomen ali na celotno geslo, terminološke zveze so urejene po enakih načelih kot frazeološke: lahko so označene kot termini prve (–) ali druge stopnje (– –), lahko so izpostavljene ali pa imajo zapostavljeno razlago. V terminološko gnezdo prve stopnje se uvrščajo termini v današnjem pomenu besede, kjer dvoma o terminološkosti ni (npr. ver. *evangeljsko (dobro) delo*); v gnezdo druge stopnje se uvrščajo stalne besedne zveze, za katere se terminološkost predvideva, ni pa je mogoče dokazati (npr. *deželski firšt*).

Etimologija

Prevzete besede – tako tiste, ki so prišle v slovenščino že prej (izvzete so le najzgodnejše izposojenke, npr. *cerkev*, *križ*), kot tiste, ki so prišle vanjo pri prevajanju verskih, zlasti biblijskih besedil v 16. stoletju – imajo na koncu slovarskega sestavka razdelek z etimološko kazalko, ki ga uvaja znak *ε*. Njen namen ni podati celotne etimologije posamezne besede, temveč uporabnikom slovarja zgolj olajšati nadaljnje iskanje. Najprej je opozorjeno, iz katerega jezika je bila beseda prevzeta (npr. *iz nem.*). Temu podatku za krajšavo prim. (primerjaj) sledi navedba izvirne oblike v njeni sodobni pojavitvi, ki naj bi olajševala uporabniku slovarja morebitno iskanje natančnejših informacij o izvoru in pomenskem razvoju besede v domačih in tujih etimoloških slovarjih. Podrobneje o etimološki kazalki gl. [Iz knjižne izdaje](#), razdelek 2.1.7. Pri prevzetih besedah iz iste besedne družine je etimološka kazalka praviloma navedena zgolj pri eni besedi; pri besedotvorno povezanih iztočnicah je v razdelku Etimologija vodilka na ustrezno geslo, ki vsebuje etimološko kazalko.

Povezano geslo

Nekateri slovarski sestavki se končujejo z vodilko, ki kaže na sorodne besede, obravnavane v drugih slovarskih sestavkih. Glagole povezujemo z deležniki in deležji (ne pa tudi glagolov z glagoli s prostimi morfemi in z glagolniki); pridevnike povezujemo s posamostaljenimi pridevniki, z izpridevniškimi prislovi in s povedkovniki.

Povezava je vedno obojesmerna: vodilko, ki jo uvaja oznaka prim., vsebujeta obe povezani iztočnici. Na podoben način povezujemo tudi izhodiščne glagolske iztočnice z glagolskimi kalki, le da povezava ni obojesmerna, ampak jo ima samo iztočnica izhodiščnega glagola.

Avtorstvo

Slovarski sestavek zaključuje podatek o njegovem avtorju, ki je predstavljen z okrajšavo imena in priimka v razdelku Avtorstvo na koncu gesla. Nekateri slovarski sestavki so bili pripravljeni, še preden je bilo na voljo korpusno gradivo v celoti ali preden so bile sprejete dokončne konceptualne odločitve. Zato so nekatera gesla nastala v soavtorstvu, kjer je jasno razvidno avtorstvo osnovnega besedila in avtorstvo dopolnitve ali predelave. Na to opozarja pojasnilo *sodelovanjem*. Pri nekaterih sestavkih je oblikoslovno zaglavje izdelal drug avtor, ki je okrajšano naveden za pojasnilom oblikoslovno zaglavje.

Slovenski viri (kronološko)

TC 1550	Trubar, Primož: <i>Catechismus</i> , Schwäbisch Hall, 1550.
TA 1550	Trubar, Primož: <i>Abecedarium vnd der klein Catechismus</i> , Schwäbisch Hall, 1550.
TA 1555	Trubar, Primož: <i>ABECEDARIVM</i> , Tübingen, 1555.
TC 1555	Trubar, Primož: <i>CATECHISMVS</i> , Tübingen, 1555.
TE 1555	Trubar, Primož: <i>TA EVANGELI SVETIGA MATEVSHA</i> , Tübingen, 1555.
TM 1555	Trubar, Primož: <i>ENA MOLITOV TIH KERSzhenikou</i> , Tübingen, 1555.
TT 1557	Trubar, Primož: <i>TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA</i> , Tübingen, 1557.
TKo 1557	Trubar, Primož: <i>TA SLOVENSKI KOLENDAR</i> , Tübingen, 1557.
TR 1558	Trubar, Primož: <i>EN REGISHTER</i> , Tübingen, 1558.
TT 1560	Trubar, Primož: <i>TA DRVGI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA</i> , Tübingen, 1560.
TL 1561	Trubar, Primož: <i>SVETIGA PAVLA TA DVA LISTY</i> , Tübingen, 1561.
TR 1561	Trubar, Primož: <i>Regifter vnd fummarifcher Innhalt</i> , Tübingen, 1561.
TAr 1562	Trubar, Primož: <i>ARTICVLI OLI DEILI, TE PRAVE STARE VERE KERSZHANSKE</i> , Tübingen, 1562.
*P 1563	Več urednikov: <i>ENE DVHOVNE PEISNI</i> , Tübingen, 1563.
TO 1564	Trubar, Primož: <i>CERKOVNA ORDNINGA</i> , Tübingen, 1564.
TPs 1566	Trubar, Primož: <i>Ta Celi Pfalter Davidou</i> , Tübingen, 1566.
TA 1566	Trubar, Primož: <i>ABECEDARIVM, OLI TABLIZA</i> , Tübingen, 1566.
KB 1566	Krelj, Sebastijan: <i>OTROZHIA BIBLIA</i> , Regensburg, 1566.
TC 1567	Trubar, Primož: <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Tübingen, 1567.
TL 1567	Trubar, Primož: <i>SVETIGA PAVLA LYSTVVI</i> , Tübingen, 1567.
TP 1567	Trubar, Primož: <i>ENA DVHOVSKA PEISSEN SVBPER TVRKE</i> , Tübingen, 1567.
TPs 1567	Trubar, Primož (ur.): <i>ENI PSALMI, TA CELI CATEhifmus</i> , Tübingen, 1567.
KPo 1567	Krelj, Sebastijan: <i>POSTILLA SLOVENSKA</i> , Regensburg, 1567.
TC 1574	Trubar, Primož (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Tübingen, 1574.
TP 1575	Trubar, Primož: <i>Try Duhouske peifsni</i> , Tübingen, 1575.
TC 1575	Trubar, Primož: <i>CATEHISMVS SDVEIMA ISLAGAMA</i> , Tübingen, 1575.
DJ 1575	Dalmatin, Jurij: <i>JESVS SIRAH</i> , Ljubljana, 1575.
DPa 1576	Dalmatin, Jurij: <i>PASSION</i> , Ljubljana, 1576.
TT 1577	Trubar, Primož: <i>NOVIGA TESTAMENTA PVSLEDNI DEIL</i> , Tübingen, 1577.
JPo 1578	Juričič, Jurij: <i>POSTILLA</i> , Ljubljana, 1578.
DB 1578	Dalmatin, Jurij: <i>BIBLIE, TV IE, VSIGA SVETIGA PISMA PERVI DEIL</i> , Ljubljana, 1578.
TkM 1579	Tulščak, Janž: <i>Kerfzhanske LEIPE MOLITVE</i> , Ljubljana, 1579.
TPs 1579	Trubar, Primož: <i>TA PERVI PSALM SHNEGA TRIEMI ISLAGAMI</i> , Tübingen, 1579.
DC 1579	Dalmatin, Jurij (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Ljubljana, 1579.
BTa 1580	Bohorič Adam: <i>OTROZHIA TABLA</i> , Ljubljana, ok. 1580.
DBu 1580	Dalmatin, Jurij: <i>PERVE BVQVE MOSESSOVE</i> , Ljubljana, 1580.
DPr 1580	Dalmatin, Jurij: <i>SALOMONOVE PRIPVVISTI</i> , Ljubljana, 1580.
DC 1580	Dalmatin, Jurij: <i>CATEHISMVS</i> , Ljubljana, 1580.
TT 1581-82	Trubar, Primož: <i>TA CELI NOVI TESTAMENT</i> , Tübingen, 1581–82.
DB 1584	Dalmatin, Jurij: <i>BIBLIA</i> , Wittenberg, 1584.
DC 1584	Dalmatin, Jurij (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI</i> , Wittenberg, 1584.
DM 1584	Dalmatin, Jurij: <i>KARSZANSKE LEPE MOLITVE</i> , Wittenberg, 1584.
BH 1584	Bohorič, Adam: <i>Arcticae horulae fuccifivae</i> , Wittenberg, 1584.

Dag 1585	Dalmatin, Jurij: <i>AGENDA</i> , Wittenberg, 1585.
DC 1585	Dalmatin, Jurij: <i>TA KRATKI WIRTEMBERSKI CATECHISMVS</i> , Wittenberg, 1585.
TtPre 1588	Trošt, Matija: <i>ENA LEPA INV PRIDNA PREDIGA</i> , Tübingen, 1588.
MD 1592	Megiser, Hieronymus: <i>DICTIONARIVM QVATVOR LINGVARVM</i> , Graz, 1592.
MS 1593	Megiser, Hieronymus: <i>SPECIMEN</i> , Frankfurt, 1593.
TPo 1595	Trubar, Primož: <i>HISHNA POSTILLA</i> , Tübingen, 1595.
TfC 1595	Trubar, Felicijan (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI</i> , Tübingen, 1595.
TfM 1595	Trubar, Felicijan (ur.): <i>LEPE KARSZHANSKE MOLITVE</i> , Tübingen, 1595.
ZK 1595	Znojilšek, Janž: <i>KATECHISMVS DOCTORIA MARTina Luthra</i> , Tübingen, 1595.
MTh 1603	Megiser, Hieronymus: <i>Thefaurus Polyglottus</i> , Frankfurt, 1603.

Tujezični viri (kronološko)

CG	<i>Christliche Gedichte und Lieder</i> . www.christliche-gedichte.de .
GB	<i>Gesangbuch online</i> : Evangelisches Gesangbuch und Gotteslob .
HG 1567	Habermann, Johann: <i>Christliche Gebete für allerlei Noth und Stände der ganzen Christenheit</i> , Wittenberg, 1567.
LB 1545	Luther, Martin: <i>Die gantze Heilige Schrifft</i> , Wittenberg, 1545; München, 1974.
LH 1566	Luther, Martin: <i>Haußpoftill I–III</i> , Nürnberg, 1566.
SA 1559, I	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien auff alle Sontage vnd fürnembsten Fest durchs gantze Jar [Wintertheil]</i> , Nürnberg, 1559.
SA 1559, II	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien von Oftern biß auffs Aduent</i> , Nürnberg, 1558.
SA 1559, III	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien von den fürnembsten Festen durchs gantze Jar</i> , Nürnberg, 1558.

Kratice virov (po abecedi)

*P 1563	Več urednikov: <i>ENE DVHOVNE PEISNI</i> , Tübingen, 1563.
BH 1584	Bohorič, Adam: <i>Arcticae horulae fuccifivae</i> , Wittenberg, 1584.
BTa 1580	Bohorič, Adam: <i>OTROZHIA TABLA</i> , Ljubljana, ok. 1580.
CG	<i>Christliche Gedichte und Lieder</i> . www.christliche-gedichte.de .
Dag 1585	Dalmatin, Jurij: <i>AGENDA</i> , Wittenberg, 1585.
DB 1578	Dalmatin, Jurij: <i>BIBLIE, TV IE, VSIGA SVETIGA PISMA PERVI DEIL</i> , Ljubljana, 1578.
DB 1584	Dalmatin, Jurij: <i>BIBLIA</i> , Wittenberg, 1584.
DBu 1580	Dalmatin, Jurij: <i>PERVE BVQVE MOSESSOVE</i> , Ljubljana, 1580.
DC 1579	Dalmatin, Jurij (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Ljubljana, 1579.
DC 1580	Dalmatin, Jurij: <i>CATEHISMVS</i> , Ljubljana, 1580.
DC 1584	Dalmatin, Jurij (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI</i> , Wittenberg, 1584.
DC 1585	Dalmatin, Jurij: <i>TA KRATKI WIRTEMBERSKI CATECHISMVS</i> , Wittenberg, 1585.
DJ 1575	Dalmatin, Jurij: <i>JESVS SIRAH</i> , Ljubljana, 1575.
DM 1584	Dalmatin, Jurij: <i>KARSZHANSKE LEPE MOLITVE</i> , Wittenberg, 1584.
DPa 1576	Dalmatin, Jurij: <i>PASSION</i> , Ljubljana, 1576.
DPr 1580	Dalmatin, Jurij: <i>SALOMONOVE PRIPVVISTI</i> , Ljubljana, 1580.
GB	<i>Gesangbuch online</i> : Evangelisches Gesangbuch und Gotteslob .
JPo 1578	Juričič, Jurij: <i>POSTILLA</i> , Ljubljana, 1578.
KB 1566	Krelj, Sebastijan: <i>OTROZHIA BIBLIA</i> , Regensburg, 1566.

KPo 1567	Krelj, Sebastijan: <i>POSTILLA SLOVENSKA</i> , Regensburg, 1567.
LB 1545	Luther, Martin: <i>Die gantze Heilige Schrifft</i> , Wittenberg, 1545; München, 1974.
LH 1566	Luther, Martin: <i>Haußpoftill</i> I—III, Nürnberg, 1566.
MD 1592	Megiser, Hieronymus: <i>DICTIONARIVM QVATVOR LINGVARVM</i> , Graz, 1592.
MS 1593	Megiser, Hieronymus: <i>SPECIMEN</i> , Frankfurt, 1593.
MTh 1603	Megiser, Hieronymus: <i>Thefaurus Polyglottus</i> , Frankfurt, 1603.
SA 1559, I	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien auff alle Sontage vnd fürnembsten Fest durchs gantze Jar [Winterteil]</i> , Nürnberg, 1559.
SA 1559, II	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien von Oftern biß auffs Aduent</i> , Nürnberg, 1558.
SA 1559, III	Spangenberg, Ioannes: <i>Außlegung der Episteln vnd Euangelien von den fürnembften Festen durchs gantze Jar</i> , Nürnberg, 1558.
TA 1550	Trubar, Primož: <i>Abecedarium vnd der klein Catechismus</i> , Schwäbisch Hall, 1550.
TA 1555	Trubar, Primož: <i>ABECEDARIVM</i> , Tübingen, 1555.
TA 1566	Trubar, Primož: <i>ABECEDARIVM, OLI TABLIZA</i> , Tübingen, 1566.
TAr 1562	Trubar, Primož: <i>ARTICVLI OLI DEILI, TE PRAVE STARE VERE KERSZHANSKE</i> , Tübingen, 1562.
TC 1550	Trubar, Primož: <i>Catechismus</i> , Schwäbisch Hall, 1550.
TC 1555	Trubar, Primož: <i>CATECHISMVS</i> , Tübingen, 1555.
TC 1567	Trubar, Primož: <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Tübingen, 1567.
TC 1574	Trubar, Primož (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS</i> , Tübingen, 1574.
TC 1575	Trubar, Primož: <i>CATEHISMVS SDVEIMA ISLAGAMA</i> , Tübingen, 1575.
TE 1555	Trubar, Primož: <i>TA EVANGELI SVETIGA MATEVSHA</i> , Tübingen, 1555.
TfC 1595	Trubar, Felicijan (ur.): <i>TA CELI CATEHISMVS, ENI PSALMI</i> , Tübingen, 1595.
TfM 1595	Trubar, Felicijan (ur.): <i>LEPE KARSZHANSKE MOLITVE</i> , Tübingen, 1595.
TkM 1579	Tulščak, Janž: <i>Kerfzhanske LEIPE MOLITVE</i> , Ljubljana, 1579.
TKo 1557	Trubar, Primož: <i>TA SLOVENSKI KOLENDAR</i> , Tübingen, 1557.
TL 1561	Trubar, Primož: <i>SVETIGA PAVLA TA DVA LISTY</i> , Tübingen, 1561.
TL 1567	Trubar, Primož: <i>SVETIGA PAVLA LYSTVVI</i> , Tübingen, 1567.
TM 1555	Trubar, Primož: <i>ENA MOLITOV TIH KERSZhenikou</i> , Tübingen, 1555.
TO 1564	Trubar, Primož: <i>CERKOVNA ORDNINGA</i> , Tübingen, 1564.
TP 1567	Trubar, Primož: <i>ENA DVHOVSKA PEISSEN SVBPER TVRKE</i> , Tübingen, 1567.
TP 1575	Trubar, Primož: <i>Try Duhouske peifsni</i> , Tübingen, 1575.
TPo 1595	Trubar, Primož: <i>HISHNA POSTILLA</i> , Tübingen, 1595.
TPs 1566	Trubar, Primož: <i>Ta Celi Pfalter Daidou</i> , Tübingen, 1566.
TPs 1567	Trubar, Primož (ur.): <i>ENI PSALMI, TA CELI CATEhismus</i> , Tübingen, 1567.
TPs 1579	Trubar, Primož: <i>TA PERVI PSALM SHNEGA TRIEMI ISLAGAMI</i> , Tübingen, 1579.
TR 1558	Trubar, Primož: <i>EN REGISHTER</i> , Tübingen, 1558.
TR 1561	Trubar, Primož: <i>Regifter vnd summarifcher Innhalt</i> , Tübingen, 1561.
TT 1557	Trubar, Primož: <i>TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA</i> , Tübingen, 1557.
TT 1560	Trubar, Primož: <i>TA DRVGI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA</i> , Tübingen, 1560.
TT 1577	Trubar, Primož: <i>NOVIGA TESTAMENTA PVSLEDNI DEIL</i> , Tübingen, 1577.
TT 1581-82	Trubar, Primož: <i>TA CELI NOVI TESTAMENT</i> , Tübingen, 1581–82.
TtPre 1588	Trošt, Matija: <i>ENA LEPA INV PRIDNA PREDIGA</i> , Tübingen, 1588.
ZK 1595	Znojilšek, Janž: <i>KATECHISMVS DOCTORIA MARTina Luthra</i> , Tübingen, 1595.

Kozma AHAČIČ, 2006: Rekonstruiranje zgodovinskih jezikovnih situacij: metode, problemi in primeri. *Jezik in slovstvo* 51/3–4. 7–23.

Kozma AHAČIČ, 2007: *Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: protestantizem*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica 18.)

Kozma AHAČIČ, 2008/2009: Skladnja in retorični modeli v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 93–104.

Kozma AHAČIČ, 2011: Nekaj vidikov umeščanja slovenščine v evropski jezikovni prostor 16. stoletja. *Jeziki, identitete, pripadnosti med središči in obrobji*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 109–122.

Kozma AHAČIČ, 2014: Neue Entdeckungen und Erkenntnisse zum slowenischen Protestantismus. *Zeitschrift für Slawistik* 59/3. 385–398.

Kozma AHAČIČ, 2014a: *The history of linguistic thought and language use in 16th century Slovenia*, Frankfurt am Main: P. Lang. (Thought, society, culture 1.)

Kozma AHAČIČ, 2020: Razvoj slovenskega knjižnega jezika v 16. stoletju v številkah. *Slavistična revija* 68/1. 3–19.

Kozma AHAČIČ, 2020a: Reformacija kot obdobje nastanka slovenskega knjižnega jezika in prikaz nastajajočega jezika v slovarju. *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine; Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*. Maribor: Univerzitetna založba. 251–262. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 135.)

Kozma AHAČIČ, 2022: Adam Bohorič, Jurij Dalmatin, Sebastijan Krelj in bohoričica. *Novi pogledi na Adama Bohoriča*. Ur. Marko Jesenšek. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 83–110. (Razprave, 26.)

Kozma AHAČIČ, 2023: Prevajanje v času protestantizma: (1550–1595). *Zgodovina slovenskega literarnega prevoda I: pregled zgodovinskega razvoja*. Ur. Nike Kocijančič Pokorn, Robert Grošelj, Tamara Mikolič Južnič. Ljubljana: Založba Univerze, Cankarjeva založba. 73–86.

Kozma AHAČIČ, 2024: *Stati inu obstat: prvih 50 slovenskih knjig* (druga, dopolnjena in popravljena izdaja). Ljubljana: Cankarjeva založba.

Kozma AHAČIČ, Andreja LEGAN RAVNIKAR, Majda MERŠE, Jožica NARAT, France NOVAK, 2011: *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Slovarji.)

Kozma AHAČIČ, Metod ČEPAR, Alenka JELOVŠEK, Andreja LEGAN RAVNIKAR, Majda MERŠE, Jožica NARAT, France NOVAK, 2016: *SSKJ16: priročnik za sestavljanje in vpisovanje gesel: različica 2016, 23.12. 2016*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Anton BAJEC, 1950: *Besedotvorje slovenskega jezika. I. Izpeljava samostalnikov*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Anton BAJEC, 1952: *Besedotvorje slovenskega jezika. II. Izpeljava pridevnikov. III. Zloženke*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Anton BAJEC, 1959: *Besedotvorje slovenskega jezika. IV. Predlogi in predpone*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Metod ČEPAR, 2017: *Praslovanski ijevski samostalniki moškega spola v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja*. 1. izd. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica, 35.)

Metod ČEPAR, Alenka JELOVŠEK, 2023: Oblikovna variantnost dvojinskih samostalniških končnic v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Slavistična revija* 71/4. 485–504.

Alenka JELOVŠEK, 2011: Neosebna raba oblike *ono* v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. *Slavistična revija* 59/4. 415–435.

Alenka JELOVŠEK, 2016: »My sva teh svetnikou otroci«: dvojina osebnih zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Slavistična revija* 64/2. 95–112.

Alenka JELOVŠEK, 2016a: Raba naglasnih in naslonskih oblik nepovratnih osebnih zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Jezikoslovni zapiski* 22/2. 7–29.

Alenka JELOVŠEK, 2019: Vpliv tujejezičnih pravopisnih norm na ugotavljanje glasovne podobe besedja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 213–220. (Obdobja 38.)

Alenka JELOVŠEK, 2020: Prikaz pisne in glasovne variantnosti iztočnic v SSKJ16. *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine; Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*. Maribor: Univerzitetna založba. 287–308. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 135.)

Alenka JELOVŠEK, 2022: Besednovrstnost nedoločnih količinskih izrazov v novejši slovenski leksikografiji. *Slavistična revija* 70/4. str. 545–56.

Alenka JELOVŠEK, 2022a: Osebni zaimki v Bohoričevi slovnici: odraz stanja v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Novi pogledi na Adama Bohoriča*. Ur. Marko Jesenšek. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 178–201.

Alenka JELOVŠEK, 2024: *Osebni zaimki in nastajajoča slovenska knjižna norma*. Ljubljana: Založba ZRC.

Alenka JELOVŠEK in Tomaž ERJAVEC, 2019: A corpus-based study of 16th-century Slovene clitics and clitic-like elements. *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 12. 3–19.

Alenka JELOVŠEK in Eva TRIVUNOVIĆ, 2023: Slovenski frazeološki ustrezniki v nebiblijskih prevodnih besedilih 16. stoletja. *Slavistična revija* 71/4. 533–548.

Annelies LÄGREID, 1967: *Hieronymus Megiser, Slovenisch-deutsch-lateinisches Wörterbuch*. Neugestaltung und Faksimile der ersten Ausgabe aus dem Jahre 1592. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2007: O konverziji kot postopku knjižne (terminološke) tvorbe pri slovenskih protestantskih piscih 16. stoletja. *Riječ* 13/2. 108–127.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2008: Pridevniške tvorjenke na -ski, -ški, -čki in -cki v Trubarjevih in Dalmatinovih prevodih biblijskih besedil. *Slavia Centralis* 1/2. 53–66.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2008a: *Slovenska krščanska terminologija, Od Brižinskih spomenikov do srede 19. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, ZRC SAZU. (Lingua Slovenica 4.)

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2008–2009: Besedotvorna podoba slovenske knjižne leksike 16. stoletja s poudarkom na pridevniških tvorjenkah. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 69–91.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2014: Problematika germanizmov v zgodovinskem slovarju knjižne slovenščine 16. stoletja. *Slovenski jezik na stičišču več kultur*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti. 70–84. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 102.)

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2015: Iz slovaropisne delavnice: ugotavljanje in strukturiranje pomenov pri večpomenskih leksemih v zgodovinskem slovarju. *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 449–456. (Obdobja 34.)

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2017: K problematiki vpliva stičnega jezika – nemščine na semantične spremembe in stilno vrednost najstarejše slovenske knjižne leksike (16. stoletje). *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 11. 35–53.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2019: Neslovnični kvalifikatorji in kvalifikatorska pojasnila v zgodovinskem slovaropisju. *Slavia Centralis* 12/1. 158–168.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2019a: Slovnični spol prevzetih samostalnikov v knjižni slovenščini

16. stoletja: od besedilnih virov k slovarju. *Slavistična revija* 67/2. 263–271.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2020: Pomenske lastnosti knjižne leksike v zgodovinskem slovarju SSKJ16. *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine; Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*. Maribor: Univerzitetna založba. 263–286. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 135.)

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2021: Konverzija v slovnici in slovarju: izhodišča za prepoznavanje konverzije v leksikografski praksi. *Slavia Centralis* 14/2. 177–194.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2022a: Od sodobnega SSKJ do zgodovinskega SSKJ16: kontinuiteta in inovacije v pomenskih opisih polnopomenskih besed. *Slavistična revija* 70/4. 681–692.

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2022: Besedotvorje v Bohoričevi slovnici (1584) primerjalno s tvorjenkami v zgodovinskem Slovarju slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. *Novi pogledi na Adama Bohoriča*. Ur. Marko Jesenšek. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 135–159. (Razprave, 26.)

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2023: Med termini in determinologiziranimi leksemi v splošnem razlagalnem Slovarju slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja (SSKJ16). *Slavistična revija* 71/4. 519–531.

Martin LUTHER, 1545: *Biblia, Das ist die gantze Heilige Schrifft Deudsch auffs new zugericht*. Wittenberg. Munchen: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1974.

Majda MERŠE, 1990: Jezikovne spremembe v Trubarjevih prevodih Nove zaveze. *Razprave XIII*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Razred za filološke in literarne vede. 163–179.

Majda MERŠE, 1995: *Vid in vrstnost glagola v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja = Aspect and aktionsart in the 16th century Slovene literary language*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede – Dela 44.)

Majda MERŠE, 2001: Popolni izpisi del slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja in zamisel slovarske predstavitve besedja. *450-letnica slovenske knjige in slovenski protestantizem*. Ljubljana: Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar in Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 128–150.

Majda MERŠE, 2004: Besednovrstna in druga slovničnaproblematika besedja slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. *Jezikoslovni zapiski* 10/1. 7–32.

Majda MERŠE, 2008/2009: Oblikoslovje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 47–68.

Majda MERŠE, 2009: *Slovenski knjižni jezik 16. stoletja: Razprave o oblikoslovju, besedotvorju, glasoslovju in pravopisu*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica 23.)

Majda MERŠE, 2011: Vloga kazalk v slovenskem zgodovinskem slovaropisju. *Izzivi sodobnega slovenskega slovaropisja*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 334–352. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 75.)

Majda MERŠE, 2013: *Slovenski knjižni jezik 16. stoletja: Razprave o jezikovnem sistemu, besedju in prevodni problematiki*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica 29.)

Majda MERŠE, 2015: Kreljeva Postilla slovenska (1567) v odnosu do Spangenbergove prevodne predloge. *Stati inu obstatu* 21/22. 74–97.

Majda MERŠE, 2015a: Slovnična obvestilnost slovenskega zgodovinskega slovaropisja. *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 503–510. (Obdobja 34.)

Majda MERŠE, 2017: Raba glagola *biti sem* v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Jezikoslovni zapiski* 23/2. 211–227.

- Majda MERŠE, 2019. Frazni glagoli v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Slavia Centralis* 12/1. 142–157.
- Majda MERŠE, 2020: Bohoričev prispevek slovenskemu slovaropisju. *Stati inu obstatu: revija za vprašanja protestantizma* 16/32. 247–267, 459–463.
- Majda MERŠE, 2020a: Koncept Slovarja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine; Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*. Maribor: Univerzitetna založba. 236–250. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 135.)
- Majda MERŠE, Kozma AHAČIČ, Andreja LEGAN RAVNIKAR, Jožica NARAT, France NOVAK, Francka PREMK, 2006: Wortschatz der slowenischen Bibelübersetzungen des 16. Jahrhunderts. *Matthaus-Evangelium (1555); Paulus, Romerbrief (1560); Paulus-Briefe (1561, 1567); Psalter (1566); Neues Testament (1581–82) übersetzt von Primož Trubar. Jesus Sirach (1575); Pentateuch (1578); Proverbia (1580) übersetzt von Jurij Dalmatin. Kommentare*. Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh. 99–325. (Biblia Slavica. Serie IV: Sudslavische Bibeln, Band 3,2.)
- Majda MERŠE, Franc JAKOPIN, France NOVAK, 1992: Fonološki sistem knjižnega jezika slovenskih protestantov. *Slavistična revija* 40/4. 321–340.
- Majda MERŠE, France NOVAK, Francka PREMK, 2001: *Slovar jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, Poskusni snopič*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Jakob MULLER, 2005: Prekmursko besedje v Registru 1584? *Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost*. Petanjci: Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija. 130–139.
- Jožica NARAT, 1996: Izrazi za 'učenec' pri slovenskih protestantskih piscih. *III. Trubarjev zbornik*. Ljubljana: Slovenska matica, Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. 263–272.
- Jožica NARAT, 2007: Življenje besed v Bibliji: od nog do glave. *Jezikoslovni zapiski* 13/1–2, *Merkurjev zbornik*. 285–296.
- Jožica NARAT, 2008/2009: Slovenski knjižni jezik 16. stoletja v luči besedoslovnih raziskav. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 105–138.
- France NOVAK, 1983/84: Stavčna tipologija v Dalmatinovi Gmajni predgovori čez vso sveto Biblio. *Jezik in slovstvo* XXIX/6. 183–187.
- France NOVAK, 2004: *Samostalniška večpomenskost v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Linguistica et philologica 10.)
- France NOVAK, 2006: Predponi v- in u- v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. *Stati inu obstatu* 2/3–4. Ljubljana: Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. 138–159.
- France NOVAK, 2008/2009: Slovarska členjenost besedja glede na besednovrstnost in pomenskost: števnik v 16. stoletju. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 139–163.
- France NOVAK, 2011: Predlog v v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja. *Globinska moč besede*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 126–142. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 80.)
- France NOVAK, Franc JAKOPIN, Majda MERŠE, 1996: Karakteristika besedišča slovenskih protestantov. *III. Trubarjev zbornik*. Ljubljana: Slovenska matica, Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. 293–307.
- Vatroslav OBLAK, 1894: Protestantske postile v slovenskem prevodu. *Letopis Matice Slovenske*. 202–219.
- Martina OROŽEN, 1996: *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika (od Brižinskih spomenikov do Kopitarja)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za slovanske jezike in književnosti.
- Martina OROŽEN, 2003: *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*. Maribor: Slavistično društvo Maribor. (Zora 26.)

- Martina OROŽEN, 2008/2009: Trubarjeva ubeseditev evangelijskih povzetkov v novozaveznih besedilih (sistemski in upovedovalni vidik). *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 319–337.
- Martina OROŽEN, 2010: *Kulturološki pogled na razvoj slovenskega knjižnega jezika: od sistema k besedilu*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 74.)
- Marijan PEKLAJ, 1984: *Sveto pismo, izročilo in Cerkev v predgovorih Jurija Dalmatina v Bibliji 1584*. Inavguralna disertacija. Ljubljana.
- Maks PLETERŠNIK, 1894–1895: *Slovensko-nemški slovar*. I: A–O (1894), II : P–Ž (1895). Ljubljana: Knezoškofijstvo.
- Breda POGORELEC, 1972: Trubarjev stavek. *VIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 305–321.
- Breda POGORELEC, 2011: *Zgodovina slovenskega knjižnega jezika: Jezikoslovni spisi* I. Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Lingua Slovenica. Fontes 1)
- Francka PREMK, 1992: *Korenine slovenskih psalmov*. Ljubljana: Trubarjevo društvo.
- Breda POGORELEC, 2006: Vseslovanska besedica *sam* pri slovenskih protestantskih piscih in v luči primerjav. *Riječ* 12/2. 69–78.
- Breda POGORELEC, 2008–2009. Vloga izvirnika pri pomenoslovnih vprašanjih v svetopisemskem gradivu za slovar slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja. *Slavistična revija* 56/4, 57/1, *Trubarjeva številka*. 339–354.
- Valentin PUTANEC, 1979: Mali diferencijalni hrvatsko-slovenski rječnici iz 1578., 1584. i 1592. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 376*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. 159–215.
- Jože RAJHMAN, 1977: *Prva slovenska knjiga v luči teoloških, literarno-zgodovinskih, jezikovnih in zgodovinskih raziskav*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- Jože RAJHMAN, 1986: *Trubarjeva Ena dolga predgovor*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Fran RAMOVŠ, 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika*, II. *Konzonantizem*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- Fran RAMOVŠ, 1936: *Kratka zgodovina slovenskega jezika I*. Ljubljana: Akademsko založba.
- Fran RAMOVŠ, 1952: *Morfologija slovenskega jezika*. Ljubljana: DZS za Univerzitetno študijsko komisijo.
- Fran RAMOVŠ, 1971: *Zbrano delo. Prva knjiga*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede – Dela 23/i, Inštitut za slovenski jezik – Dela 11/i.)
- Fran RAMOVŠ, 1997: *Zbrano delo. Druga knjiga*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede – Dela 23/ii.)
- Jakob RIGLER, 1968: *Začetki slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede – Dela 22, Inštitut za slovenski jezik – Dela 10.)
- Jakob RIGLER, 2001: *Zbrani spisi 1. Jezikovnozgodovinske in dialektološke razprave*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1880–1976. Knjige I–XXIII. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, 1984–2020. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Zavod za jezik IFF – Zagreb (1984–1989), Hrvatska akademija znanosti

i umjetnosti i Zavod za hrvatski jezik HFI – Zagreb (1991–1995), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (1999–2020).

Marko SNOJ, 2003: *Slovenski etimološki slovar*. Druga, pregledana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Modrijan.

SP 2001 = *Slovenski pravopis*, 2001. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.

SSKJ I–V = *Slovar slovenskega knjižnega jezika* I (A–H, 1970), II (I–Na, 1975), III (Ne–Pren, 1979), IV (Preo–Š, 1985), V (T–Ž, 1991). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Državna založba Slovenije.

Jože STABEJ, 1977: *Hieronymus Megiser, Slovenskolatinsko-nemški slovar*. Hieronimus Megiser. Thesaurus polyglottus. Iz njega je slovensko besedje z latinskimi in nemškimi pomeni za Slovensko-latinsko-nemški slovar izpisal in uredil Jože Stabej. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede – Dela 32.)

Jože STABEJ, 1997: *Slovensko-latinski slovar po: Matija Kastelec – Gregor Vorenc, Dictionarium latino-carniolicum (1680–1710)*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Hildegard STRIEDTER-TEMPS, 1963: *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*. Wien: Im Kommission bei Otto Harrasowitz.

Sveto pismo stare in nove zaveze, 1996. Slovenski standardni prevod iz izvirnih jezikov. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

P. Stanislav ŠKRABEC, 1994–1998: *Jezikoslovna dela* 1–4 (1: 1994, 2: 1994, 3: 1995, 4: 1998). Ur. J. Toporišič. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica.

France TOMŠIČ, 1939: Refleksivni glagoli v slovenščini. *Slovenski jezik* II. 155–169.

Jože TOPORIŠIČ, 1982: *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Jože TOPORIŠIČ, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Četrta, prenovljena in razširjena izdaja. Maribor: Obzorja.

Eva TRIVUNOVIĆ, 2019: Diahrono raziskovanje biblijskih in izbiblijskih frazemov. *Jezikoslovni zapiski* 25/2. 47–61.

Eva TRIVUNOVIĆ, 2020: Variante in modifikacije (iz)biblijskih frazemov. *Jezikovne tehnologije in digitalna humanistika*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino. 158–166.

Eva TRIVUNOVIĆ, 2020a: Tipi stalnih besednih zvez v Slovarju slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine; Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*. Maribor: Univerzitetna založba. 323–335. (Mednarodna knjižna zbirka Zora 135.)

Eva TRIVUNOVIĆ, 2021: Stalnost, variantnost in modificirana raba frazemov v slovenskem jeziku in slovarjih. *Slovenščina* 2.0 9/2. 71–99.

Eva TRIVUNOVIĆ, 2022: Primerjava izvora in razvoja frazemov ločiti ljuljko od pšenice in ločiti zrnje od plev ter njunih variant slovenskem knjižnem jeziku. *Jezikoslovni zapiski* 28/2. 33–51.

Mitja TROJAR, 2023: Prepoznavanje terminov in determinologizirane leksike v izbranih starejših slovenskih slovarjih. *Slavistična revija* 71/4. 505–518.

Ada VIDOVIČ-MUHA, 2011: *Slovensko skladenjsko besedotvorje. 2. razširjena in dopolnjena izd.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Ada VIDOVIČ-MUHA, 2013: *Slovensko leksikalno pomenoslovje. 2., dopolnjena izd.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Ada VIDOVIČ-MUHA, 2019: *Iz zgodovine slovenskega besedotvorja. 1. izd.* Ljubljana: Znanstvena

založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Fran WIESTHALER, 1993–2007: Latinsko-slovenski slovar. 1 (1993): A–Col, 2 (1995): Coll–Ex, 3 (1999): F–K, 4 (2002): L–Perf, 5 (2005): Perg–Sic, 6 (2007): Sid–Z. Ljubljana: Založba Kres.

Jonatan VINKLER, Igor GRDINA (ur. zbirke), 2002–2018: Zbrana dela Primoža Trubarja I–XIV. Ljubljana: Rokus in Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar (I–V); Ljubljana: Pedagoški inštitut (VI–XIV).

Andreja ŽELE, 2004: Povedkovnik v slovenščini. *Jezikoslovni zapiski* 10/1. 33–42.

Andreja ŽELE, 2008: *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Slovarji.)

Okrajšave

–	nedoločljivo, neugotovljivo	im.	imenovalnik
1. os.	prva oseba	iron.	ironično
2. os.	druga oseba	it.	italijanščina, italijansko
3. os.	tretja oseba	itd.	in tako dalje
A. J.	Alenka Jelovšek	jezikosl.	jezikoslovno
A. L. R.	Andreja Legan Ravnikar	kak.	kakovostni
arab.	arabščina, arabsko	katol.	katoliško
aram.	aramejščina, aramejsko	kaz.	kazalni
bav.	bavarščina, bavarsko	količ.	količinski
bibl.	biblijsko	kor.	koroško
bot.	botanično	lat.	latinščina, latinsko
brezoseb.	brezosebkovna raba	ločil.	ločilni
čl.	členek	m/m.	moški spol
daj.	dajalnik	M. Č.	Metod Čepar
del.	deležnik	M. T.	Mitja Trojar
del. na -l	deležnik na -l	madž.	madžarščina, madžarsko
dol. obl.	določna oblika	medm.	medmet
dov.	dovršni, dovršnik	mer.	merni
dv.	dvojina	mest.	mestnik
ed.	ednina	mn.	množina
ekspr.	ekspresivno	mnog.	mnogostni
elipt.	eliptično	nač.	načinovni
E. T.	Eva Trivunović	nedol.	nedoločni, nedoločnik
evfem.	evfemistično	nedol. obl.	nedoločna oblika
gl.	glej	nedov.	nedovršni, nedovršnik
glag.	glagol	nem.	nemščina, nemško
glav.	glavni	nepregib.	nepregibno
gr.	grščina, grško	nepreh.	neprehodni
hebr.	hebrejščina, hebrejsko	neskl.	nesklonljivi, nesklonljivo
hrv.	hrvaščina, hrvaško	nvn.	nova visoka nemščina, novovisokonemško

or.	orodnik	sed.	sedanjik
os.	oseba	slabš.	slabšalno
oseb.	osebni	srlat.	srednjeveška latinščina, srednjeveško latinsko
osn. obl.	osnovna oblika	srvn.	srednja visoka nemščina, srednjevisokonemško
ozir.	oziralni	stvn.	stara visoka nemščina, starovisokonemško
pesn.	pesniško	štev.	števnik
poljubn.	poljubnostni	tož.	tožilnik
pooseb.	poosebljeno	tur.	turščina, turško
posam.	posamostaljena pridevniška beseda	vel.	velelnik
povdk.	povedkovnik	ver.	versko
predl.	predlog	vez.	veznik
preh.	prehodni	vpraš.	vprašalni
preg.	pregovor	vrst.	vrstni
pren.	preneseno	vrstil.	vrstilni
pret.	preteklik	zaim.	zaimek
presež.	presežnik	ž/ž.	ženski spol
prid.	pridevnik		
prim.	primerjaj		
primrk.	primernik		
prisl.	prislov		
prostor.	prostorski		
protest.	protestantsko		
protest. o katol.	protestanti/protestantsko o katoliškem		
rod.	rodilnik		
romun.	romunščina, romunsko		
s/s.	srednji spol		
sam.	samostalnik		

*	negotova rekonstrukcija, oznaka	Ⓜ	mala začetnica
◦	različica iztočnice na podlagi zapisa	ⓂⓂ	prevladuje velika začetnica
[]	rekonstrukcija mesta naglasa	ⓂⓂ	prevladuje mala začetnica
[?]	negotova rekonstrukcija mesta naglasa	Ⓜ	podatek o rabi velike in male začetnice je nepoveden
P	število pojavitev iztočnice	/	pomenski odtenek
K	število knjig s pojavitvijo iztočnice		znak za prelom vrstice
	ločevalnik spremenljivih delov pri oblikoslovnem zaglavju	< >	oklepaj, ki vsebuje besedilo opombe
→	regularno nadaljevanje paradigme	[]	oklepaj, ki vsebuje urednikovo pojasnilo ali poseg
/	različica	..	izpust
\	besednoredna različica pri glagolskih kalkih	-	frazeološko/terminološko gnezdo prve stopnje
▣	prekrivna oblika	- -	frazeološko/ terminološko gnezdo druge stopnje
⊙	brezpredložna raba	ℰ	razdelek z etimološko kazalko
[!]	nepričakovana oblika, potencialna napaka	≡	število primerov je izenačeno
■ ■	pisava narazen	↘	opozorilo na skupni pojavitveni sklop ali skupno oblikoslovno zaglavje
■ ■	pisava skupaj	↗	skupni pojavitveni sklop, skupno oblikoslovno zaglavje ali sklic na pomen
◀ ▶	prevladuje pisava narazen		
▶ ◀	prevladuje pisava skupaj		
■=■	pisava skupaj in pisava narazen sta izenačeni		
□ □	podatek glede pisave skupaj in narazen je nepoveden		
Ⓜ	velika začetnica		

V Ljubljani, januarja 2025

 Slovar

doliglodati -glojem glag. nedov. [ˈdoːliˈgloːdati -ˈgloːjem(?)]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– sed. mn. 3. os.: glojejo doli; ■ ■ ⓘ

kdo; komu, kaj z *zobmi odlamljati v majhnih kosih; glodati:*

PREN. Kadar se vlhe ena nefrezha, kakor se zheftu lgody, permeri, de tu shitu na podu ali vkafhti shivu poftane, ali flety inu tu vinu vKeldri istezhe .. tu ony [lakomniki] imajo stuprou to ferzhno shaloft, nevejdo ni gori ni doli, **glojejo** inu fhro fami febi tu ferze **doli** TPo 1595, I,181

ℳ po nem., prim. **abnagen**

AVTORSTVO: M. Č.

eb zlog; P 4, K 4 (TA 1550, TA 1555, KB 1566, DC 1585)

– eb; ⓘ

v abecedniku *vzorčni zlog za učenje branja:*

Ab **eb ib ob ub** DC 1585, A2a, podobno tudi TA 1550

AVTORSTVO: M. Č.

ebrajski gl. hebrajski

ebreerski gl. ebrejski

ebrejski (ebreerski°) -a -o prid. [ebˈreːerski -a]; P 20, K 2 (DB 1578, DB 1584)

– m. ed. im.: ebreerski; – tož.: ebreerskiga; – dv. tož.: ebreerska; – mn. rod.: ebreerskih; – ž. ed. im.: ebreerska; →; ⓘ

ki se nanaša na starozavezne Hebrejce; hebrejski:

AKV eniga **Ebreerskiga** Hlapza kupish, taku ima tebi sheft leit slushiti DB 1578, 66b

/ Sakai iest fem is **Ebreerske** Deshele skriushi vkraden, inu nefem letukai nishter fturil, de fo me viezho possadili DB 1578, 37a

/ Na en drugi dan pak ie on tudi vunkai shel, inu ie vidil dua **Ebreerska** Mosha, de fta fe mei fabo kregala DB 1578, 49b *Hebrejca*

Hozhem li yti de poklizhem eno **Ebreerfko** Sheno, katera dojoy, de tebi tu Déte dojoy? DB 1584, I,34b *Hebrejko*

Inu njegovi Slushabniki fo mej fabo djali: **Ebreerfki** Folk nej savrezhi, ker taku lépe Shene ima, je li bi nejméli spodobnu sa takih Shen volo bojovati? DB 1584, II,136a *Hebrejcev*

ℳ k nem. **der Hebräer**

AVTORSTVO: A. L. R.

ebrejski gl. hebrajski

ec končaj; P 1, K 1 (BH 1584)

– ec; ⓘ

končni del besede, sestavljen iz zaporedja glasov e in c; ...ec:

Verbalia in V, **EZ**, & **ZA** .. Delavez, laborator, Delaviza, laboratrix BH 1584, 101

AVTORSTVO: A. L. R.

eč zlog; P 2, K 2 (TA 1550, TA 1555)

– eč; ⓘ

v abecedniku *vzorčni zlog za učenje branja:*

Azh **ežh izh ožh uzh** TA 1550, 5, podobno tudi TA 1555

AVTORSTVO: A. L. R.

eglonski -a -o prid. [e'glo:nski(?)]; P 3, K 1 (DB 1584)

— m. ed. im.: eglonski; — rod.: eglonskiga; — daj.: eglonskimu; ⑤

ki se nanaša na biblijsko deželo Eglon; eglonski:

Adonizedek .. je .. poslal k'Ohamu, Hebronskimu Krajlu, inu k'Pireamu, Iarmutskimu Krajlu, inu k'Iaphia Lajlskimu Krajlu, in h'Debiru, **Eglonkimu** Krajlu DB 1584, I,124b

AVTORSTVO: M. Č.

eklo gl. jeklo

elce gl. helce

em končnica; P 5, K 1 (BH 1584)

— em; ⑥

oblikotvorni morfem, ki ga izraža zaporedje glasov e in m; ...em:

CONIVGATIO. Ordines coniugandi perfonalia verba sunt tres. Primus est eorum, quae, definunt in, AM, ut: delam, laboro. Secundus est eorum, quae definunt in, **EM**, ut: derém, excorio BH 1584, 96

AVTORSTVO: M. Č.

enajststo (anajststu) neskl. štev. glav. m, ž, s [e'na:jst'sto:(?)]; P 2, K 2 (TR 1558, TT 1577)

— osn. obl.: anajststu, z rod. ■■ ⑤ ⑥

izraža število 1100; tisoč sto:

Potle ie Titus fam fueliko mozhno voisko tu Ierusalē ob uelikinozhi, tedai kadar ie vezh koker **anaift ftu** taushēt Iudou notri bilu, oblegal TR 1558, S1b;

Epiphanius en Shcoff ie pišlal pred **Anaist ftu** leit, Subper te Shene, kir fo diuici Mary pogazhe, pouitice pekli[!], inu ni offrouali[!] TT 1577, 460

AVTORSTVO: E. T.

enajststokrat (enajststukrat) prisl. [e'na:jst'sto:krat(?)]; P 1, K 1 (DB 1584)

— enajststokrat; ■■ ⑥

izraža tisoč sto ponovitev; tisočstokrat:

Inu je bilu vfiga Israela, **enajft ftukrat** taushent Mosh, kateri fo Mezh isdirali DB 1584, I,229b

AVTORSTVO: E. T.

enjanje (enajne, enanje) -a sam. s [e'njanje -a]; P 2, K 2 (DJ 1575, MD 1592)

— ed. im.: enajne; — rod.: enanja; ⑥

nenadaljevanje dejavnosti, kot jo določa sobesedilo; prenehanje:

Pufzhaine od grehou, tu ie Boshia flushba, katera GOSPVDI dopade, inu **enaine** kriuu dellati, tu ie ta prau i offer sa grehe DJ 1575, 148

/ *Deutfch. On auffhören. Latinè. afsiduè. Windifch. pres enanja, veden. Italicè. afsiduamente, di continuo, continuamente* MD 1592, L1a *nenehno*

ℳ gl. jenjati

PRIM. gorienjanje

AVTORSTVO: A. L. R.

enjati gl. jenjati

epilogus — sam. m [epi'lo:gus]; P 1, K 1 (TAr 1562)

— ed. im.: epilogus; ⑥

samostojni zaključni del besedila; sklep, zaključek:

EPILOGVS. MI fmo tukai vletih Buquizah ner te VEGSHE inu potrebnishe Articule inu Deile te nashe prae Stare Vere Kerfzhanske, fa katerih volo ie fdai kreg inu Neugliha, poredu shteili inu poueidali TAr 1562, 106b

℘ iz gr. prek lat., prim. **epilogus**

AVTORSTVO: A. L. R.

er končaj; P 1, K 1 (BH 1584)

– er; ①

končni del besede, sestavljen iz zaporedja glasov e in r; ...er:

Sed Carniolana lingua, vt mollior in familiarum et gentiliū nominibus efferendis, vel retinet Germanicam terminationem, **ER**, ut Lambergèr, Aursperger BH 1584, 67

AVTORSTVO: M. Č.

era končaj; P 1, K 1 (BH 1584)

– era; ②

končni del besede, sestavljen iz zaporedja glasov e, r in a; ...era:

Neutro genere, idquae in singulari numero, sed in reliquis numeris, incipiendo, à pet, vocalis I, mutatur in eri, **era**, eru .. Dvajfeti, a, u. Sed ufitatus Dvajfeteri. Dvajfetera, Dvajfeteru BH 1584, 72[=73]

AVTORSTVO: M. Č.

eri končaj; P 1, K 1 (BH 1584)

– eri; ①

končni del besede, sestavljen iz zaporedja glasov e, r in i; ...eri:

Neutro genere, idquae in singulari numero, sed in reliquis numeris, incipiendo, à pet, vocalis I, mutatur in **eri**, era, eru .. Dvajfeti, a, u. Sed ufitatus Dvajfeteri. Dvajfetera, Dvajfeteru BH 1584, 72[=73]

AVTORSTVO: A. L. R.

ermonski -a -o prid. [er'mo:nski -a[?]]; P 2, K 2 (DJ 1575, DB 1584)

– ž. ed. mest.: ermonski; ⑤

ki se nanaša na goro Hermon; hermonski:

zemljepisno ime, v zvezi **Ermonska gora** Ieft [modrost] fim višoku srafla, kakor en Ceder na Libani, inu kakor en cipresh na **Ermonski gori** DJ 1575, 100 na *Hermonu*, podobno tudi DB 1584

AVTORSTVO: M. Č.

eru končaj; P 1, K 1 (BH 1584)

– eru; ②

končni del besede, sestavljen iz zaporedja glasov e, r in u; ...eru:

Neutro genere, idquae in singulari numero, sed in reliquis numeris, incipiendo, à pet, vocalis I, mutatur in eri, era, **eru** .. Dvajfeti, a, u. Sed ufitatus Dvajfeteri. Dvajfetera, Dvajfeteru BH 1584, 72[=73]

AVTORSTVO: A. L. R.

esterajski -a -o prid. [e:sterajski -a[?]]; P 1, K 1 (TL 1561)

– ž. mn. tož.: esterajske; ⑤

ki se nanaša na Avstrijo ali Avstrijce; avstrijski:

En drugi Altman pag, katerimu ie Sigouefus bilu Ime, ta ie steim drugim deillom vlekel vte **Efterraiske** inu Slouenske deshele TL 1561, 73b

℘ k nem. Österreich

AVTORSTVO: M. Č.

esti neskl. sam. – [ˈe:sti]; P 3, K 3 (KB 1566, KPo 1567, BH 1584)

– neskl.: **esti**; ⑤

ime črke E kot šeste v azbuki ali pete v abecedi; e; danes šesta črka slovenske abecede:

NOMINA LITERARUM. AS, Buki, vidi, Glagolie, Dobro, Efti, shivite, selo, semlia KB 1566, A2a, podobno tudi KPo 1567;

Dobru Dd David Efti Ee Elias. Fèrt Ff Fabian BH 1584, 26

AVTORSTVO: M. Č.

ešterleh -a sam. m [ˈe:šterleh]; P 3, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: **ešterleh**; ⑥

površina, po kateri se hodi, na kateri se stoji; tla:

Deutfch. Eſterlich. Latinè. pavementum. Windiſch. tla, eshterleh. Italicè. pavimento, fuolo MD 1592, D3a, podobno tudi MTh 1603

℥ iz nem., prim. MD 1592 **Eſterlich**

AVTORSTVO: M. Č.

etanim neskl. sam. m [ˈetaˈni:m(?)]; P 2, K 1 (DB 1584)

– neskl.: **etanim**; ⑤

bibl. ime hebrejskega sedmega meseca; september/oktober:

h’Kraju Salomonu fo fe vkup ſpravili vſi Iſraelſki Moſhje v’Meſci Etanim, ob Prasniki, tu je ta ſedmi Meſiz <Etanim, je Obrozchnik> DB 1584, I,188a

℥ iz hebr. prek nem., prim. LB 1545 **Etanim**

AVTORSTVO: M. Č.

eu dvoglasnik; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– eu; ⑥

iz dveh glasov sestavljena glasovna enota, zapisana z zaporedjem črk e in u; eu:

Dua ſtymouza vkupe. Au eu ou iu ui TA 1550, 5, podobno tudi DC 1585

AVTORSTVO: M. Č.

evageli gl. evangelij

evagenli gl. evangelij

evangeli gl. evangelij

evangelij (evangeli, evangelij) -a sam. m [ˈevanˈge:lij -a]; P približno 3000, K 39 (TC 1550, TA 1550, TA 1555, TC 1555, TE 1555, TM 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TPo 1566, KB 1566, TC 1567, TL 1567, KPo 1567, TC 1574, TP 1575, TC 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, DA_g 1585, DC 1585, TtPre 1588, TPo 1595, TtM 1595, TtC 1595, ZK 1595)

– ed. im.: **evangel** | i/y (TC 1575, 530); – rod.: **evangel** | ia/ya/iu/ie (TPs 1566, 85a)/a[!] (TPo 1595, II,297); – daj.: **evangel** | iu/yu/iju; – tož.: **evangel** | i/ij (TT 1560, 1a); – mest.: **evangel** | iu/yu/ij/y (Trubar)/iju (Juričič)/i (TC 1575, 493)/ju (TPo 1595, I,42); – or.: **evangeli** | om/em/um/u (TPo 1595, II,88); – dv. tož.: **evangelia**; – mn. im.: **evangel** | y/ij (Trubar)/i (TT 1581-82)/ie (TC 1550, 36(26b)); – rod.: **evangeli** | ov/ev (Trubar)/u (TC 1550, (11b))/h (TC 1550, 234(125a)); – daj.: **evangeliom**; – tož.: **evangel** | ie/ye/ie/je (TPo 1595, I,90); – mest.: **evangel** | ieh (Trubar)/ih (Trubar)/ijh/yh (TC 1555, K8b); ⑤

1. Kristusovo oznanilo božjega razodetja o odrešenju sveta; evangelij, evangelijsko oznanilo:

Potle tudi lahku ſpofna tiga Antichriſta/ kir ſdai pouſod po fueidtu hodi veni zhlouefki andahtliui ſtalti/ inu hozhe ſzhlouefkimi poſtauami/ ſfalſh prigido[!] inu ſoblubami tar pryteſhom te ludi odpelati od fuetiga Euangelia/ od te ſhiue zhiſte riſnizhne befede boſhye TC 1550, (4a);

Crifusteue[!] beſſede, skaterimi ie to Pridigo tiga Suetiga **Euangelia** poſtauil. Taku ie piſſanu, de ſe ima pridigati vſem ludem vmuim Imeni ta Pokura inu odpufzbane[!] tih grehou TA 1555, A5a;

uſtane Peter gori, inu prau i knim, Vi moſhie inu Brati, Vi ueiſte, de od tih ſtarih dneħ ie Bug iſuolil umei nami, de ſkuſi muia uſta ty Aydie ſliſhio to beſſedo, tiga **Euangelia**, inu ueruo TT 1557, 381;

Ne ſnaio [papeſzniki] lozhiti tiga Euangeliskiga inu troſhtliuiga vuka od tiga Poſtauniga, Oni meſſhaio obba vkupe, inu iſ tiga **Euangelia** to Poſtauo delaio, kir prauio, Hozhes li ti priti Vnebeſſa, taku bodi brumen, ſturi dobru, ſluſhi fueiſtu Bogu, hodi rad Vcerkou TT 1557, z3a;

Doſti ie poklizaniħ, oli ne ſo vſi iſuoleni, Tu ie, Ty Iudi ne bodo timu klizanu tiga **Euangelia** Verouali, ſatu bodo ſgubleni TR 1558, D2b;

Potle Criſtus tudi hozhe, de ſe ty Verni lubio umei ſebo .. ſa uolo de mogo ukupe ſmyrom prebiuati inu ſluſhiti Bogu, ta **Euangeli**, to Vero kerszhansko po uſim fueidtu reſtegniti inu reſglaſſiti TR 1558, h3b;

Per tim prau i, De ta ner uegſhi bulſhi Modroſt, kir zhloueka iſuelizha, ſe nauuzhi iſ tiga **Euangelia**, od katere modruſti, ty Viudi, Velaki, Doctary, Modri tiga fuita, od ſami ſebe, pres pridige tiga **Euangelia**, niſhter ne ueido inu ne ſaſtopio TL 1561, 30a;

Vtim Pfalmi S. Duh to Poſtauo, ta **Euangeli**, tu ie, to Beſſedo Boſhyo, viſſoku huali, ſmnogeterimi Imeni imenuie TPſ 1566, 214b;

Vtim peruim Capituli, [ſv. Pavel] huali te Coloſſerie, ſa volo nih Vere inu lubefni pruti Bogu inu Ludem, Moli inu proſi, de per taki Veri oſtano, gori iemlo inu raſteo. Nim prau i inu iſlaga, kai ie ta **Euangeli**, inu kai ie ta Vera Kerſzhanska, de ie ena taka modroſt, nauuk inu ſaſtopnoſt, de Ieſufa Criſtufa, ſa eniga Goſpudi inu vſigamogozhiga Boga, ſpoſna inu ima TL 1567, 34a;

Oli niſhter mane Bug, ſkuſi ſuiga Angela poklyzhe te Vuzhenike, inu knim poſhle, ty iſti delezh inu ſhiroku po Macedoniſki inu Gershki Deſheli, ta S. **Euangeli** reſglaſſuio inu ſaſaieio TL 1567, 21b;

To ie ravno, kakor da bi edan sdai tudi naprei ſtopil, inu pruti ſadanimu Farſkimu ſtanu tako govoril: O Vi Duhovni Papeſhi .. Spokoriteſe inu veroite **Evangeliiu**: Taku bi gori ſkozhili inu bi rekli: Poberiſe, kai neſmo ky popred pot Goſpodnij ſnali inu pērpravliali? KPo 1567, XXXIIIa;

mutci govorio, Gobavci bodo ſdravi, mērtvaci vſtaiaio, inu vbosim ſe ta vefeli glaſ tiga **Evangelia** oſnani, dobrō timu, kija ſe nad mano ne moti KPo 1567, XXVIIa;

Puidite vi po vſim fueitu, inu pridiguie ta **Euangeli** vfei Stuari, kateri bo veroual inu bo kerszhen, ta bode Iſuelizhan TC 1575, 22, podobno tudi ZK 1595;

Kateri ſo ty kluzhi tiga Nebeshkiga kraleuſtua? Odguor. Tu pridigarſtuu tiga **Euangelia** od Ieſufa Criſtufa TC 1575, 30;

Riſnizhnu ieſt vam pouem, ker kuli ſe bo leta **Euangeli** pridigoual po vſim fueiti, undukai ſe bode tudi letu prauilu knee ſpominu DPa 1576, 2a;

De le ta S. **Euangeli**, ta zhiſta Beſſeda Boſhya per nas inu vmei nami oſtane inu mi to iſto ſa lubu inu ſa dragu imamo TT 1577, 262;

Inu on tukai ta **Evāgeli**, to Oblubo Boſhyo imenuie, Sakai vtim **Euangeliiu** ſe vſem Vernim, vſe dobru od Buga oblubuie TT 1577, 184;

De nekar le ſamuzh, kar ſo ty 4. Euangelifti piſſali, ie **Euangeli**, tu ie, tu veſſelu Selſtuu oli dobi Marini, Temuzh tudi vſe tu, kar ſo preroki .. prerokouali TT 1577, Nn3a;

Kadar ie Criſtus hotel Petra Kpredigaryu ſuoiega **Euangelia** ſtoriti inu poſtauiti: Takoga ie poprei hotel ſpraſhati JPo 1578, II,27b;

Inu de bi my vſeih teih dobru, katere ie on nam ſuoim britkim terpleinem, ſmertio, inu zheſtitim od ſmerti vſtaienem, inu Vnebu hoienem ſaſluſhil, mogli dileſhni biti, ie on porozhil .. Cerkounim ſluſhabnikom ta **Euangeli** pridigouati po vſeim Sueiti, vſeim Stuarum DB 1578, **2a;

DE bi pak leta iſvelizhanſki veliku vrejdi ſhaz, od Criſtufeſviga ſaſluſhenja, inu ta veſſeli glaſ njeſgoviga S. **Evangelia** nikar ſkriven neſtal .. je [Bog] tu ſvetu Predigarſtvu gori poſtauil DB 1584, I,bla;

Taku je leta Boſhji **Evangelii** inu novi Teſtament en dober glaſ inu maryn, kir ſe je po vſem Svejti reſglaſil ſkusi S. Apoſtole DB 1584, III,2a;

Skusi **Evangelii** pak, tu je, ſkusi te troſhtlive oblube Boſhje inu Exemple, obudy S. Duh v'naſhlih ſercih vero inu ſaneſſenje na naſhiga GOSPUDA DB 1584, I,bVIa;

Kadar ſim jeſt [ſv. Pavel] pak v'Troado bil priſhal, predigati Criſtufou **Evangelii** .. neſim jeſt imēl pokoja v'moim duhi, ker neſim Tita, mojga Brata naſhil DB 1584, III,97a;

Sturi de povſod predigarji, Bodo obdani s'tvojmi darmy, De ta **Evangelii** prou predigujo, Vſem Ludem ga ſaſtopnu reſglaſujo DC 1584, CXL;

Povej meni nekatere beſſede iſ tēħ Evangeliftou, s'katerimi je Ieſus Criſtus tu Predigarſtvu ſvojga **Evangelia** poſtauil? DC 1585, B3a;

Takovu je ena cilu pohuifhanfka rezh, katera fhe na ta danafhni dan veliku modrih inu pametnih ludy moti, de od **Evangelia**[!] hudu govore, inu ga fa en fhkodlivi Vuk dershe TPo 1595, I,227

- / De ta Zhlouik premore vletim shiuotu to Poftauo Boshyo popolnema ohraniti, dershati inu dopernefti. Item, On[!] nishter ne veido, ne vuzhe inu ne prauio, koku ima inu more en Zhlouik, skufi ta **Euangeli** inu S. Duha, druguzh royen biti TO 1564, 21b s *sprejetjem tega oznanila*
Vtém drugim fhtuku, dershy nam ta GOSPVD naprej ta fad tiga S. **Evangelia**, Slafti, ta dobra dela, katera imajo priti, kadar fe je prou Boshja befšeda pošluhala <Ta drugi Shtuk od fadu tiga **Evangelia**> TPo 1595, II,209
- / Inu leta obluba inu pèrvi inu nar ftarilhi **Evagenli**![], je zheftukrat inu na mnogo visho tém fvetim Ozhakom, ponovlen, fkusi Moseffa inu te druge fвете Preroke šprizhan DB 1584, I,b1a
- / Ampag aku tudi mi, oli en Angel is Nebes bi vom Pridigal en drugi **Evangeli**, mumu tiga, kateriga fmo mi vom Pridigali, ta bodi preklet TT 1581-82, II,148;
Tém Gmajnam v'Galacij .. IEft fe zhudim, de fe vy taku puftite prozh obèrniti, od tiga, kateri je vas poklizal v'Cristufeuo gnado, na en drugi **Evangeli**, ker vfaj noben drugi nej: Samuzh ker fo eni, kateri vas motio, inu hozheo Cristufeu Evangelii okuli preobèrniti DB 1584, III,102a
- / Inu ta **Euangeli** od tiga kraleuftua bode pridigan po vfem fuetu kani prizhi zhes vfe ludi/ Inu tedaí ta konaz pride TE 1555, M4a;
Potle kadar ie Ioannes viet bil, pride Iefus vto Galileo, inu pridiguie ta **Evangeli** od tiga Boshyga kraleuftua TT 1581-82, I,135;
INU pèrgodilu fe je potle, de je on hodil fkusi Méfta inu Tèrge, inu je predigoval inu osnanjoval ta **Evangeli** od Boshjiga Krajleſtva, inu ty dvajnajft shnym DB 1584, II,35a
- / De [učenci] imaio pod nega [Jezusa] Iarem fe podati (Iarem pomeni tukai ta **Euangeli**, drugdi pomeni Moifefoue Poftaue) TR 1558, c1a;
Kako pak sa te bode, kateri sa to Svesdo fvetiga **Evangelia** nehodio? KPo 1567, LVIIIb;
My fe imamo tudi pred nashimi velikimi grehi preſtrahſhiti nyh ſhalouati .. po preieti arznij fuetiga **Euangelia** fe pobulſhati JPo 1578, I,135b;
Evangeli je tudi ta ſhlahtni Perlin DB 1584, III,9b;
Inu ta lubi S. **Evangeli** je ta Mezh s'katerim fe ty njegovi tymu sdajnimu Anticriſhtu viner cillu junazhki ſupâr ſtavio DB 1584, II,178a;
Oliſkj lyſt poméni S. **Evangeli**, kateri je S. Duh v'Kèrſzhanſtvi puſtil predigovati: Sakaj Ojle pomeni miloſt inu myr, od kateriga Evangelii vuzhy DB 1584, I,5b;
Ampak fkusi leto luzh tiga fvetiga **Evangelia**, pridejo ony k'sſpoſnainju Boshymu, de ony vejdo, de je Bug gnadliv inu miloſtiu, inu hozhe vfe greihe ſa Chriſtuſeſvo fvojga Synu volo odpuſtiti TPo 1595, III,16
- / V'fedmim Capituli vuzhy od Dezhalſtva inu S. Sakona, inu hvali Dezhalſtvu, de je pridnu, de en Kàrſzhenik ali Kàrſzheniza tém bujle inu laſhej more S. **Evangeliiu** ſtrejzhi, kadar fe v'Sakon nepodá DB 1584, III,89a *živeti po Kristusovem nauku*
- / Htretimu de bomo obuueni ſteim **Euangeliom**, tu ie, de nishter ne ſazhnemo, ne deimo, ſamuzh tu, kar ta Euangelii[!] kaſhe inu vely .. od nega vfem Ludem prauimo, inu ga poufod reſteguiemo TL 1567, 18b;
Taku ſtujte tedaj, opaſſani, vaſhe ledovje, s'riſnizo, inu oblizheni ſtém oklepom te pravice, inu obuveni na nogah s'**Evangeliom** tiga myru, de bote pèrprauleni DB 1584, III,105b

1.1 oznanjevanje, posredovanje tega Kristusovega oznanila:

Ta Goſpud ie ſapouedal, de ty, kir ta Euangelii ofnanuio, fe imaio od **Euangelia** ſhiuiti TC 1555, L8a;
Temuzh ſpet nafaí, kadar ſo vidili, de ie meni [sv. Pavlu] ta **Euangeli** zhes te Ayde ſeuupan bil, glih koker Petru zhes te Iude .. ſo meni inu Barnabu dali nih deſtnizo TL 1561, 81a;
Criſtus Kral Sionski ie to ſuio Cerkou ſtuaril inu odreſhil, Inu ie tei Cerqui inu nee Sluſhabnikô dal to Oblaſt, de oni ſteim oſtrim mezhô, Heb. 4. tu ie, ſteim Suetim **Euangelio** te Ayde imaio pobyati, te Krale vlouiti, tu ie, tih Aydou Malykouane, falſh Vero, inu vſeh Hynauceu brumo inu Suetuſt ſhtraifati TPo 1566, 263a;
Obtu vely, de to ſhego tiga peruiga ſtariga Adamouiga greſhniga zhloueka, kir od Criſtuſa, ne od Boshyh rizhy nishter ne fna, imaio od ſebe odlozhyti inu ſapuſtiti, inu to ſhego Criſtuſeuo naſe vſeti, ta prauí ſaſtop od Buga, inu od nega vole, ſkufi ta **Euangeli** pryeti TL 1567, 14b;
Tako fmo fe, bili vzhloueſke poſtaue inu laſhi ſablodili, inu celu ſaſhli, de ie Bog ſpet mogal fvoie Apoſtole poſlati, kateri naſhe veſty ſkufi **Euangeli** odreſhio JPo 1578, I,4b;
ſkusi ta **Euangeli** premagamo, de tu Iſvelyzhaine, inu ta Muzh, inu tu Kraileſtuu, inu ta krafft bo le naſhiga Boga TkM 1579, 89a;

Sakai pole, gdu so ty bili, kateri so te Apostole pregainali, inu neiso tiga **Evangelia** hoteli terpejti?

TPo 1595, III,169;

Satu se pred ferrahtainjem Boshje befede s' velikim flisom varujmo, ty ludje so Christufa inu te Apostole vmurili sa tiga **Evangelia** volo TPo 1595, II,300

/ Ta **Euangeli** ie ena Oblaft oli slushba tiga Duha, Tu ie skufi ta **Euangeli** bode ta S. Duh dan inu tu fuie opraula TO 1564, 14a

1.2 protest., navadno v zvezah s **čisti, pravi, sveti** ipd. *to oznanilo kot edina verska avtoriteta:*

Vy vidite, slishite poufod, inu merkate, koku Gospud Bug Vfe te, Kir so tei praui Veri, timu fuetimu **Euangeliu**, prauimu Boshymu Vuku, subper inu souurash, te prauie Pridigarie pregano TAr 1562, 23a;

Dofti ie hti Glihi vtim Kerfzhanftui, de se le prou ta S. **Euangeli**, poufod pridiguie, inu prou Kerfzhuie sto Vodo vtim Imeni te S. Troyce, Inu de se tu tellu Cristufeuu steim kruhom, Inu ta nega kry steim Vinom deili inu iemle TAr 1562, 61b;

Papifti .. budo vpili, cercou, Cercou, Ozhaki, Ozhaki, Concilij, Concilij, inu se budo so vfo fylo tei praui Cerkui, **Euangeliu**, inu prauim vernim karfzhenikom pruti stauili JPo 1578, I,30b;

Tu so ti klafarji, se k'Viudom inu velikim Gospudom perlisujo inu reglajo supar ta pravi **Evangeli**, inu viner nishter neopravio DB 1584, III,147a;

Sakai kakor dolgu ony she ludy na zhlouezhku faslushenie, Vigilie, Dushne Mashe, inu u'vice po nyh fmerti vishaio, taku dolgu nemaio ony prauiga zhiftiga **Euangelia** od Cristufa TtPre 1588, 67;

Kakor sdaj ti Preganiauci tiga **Evangelia** ftue, so se tiga od nas navuzhili, de smo my dolshni tej Gospofzhini pokorni biti TPo 1595, I,92;

Sturi de povfod Predigarji, Bodo obdani s'tvojmi darmy, De ta **Euangeli** prou pridigujo, Vsem Ludem ga saftopnu resglafujo TtC 1595, CCXLV

2. spis iz prvih stoletij kršćanstva, v katerem so zapisane prve interpretacije Kristusovega življenja, delovanja in nauka; evangelij:

Gospud Bug ye oblubill vsem/ inu Iesus Christus Syn boshy ye persegel/ de nafhe profhne hozhe vshlifthati/ od tiga nam pfalmi/ preroki/ tar **Euangely** prizhuyo fadofti TC 1550, 19(18b);

Cristus tukai praui, kar se tim ludem na tim fueitu is tih S. **Euangelieu** praui inu pridiguie, tu ie tulikain, koker de bi fam Bug gouuril inu pridigal TC 1555, K8b;

Ste ui nas proffili (potehmal ta vegshi del Ludi vnashi desheli drufiga Iefiga ne fna, samuzh ta Slouenski) De mi te fueite **Euangelie** inu Listuue, koker so ty od tih Euangelistou inu Iogrou pissani, tudi vta Slouenski Iefig ifpishemo TE 1555, A2a;

Kai govorio Iudie od letiga zhudefa inu dela Christufoviga? V'tih **Evangelijh** naidemo trueie Lüdij, kizr so od tiga zhudniga dela Christufoviga, alli nikar enaku, govorili KPo 1567, CXIXb;

Suetiffe per nas Ime tuie, Skufi te **Euangelye** :/: De bi Rifnizo prydigali, Boge ludi prou vishali TC 1574, 29;

Lubi Priatel, nei fi ti nikuli v **Evangeliu** bral, kakor hitru je Christus vta zholn stopil .. de se je ena velika fortuna vfdignila TPo 1595, I,109

2.1 s prilastkom *vsak od štirih spisov, ki so uradno priznani kot del Nove zaveze; evangelij:*

KONEZ. Tiga **Euangelia** (tu ie, tih dobrih vesselih Marineu) od Iefufa Cristufa Synu Boshyga nashiga Ohranenica, koker ie ta, od S. Mateusha Iogra inu Euangelista, fapissan TE 1555, M3b;

kadar ie Ioannes, S. Mateusha, S. Marca, inu S. Lukesha **Euangelie** vidil inu prebral, Ie on nih pissane poterdil inu dial, de so prou inu rifnizhnu pissali TT 1557, gg1a;

Kakouo Vero, kakou Vuk, kakoue Slushbe Boshye so oni .. druge vuzhili, Od tiga vfiga berite fami tu S. Pifmu, fufeb S. Iansha **Euangeli**, tu Diane tih Iogrou, S. Paula lify TPo 1566, bVa

2.2 odlomek iz teh spisov, ki se bere pri bogoslužju; evangelij:

Taku tudi ta haidoufka shena vtim vdanashnim **Euangely**/ ta ye prou spofnala/ skufi to pridigo inu zaihne/ Iefufa Christufa/ timu ye terdnu uerouala TC 1550, 232(124a);

Taku ie nom potreba, to Pridigo tiga Euangelia steim Vernim fercem, poslushati oli brati, Inu kar vtim **Euangeliu** slishimo oli beremo, od Cristufa inu Milofti Boshye, de tu iftu vfe terdnu Veruiemo TT 1557, ya;

Lepi praui **Euangeli**, kir per tim kerstu se ima brati TC 1575, 412;

Mui Bratie inu Seltre, mi smo tukai is tiga **Euangelia** saftopnu slishali, koku se ta Syn Boshy, nash Gospud Iesus Cristus pruti tim lubim Otrozhizhem, cilu periafnuiuu inu lubefniuu dershi TC 1575, 413;

Kai ie vshe kratko sapopadenie letiga **Euangelia**? Leta **Euangeli** smei vfeih rizhi možno kashtiga

try poglauite greihe JPo 1578, II,98a;

BOSHIZHNA PEISfen is **Euangeliu** S. Lukesha na 2. Cap. Ioannes Schvveigerus DC 1579, 62;

Na konzju je tudi en Register vseh Epistel inu **Evangeliou**, kir se ob Nedelah inu navadnih prasniki v 'Kârîzhanki Cerqvi bero DB 1584, I,cVIIIb;

Inu v'**Euangeliu** so supâr Hîshniga Ozhetâ mermrali, kir so ob pèrui vri V'GOSPODNI Vinograd bili prihlji TtPre 1588, 96;

Tu ie ta Vuk is tîga danâhnîga **Evangelia**, Nâh lubi GOSPVD Bug daj fkusî Christufa s'voîga Svetîga Duha, de se my is njega pobulhâmo TPo 1595, II,231

3. beseda, sestavljena iz zapovrstnih glasov e, v, a, n, g, e, l in i:

SAkaj **Evangelî** je ena Gerzhka besêda, inu se rezhe v'nâshim jesiki, eno dobru fêlftvu, dobri marini, dobêr glas, od katerîga se poje <Kaj se rezhe ta besêda **Evangelî**> DB 1584, III,2a;

Evangelî pak je ena Gerzhka besêdica, inu pomeni en vefêl glas ali fêlftvu <Kaj **Evangelî** pomêni> DB 1584, I,aVIIb

℘ gl. **evangelium**

AVTORSTVO: A. L. R., oblikoslovno zaglavje M. Č.

evangelijov -a -o prid. [evan'ge:lijov -a]; P 2, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

— ž. ed. rod.: **evangeliove**; ⑤

ki se nanaša na Kristusovo oznanilo božjega razodetja o odrešenju sveta; evangelijski:

Prerokuie Jezus de Ierufalê bode rešdianu. Inu fnamina kir bodo poprei. Preganene fâ uolo

Euangeliove pridige TT 1557, 139, podobno tudi TT 1581-82

℘ gl. **evangelium**

AVTORSTVO: A. L. R.

evangelion -a sam. m [evan'ge:lion -a]; P približno 300, K 16 (TC 1550, TA 1550, TA 1555, TC 1555, TE 1555, TT 1557, TO 1564, TA 1566, KB 1566, KPo 1567, TC 1575, JPo 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

— ed. im.: **evangelion**; →; ⑤

1. *Kristusovo oznanilo božjega razodetja o odrešenju sveta; evangeliij, evangelijsko oznanilo:*

Potle rezhe Iefus tim Iogrom pryti na ano Goro te Galileiske deshele/ tukai so ga gmali vidili vezh koker Pet Stu bratou .. Inu Iefus knim perstopi fhnimi gouori inu prau/ Meni ye dana vfa oblaft vnebi tar na femli/ na tu pudyte po vfm fueidtu inu pridiguie ta **Euangelion** vfei Stuari/ inu vuzhite vse ludi TC 1550, 41(29a);

Tako govori fam Christuf proti svojim Iogrom: Poidi te[!] po vseim ulnim Svêtu, inu prediguie ta **Euangelion** vseim Ludem: Inu karfiteijh vtîm Imenij ozhetâ, inu Sinu têr svetîga Duha KB 1566, A8a;

Gospod ie porozhil, kîjr **Evâgelion** prediguio, da se od Evangelia imaio shivêti KB 1566, D8a;

Hudizh ima tudi myr inu Lûdy lepô sna s'myrom puftiti, kakô nekadaî pod Papeshom ie vse tiho inu pres nadlug bilu: Kâr ie fkori povfod sgul Hudizh fvoim Antichristom regiral, inu se nei tako fveti **Evangelion** od Christufa inu Vere ozhitô têr zhištô predigoval KPo 1567, LXXXIib;

fvitlô, glâfnô, ozhitô inu priprostô so Apostoli Christufovi **Evangelion** osnanili, pisali inu smogochim parftom Boshijm, to ie, f'zaihni svishaliga inu potêrdili KPo 1567, Iib;

Nih kolnenie inu pritenie tim vezh sturi inu pomaga, da ta fârcâ tim bulie po Christufu inu niegovim Evangeliu shahte, shele inu gore, vpieio têr klizheio inu niega Evangelia se primeio, Inu **Evangelion** ie te nature alli mozhi, zhe ga vezh ôte lûdie potlazhiti, inu pregnati, tim bulie se povsdiguie inu rasprostruie .. A mi pak nêmamo sa nie [papiste] niŝtar v'tim partu roditi inu nijm k'lûbu sa Christufom tim vezh vpiti, niega **Evangelîô** zhaftiti, hvaliti inu fposnati KPo 1567, CIIIB-CVa;

On [Jezus] tukai tudi se sagovaria inu prizha, da ta svoia prediga alli **Evangelion**, nei ena nova Vera, kecaria, alli novi ûk, kakôr so Iudi inu Aydi na Christufa inu Apostole krizhali, inu she danâhni dan Papifti na naf krizhe, da eno novo Vero sazheniamo KPo 1567, CIa;

Otroci Boshij radi posluŝhaio befedo Boshijo, inu ijo gori vsameio s'vernim fârcom, tudi fvoi leban inu ŝtan po nij peliaio, Sposnaio da famuzh v'befedi Boshij ŝtoij vfih Lûdy vezhno sdравie: da ie le **Evangelion** ta muzh Boshija k'isvelizhaniu vfm vernim KPo 1567, CXXXIa;

On [gobavec] ie nêki prav ŝlihal inu posluŝhal ta **Evangelion** ta zartan vefel glaŝ od Christufa, kako da ie Iesuf en lûbesniv priatliv miloŝtiv pomozhnik, kateri vsem tim rad volnô pomaga, kîjr le niega dobrute shelijo inu potrebuio. Te vefeŝe marine glaŝ alli rêzhÿ v'niemu tako volio, fârcê alli Vero

obudio KPo 1567, LXXIIa;

Ta sturi vesselo Serce inu eno dobro pokoino Vest, inu saguisha zhloueka tiga vezhniga Lebna, sturi da vezh Ludi Boga sposnaio, inu sa ta **Euangelion** pres gori eniania zhaftio inu hualio JPo 1578, I,26b;

LEta Euangelium nam naprei dershi eniga prauiga Euangelskiga Predigaria flusbo kai on ima storiti. Slafti da ima predigouati, Poftauo inu **Euangelion**, Pokuro inu odpuszhanie Grehou JPo 1578, I,12a;

Kay fe rezhe Ribizhouati? Ribizhouati fe tukai rezhe, letolikain: Kakor Boshyo Befedo inu Sueti **Euangelion** Predigouati, kako tudi fam Christus, Mat: 13. Cap: Euangelium imenuie Mresho, katera fe Vuodo mezhe, inu vse shlaht Ribe shnio loue JPo 1578, III,4b;

Ti fi v'ai le vegshi kakor nasha veift, katera, aku ona nas lih satoshuie, taku ti no v'ai skusi tuoi **Euangelion** inu vesselu feltuu dobru moresh vtolashiti TkM 1579, 114a;

Kir ie ona to shalbo vlila na muie [Jezusovo] tellu, tu ie ona sturila, de imao mene pocopati. Risnizhnu iest vom poueim, kir kuli fe bo ta **Euangelion** pridigal, po v'im fueitu fe bode letu tudi prauilu ni kspominu, kar ie ona sturila TT 1581-82, I,114;

Taku najdemo my v'letim lyfti na tu nar saftopnishe, kaj ima en Kàrfzhenik véditi, salfti[!], kaj je Postava, **Evangelion**, Gréh, SHtrajfinga, Gnada, Vera, Praviza, Criftus, Bug <Kar ima en Kàrfzhenik véditi, tu je v'letim lyfti sapopadenu> DB 1584, III,81a;

Kadar je Christus hotel vNebu jiti, je on svoje roke gori vsdignil, inu svoje Iogre fhengnal .. on je nym frezho inu sdravje k'slushbi vofzhil, katero je on nym taifti krat porozhil, de ony ta **Evangelion** v'em Stvarem, tu je, v'em fhlaht Stanum, po v'im Svejtu imajo pridigovati, Sakaj ta **Evangelion** nej sa teh drives, kameinja, ptiz ali rib volo pridigovati sapovedan, Temuzh sa teh zhlovekou volo TPo 1595, II,69;

Onu stoji pak takovu nam v'fem k'Exemplu tukaje, de my letiga Iosepha inu Nicodemufa flufhamo, inu kadar Christus na Krishi v'fisi, tu je, kadar ta **Evangelion** pregainan, inu ty vbogi Karszheniki nad tem bodo martrani, my naprej stopimo .. inu njegovo Befsédo hvalimo TPo 1595, I,307;

Sakaj jest imam Boshjiga Synu, kateriga je meni Bug is lubesni fheinkal, Inu tukaj stoji Boshja befséda, ta fveti **Evangelion**, kateri takovu sprizha. Tvoja befséda pak, o GOSPVD, inu tvoj Syn Iesus, ne bodo mene falili ne mene ogolufali, na tigaitiga jest savupam inu fe sanesem TPo 1595, II,95;

Sa tiga volo je letu en trofhtliu leip **Evangelion**, kateri bi en vfakateri Karfzhenik imel isvunaj vejdi, de bi fe on nikar le supar tu pohuifhainje, (de ta **Evangelion** od teh modrih ludy bode ferrahtan inu pregainan) mogel braniti, temuzh tudi v'em fhlaht Krishu inu iskuhnjavi se stem mogel trofhtati, de my eniga takoviga GOSPVA imamo, kateri nas vuzhy Boga prou sposnati TPo 1595, III,61;

Hpervimu vfhe, je shkoda, de bi fe leta **Evangelion** imel pridigovati pred takovimi ludmy, kateri ga nikar k'ferzi ne vsamejo, inu ga s'flisom ne spomiflio TPo 1595, III,160;

Ty tretji pravio, ta **Evangelion** je en Vuk, ta ne hozhe puftit lakomnovati, temuzh vely vse vfarlikoft postaviti Tellu inu leben, denarje inu Blagu, sa Christusevo volo TPo 1595, III,129

/ Inu Iefus gre okuli po v'feh meiftih inu terfih, vuzhi vnih Shulah, inu pridiguie ta **Euangelion** od tiga kraleuftua, Inu osdraule vse slaht beteshe TE 1555, D8b

/ Gdo ie ta Zhlovik kateri to dobro seme feie? Christuf Boshij Sin, kateri ie od nebes doli prifhal inu ie nam svoiga Ozmeta volio osnanil to nebelko seme fvetiga **Evangeliona** vfial, da bi imelu rafti frugati, inu foshitom ta skadañ nebelki napolniti KPo 1567, LXXXIIIa;

Plinice pomenio, ta stari inu noui Testament, Inu fe kpouijaniu duoie Plinice v'fameiu .. spodai ene tanke, mehke, te pomenio ta fueti **Euangelion**, Vletih Plenizah leshi Christus pouit: Tukai ga imamo iskati. Suesda tudi pomeni ta fueti **Euangelion**, sa tim imamo hoditi tako dolgo, da nas perpelia Hchristufu JPo 1578, I,41a

/ Ieli Ioannes tudi ta fueti **Euangelion** verhu postaue predigoual? Kako pak, potle kadar fo Ludie kniemu prishli inu fuoie Grehe ozhito sposnali, fo fe tudi suodo puftili Kpokuri karftiti: Tako ie Ioannes tudi nym ta fueti **Euangelion** sazhel predigouati, inu ie sferstom na Criftufa kasal, rekozh: Pole leto ie to Iagne Boshye JPo 1578, I,13a

/ ALi od Sonzhniga is'hoda, notèr do Sonzhniga sahoda, ima moje Ime zhaftitu biti, mej Ajdi, inu fe bo povfod mojmu Imeni kadilu, inu en zhift Shpishni offer offroval <Zhift offer téh Ajdou lkusi **Evangelion**> DB 1584, II,131a sprejetje tega oznanila

1.1 protest., navadno v zvezah s čisti, sveti ipd. to oznanilo kot edina verska avtoriteta:

Ako oni [papisti] ôte naf bugati, snami red ta zhift **Evangelion** posluhati, tèr famiga Iesufa Christufa flushati, taku ijh zhemo radi sa Brate sposnati KPo 1567, CVa;

Inu ako fe vshe ti nijm tadaici ne vdaht, ne poklonifh, njih miloft ne profifh, ta **Evangelion** ne sataijfh, inu njih Antichristufovi ûk potèrdifh, tadaici na te savpio rekoch: On ie Boga shmagal KPo 1567, CLVb;

INV kakòr fimo mi od nafhih starifhih to skrivnoft Boshio (saftopi ta zhift fveti **Evangelion**, to Vero kàrfhanfko) kakòr ie kuli bila grosovitò od Papesha sapufchena inu sméshana, k'vernim rokom

prijeli: Tako dalje imajo pak oni ti mlajši k' vernim rokam prijeli KPo 1567, Va;
Vfi pravi Vzhleniki inu Predigarij prau snajo, da ie Christus dobro Seme vfiat, ta zhiſti sdraui
Euangelion predigoual, inu porozhil predigouati JPo 1578, I,65b

**2. spis iz prvih stoletij krščanstva, v katerem so zapisane prve interpretacije
Kristusovega življenja, delovanja in nauka; evangelij:**

EVANGELISKI. TI uzhio, veruio inu ſposnaio, da kokèr ta poſtava, fàrd Boshij inu niega oſtro
pravico, nalho pak krivico inu Smèrt nam rasodeva: Tako proti ſam **Evangelion** na snanie daie
to Gnado inu veliko Miloſt Nebelkiga ozheta, kako, da ie fvoiga ediniga lubesniviga Sinka Ieſufa
Chriſtufa obubil[!] inu na ſvét pollal KB 1566, F7a;

Ta ſturi veſſelo Serce inu eno dobro pokoino Veſt, inu ſaguisha zhloueka tiga vezhniga Lebna, ſturi
da vezh Ludi Boga ſposnaio, inu ſa ta **Euangelion** pres gori eniania zhaſtio inu hualio JPo 1578, I,26b

2.1 s prilastkom *vsak od ſtirih spisov, ki ſo uradno priznani kot del Nove zaveze;*
evangelij:

Inu de ui ſo vſem teim kar od Buga imamo, pernaredni vom ſluſhiti, Vom tukai poſhlemo ta
Euangelion S. Mateuſha vta naſh Ieſig preoberneniga TE 1555, A2b;

TA SVETI EVANGELION OD IESVSA CHRISTVSA, PISSAN SKVSI S. MARCA TT 1557, 95

2.2 odlomek iz teh spisov, ki ſe bere pri bogosluſtju; evangelij:

Natu hozhmo mi tukai ſdai nerpopei ſaſliſhati ta S. **Euangelion** od tih mladih Otruzhizh, koker ie ta
iſti S. Marko vtim 10. Capituli ſapiffal TO 1564, 88a;

Kai naſ vshe kratkò rekoch danaſhni **Evangelion** ūzhi? KPo 1567, CXXXIIIb;

ijh [papiſte] fàrce boli, kadàr ſe ky le en **Evangelion**, ena Epiftola, en Pfalm v'ſaſtopnim nembſkim
alli ſlovenſkim Ieſiku od prèproſtih lûdy bere alli poie KPo 1567, CVa;

NA ZVETNICO SE BERE GLIH TA EVANGELION MATTHEI NA XXI. Kakòr na pèrvo
Nedelio Adventa. Iſchiga tam ſpred v'ſazhetku KPo 1567, CXXXVb;

Kai nam pravi ta danaſhni **Euangelion** ODperuiga Aduenta, to ie, prihoda Goſpuda naſhiga Ieſufa
Chriſtufa Sinu Boshyga, kako da ie na ſuet priſhal odſrauiti vſe zhloueſtuo JPo 1578, I,8a;

Od zhefa gouori leta **Euangelion**? LEta **Euangelion** ie ena pergliha, inu gouori od truiga Semena.
Kako ſe to iſto vſeio, inu vuner glih Sadu ne perneſe JPo 1578, I,72b;

Na S. Troyze dan. LETu je en filn leip **Evangelion**, vkaterim my vidimo, kaj je ta pravi, edini, gvifhni
pot kvezhnimu lebnu TPo 1595, II,107

℥ iz gr., prim. evangélion

AVTORSTVO: A. L. R., oblikoslovno zaglavje M. Č.

evangeliov gl. evangelijov

evangeliski¹ (evangeliski, evangeliški) -ega posam. [evan'ge:liski -ega[?]]; P 13, K 2
(KB 1566, TPo 1595)

– m. mn. im.: evangeli | s/š | ki; – tož.: evangeliske; – or.: evangeliskimi; ⑤

*pripadnik krščanskega reformacijskega gibanja, ki izhaja iz luteranstva Augsburške
veroizpovedi; evangeličanski:*

ZHETERTI ARTIKVL, OD SAKRAMENTA SVETIGA TELESA Tu ie od vezherie: inu od
MASHE. EVANGELISKI. Ti uzhio, veruio KB 1566, G4b;

NA tu vshe ti, moi Brataz, ſam ſpmiſli[!], akuſe ti raiſhi ozh ſtimi **Evangelifkimi**, beſede Boshije,
katera le Boshie zhaſti iſche .. Alli ſtimi papiſti tih zhloveſkih tudi marſkakih poſtav, kateri le
zhloveſke zhaſti inu imenia gledaio, derſhati? KB 1566, F2a-F2b;

Ej, pravio ony: Ste vy ty **Evangelifhki**? Ie tu valh Evangelion? TPo 1595, I,245

℥ gl. evangeliš²

AVTORSTVO: A. L. R.

evangeliski² -a -o prid. [evan'ge:liski -a -o[?]]; P 231, K 18 (TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562,
TO 1564, TPo 1566, KB 1566, TP 1567, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, TiPre 1588, ZK 1595)

– m. ed. im.: evangeliski; – rod.: evangeliskiga; – daj.: evangelisk | imu/omu (JPo 1578, I,22a); – tož.:
evangelisk | i/iga; – mest.: evangelisk | im/imu/u[!] (TP 1567, (A7b)); – or.: evangeliskim; – mn.
im.: evangeliski; – rod.: evangeliskih; – tož.: evangeliske; – ž. ed. im.: evangeliska; →; – mn. im.:

evangeliske; →; – daj.: evangelisk | im/om (TT 1557, z3b); – s. ed. im.: evangelisku; – mn. rod.: evangeliskih; ⑤

1. ki se nanaša na Kristusovo oznanilo božjega razodetja o odrešenju sveta; evangelijski:

Inu de vřiga Criftufeuga faslushena, nega prauice inu fuetufti bomo dilesni le skuři to Vero. Inu de ta Vera, ta Boshya miloft inu te **Euangeliske** oblube, morao vkupe biti, inu fe ne mogo lozhiti narafen TT 1557, r1b;

Vletih beřfedah mi slishimo, de S. Paul tukai sdořtimi beřfedami od te kerszhanske noterne Prauice, katero mi řto Vero Viefuřa na fe perprauimo gouori, Inu de ta řfta Verna **Euangeliska** Prauiza oli Bruma druřiga nei, řamuzh tu odpufzhane tih grehou, de dopademo inu řmo lubi Bogu TT 1557, t1a; Criftus vdanashni pridigi tima dueima Mlashima inu potle řa to, tim Iogrom, ie to Summo vřiga **Euangeliskiga** Vuka pridigal inu naprei pořtauil TR 1558, d1a;

Stakimi Hynauskimi falř Vuzheniki, kir řo te Ludi od **Euangeliskiga** Vuka, na te Moifeřeue Pořtaue napelouali, Inu pregouariali, de ty ludie, řa volo tih Moifeřeuih Slushbi, inu řa volo lařne brume, bodo pred Bugom brumni inu řsuelizhani řo ty Iogri, ner vezh S. Paul, dořti muie, della inu krega imeili, Sakai dořti preprořtih kerszhenikou řo ty falř Preroki řnih kriuum Vukum řepelali inu vti Veri řmotili TT 1560, c3a;

[Sv. Pavel Filipljane] Opomina, de vnařlugah, kir řa volo te Vere, od Neuernikou terpe, vřim **Euangeliskim** Nauuki bodo řtonouitni, řteim bodo Boga inu te Pridigarie zheřtyli inu obeřfelili. Potle vely dueima Kerřzhenicema, de ře řprauita, inu tih Filiperieu Farmoshtra proři, de te Kerřzhenike řpraula inu vmyru derři TL 1567, 31a;

Sakai imenuie Euangelium Vezheriu? Sato, da ie pred Sodnim Dnem **Euangeliska** Pridiga naipořlednia. Sakai tako ie gouori řam Chriftus Mat: na 24. Cap: Leta Euangelium od Boshyega Kralieuftua Predigouan bude po vřim Suetu kprizhi zheř vře Liudy: inu vře tadai pride skonzhantie JPo 1578, II,94b;

Takou glaf inu trořhtlivu řelřtuu, ali **Evangelifki** inu Boshji marin, je tudi imenovan: Novi Testament, řatu, de raunu kakor je letu en Teřtament Ali Shaft .. Taku je tudi Criftus pred řvojo řmertjo porořhil inu řařhaffal, takou Evangelii v'un klizati po vřeřm Svejtu DB 1584, III,2a

/ Na konzu [sv. Pavel] ře pag te **Euangeliske** Pridigarie řagouarie, de oni řei Pořtaui ne řo řubper, timuzh no prou řlagaio, De ta Pořtaua nom daie nařnane te naře noterne grehe, to nařho řkasheno naturo, Inu nař napelaua inu goni odpushane řkati per řeřufu skuři to Vero TT 1560, 4b *oznanjevalce, pořredovalce tega Kristusovega oznanila;*

Sakai ře Chriftuř zheř morie pelia? Kār ie otel v'tim řkasati, da bode inu ima en pravi **Evangelifki** Predigar velike řkērbi inu řkuřhniave imeti inu preřtēpeti, inu da mu nezhe mankatu nadlug KPo 1567, CXXIIIb;

Kai nař uzhi danařhni Evangelion? ENiga praviga **Evangelifkiga** Predikanta officium alli řluszbo řapiře, inu kai on ima uzřiti .. da ima ořnani ali predigovati, Pořtavo inu Evangelion KPo 1567, XXIIb;

Ampag ti [Timotej] zhui vřeř rezheř, terpi volnu nadluge, řturi tu dellu eniga **Evangeliskiga** Pridigarie, opraui tuio řluszbo prou popořnoma TT 1581-82, II,254;

En **Evangeliski** Predigar ře rezhe inu ie en takou Predigar, kir od veřfelia prediguie, inu enu veřfelu dobru řelřtuu ludem ořnanuie TřPre 1588, 7;

Taku preroķuie Criftus, de ima raunu taku na letim Sueiti poiti nieķouim S. Apořtolom, inu vřēm řueřtim prauim **Euangeliskim** Predigariem. Inu Criftus letu ře daile řprizha, ker prau: Ony vař bodo v'pan deuali TřPre 1588, 45

/ Sakai tu ie ořřitu inu vřem veidezhe, de ře timu Euangelii ima vezh Verouati, ķoker Papeřhu. Aku ředai en tak vuzhen to **Euangelisko** řiřnizo gouori inu vuzhi, od katere ta Papeř niřter ne veř, oli řam rad řahaie inu ne hořze veřditi, řs tiga vřaki řařtopi, ķomu ře ima vezh verouat TAr 1562, 98b;

Inu taku mořhnu prauu **Euangelisku** pridigouane, ie terpelu od Criftufeuga terplena, tařřent oli tiřřuzh leit, Potle ie ta řludi pruft ratal, ta ie vřih druřih leitih skuři Papeře inu Turke, řpet tu řuie Kraleuftuu oblařtnu inu řiroķu řturil TT 1577, 470

2. ki se nanaša na spis iz prvih stoletij krřřanstva, v katerem so zapisane prve interpretacije Kristusovega řivljenja, delovanja in nauka; evangelijski:

Sakai řveti Duh ie pořlan, da nař opomini tih řezhi, katere ie Chriftuř uzřil. Oboře ķadar edan od tih, ķiřr ře hvalio da imao řvetiga Duha, kai pravi od řam řebe, inu neķar řs tih **Evangelifkih** piřmiřh[!], ne veřiamite KB 1566, E7a;

ieřto prauo luzh, ta praui poř kashem vnebeřřa, ķoker od tiga on řam, vřih **Euangeliftih**[!] buķuah inu nega Iogrou řiřteh priřhuie TT 1577, 506;

Raunu kakòr Novi Testament, fo ene **Evangelifke** Buqve, ali Buqve te gnade, inu vuzhé, kej se ima tu vseti, de fe Poštava dopolni DB 1584, I,)(1b

3. tudi v zvezi s **pravi** ki se nanaša na krščansko reformacijsko gibanje, ki izhaja iz luteranstva Augsburgske veroizpovedi; evangeličanski:

Obtu ty, kir fđai gouore, de ta fadashna nasha **Euangeliska** Vera ie noua, od Lutaria gori poštaulena, Inu de taciga souuraftua, krega inu ređdilenā fā volo te Vere, inu tacih fimeshnau inu nadlug poprei nei bilu, kriuu imaio, inu fubper ta Euangelium, inu fubper vfe S. pifmu gouore TT 1557, i1b;

Nerpoprei, de ta Pridiga tiga S. Euangelia inu ta Vera kerszhanszka, obeniga Gofpoftua, ne Oblafti, ne Stanu, ne prauih poftau, ne ordning, ne praud, ne daiena, iemlena, kupzhouana, prodaiana, kupila, ne preminuie, ne ređdira inu doli ne tare, koker nekateri menio inu dolshe te **Euangeliske** Pridigarie TR 1558, X3b;

KAI LOZHI TA NASH PRAVI EVANGELISKI Nauuk uletim Articuli od tiga kriuiġa Papeshouiga Nauuka TO 1564, 21a;

Inu kadar fe fadai kārſcheniki nai vezh nad Papeshko inu **Evangelifko** Vero dvoie: kār mi leto, uni drugo hvalio: Ozhmo fheft Artikulov poſtaviti KB 1566, E3b;

Ti hozhes tudi tu Pogublene, kateru nom od Turka inu Papesha, tuiga diniga Synu Souurashnikou, na dushi inu na teleſu naprei ſtoy, inu nom slu pritee, myloſtiuu od nas oberniti .. Inu nas per tim prauim **Euangelisku**!] Nauuku, inu per Kerſzhanskim ſtanu inu lebnu, htimu Nebeshkimu, vezhnimu Ifuelyzhanu, obdershati inu ohraniti TP 1567, (A7b);

Ti pak budi tresou pouſod, terpi inu fe derſhi kakor enimu **Euangeliskomu** Predigariu ſliſhi, Bulſhi ie tudi ſa volio Boſhye riſnice enkrat ſdobro veſtio vmreti, inu ſChriſtuſom poſle vekoma ſhiueti, kakor vhinauſhini, vlašah en kratak zhas dobro imeti JPo 1578, I,22a;

Kakor tudi te Buque, imenouane, Formula Concordiae, h'katerim ſo fe ty trye Poſuitni Kurfirſhti, Pfalz, Sahfen inu Brandenburg, inu veliku drugih Kerſzhanskikh Firſhtou .. ſpoſnali inu podpifſali, kakor ſo tudi tuiſtu ſturili vſi Krainski **Euangeliski** Predigarji TtPre 1588, 128;

Letu ſte vy na mnogo viſho, fuſſeb pak nad tēm brumnim inu ſ'ueliko gnado Boſhio obdanim Goſpud Primoshom Trubariem raineim, iſkaſali .. ker ie ſhe per vas ſuoio ſhtimo v'prizho ſ'predigouaniem tiga prauiga zhiſtiga Euangelia v'uashi **Euangeliski** Cerqui ſueſtu ſluſhil TtPre 1588, 19;

Kateri ie nikar le ſa vas letukai v'Derendingi, kakor ſebi porozhene ouzhice, temuzh tudi ſa vfe **Euangeliske** Cerque v'Slouenski deſheli, kakor en Suēſt Paſtir inu Shkof zhul inu vahtal TtPre 1588, 125;

Od vnod ie on [Primož Trubar] vtēm 1553. leiti v'Kempto k'enimu Farmoshtru poklizan, ker ie vglihi viſhi tēiſti Cerqui, kakor en ſuēſt **Euāgeliski** Predigar ſluſhil oſſem leit TtPre 1588, 113;

H'petimu kir ſem reſovmēl, de ſe ſkusi leta naſh otrozhji navuk, tudi drugim Karſhanſkim gmajnam more ſluſhiti, kakor ſo tudi nekoteri **Evangelifki** Pridigarji, moji lubi bratje v'Chriſtuſi, na konzū k'prizhi ſvoja imena podpifſali ZK 1595, 36

/ Ioaneſhu Vſſū, Ieronimu is Prage, Ildenu is Ayslebna pred ſtu leit, inu per ſadashnim zhaffū na doſtih tiſſuſh **Euangeliskih** Kerſzhenikou, katere ſo po vſei Europi vmurili TT 1577, 350 *evangeličanov*;

Temuzh veliku vezh inu ozhitishe, vnih nydu, ſourashtuu timu S. Euangeliu, inu kir taku pouſod te praue **Euangeliske** brumne ludi, nemiloſtiuu moree, kar ie ſpet ta ſtara praua Vera na dan ſkuſi Luteria inu druge brumne vuzhene ludi, gori priſhla TT 1577, 383

/ Vdanashnim Euangeliu imamo en lep Exempel in Nauuk ene praue kerszhanske Pokure. Sakai ta praua **Euāgeliska** Pokura vletih Tryeh Shtukih ſtoy .. Nerpoprei vtīm ſpoſnanu inu ſhalouanu tih Grehou, Potle vti praui Veri Veriſtuſa TR 1558, f3a;

Sakai per praui **Euangeliski** pridigi, ie ufelei S. Duh, ta iſti tih ſueiſtih Poſluſhauceu ferza naklana, de taki Pridigi Veruio, pokuro deio, lubio ſuiga bliſhniga, inu ſe ſo uſem derſhe po Boſhy beſſedi TL 1561, 32b

℥ gl. **evangeliš**²

AVTORSTVO: A. L. R.

evangelist -a sam. m [evange'li:st -a]; P približno 450, K 32 (TC 1550, TC 1555, TE 1555, TT 1557, TKo 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TP 1566, KB 1566, TC 1567, TL 1567, KP 1567, TC 1574, TC 1575, DP 1576, TT 1577, JP 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DC 1585, TP 1595, TfC 1595, ZK 1595)

— ed. im.: evangelist; →; — dv. im.: evangelista; — mn. im.: evangel | i/y (TC 1567, B5a) | sti; — rod.: evangelistov; →; Ⓢ

1. tudi v zvezi s **sveti** vsak od avtorjev štirih spisov, v katerih so zapisane prve interpretacije

Kristusovega življenja, delovanja in nauka in ki so uradno priznani kot del Nove zaveze; (sveti) evangelist:

Sueti Paul venim lifti Inu ty **Euangelifti** Odprave Mafhe piſho Kadar ye Iefus fratan bil TC 1550, 174(95b);

[Kristus je] dobil inu ſaſluſhil vſem ludem, kir vnega veruio, miloft inu odpuſtig vſeh grehou popelnoma, inu ta vezhni leben. Koker od tiga Bug Ozha, vſi Suetniki, vſi Preroki **Euangelifti** Iogri vſi Boshy inu Criſtufeui zaihni, vſe Moifeſeue ſluſhbe pouſod inu ſadoſti priſzhuio TC 1555, H6a;

De mi te ſuete Euangelie inu Liſtuue, koker ſo ty od tih **Euangeliftou** inu Iogrou piſſani, tudi vta Slouenſki Ieſig ilpiſhemo TE 1555, A2a;

Vtiſh peruſh ſuih Buquah ie poſtauil tu, kar ſta ta druga **Euangelifta**, Mateuſh inu Marco poſtaula, tu kar ie Ieſus gouuril, vuzhil inu ſturil TT 1557, ff4a;

Hzhertimu, prauſi tukai ta **Euangelift**, De ie od ene Dezhle royen, Sakai ta perua Obluba Boshya gouori, de ima Criſtus biti royen od ene Dezhle TR 1558, c1b;

Sueti Mateuſh inu Marcus **Euangelifta** letaku piſheta, De Ieſus Syn Boshy, ie htim ſuim Iogrom gouuril letaku, Meni ie dana vſa Oblaſt vtim Nebi inu na Semli TO 1564, 101a;

NA priſzho lete Vere ſtaſio oni ſame te beſede inu poſtavo Criſtuſovo, katero ſo térie **Evangelifti** inu potleſveti[!] Pavàl ſveſtu ſapiſali KB 1566, C5a;

Gdo ſo bili ti ſvetniki, kſſir ſo ſ'Grobov ſhli? Oben **Evangelift** iſh ne imenuie KPo 1567, CLXVb;

Sato pravi **Evangelift** Mattheuſ, Ieſuſ ie bil pelian v'puſchavo, Neſam od ſebe ſhal. Katere ſveti Duh vodi inu viſha (ſaſtopi po Boshij beſedi) Ti ſo otroci Boshij KPo 1567, CVIIa;

Obtu kadar ty Iogri vniſh lyſteh inu Piſmih lete riſzhy od Criſtuſa, taku dobru koker ty **Euangelifti** priſzhuio, Satu ſo nih Piſma tudi ta prauſi zhiſti Euangeli TT 1577, Nn3b;

Chriſtus, prauſi **Euangelift**, ie ſtopil veno Barko, inu nega Iogri ſo ſhli ſa nym, kakor ſpodobno, ty drugi Liudie pak ſo ſad oftali JPo 1578, I,57b;

Kay ſo Piſma Vzheniki? Piſma Vzheniki ſo: Ty kateri ſpiſmom inu Bukuami Vuzhe, tam ker vpriſzho nemoreio ſhnyh ſhyuo Beſedo vzhiti. Kakor ſo ty **Euangelifti**, inu vſi Verni Piſma Vzheniki, ker ſo ſa nymi priſhli JPo 1578, III,15a[=12a];

Vtim peruim deillu tiga Nouiga Teſtamenta priſzhuio ty **Euangelifti** Criſtufeuiimi beſſedami, zhudeſi inu ſpreroki, De ta Ieſus od diuce Marie royen .. ie ta prauſi Chriſtus TT 1581-82, II,*b;

Sakaj ob ſheſti uri, tu je ob Puldne je on kriſhan, kakor ty drugi **Evangelifti** piſheo DB 1584, III,28b;

TA ſveti **Evangelift** Lucas melda letukaj dva Shtuka, katera ſta ſilnu troſhtliva, ſa tiga volo, aku je liſh Matheus, inu ty drugi, ſo takove iſpuſtili, taku je my vſaj ne hozhmo nje od ſadaj puſtiti TPo 1595, I,288;

Satu je leta Articul vtem Novim Teſtamentu, ker je on vſaj na tu nar ſaſtopniſhi iſlagan, vſeſej natu nar ſleiſhi ſhritan bil, de, kakor te Hiſtorie priſzhujo, ta S. **Evangelift** Iohannes h'poterjenju letiga Articula, ſvoj Evangelium je moral piſſati TPo 1595, II,97

/ Kej to ſtoji piſanu? Odguvor. Taku piſheo ti Sveti **Evangelifti**. Matheus, Marcus, Lucas inu S. Paul ZK 1595, 172

/ kot stalni pridevek Sueti Hans **Euangelift** Ioh. xx. prauſi/ De ye Ieſus veliku vezh zaihnuu ſturill/ kir nei ſo piſani vnega buquah TC 1550, 229(122b);

Na S. Ianſha **Euangelifta** Dan, ſe pridiguie ta Euangeli, koku ie Ieſus prerokoual Petru, de vnega ſtarofti bode Martran TR 1558, a3a;

Tako prauſi Ioannes **Euangelift**. Ieſus ſe ie pelial zheſ Morie Galileiſko, inu veliko Liudi ie ſa nym ſhlo, ker ſo vidili te zaihne, katere ie ſturil na bolnikih JPo 1578, I,96b;

Bug ozha ſkusi ſuoio Beſedo ie, kakor S. Ianſh **Euangelift** iſlaga, ſkusi ſuoiga glih vezhniga Synu, naſhiga GOSPVDA Ieſuſa Criſtuſa, ſred S. Duhum .. pred pulſheſt tauſhent leitmi, vſheſtih dneſh cillu is nizheſſer, Adama pak is praha ali parſty te Semle, inu Euo is negouiga rebra ſtuaril DB 1578, **1a;

Inu S. Ianſh **Evangelist** od tiga ozhitu piſhe: Trye ſo, kir priſzhujo v'Nebefſih DB 1584, I,aIIIa

/ Sledni prauſi kerſzhenik ima is S. Piſma veiditi inu ſaguishã biti/ de ie Criſtus riſnizhnu Goriuſtal/ obtu ta Piſma **Euangeliftou**/ Iogrou inu Prerokou od nega Vſtanena ima rad zheſtu inu ſſiſom brati TR 1558, I3b *beſedila teh avtorjev*;

NOVI TESTAMENT: TV IE téh Svetih **Evangeliftou** inu Apoſtolou, Buqvi inu Lyſtuvi: Slovenſki SKVSI IVRIA DALMATINA DB 1584, III,1a;

Inu de bi nihzhe nezviblal na téh S. **Evangeliftou** inu Apoſtolou Buqvah, Piſmih inu vuki, taku ſo ony ſhe ſa ſvojga lebna na tém Svejti .. mozhnu ſpriſzhali DB 1584, I,aVIIb

1.1 spis enega od teh avtorjev, v katerem so zapisane prve interpretacije Kristusovega življenja, delovanja in nauka in ki je uradno priznan kot del Nove zaveze; evangelij:

kadar vi beroz[!] letiga **Euangelifta**, kai kriuiğa oli nefaſtopniga vletim nashim Tolmazheuanu ſagledate, de vi tu iſtu nom ſdaici puſtite veiditi TE 1555, A4a;

TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA, VTIM SO VSI SHTYRI **EVANGELIFTI** inu DIANE tih Iogrou, ſdai Peruizh uta Slouenski Ieſik ſkuſi Primosha Truberia ſueiſtu preobernen TT 1557, (a1a);

Taku vi rauen tiga Pſalteria inu tih **Euangeliftou**, tudi vſa S. Paula Piſma, zheſtu, ſſliſſom inu ſaſtopnu preberite TL 1567, B1b;

Vpraſhane. Pouei nakatere beſſede, is tih **Euangeliftou**, ſkaterimi ie Ieſus Criſtus tu Pridigarſtuu ſuiğa Euangelia gori poſtauil? TC 1575, 31;

Stim nam ta **Euangelift** kaſhe inu naſ vzhi, da ie eniga Karſzhenika ſtan inu ſhiuenie na tim Suetu eno vſakdanie voiskouanie, kakor ſmo poprei ſliſhali JPo 1578, I,86b;

De je taku Evangelii nikar le en koſ ali ſhtuk is ſvetih **Evangelistou**, kateri ſe Ob Nedelah ali Prasnikiſh iſlaga DB 1584, I,aV1b;

Greſhni Zhlovik vſaki zhaſ, pomiſli ti kaj je ſa naſ, Ieſus moral tẽrpeti :/: De bi naſ od Pekla reſhil, Is Neba je na Svejt priſhil, Njemu je bilu vmreti: Kakõr tu **Euangelifti**, Inu Apoſtolſki Lyſty, Po redu vſe priſhujo DC 1584, CVI;

taku je tu vſaj enu ſnameinje, kakor tu Chriſtus ſam ozhitu iſlaga vtem **Euangeliftu** S. Matheuſhu. Ampak raven letiga mogo na Sonzi tudi takova ſnameinja ſe ſgoditi, katera ſe nemogo proprej vejdi TI Po 1595, I,8

2. v prvih letih krſćanſtva *oznanjevalec, posredovalec Kristusovega oznanila božjega razodetja o odrešenju sveta; evangelist:*

VSI PRAVI PREroki, Iogri inu Pridigary, ſo **Euangelifti** .. Ia lety vſi, kir lete rizhi od Criſtufa Spiſmom oli Sbefeđo reſglaſuio inu Pryzhuio, ty iſti ſo ty prau **Euangelifti**, dobre veſſe Marine, vſe preſtraſhenim viſtim, prauio de nim Bug ſabſton is miloſti, ſa volo nega Synu Martre, vſe Grehe hozhe opuſtiti TT 1577, Nn3a-Nn3b;

GOSPVD daje beſſedo, ſ' veliko mnoshizo **Evangelistou** DB 1584, I,296a;

Tu bodo inu ſo preſ zbiuvla lety Ajdje tudi ſturili, inu ſo ty prvi **Evangelifti** ali Pridigarji mej tẽmi Ajdi bily, kateri ſo te druge od letiga Diteza podviſhali, nje vuzhili inu troſhtali TPo 1595, III,44

/ Na drugi dan pag, mi kir ſmo Spauluſom bili, ſmo vlekli prozh, inu ſmo priſhli vto Ceſareo. Inu gremo noter vto hiſho tiga Fillippa **Euangelifta**, kateri ie bil eden is tih ſedem inu oſtanemo per nim TT 1581-82, I,574

℥ iz gr. prek nem., prim. der Evangelist

AVTORSTVO: A. L. R., oblikoſlovno zaglavje M. Č.

evangelista -a* sam. m [evange'li:sta]; P 6, K 2 (KB 1566, KPo 1567)

— ed. im.: evangelista; ⑤

vsak od avtorjev štirih spisov, v katerih so zapisane prve interpretacije Kristusovega življenja, delovanja in nauka in ki so uradno priznani kot del Nove zaveze; evangelist:

Beri tudi kai ſam Chriſtuſ, inu **Euangelifta** Ioannes piſheta od AntiChriſta KB 1566, H3b;

Sakai **Evangelifta** le ſamuzh Moſhy imenuie? Sato kår Chriſtuſ õzhe takove k'fvoijm kårſchenikom imẽti, kiſr imaio moſhko dẽrſno ſtanovito ſårce, nekar ſhenko ſhibko ſim tẽr tam naglivo KPo 1567, CXXVIIa

/ kot stalni pridevek Tako pravi Ioanneſ **Evangelifta**. IESVS ſe ie pelial zheſ morie Galileiſko, inu veliko lũdij ie ſa niſm fhlu KPo 1567, CXXIIIb

℥ iz gr. prek lat., prim. evangelista

AVTORSTVO: A. L. R.

evangelistov -a -o prid. [evange'li:stov -a]; P 1, K 1 (TPs 1566)

— ž. ed. or.: evangelistovo; ⑤

ki se nanaša na evangeliste ↗2; evangelistovski:

Ta Goſpuđ bo dal to Beſede, Suelýko **Euangeliftouo** Voisko <Criſtus bo daial Iogre, Euangeliske Prydigarie> TPs 1566, 120b

evangelish¹ posam. nepregib. [evan'ge:liš]; P 8, K 3 (KPo 1567, JPo 1578, TPo 1595)

– evangelish; ⑤

pripadnik krščanskega reformacijskega gibanja, ki izhaja iz luteranstva Augsburške veroizpovedi; evangeličanski:

Ne ménim samuzh Papistom, tamuzh tudi nashim teim, kateri se od Evangelia tiga lübesniviga svetiga Imena **Evangelish** imenuio: inu se sde zhe fo le ky en shlak eno predigo, en Evangelion shlhali alli sbrali, da fo ga tadaici taku fitti inu polni, da bi snali inu ôтели tudi eniga Apostola alli Proroka, nekar le svoie ûzhenike inu Predikante ûzhiti, moderirati inu vishati KPo 1567, IIIb;

Ta GOSPVD bi rad hotel, de bi my pravi Karfzheniki bily, kateri bi nikar le s'befsedami to Vero inu Evangelium hvalili, kakor ty ludje sdaj sture, kateri hote **Evangelish** biti, inu vejdo ali snajo veliku od Christufa praviti. Ampak kadar se prou pogleda, taku tu nihter nej TPo 1595, II,145

/ Refnizhno: Sakai kadar se ie sazhel S. Euangelium Predigouati, Tako ie velika Mnoshiza Liudy kniemu tekla, fo vfi hoteli **Euangelish** inu Karfzheniki biti JPo 1578, II,191a

evangelish² prid. nepregib. [evan'ge:liš]; P 1, K 1 (TT 1577)

– evangelish; ⑤

ki se nanaša na krščansko reformacijsko gibanje, ki izhaja iz luteranstva Augsburške veroizpovedi; evangeličanski:

Per tim [pridigar] Prerokuie, de ta praua fueta Kerfzhanska Cercou, ty **Euangelish** ludie, bodo mnogetera leita od Papeshnikou inu Turkou dosti terpeli TT 1577, 345 *evangeličani*

ℳ iz nem., prim. *evangelisch*

evangelishi gl. **evangeliski**¹

evangelium – sam. m [evan'ge:lium]; P približno 1000, K 20 (TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562,

*P 1563, TO 1564, TPo 1566, KB 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, DPo 1576, TT 1577, JPo 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595, ZK 1595)

– ed. im.: **evangel** | i/y (Juričič) | **um/un**[!] (TPo 1595, II,89); – tož.: **evangelium**; ⑤

1. Kristusovo oznanilo božjega razodetja o odrešenju sveta; evangelij, evangelijsko oznanilo:

Inu [Jezus] praui knim, Puite po ufim fueitu, inu Pridiguie ta **Euāgelium** ufei Stuari. Kateri ueruie inu bode kerszhē, ta bode isuelizhan, kateri pag ne ueruie, ta bo ferdamnan TT 1557, 153;

Puidite kiakai inu poueite spet Ioannesu, tu kar ste uidili inu slishali .. ty mertui gori uštaieio, tym bofim se ta **Euangelium** pridiguie, Inu Ifuelizhan ie ta, kateri se ne sbasne nad meno TT 1557, 183;

Letaki Vukuui fo falsh, leshniui inu Hudizheui, Inu doli taro inu taptaiō ta **Euangelium** od te Gnade, milofti inu odreshitua, kir mi imamo skufi Iesufa Cristufa Synu Boshya, Obtū imamo mi na take vuke gledati inu merkati, Inu lozhiti ta kriui vuk od tiga prauiga TT 1557, m4b;

Ta beffeda Cristufeua pag, od katere tukai on gouori, ie ta **Euangelīū**, ukaterim ufem ludē ponuie, daie naprei inu oblubuie to Gnado Boshyo odpustig ufēh grehou inu ta uezhni leben, tim kir deio pokuro inu Vnega Veruio TT 1557, S4a;

Inu on [Sv. duh] tih Isuolenih ludi ferza vushiga inu naklana, de kadar ta **Euangelium** pridiguiozh slishio oli bero, de timu iftimu veruio TR 1558, N4a;

Taku iest [Jezus] vas Iogre inu vse prauē Prydigarie poshlem pridigati ta **Euangelium**, bote prauili ufem ludem du fem Iest, sakai fem prishal na ta fueit, vmerl inu vftal od smerti TR 1558, L2b;

Inu kadar ie poshilal te Iogre po vfim fueitu pridigati, Ie nim sapouedal le ta **Euangelium** inu kar ie on nim prauil pridigati TAr 1562, 16a;

Vtim Pfalmu ie tudi enu Prerokouane, de Cristus skufi fui **Euangelium**, kateriga on tukai to shtymo tiga Gospudi imenuie, bode se steimi Oblastniki kregal TPo 1566, 56a;

mi kir fmo poprei vupane imeili na Cristufa, bomo hti zhafti te nega Glorie, na kateriga vi tudi vupate, potehmal fte vi flishali to Befedo te Rifnice, tu ie, ta **Euangelium**, od vashiga Ifuelizhana, skufi kateriga, potehmal fte vi verouali, fte vi tudi fapezhateni, fteim fuetim Duhum od te Oblube TL 1567, 9a;

Ta ftara Kazha Hudizh bode proftò diviala, krivi Proroki, Antichristi, Kezarij inu drugi Sapeliavci bodo vftaiali, Inu ta **Evangelii** ima fe ûnar na pullid po vfm ûlnim fvetu rasglafiti. Po tim tiga vshe pride konac alli fodnij dan KPo 1567, XVIIa;

Sato da nigdor nebude shtimal ali miflil, da ie fam Karft ktimu odpufzhaniu Grekou[!] sadofta: Tamuzh hozhe Christus da fe rauan tiga, niegoua Befeda S. **Euangelium** Vzhi inu Prediguie JPo 1578, II,33a;

Sice, kadar fem [sv. Pavel] bil vto Troado prishal, ta Cristufeu **Euangelium** pridigouati, inu fo bile meni ene Dauri odperte skufi tiga Gofpudi, iest ne fem pokoie imel vmuim duhu, fatu, kir ne fem Tita muiga Brata bil neshil TT 1581-82, II,115;

Inu eni Epicurary inu Stoiski Filofofi, fo fe shnim shtritali. Inu eni fo diali, kai hozhe leta klafar prauiti? .. on [sv. Pavel] ie nim ta **Euangelium** od Iefufa inu tu gori vftanene ofnanoual TT 1581-82, I,555;

Venajftim Cap. prerokuje on [Zaharija], de bi imel Cristus od Iudou predan biti, sa trydeffeti Srebèrnikou, sa kateriga volo on tudi nje bo sapuflil, de bi h'pullednimu Ierusalem imelu resdjanu, inu Iudje v'smoti obterpneni inu refkropleni biti, inu taku **Evangelium** inu Cristufevu Krajleftvu mej Ajde priti DB 1584, II,125b;

VLETIM LYSTI VVZHY S. PAVL NAR POPREI kaj je **Evangelium**, inu koku je tajfti le od famiga Boga od vekoma odlozhen, inu fkusi Cristufa saflushen, inu je vunkaj fhal, de vfi kir timuiftimu verujo, ty poftano pravizhni, brumni, shivy, isvelizhani DB 1584, III,104a;

Ta GOSPVDA pak satu to vilho kgovorjenju, nuza inu pravi: Pridigujte vfm Stvarom, De on s'tem vse Stanuve hozhe sapopafiti, de oben Cefsar, oben Krajl na Semli taku mogozh nejma biti, on ima leta Vuk tiga Evangelia poslufhati, gorivseti inu verovati <Kaj fe pravi ta **Evangelium** vsem Stvarom predigovati> TPo 1595, II,69;

Sakaj kadar je ta **Evangelium** pervizh vIerusalemu bil pridigovan, inu fe je od dan do dne tu zhiflu teh vernih gmeralu, pravi S. Lucas osgoraj v'tem zhetertim capituli, de je vfeh vernih enu ferze inu Dufha TPo 1595, III,25;

Sakaj vtem Krajleftvi Christufevim ima onu vse glih biti, potehmal my vfi le eniga ediniga Boga, Christufa, Svetiga Duha, **Evangelium**, Karft, Sacrament, vero, imamo TPo 1595, I,124;

Takova oblaft fe je fkusi GOSPVDA Christufa, kakor my flishimo, sazhela, inu je potle per nas zhlovehkih oftala, sufseb per teh, kateri fo vti Slushbi, inu to Sapuvid imajo, de ony ta **Evangelium**, tu je, Pokuro inu odpufzhainje teh greihou vtem imeni Iesufevim imajo pridigovati TPo 1595, II,251;

my na Iudelfhu vidimo, sufseb gdi fo ty pravi Iudeshovi Vinarji, kir fo Ludje, kateri fo sa denarjeu inu Blaga volo, supar Boshjo Befsèdo fturili, ta **Evangelium** pregainali, k'falsh Vukuvi inu Malikovainju urfah dali, kakor fe Papefh, Cardinali .. inu tem glih, se sa Iudeshou denar flu dreinajo inu pulio TPo 1595, I,256;

Per tem my ne hozmo[!], aku Bug hozhe, biti, Temuz[!] tiga Papefha, te Rottarke duhuve, te hude shlahtnike, hude purgarje inu purgarize tukaj puftiti, kateri fdaï vfo fvojo volo tribajo, ta **Evangelium** preganjajo, inu vus jamer inu nefrezho gori narejajo, tijfti bodo tukaj morali plazhati TPo 1595, I,10;

Kaj je ta **Evangelium**? Enu vefsellu fèlftvu, od GOSPVDA Christufa, tiga oblubljeniga Mefsiafa, de nam Bug, sa njega, nashiga GOSPVDA Christufa volo, hozhe vse grehe odpufstiti, sa pravizhne dershati, inu ta vezhni leban dati, is sgul gnade inu milofti, kadar le na Christufa verujemo ZK 1595, 99

/ **Euangelium** dela zhudefa na Semly, isgania Hudizhe, Papeshke Hudizhe, Sapeliauske Hudizhe, Malikouske Hudizhe, Mashne Hudizhe &c. Inu kay ie vezh takeh fmotlak JPo 1578, III,99a;

Christufou **Euangelium** nemore tarpeti vpanya ni sanashania na Zhloueska dela: Hiniauzi inu famoprauizhniki pak kratko tiga saupania inu sanashania, na fuoya dobra dela inu saflushenye, nemoreio puftitij: Od letod fe ie vshe sazhel kreig mei Abelom inu Kainom JPo 1578, II,101a

/ INu pergudilu fe ie potehmal, de ie on [Jezus] hodil skufi Meifta inu Terge, inu ie pridigal tar ofnanoual ta **Euangelium** od kraleuftua Boshyga, inu ty Duanaift shnim TT 1557, 185;

Cristus kadar ie sazhel pridigati, ta **Euangelium** tiga Boshyga kraleuftua, ie dial, Ta zhas ie dopolnen, Inu tu kraleuftuu Boshye fe ie perblishalu, poprauie fe TC 1575, 113;

On [Jezus] pag knim prauï, iest moram tudi drugim Meiftom pridigati ta **Euangelium** od tiga Boshyga kraleuftua, fakai htimu fem iest poslan. Inu on ie pridigal vtih Galileiskih shulah TT 1581-82, I,231

/ Sakai **Euangelium** ie po Christufouim porozheniu nai poprei is Ierusema shal po vfeh drugih deshelah. Sato my tudi nijednoga drusiga Evangelia nimamo predigouati, poslufhati ni brati,

kakor leta kateri ie nai poprei vtei Ierusalemskoi Cerkui od sazhetka predigouan, inu porozhen da se ima po vfem fuitu predigouati, inu ie tudi Ifo Chriftofouo Smartyo potueryen: Slafti **Euangelium** Gofpoda Iesufa Chrifufa Synu Boshyega JPo 1578, II,17a

- / Ta **Euangelium**, prau i Criftus fam, Matth. 13. Ie ta Nyua, vkateri ta prau i Shaz, tu ie, on fam fo vfemi nebeskimi shegni, skriuen leshi, fa katere nyue uolo ima zhlouk vfe kar ima prodati inu fapuftiti, inu kupiti to ifto Nyuo TT 1557, h2a;

Kakoua Luzh ie **Euangelium**? **Euangelium** ie ta iedina Luzh, pri kateri se vtem tammnem fuetu ima viditi inu hoditi JPo 1578, III,121a;

Ta drugi je en Vuk, koku se my pruti letimu Ditezu imamo dershati, inu teh lubih Modrih Exempel flufhati, sakaj my imamo tudi leto frezhno svésdo ta Sveti **Evangelium**, tika my nejmamo ferrahtati, ni fi ga sabftojn puftit fvejtiti, temuzh ga sVero gori vseti TPo 1595, III,44;

Obtu S. Paul imenuje ta **Evangelium**, eno krafft Boshjo, fkusi katero ty zhloveki isvelizhani bodejo TPo 1595, II,169;

Htakovimu rybjemu lovu hozhem jefi tebi eno drugo mreifho dati, Slafti ta **Evangelium**, fkusi ta imalh ti te isvolene lovyti, ony pak se bodejo morali puftit karftyti, verovati, inu vekoma shivejti TPo 1595, II,158

- / Kdrusimu, on [papež] pomaga ftrebti inu satreti vfo dobruto, sdrauye inu suelizhanie, katero skosi **Euangelium** inu Boshyo Befedo pride JPo 1578, III,15a *sprejetje tega oznanila*;

Aku Papelfh inu Shkoffi ne hote prou pridigovati, taku je mogo puftiti, inu dozhakati, koku nym hpuflednimu bode lonanu. Ta zhas inu mej tem obudy nash lubi GOSPVD Chriftus vboge reune, inu na tem Svejtu ferrahtane ludy, kateri njegovo befedo pelajo, inu te bolne vboge resbyene vardevajo, de ony fkusi ta **Evangelium** kodpufzhainju teh greihou inu htimu vezhnimu lebnu pridejo TPo 1595, II,216

- / Sakai aku ta kir quom pride, eniga drugiga Iesufa pridiguie, kateriga mi ne smo pridigali, oli fte li ui eniga drugiga Duha pryeli, kateriga ne fte pryeli, oli en drugi **Euangelium**, kateriga ne fte goriufeli, taku bi ui nee po praudi terpeli TL 1561, 69b, podobno tudi TT 1581-82;

protest. o katol. Dajle fo ony vuzhili: Ena Dezhla vKlofhtri je bulshi, sa te Vere volo, kakor ena Sakonka Shena .. Ampak obedan nejma obeniga bulshiga Karfta, inu bulshiga Chrifufa, kakor ta drugi. Taku se tudi obenimu oben drugi inu bulshi **Evangelium** ne pridiguje, kakor timu drugimu. De se vfhe en Menih inu Nunna hvalio, ty Sakoiniki imajo le ta gmain **Evangelium**, inu fapuvit, Ony imajo pak ta vifsoki **Evangelium**, inu dershe vezh kakor je Karfzhenikom dershati vtem gmain Stanu fapovédanu TPo 1595, I,123

1.1 oznanjevanje, posredovanje tega Kristusovega oznanila:

Tukaj pravi vfhe Chriftus, ima tu tudi tika Svetiga Duha slushba inu opravilu biti, de on ima od fodbe pridigovati, inu fkusi **Evangelium** poufod puftit vun klizati, Ta Viuda letiga Svita je obfojen TPo 1595, II,55;

Od tika femkaj se njegovu [Kristusovo] Krajleftvu tudi pravi, enu trofhtnu Krajleftvu, inu pomuzhnu Krajleftvu, vkaterim se ty slabi nejmajo vezh ftrahfhti, ali vbritkufti puftit tezhati, temuzh se trofhtati, inu vefseli dellati. Takovu pak se ne fgody fkusi te Postave pridigo, Temuzh le fkusi **Euangelium** TPo 1595, I,17;

Takovo pohleufzhino bi my radi hoteli fkusi ta **Evangelium** per enimu vfakaterimu gori narediti, opominamo sa tika volo, po nash slushbi, eniga fleidniga, on bi se imel pred Grejhi varovati, inu brumen biti inu vfaj na takovo brumo obeniga Trofhta pred Bugom postaviti TPo 1595, I,125

1.2 protest., navadno v zvezah s čisti, pravi, sveti to oznanilo kot edina verska avtoriteta:

Sledni kir klizhe na nega, ta bo Ifuelizhan. Potle on ima gledati inu fmisliti tar troshtati se fubper tako Iskushnauo, de ie on kerfzhen, inu de se nemu pridiguie inu pifshe naprei ta prau i zhfifti **Euangelii** TR 1558, F3a;

Inu ty Verni bodo peili pred fodnim dnem, eno nouo peiffen, koker se fdai gody, de vfesh shlaht Iefikih, se pridiguie inu poye ta zhfifti **Euangelium**, vfi shtuki te Ifuelizhanske Vere, Tika ty Neuerniki Papeshniki ne hote terpeti, inu ne mogo prou fapftopiti TT 1577, 396;

Nashi Sourashniki tudi sdai zhes ta S. **Euangelium** Vpijo le doli, le doli shnymy, inu tudi meneo, da hote Karfzhanftuo celo satreti JPo 1578, II,69a;

Kateri ftaue Luzh pod klup? Ty, ker gouore: Ako **Euangelium** primem tako vfelei budem moral Vpifmu Brati, Studirati, Predigouati. Ne leshati, inu kakor obieftni Offal poklupi pofedati .. Lete Milfi, Befede inu sgouor refnizhno imaiu vfi Rimfki Papeshki Farrij inu Minihi JPo 1578, III,122b;

Nu taku se onu pak snajde, de ta **Evangelium** filnifhah ni flobneifhah Sovrafhnikou nejma, kakor raunu tika Papelfha s'fhnjegovimi Duhounimi, vifsokimi Shulami, Doctorii, Menihi, Farji, kateri bi ga vfaj fpodobnu so v'fem flifsom imejli braniti inu obderfhati TPo 1595, I,60;

My se moramo, Bogu hvala, na ta danafhni dan hvaliti, de my ta pravi **Evangelium** imamo, inu

moremo nanhe Suparnike s'rifnizo previlhati, de ony en falsh fepelani inu pres grunta Vuk imajo, ker se pak mej nami tudi, te lulke preveliku najde, de mnogotera smota inu pohuifhanja od teh nevernih mej nami vftanejo TPo 1595, I,116;

Nalh vuk, ta sveti **Evangelium** more terpeti, inu se puftiti fhentovati, Sakaj nalho nefrezho islagajo inu derfhe ony sa enu gvifhnu s'namenje, de je nalh Vuk kriju, Skusi nih frezho pak hvalio ony inu sagovarjajo fvoje lashe inu Malikovanje TPo 1595, II,44;

Inu kaj je zhudu, de ta sveit ta sveti **Euangelium**, inu prave Pridigarje, knafhimu zhafsu taku pregainja, inu s'nogami po nyh tezhe? Tår vfaj onu tamkaj Chriftufu nafhimu GOSPVDV famimu, inu tem Apostolom se nej drugazhi godilu inu fhlu, kateri nej fo le to Befsedo pelali, temuzh tudi fhla velika zhudefsa dellali TPo 1595, I,19;

Inu je raunu tu teh smot ena, de se ta sveit na tem Vuku Chriftufevim pohuifha, de se on ne hozhe na Boshjo gnado, temuzh na fvoja lafna della inu saflusheinje sapuftiti, Kreiga inu fvary sa tiga volo ta Sveti **Euangelium**, de je en fapelaufki Vuk, kateri dobra della prepoveduje, kateri te ludy fhihre inu divye della TPo 1595, I,18

2. spis iz prvih stoletij krščanstva, v katerem so zapisane prve interpretacije Kristusovega življenja, delovanja in nauka; evangelij:

Obtu ie Bug takim Marinem, Pridigom inu S. Pifmom od nega Synu enu prauu fspodobnu Ime dal, **Euangelium**, tu ie, Eni dobri vefheli Marini TT 1557, h1a;

MNogeteri meni, kadar fo Shtyri Euangelifti, inu kir se taku ta **Euangelium** po shtukih ob tih Nedelah inu drugih dneih vti Cerqui bere inu pridiguie, De ie veliku Euangeliou, inu se vmei febo ne glihaio TT 1557, h3b;

Na koliko delou se deli Boshya Befeda? Na dua: Slafti, Vpoftauo, inu **Euangelium**. Postaua kashe Grehe inu prefrashi te Veifti: **Euangelium** odpufzha te Grehe inu troshta te Veifti JPo 1578, III,133a

/ Kai ie **Euangelium**? **Euangelium** ie, edne Buque tiga Troshta vfah shaloftnih farz, vfah flabeh inu beteshnih, kateri fuoyo flabnoft fposnaio JPo 1578, II,194b

2.1 navadno s prilastkom *vsak od štirih spisov, ki so uradno priznani kot del Nove zaveze; evangelij:*

TA SVETI EVANGELIVM SKUSI S. Ioannefa fapiffan TT 1557, 255;

S[.] Mateush Euangelift .. ie fui **Euangelium**, koker eni prauio, fa Iefufeuim lozhenem is tiga fuita, deuot leit potle, Viudouskim Iefiku, rifnizhnu tar fueiftu, inu fano lipo ordningo inu faftopnu fapiffal TT 1557, ff3a;

Ty eni pag prauio de nei Vrym prishel. On ie dua listu piffal, leta perui ie guishnu nega, Na tim drugim ty eni zbiulaio, oli on ie vfai prou inu priden. S. Marco ie is shnega vufta[!] **Euangelium** fpiiffal, kar se vezh Pifma nemu perfoiuie, tu nei nega TT 1577, 134;

Satu je leta Articul vtem Novim Testamentu, ker je on vfaj na tu nar faftopniishi iflagan, vfelej natu nar sleifhi fhritan bil, de, kakor te Hiftorie prizhujo, ta S. Evangelift Iohannes h'poterjenju letiga Articula, fvoj **Euangelium** je moral pifsati TPo 1595, II,97

2.2 odlomek iz teh spisov, ki se bere pri bogoslužju; evangelij:

Na to XIII. Nedelo po S. Troyci, se pridiguie ta **Euangelium**, od te Srezhe tih Iogrou, kir fo Criftufa vpryzho vidili, od Postaua, Inu du ie nash blishni TR 1558, S4a;

Taku mi hozhmo knashimu troshtu inu Isuelyzhanu, ta S. **Euangelium** od Lazarufa, kateriga ie Criftus od te Smerti obudil, faslishati, Inu ta Euangelift Iohannes na 11. Capituli letaku pishe TO 1564, 166b;

Ieli pag ena mlada Hzhy, taku se leta **Euangelium** more brati. kateriga ie fueti Matheush na 9. Capituli fapiffal TO 1564, Vu3a;

Kay nam kashe leta **Euangelium**? LEta **Euangelium** nam kashe sazhetak nashega vezhniga sdrauia: Slafti, kako ie Chriftus Syn Boshij Vzhlouestuo stopil JPo 1578, III,38a;

NA DAN S. ANDREA APOSTOLA, EVANGELIVM Math. na 4. Cap. JPo 1578, III,2a;

v kazalu **Evangelium**, Luc.7 d. 35. a. DB 1584, III,CcIIIa;

NA SVETIGA IANSHA KARSTNIKA DAN, EVANGELIVM LVC. NA I. CAP. TPo 1595, III,80;

TA danafhni **Evangelium** kakor vy fhifhite, od vun gonenja tiga Hudizha, govory. Inu je raunu vtej mainingi .. de bi se ludy fhkusi grevingo, pokuro, inu ispuvid imejli popravit, inu tiga Hudizha vun isganjati TPo 1595, I,166;

TA EVANGELIVM NA GLAve Odfekainja Joannefa dan, bodesh ti nafhal, na ta Prafnik Joannefa tiga Karftnika TPo 1595, III,145

/ Satu kadar ti h'pridigi grefh, inu kadar ti en **Evangelium** berefh, tu se pravi Bogu flushenu, inu je njemu veliku ena prietnishu flushba, kakor vfi offri inu fvetuft TPo 1595, II,240

3. vesela, dobra novica o čem:

Kakor, kadar bi en bogat Mosh enimu vbosimu Petlerju taušhent slatih oblubil, tu bi njemu bil en **Euangelium**, enu vefselu Selftvu, kateru bi on rad flifhal, inu bi is ferza nad nym vefsel bil TPo 1595, I,16

4. beseda, sestavljena iz zapovrstnih glasov e, v, a, n, g, e, l, i, u in m:

TA beffeda **Euangelium**, ie ena Gershki[!] beffeda, ta se more vto Slouenfzhio[!] tolmažhiti, Enu dobru Selftuu, oli, En dober Glas, oli, Eni dobri vefseli Marini, od katerih ty ludie bodo vefseli, od nih fueffeliem gouore, radi poslušalo inu drugim prauio TT 1557, g4b;

BVG ie tudi hotel sletu lubesniu beffedo, **Euangelium**, *to Pridigo od fuiga Synu, od te Pridige inu Poštaue Moifeseue, narafen lozhiti, inu fto vuzhiti inu opominati vse shlaht ludi, de oni ty duei Pridigi, to Iefuseuo inu to Moifeseuo, imao dalez h narafen lozhiti <*Ta beffeda **Euangeliu** lozhi narafen to Iefuseuo Pridigo od Moifeseue/ Inu Bug hozhe/ de nekar le famiga Moifesa/ temuzh Cristufa tudi de polushamo. Koku se ty duei beffedi Gnada inu Rifniza fastopiti imao> TT 1557, h1a

FRAZEOLOGIJA

— — Sàm flifhal edne kivr pravijo: Kadar ne naidem **Evangelium** pèr moeih ftariflih, nezhem verovati KB 1566, E7b *če moji starši ne sprejemajo protestantskega nauka*

℥ iz gr. prek lat., prim. **evangelium**

AVTORSTVO: A. L. R., oblikoslovno zaglavje M. Č.

evangelizirati -am glag. dov. in nedov. [evanɡeli'zi:rati]; P 2, K 2 (TT 1557, TPo 1595)

— nedol.: evangelizirat; — del. na -l m. ed.: evangeliziral; ⑤

kdo; komu *oznaniti/oznanjevati veselo, dobro novico o odrešenju*:

Obtu ie Bug timu Abraamu **Euangelifiral**, tu ie, On je nemu eno vefselo rezh osnanil, kir ie djal, Vtebi bodo shegnani vli Aydie. Obtu ty, kir fo te Vere, ty isti bodo Shegnani steim Vernim Abraamom TT 1557, k1a;

Christus pridiguje tem vbosim ta Evangelium. Sakaj, satu, inu htimu je on h'Krajlu poštaulen, de bi on imel **Evangelifirat**, tu je, ta vboga, slaba, reshalea ferza, trošhtati inu možna sturiti. Od tiga femkaj se njegovu Krajlestvu tudi pravi, enu trošhtnu Krajlestvu, inu pomuzhnu Krajlestvu, vkaterim se ty slabi nejmajo vezh strašhiti, ali vbritkufti puštit tezhati, temuzh se trošhtati, inu vefseli dellati TPo 1595, I,17

℥ iz nem., prim. **evangelisieren**

AVTORSTVO: A. L. R.

evangelje -a sam. s [evan'ge:lje]; P 1, K 1 (JPo 1578)

— ed. im.: evangelie; ⑤

odlomek iz enega od štirih spisov iz prvih stoletij krščanstva, v katerih so zapisane prve interpretacije Kristusovega življenja, delovanja in nauka, uradno priznanih kot del Nove zaveze, ki se bere pri bogoslužju; evangeliј:

Sato kadar vshe **Euangelie** prau, da fo Fariseij inu Pifma Vzheniki Christufa skushali: Tako ie sadofta zhiſto snamenie, da fo supar Christufu ſgol slobo, Nid, inu Rasboiniski Sard imeli JPo 1578, II,172b

℥ iz gr. prek hrv., prim. **evanđelje**

AVTORSTVO: A. L. R.

evangeloim [or. ed.] gl. **evangelij**

evangelski -a -o prid. [evan'ge:lski -a -o]; P 27, K 4 (TO 1564, KPo 1567, JPo 1578, DB 1584)

— m. ed. im.: evangelski; — rod.: evangelskiga; — tož.: evangelskiga; — mn. im.: evangelski; —>; — daj.: evangelskomu; — ž. ed. im.: evangelska; — daj.: evangelsk | o/i; — mn. im.: evangelske; — s. ed. rod.: evangelskoga; — tož.: evangelsko; — mn. mest.: evangelskih; ⑤

1. ki se nanaša na Kristusovo oznanilo božjega razodetja o odrešenju sveta; evangelijski:

Nemore se isgouoriti, kako teshak kaman Zhlouezhkih poštau ie Hchristufouimu Grobu, to ie kuratom **Evangelskiga** nauka saualien JPo 1578, II,4a

- / Sato kadar vtem zhaſu ty Apoſtoli neifo iſhe nadſtoiali alli ſtregli **Euangelski** Sluſhbi, tako ſo ſhtimali da ie neſpodobno ſaobſtoin fedeti, inu petliauzh drugim preteshki biti: Sato ſo ſhli Ribe louiti JPo 1578, II,24a *oznanjevali, posredovali tega Kristusovega oznanila*;
- Ampak ti [Timotej] bodi povſod trejsiu, tèrpi, ſturi dellu eniga **Evangelſkiga** Predigarja, opravi tvojo ſluſhbo prou popolnoma DB 1584, III,117b *oznanjevalec, posredovalec tega Kristusovega oznanila*
- / Tada vshe on varſhe vnotar to **Euangelsko** fime, Boshyo Befedo: Katero, ako ſe ſuero pryme, tako ſe vſarzu vkoreni. Po tem pride Bog ſnebesko Roſſo inu Dashiem, to ie, ſtemi lepimi vefelimi beſedami S. Piſma JPo 1578, II,188b
- / Boshye Sapouedi, Beſſeda inu Refniza, [so] ſkorei cello ſadushene inu sataene bile, inu nei nyedan Karſzhenik kprai **Euangelski** Refnici mogal priti JPo 1578, II,4b

2. tudi v zvezi s **pravi** ki se nanaša na *krščansko reformacijsko gibanje, ki izhaja iz luteranstva Augsburške veroizpovedi; evangeličanski*:

Ti pak bodi tresov povſod, tèrpi inu dèrſhiſe kakòr enimu **Evangelſkomu** Pridigariu ſliſhi KPo 1567, XXXIIIb, podobno tudi JPo 1578;

LEta Euangelium nam naprei derſhi eniga prauiga **Euangelskiga** Predigaria ſluſbo kai on ima ſtoriti. Slaſti da ima predigouati, Poſtauo inu Euangelion, Pokuro inu odpuszhanie Grehou JPo 1578, III,16b;

Sato ie Chriſtus prai Papeſh, inu Iedina glaua vſega Karſzhanſtua: kater[!] ie is te ſuoie velike Fare Ierusalemſke Cerque, po vſem ſuetu poſlal Apoſtole, Euangelifte, Patriarhe, Episkope, Cardinale, da oni Euangelium oſnane .. po niegouim odlozheniu kakor ie on naredil: Katero poſtauo tudi ty prai Nebeskiga Ierusalemſa Purgarij, inu ſueſti **Euangelski** Sluſhabniki, imao ſhellno inu ſkarnbno oprauiti JPo 1578, II,7b

- / Iudom [verſki naſprotniki] dopuſtio, da ſvoie Boshije ſluſhbe inu pètie dopèrnefo. A eniga praviga **Evangelſkiga** Kàrſchenika, ne dai njih Bog, da bi ga ozhitò tèrpeli KPo 1567, LXXXa *evangeličana*;

Da tako ta poſluſhani Euangelium neoftane le Vuſtih ali na Iesiku, tamuzh da ſe vunka vdobrih delih pokashe .. kakor to (Bogu ſe ſmili) po vſem Suetu gre, mey Papeſhniki inu **Euangelskimi** Liudy JPo 1578, II,160b

- / Vſem kriuium Vukom, Iſpazhenim Maſhom, falſh Boshym Sluſhbom, Vraſhnim Maſykouanem ſubper biti ..Vſe ludy na to celo prauo **Euangelsko** Pokuro viſhati inu napelouati TO 1564, 72a

TERMINOLOGIJA

— protest. **evangelsko (dobro) delo dejanje, ravnanje, ki je ſeſtavni del vere, dodeljene od Boga, ſ pomočjo katere je edino mogoče doſeči opravičenje od grehov in nebeſa; dobro delo**:

Da tako ta poſluſhani Euangelium neoftane le Vuſtih ali na Iesiku, tamuzh da ſe vunka vdobrih delih pokashe, da neoftanemo Karſzheniki le Suſtmi, kateri ſnaio veliko od Boshye Befede gouoriti, pety inu prauiti, inu vuner nijednoga **Euangelskoga** ali Karſzhanskoga dela doperneſti JPo 1578, II,160a;

Ta Vboga reuna ſhaloſtna ſerza inu ſtiſnene veſti, vpraiuh Karſzhanskih inu **Euangelskih** dobrih delih poterдите JPo 1578, III,120a

℥ gl. **evangelium**

AVTORSTVO: A. L. R.

evanglia [rod. ed.] gl. **evangelij**

f¹ črka; P 20, K 9 (TA 1550, TA 1555, TA 1566, KB 1566, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, BH 1584, DC 1585)

– f; ©

ſeſta črka abecede; f; danes ſedma črka ſlovenſke abecede:

A B C D E F G H I K L M N O P R S T V X Y Z TA 1550, A3b, podobno tudi DC 1585;

Eſti E e Elias. Fèrt F f Fabian .. Glagole G g Gabriel BH 1584, 26

- / v kaſalu ali ſeznamu **F** Ferſhmagaine c 22. p. 92 c 23. p 96. Falſhija c 27. p 114 DJ 1575, 232 *označuje začetek kaſala beſed na črko F*

- / pri Krelju a b v g d e ſ h s s i j i k l m n o p r ſ t u h o f c z h l h ſ ch è é ia ie iu KB 1566, A2a *ſtiriindvajſeta črka abecede, oſnovane na azbuki*

AVTORSTVO: M. Č.

f² glas; P 4, K 4 (TA 1550, TA 1555, TE 1555, TA 1566)

– f; ①

soglasnik, ki ga zaznamuje črka f; f:

Vy Shulmaſtri pag inu vy vſi kir ſnate poprei brati/ ſamerkaite inu druge vuzhite de ta V. ſkorai vſelei vſazhetki inu na konzu vſake befede ſa an f. inu ta H. ſa ch. inu ta L. debellu/ inu te ſtymouce po tei ſhegi naſhiga Ieſiga ſe nauadite iſrezhi TA 1550, A3a;

Pouei vſem Hlapzhizhem inu Deklizom, de ſe vadio ta h. ſa ch. ta v. kadar odſpreda ſtoy, ſa en mekak f. inu te Stymouce, koker naſh Ieſik pela iſrezhi TA 1566, A1b

AVTORSTVO: M. Č.

fabula –e sam. ž [ˈfa:bula -e]; P 6, K 2 (KPo 1567, TPo 1595)

– ed. im.: fabula; – tož.: fabulo; – mn. im.: fabule; – tož.: fabule; ②

1. ekspr. *pripoved z izmišljenimi, domišljajskimi sestavinami; pravljica:*

Sakai Chriſtuf tako ſkusi Parabole alli priglihe govori? Ravnò kakòr ti Aydi ſo ſvoie mlaifhe ūzhili ſkusi ſmiſhlene rèzhly alli **fabule**, tako ſo ti Iudie ſvoie mlaifhe ſkusi parabole inu priglihe ūzhili KPo 1567, XCVb;

Nekadaj je bilu enu vpralhainje v' Kloſhtrih, mej temi mladimi Menihi, kaj bi bil Chriſtus vſojej otrozhoſti ali mladuſti dellal? Kakor ſo ty Menihi ene laſtne Buque, de infantia Chriſti, iſmiſlili, vkaterih je fylnu veliku ſanikerne norzhye <**Fabula** ali baiſen od te mladuſti Chriſtuſeve> TPo 1595, I,93;

Satu je leta Pridiga kmallu ena viſoka inu preproſta Pridiga, ena ſkrivna inu ozhita Pridiga, ena ſlaba inu mozna Pridiga. Vrshoh, Ti tu ſam ſkufiſh, kadar ſe **fabule** inu Bajsin od devetiga Martina inu take forte pravio, tu ſe more ſamerkati, aku ſe lih en ſam krat ſliſhi TPo 1595, I,208;

ty Iudje, tu je, ty Samopravizharji, kateri ſto Poſtavo okuli hodio, ta Evangelium ſa eno pohuiſhanſko pridigo derſhe. Ty Ajdje pak, tu je pregreſhni inu ſihri zhlovéki, derſhe njo ſa eno norſko Pridigo. Satu ſe uni ſlobe ſupar taiſti, kakor ſupar to nar viſokeiſho Kezarijo. Lety ſe mu ſhpotajo inu poſmihujo, kakor de bi on bil en nepriden vuk ali falſh maininga, Vni ga derſhe ſa enu Bogalhentovainje, lety ſa eno **fabulo** ali baiſen TPo 1595, III,147

2. *poučna pripoved, v kateri nastopajo poosebljene živali ali stvari; basen:*

Kadar pak en Pridigar hozhe vezh na Boshjo volo inu na ſvoje poklizainje, kakor na vofzheinje ali priasen teh zhlovekou gledati, taku tu gre (kakor Ariſtoteles eno leipo **fabulo** ali baiſen ima) kakor tem ſaizom, kateri ſo ſe poſtopili tem Levom pridigovati, inu nje brumne ſturiti TPo 1595, III,96

ℳ iz lat., prim. fabula

AVTORSTVO: M. Č.

facenetel (facenetl, faciletel) –tla*/-na* sam. m [faceˈne:tel]; P 3, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: facenetl / faciletèl; ①

robec, ruta, brisača:

Deutſch. Wiſchtüchlin. *Latinè.* ſtrophium. *Windiſch.* **faciletèl**. *Italicè.* fazzoletto, fazzouolo, aſciugatojo, moccichino MD 1592, V5b;

Strophium. *Germ.* fazenetlin/ naſtüchlin/ wüſchtüchlin. *Carnio.* **facenetl** MTh 1603, II,568

ℳ iz it. prek nem., prim. MTh 1603 fazenetlin

AVTORSTVO: A. L. R.

facenetl gl. facenetel

facilet –a sam. m [faciˈle:t]; P 1, K 1 (MD 1592)

– ed. im.: facilet; ②

robec, ruta, brisača:

Deutſch. Schwaißtuch. *Latinè.* ſudarium. *Windiſch.* putnu platnu, **facilet**. *Italicè.* fazzoletto, fazzouolo, aſciugatojo MD 1592, N8a

ℳ iz it., prim. fazzoletto

AVTORSTVO: A. L. R.

fadigati -am glag. nedov. [fa'di:gati -am(?)]; P 1, K 1 (JPo 1578)

— sed. mn. 3. os.: fadigajo; ⑩

kdo; kaj *načrtno pripravljati zemljo in vanjo saditi, sejati; obdelovati*:

edan Karfzhenik neima sa obftoin fedeti ali nedelauan biti .. Kadai fe to ftori? Kadar sliharni vfuoiem poklizzaniu ftori, to kay mu ie porozheno. Kmetizhi fuoie Nyue **fadigaio** ali delaio, Purgary fuoio moiftrijo delaio JPo 1578, II,23b

ℳ nejasno, prim. it. *faticare*

AVTORSTVO: A. L. R.

faf -a sam. m [ˈfa:f]; P 1, K 1 (MTh 1603)

— ed. im.: faf; ⑩

duhovnik, župnik, svečenik:

Sacerdos. *Germ.* ein Priester oder opffer priester/ pfaff. *Sclav.* far starifhi. *Carinth.* **faff** MTh 1603, II,447

ℳ iz nem., prim. srvn. *pfaffe*

AVTORSTVO: A. L. R.

fafljati (faflati) -am glag. nedov. [faflja:ti -lja:m]; P 2, K 2 (KPo 1567, JPo 1578)

— sed. mn. 3. os.: faflajo; ⑩

ekspr., kaj; s čim *hitro, slišno, trepetaje premikati kaj*:

Ti fārłheni inu druge muhe dobrò brezho na fteno, inu fvoi gobaz alli shel ob nio bruffio, inu fperiem **faflaio**, alli vezh ne dobio, tàmuzh da fi gobaz inu shel fkasio, inu po Glavi prozh odbrezho. Tako fe ie vfelei od sazhetka vřim Tyrannom godilu KPo 1567, XLIIIa, podobno tudi JPo 1578

AVTORSTVO: A. L. R.

fajhtati -am glag. nedov. in dov. [ˈfa:jhtati]; P 1, K 1 (MD 1592)

— nedol.: fajhtati; ⑩

kot slovarski zgled *vlažiti/navlažiti, namakati/namočiti, močiti/zmočiti*:

Deutfch. Weßern. *Latinè.* irrigare. *Windifch.* **vaihtati**, vodenapejlati. *Italicè.* adquare, bagnare, inaffiare MD 1592, V3a

ℳ iz nem., prim. *befeuchten*

AVTORSTVO: A. L. R.

fajn¹ (fajn, fejn°) prid. nepregib. [ˈfa:jn]; P 25, K 2 (TkM 1579, TPo 1595)

— f | a/e | jn; ⑩

1. ki ima pozitivne lastnosti, zlasti v moralnem pogledu; dober:

Sakaj ta befseda ftury **fein** krotke ludy, inu tiha vefsela ferza, katera vbritkufti nikar ne zagajo TPo 1595, I,186; koku **fain** Otroci bi my bily, kadar bi my po takim njegovim Exemplu fturili, inu tudi tu opravili, kar nam nalhi Starifhi vkafhejo TPo 1595, I,94;

Na takovi Hiftorij ali Djajnu fe my vuzhimo, koku fo ty lubi Angeli filnu **fejn** Duhuvi, vkaterih obene offerti nej <Angeli fo eni pohleuni duhuvi> TPo 1595, I,40

/ O nebeski Ozha, poffodi gnado, de my vus isuelizhanski prydni Vuk inu fuar, vfe sueiftu opominaine, ferzom, lushtom inu vellelem, fprauim aifrom inu andohtio, knashimu pobulshainu poslushamo, vuenim **fain** dobrim fercei ohranimo TkM 1579, 13a

1.1 ki odraža te lastnosti; dober:

De taku uvenim **fain**, myrnim, Bogu dopadezhim lebnu, nalh zhas letukaj doperneffemo, inu potler fkusio to Vero na Chrifufu vekoma isvelizhani bodemo TPo 1595, II,290

2. s širokim pomenskim obsegom ki ima zaželeno lastnost, kakovost v precejšnji meri; dober:

Od tiga femkaj fo te **fein** lipe Peifene, Latinfke inu Nemfhke, od teh ftarih Karfzkenikou[!] fturjene,

Kakor ker my pojemo: Iefus ta je od Smerti vftal. Vragu je to glavo šteptal TPo 1595, II,4

2.1 *ki uspešno izpolnjuje zahteve in dolžnosti, ki mu jih nalaga njegov položaj, stan; dober:*

Hpodvuzheinju, de se my nejmamo prestraľhiti, kadar my vidimo, de so take fveti ľudje takovi Hudizhi, de se my moramo sazhuditi, inu rezhi: Tu je taku en **fain** Vyuda, taku en **fain** Purgar, taku en **fain** Sakoinik, koku on pride vľaj le vto ľlipoto inu hudobo, de on Boshje beľľede nemore terpejti, inu je njej taku ľovralh? TPo 1595, I,61;

jeľt moram hPridigi jiti, Boga sa fvojga Svetiga Duha proľsiti, to Beľľedo nikar is ferza puľtiti, se supar tiga Hudizha inu njegovu noterďajenje braniťi, inu sa fzhit, poterpeľhľivost inu pomuzh, proľsiti, is letiga vľhe bodo **fein** Karľfzheniki TPo 1595, I,126;

Taku imamo my (kateri je premore) denarje inu blagu tjakaj obernyti, de naľhiga ľubiga GOSPVDA Chriľtula Krajľestvu bode obderľhanu inu gmeranu, inu letu Diteze fvoj vľhytak vedinoľti ali vrevi more imejti, Tu je, my imamo s'denarji inu s'blagom h'timu pomagati, de se bodo mogli **fain** Cerkouni slushabniki inu Shulmoľľtri imejti, de ty vbosi, kateri fvojga vľhitka sa bolesni ali sa druge nadľuge volo ne mogo dobivati, bodo obderľhani TPo 1595, III,44

2.2 *ki je glede na določene zahteve, kriterije uspeřen, ućinkovit, primeren; dober:*

Da taku ta obreisa je en **fain** Exempel ene mozhne prave vere, katero so Abraham inu njegovu Hlapzi imeli. Is kateriga se my imamo vuzhiti, de my tudi timu gľih ľturimo TPo 1595, I,65;

Takovu je tudi en leip **fein** ľhtuk, per katerim se my moramo vuzhiti, kaj je en kriľh, ali nikar kriľh, Menihi inu Nunne (katerim je riľniza) pelajo en terd leben, inu ľi ga puľte ľylnu teľhku biti, Ampak takovu se ne pravi Chriľtuseu kriľh TPo 1595, I,275;

Taku h'kunľhti more inu ima eden rezhi: ľeľt ľim vuzhen, Bug je meni en **fein** saľtop dal, tiga jeľt hozho nuzati, moľmu Bogu hzhaľti, inu timu bliľhnimu h'bulľhimu TPo 1595, I,44

/ iron. Na takovim se je ta vbogi Shahar na ľevji ľtrani pohuiľhal, je sazhel s'ľudi, inu se je njemu ľhpotal, Ej, koku en **fein** Krajľ ľi ti? TPo 1595, I,269

ℳ iz nem., prim. fein

PRIM. fajⁿ²

AVTORSTVO: A. L. R.

fajn² prisl. [ˈfa:jn]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– fajⁿ; Ⓜ

s ľirokim pomenskim obsegom *izraľa zaľelen naćin ďejanja ali stanja v precejľnji meri; dobro:*

Sakaj pred letim zhalfom je veliku ľilnih brumnih ľudy bilu vPapeľhtvi, kateri so se **fain** poľhtenu inu brumľku derľhali TPo 1595, I,59

ℳ gl. fajⁿ¹

PRIM. fajⁿ¹

AVTORSTVO: A. L. R.

fald -a sam. m [ˈfa:ld -a]; P 2, K 2 (DB 1584, MD 1592)

– ed. im.: fald; – mn. toľ.: falde; Ⓜ

kar nastane pri zmećkanju ali zapognjenju tkanine; guba, pregib:

Tvoj Nuľs je kakor ta Turn pruti Libanu, kateri v'Damaľhk gľeda. Tvoja glava ľtoji na tebi kakor Karmel, Laľsje na tvoji glavi kakor Krajľeu Shkarlat v'falde svesan DB 1584, I,333b;

Deutsch. Falt. Latinè. plica. Windisch. garba, guba, fald. Italicè. piegatura, piega MD 1592, D5a

ℳ iz nem., prim. stvn. fald (die Falte)

AVTORSTVO: A. L. R.

falkel (falkl) -kla*/-na* sam. m [ˈfa:lkel]; P 1, K 1 (MD 1592)

– ed. im.: falkl; Ⓜ

bat, tolkać:

Deutsch. Kolb. Latinè. clava. Windisch. falkl, kolba. Italicè. mazza MD 1592, H4a

ℳ nejasno, domnevno iz lat.

AVTORSTVO: A. L. R.

falki gl. falkel

falsarius – sam. m [fal'sa:rius]; P 1, K 1 (ZK 1595)

– ed. im.: falsarius; ⑤

kdor z namenom goljufanja, zavajanja naredi kaj čemu tako podobno, da vzbuja vtis pravega; ponarejevalec:

Lih raunu taku della tudi, leta D. Petrus, satu je on te befsede D. Luthra vunkaj fpuštil, inu taku fvoji oblubi, kir se Lutrou Katechifmus resloshiti vultu, pruti, nash fveti Katechifmus nikar le kakor en pravi, tu je, kir tu dobru na krivu preobrazha **Falfarius** falha, tamuzh tudi tem befsedam Iesufa Chriftufa nashiga GOSPVDA en nesnan saftop permihlava ZK 1595, 23

℘ iz lat., prim. falsarius

AVTORSTVO: A. L. R.

farisaei [im. mn.] gl. farizej

fariseu [rod. mn.] gl. farizej

farizajski gl. farizejski¹

farize gl. farizej

farizea [rod. ed.] gl. farizej

farizear gl. farizejar

farizeer gl. farizejer

farizeerski gl. farizejski

farizej (farizej, farize, ferizej) -a sam. m [fari'ze:j -a]; P približno 550, K 25 (TC 1550, TC 1555, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TP 1566, KB 1566, KPo 1567, TC 1574, TC 1575, DP 1576, TT 1577, JPo 1578, TkM 1579, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, TtPre 1588, TP 1595, TtC 1595)

– ed. im.: fariz | e/ē (KB 1566, F6b); – rod.: farize | ja/ā/a; – daj.: farizeju; – tož.: farizea; – mest.: farizeju; – or.: farize | om/ō/jom; – mn. im.: farize | i/ī/ij/ji/y (Juričič); – rod.: f | a/e (DB 1584, III,33b) | r | i/y (JPo 1578, II,119a) | ze | jov/ov/v (TC 1550, 94(55b)); – daj.: farize | jom/om; – tož.: farize | je/ē; – mest.: farize | ih/ijh; – or.: farize | i/ij/imi (Trubar); ⑤

1. pripadnik verske ločine pri Judih, ki je zelo strogo razlagala verske predpise; farizej:

So ftyri fstanuui tih grefhnikou/ Ani fo/ kir ne hote byti grefhniki/ koker fo ty **Farifei**/ Samoprauzhari/ nekateri Fary/ inu menihi/ kir se nim fdy de hote fuyo brumo/ fuimi flufhbami pryti vnebu TC 1550, 122(69b);

Tedai odgouore nemu [Jezusu] eni is tih Pifareu inu **Farifeiou**, inu prauio, Moifter, mi bi radi en zaihen od tebe vidili TE 1555, E8b;

Na tih Iudouskih Vuzhenikih inu **Farifeih**, Mi vidimo, kakoue shege inu misli fo vfī Hynauci inu Samoprauzhary, De se shnih vunano brumo offertuio pred Bugom inu pred ludmi TR 1558, h1b;

NEruezh se imaio lety try Reslotki famerkati, Ta perui, Ty Papeshniki mislio inu menio, koker ty **Farifei**, Iudi, Aydi inu Turki, En Zhlouik bo fatu Prauzhin inu Bogu lub, kadar on dobru dei, tu ie, kadar se poshtenu dershi vtih vunanih rizheh TO 1564, 21a;

Kakòr ie bilu to, kàr ti **Farisei** neifo ôteli Chriftufa sa praviga Meſia fposnati inu ijméti: Sato kàr nei bilu sunai na nijm viditi, kàr bi se bilu raimalu inu fpodobilu enimu takimu Meſiu inu Kralü Israelfkimu KPo 1567, CXXb;

Ty **Farisey**, Zolnerie ferdamaio sa Greshnike .. Zolnerij fo vuner dobili Miloft inu odpustak, ker fo morali ty drugi Samoprauzhniki, **Farisei**, sad oftati inu ferdamnani biti JPo 1578, I,70a;

Ako vasha Prauiza nebude bolsha, kakor Pifma Vzhnikou inu **Fariseiou**, tako nepridete Vnebesko

Kralieuftuo JPo 1578, II,114b;

Vletei Sheni imamo Exempel te prauē Vere, inu refnizhne Pokore. Vtem **Fariseiu** to napihnenō Offert, inu kriuo saupanie na laſtno brumo ali prauizhnoft JPo 1578, III,61a;

Rauno kakor my imamo vtem **Fariseiu** en exempel te hiniauske ſuetofti: Tako tudi imamo vtem Zolnaryu en exempel prauē pokore JPo 1578, II,138b;

Nekateri **Farifei** pag ty ſo knim diali, ſakai vi deite tu kar ſe ne ſpodobi diati ob Sobotah? TT 1581-82, I,247;

TEdaj ſo ty Hlapci priſhli k'Viſhim Farjem inu **Fariseom**, inu ony ſo djali k'nym: Sakaj ga nēſte pērpelali? Ty Hlapci ſo odgovorili: Oben Zhlovik nej nigdar taku govuril, kakōr leta Zhlovik. Natu ſo **Farisei** odgovorili: Ste li tudi vy ſapelani? Verujeli tudi kej edēn teh Viſhlih ali **Fariseou** v'njega? DB 1584, III,51b;

MEj tēm ſe je veliku folka vkup sbralu, inu jih je nekuliku taushent vkup priſhlu, taku de ſo ſe mej ſabo gneli, tedaj je on ſazhel, inu je djāl k'fovīm[!] Iogrom: Nerpopej, varite ſe pred Qvaſſom tēh **Fariseou**, kateru je hinaufzhina DB 1584, III,38b;

ony ſo bily od Papeſha, tu ie, od viſhigafaria, Piſſarieu, **Farifeou** inu Sadduceou, kakōr Iudouskih Papeſhou, Kardinalou v'pan diani, ſa Kezarie ſpoſnani, Deſhelski goſpoſzhini iſdani TtPre 1588, 52;

TEdaj ſo ſhli **Farisej** tjakaj, inu ſo ſe ſvejtovali, koku bi Ieſufa vjeli na beſēdi TPo 1595, II,182;

Takove beſede on [Nikodemus] negovori is eniga falſh ſerza, kakor ty **Farisei**, Math. 22. Mojſter my vejmo, de ſi ti riſnizhen, inu vuzhiſh ta pot Boſhji prou. Ne, kakor je Nikodemus govory, taku je on tudi meini vſvojem ſerzi, De naſh GOSPVD Chriſtus more en ſuſſebni Sveiſt Vuzhenik biti TPo 1595, II,107;

TY **Farifei** pravio, praviga Boga ſnamo :/: Inu ga ſdjanem ſatajo, Nizh mu prau neverjamo, Vſe nyh delu je ſkaſhenu, pres Vere pred Bugom gnuſnu, nizh nej kir bi velalu TtC 1595, CCLXXXIII

/ INu pergudilu ſe ie, de ie on noter ſhal ueno eniga Viſhiga **Farifeia** ob eni Soboti ieifti ta kruh, inu oni ſo merkali na nega TT 1557, 214

2. kdor se kaže drugačnega, navadno boljſega, kot je; hinavec, farizej:

Koker ty Stari inu ſadashni **Farifei**, Hinauci inu Samoprauižharij, deio, Ti boſi ſlepci menio inu ſe nim ſdy, oni mogo od ſami ſebe derſhati te ſapuuidi Boſhye, inu de oni ne ſo veliki greſhniki pred Bugom, kadar oni ne krado, ne raſbyo inu ne Preſhuſtuio TC 1555, H1a;

Rauen tiga ſe ima tudi ueiditi inu dobru ſamerkati, ſa zheſ oli kakouih riſzhi uolo, bode ta Prauiſa tih Iſuelizhanih kerszhenikou uegſhi inu obilneſhi, koker tih **Farifeiou** inu Hynaueu? Nerpopei, Sa uolo te Pokure TR 1558, Q3a;

Iudovſki Farij [ſe] zheſ Ioanneſa fārdio inu mu ſovraſh prideio: Po taki pridigi ſo diali, bi mi kija dan, ob naſho Synagogo inu blago priſhli, Inu bi malō prida dobili? Mi ſe ſdi, da ſe ſhe danashni dan ſ'naſhimi **Farisei** ravno tako godi KPo 1567, XXXIIIa

℥ gl. [farizeus](#)

AVTORSTVO: A. L. R., oblikoslovno zaglavje M. Č.

farizejar (farizear°) -ja sam. m [fari'ze:jar -ja]; P 3, K 1 (JPo 1578)

— ed. im.: farizear; — mn. im.: farizearij; ☹

pripadnik verske ločine pri Judih, ki je zelo strogo razlagala verske predpise; farizej:

Leto takouo [farizejsko pravico] Chriſtus imenuie Mat: na 15. cap. da ie ſaobſtoin Boſhya ſluſhba. Vletem Euangeliju pak io celo Vpakal ſamezhe, Tako on tudi ſuoim mlaishim odpoueduie to Nebesko Kralieuftuo, ako nebodeio bolshe prauice imeli, kakor **Farizearij** inu piſma Vzheniki JPo 1578, II,115a;

Nefposnati pak Chriſtufouiga doma obiskania, ie niſhtar drugo, kakor Boſhyo Beſedo ſaſhpotouati, S. Euangeliju neuerouat, Vgrehih naprei iti inu oſtati, kakor **Farizearij** JPo 1578, II,135a

℥ gl. [farizejer](#)

AVTORSTVO: A. L. R., oblikoslovno zaglavje M. Č.

farizejer (farizeer°, farizejer, farizer) -ja/-a sam. m [fari'ze:jer -ja/-a]; P 183, K 15 (TE

1555, TT 1557, TL 1561, KPo 1567, DPa 1576, JPo 1578, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DAg 1585, TtPre 1588, TPo 1595, TtC 1595, ZK 1595)

— ed. im.: fariz | ee/eje | r; — rod.: fariz | ee/eje/e | rja; →; — mn. im.: farizeer | ji/i (TPo 1595, III,147)/y (TPo 1595, III,147); — rod.: farizeerj | ev/ov / farizer | ov/jov; — daj.: farizeerjem; — tož.: farizeerje; — mest.: farizeeryh (TPo 1595); — or.: farizeer | ji/i (TPo 1595, II,160) / farizejeri (Trubar); ☹

pripadnik verske ločine pri Judih, ki je zelo strogo razlagala verske predpise; farizej:

Ve vom Pifariem inu Farifeiom, vi Hinauci, šakai vi te pehare inu sklede dershte is vuna zhiste, ampag is notra ie pelnu rasboia inu polshertia. Ti slepi **Farifeier**, ozhisti poprei kar ie is notra vpeharu inu vskledi, de tu vunane tudi zhistu bode TE 1555, 17a;

Obtu Cristus prau, Math. 5. Samuzh vasha Prauiza bo obilneshi, koker ie tih Piffarieu inu **Fariferou**, Vi ne pridete vtu nebesku kraleuftuu TL 1561, 76b;

Sakai tū ſta dvei prizhi, dva velika Mosha, Iosef is Arimatie .. Nikodemuf en velik ūzhen Rabbi, en **Fariseer** KPo 1567, CLXVIIIa;

Kako ie sv. Ioannef [pokoro] predigoual? Tako, kakor par fuetim Mattheushu na 3. ſam prau: pokoritefe: Sakai blisu ie Kraleuftuo Boshye. Inu ktim **Fariseeriem** inu Saduceeriem, ie rekal, Vi Kazhya shlahta gdo vam ie pokafal da vbeshite ſardu, kir ima priti na vas JPo 1578, I,12a;

Inu kadar on letu rezhe, vſtane en kreig vmei **Farifeiermi** inu Saduceiermi TT 1581-82, II,584;

Pole, tu je priſhlu veliku Zolnarjeu inu Gréſhnikou, inu ſo ſ' Ieſufom inu ſhnyegovimi Iogri pèr Misi ſedeli. Kadar ſo **Fariseerji** tu vidili, ſo djali k'njegovim Iogrom: Sakaj vaſh Mojſter ſ' zolnarji inu ſ' gréſhniki je? DB 1584, III,7a;

Kadar je pak Paulus vejdi, de je en dejl Sadduceerjeu bil, inu ta drugi dejl **Fariseerjeu**, je on v'fvejt klizal: Vy Moshje, lubi Bratje, Ieſt ſim en **Fariseer**, inu eniga **Fariserja** ſyn DB 1584, III,75a;

TEdaj ſo k'njemu priſhli Piſſarji inu **Fariseerji** od Ierusalem, inu ſo djali: Sakaj tvoji Iogri preſtopajo téh Starifhieh poſtavo? Ony nevmivajo ſvoih rok, kadar Kruh jedó DB 1584, III,10b;

MOj leben rejs, od moje mladufti, koku je taifti od ſazhetka mej letim folkom v'Iruſalemi[!] bil dopèrneſen, tu vejdo vſi Iudie, kateri ſo mene poprej ſnali, kadar bi hoteli prizhovanje dati. Sakaj jeſt ſim bil en **Fariseer**, katera je ta nar tèrdéſha ſecta, naſhe Boshje ſluſhbe DB 1584, III,76b;

Eni ſo ga [Jeſusa] ſakrivali, inu ſhpotlivu vpraſhali: Povej gdu te je vdaril :/: Sjutra viſhi Far Piſſarje, Starifhe, **Fariseerje** je on vſe v kupe ſpravil. Svit ſo zheſ njega dèrſhali, De bi mu v'fmèrt pomagali DC 1584, CIX;

ſo vekſhi deil nikar Evangeliski, temuzh le te Poſtaue Predigarji bily, kateri ſo ludy le na Poſtauo viſhali, inu vuzhili, de bi ſkufi della te Poſtaue odpufzhanie greihou inu vezhni leben dobili, inu ſamy ſebi ſaſluſhili. Taki Pridigarji ſo bily viſhifarji, Piſſarji inu **Farifeerji** TtPre 1588, 28;

Ty **Fariseerji** ſo bily per teh Iudih raunu kakor vtem Papeſhtvi ty Menihi, ſo imejli ſuſſebni gvant ali oblazhillu, ſuſſebne dny hpoſteinju inu moleinju, inu ſo tulikain ſvetuſti obhajali, de ſo ty drugi zhloveki ſgul greiſhniki pruti nym bily TPo 1595, II,197;

Kakor my vti Hiſtorji tiga Evangelia vidimo, de ty **Pharifeerji**, Vpiſmi vuzheni, Viſhifarji, Farji, Leviti, inu vſe kar je viſſoku inu veliku, Chriſtuſa ſa eniga Sapelauza .. derſhe TPo 1595, I,17;

On meini, kadar on, kakor uni **Fariseer**, Luc. 18. nej oben merdrar, oben preſhuſhtnik, oben krivizhen, taku je ſadoſti, inu ne potrebuje niſhter vezh. Ampak ta Sveti Duh pridiguje drugazhi TPo 1595, II,51;

Item, kir je Iohannes Karſtnik Mat. 3. **Pharifeerje** inu Saduceerje vidil, kir ſo k'njegovimu Kàrſtu pèrhajali, je on k'nym djali ZK 1595, 146

/ Moj ferd ſe je reſlobil zheſ te Paſtirje, inu jeſt hozhem te ^dKoſle obyſkati: Sakaj GOSPVD Zebaot bo ſvojo zhredo obyſkal, ſlaſti, Iudovo Hiſho <^dKoſle) tu je Farje, inu falſh Preroke mej folkom, katere poſle Chriſtus **Phariseerje** imenuje> DB 1584, II,128b;

Taku ti imaſh ſturiti, kakor tebe Chriſtus letukaj vuzhy, de ſe tj ja varujeſh, de oben Piſſar ni **Fariseer** ne bodeſh, ali de bi ſe ti ſatu hotel ſa brumniga derſhati, aku lih nejſj ſpeſtjo ali ſroko vbijal ali koga vmuril: temuzh merkaj na tvoje ſerze, na tvoja uſta, na tvoj obras, inu aku ti pozhuteſh, de je tebe ferd obſhel, taku ſe hitru kBugi oberni TPo 1595, II,163

Ⓔ iz lat. prek nem., prim. der Phariſäer

AVTORSTVO: A. L. R., oblikoſlovno zaglavje M. Č.

farizejski (farizeerski°) -a -o prid. [fari'ze:jerski -a]; P 6, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

— m. ed. or.: farizeerskim; — ž. ed. im.: farizeerska; — mest.: farizeerski; — mn. daj.: farizeerskim; Ⓟ

1. ki se nanaša na farizeje ↗1; farizejski:

Sakaj jeſt vam povém: Aku vaſha Praviza nebo obilnéſha, kakor je Piſſarjeu inu ⁸Fariseerjeu, taku vy neprite v'Nebesku krajleſtvu <⁸Fariseerſka praviza ſtojy, le v'unanih dellih inu v'hinaufzhini: Chriſtus pak hozhe tudi tiga ſerza brumo iméti> DB 1584, III,5a;

Taku je vſhe ta **Fariseerſka** praviza, vunajnja bruma nikar vbyati, nikar preſhuſhtvati, nikar kraſti, ni miſliti de ſa takovih dell volo ſimo brumni inu ſvety, inu niſhter vezh ne potrebujemo TPo 1595, II,160

2. ki je podoben kot pri farizejih /1; farizejski:

Pred teim ta GOSPVD nas opomina, de se my takovim **Fariseerfkim** mišlom ne puštimo sapelati, temuzh imamo pravi karfzheniki biti, kateri prou delajo, ali vñaj tu krivu šposnajo TPo 1595, II,163;

Aku se vñhe takovu taku šgody, de my vletej rejzhi, supar to Sapuvid Chriftufeuvo šturimo, taku letukaj merkajmo sñlifsom, de se my vñaj pred tem **Fariseerfkim** greihom varujemo, inu nikar pres Vifty tjakaj neshivemo, inu vtem greihi naprej gremo, temuzh de se my fkoraj vernemo, na leta pild inu Sapuvid spomiflimo, inu šturimo, kakor je nam naš Ozha šturil, de my tudi posabimo inu odpuštimo, inu se obeni nespodobnosti ni nehvalešnosti ne puštimo lejne inu nevolne šturiti TPo 1595, II,148

℥ gl. farizejer

AVTORSTVO: A. L. R.

farizejski gl. farizejski¹

farizejov (farizeov°, farizejov) -a -o prid. [fari'ze:jov -a -o]; P 15, K 3 (TT 1557, JPo 1578, TT

1581-82)

– m. ed. tož.: farizejov (Trubar); – mn. im.: farize | ø/j | ovi (Trubar); – tož.: farizejove (Trubar); – ž. ed. rod.: farizeove; – tož.: farizeov | o/u (JPo 1578, III,60b); – mest.: farizeovi; – s. ed. tož.: farizeovo (Juričič); ⑤

1. ki se nanaša na farizeja /1; farizejev:

Skufi Gamalielou **Farifeiou** moder Suit, bodo Iogri, kadar so byeni bili, ispušzheni TT 1557, 364;

KVNIMV ZHASV, IE profil Iefusa edan is Fariseou dabi iedel shnym. Inu ie on shal Vhisho

Fariseouu inu fedel kmisi JPo 1578, III,60b;

Kay ie odgouoril Chriftus na **Fariseouo** mishlienie? Drugazhie nei mogal štoriti: Tamuzh da ie temu Fariseiu skasal niegouo Hiniaufzhino JPo 1578, III,63b

2. ki se nanaša na farizeje /1; farizejski:

Inu ty Ioannefeui inu **Farifeioui** Mlashi so se poštyli. Inu eni prido knemu tar prauio, Sakai se ty Ioaneſoui inu **Farifeoui** Mlashi poštio, inu tui Mlashi se ne poštio? TT 1557, 100;

Farizeji so tudi vidili, dua vzhena mogozha velike zhaſti Mosha, Ioanneſa inu Criftufa, da se ie nym celo sdelo, mey nyma edan ie praui Mefſias. Kadar ie pak Ioannes bil od **Fariseoue** shlahte royen .. ſo vezh kniemu perloſhili, inu niemu to zhaſt ponuiali JPo 1578, I,18b;

Oni pag prauio knemu, ſakai se ty Ioanneſoui Mlaishi goſtu poštio inu Molitue delaio, glih taku ty **Farifeioui**, Tuy pag ieido inu pyo? TT 1581-82, I,245

℥ gl. farizeus

AVTORSTVO: A. L. R.

farizejovski (farizeovski°) -a -o prid. [fari'ze:jovski -a]; P 1, K 1 (TT 1557)

– ž. ed. tož.: farizeovsko; ⑤

ki se nanaša na farizeje /1; farizejski:

TEdai prido Kieſufu ty Piſſary inu Farifei od Ieruſalema, inu prauio, Sakai tui Iogri preſtopuio tih Starisheu poſtauo? <Criftus reſodeua to **Farifeouſko** hinauszhiao[!] kir ſo nih poſtaue zhes Boſhye ſtauii. Inu praui, de tu, kar ie Bug poſtauil oſtane, kar ſo pag ludie gori naredili, Tu bode skurenom iſdertu> TT 1557, 43

℥ gl. farizeus

AVTORSTVO: A. L. R.

farizejski¹ (farizejski, farizajski, farizejeski) -a -o prid. [fari'ze:jſki -a -o]; P 64, K 9

(TE 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562, KPo 1567, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584)

– m. ed. im.: farizejski; – rod.: farizejsk | iga/oga (Juričič)/a (TT 1557, 380); – tož.: farizejski; – mest.: farizejskom (Juričič); – or.: farizejsk | im/om (TE 1555, A8a) / farizejeskom (TT 1557, 47); – mn. im.: farizejski; – tož.: farizejske; – ž. ed. im.: farizejska; – rod.: fariz | e/a | jske; – daj.: farizejskoj (Juričič); – tož.: fariz | e/a | jsk | o/u (Juričič); – mest.: farizejskoj (Juričič); – or.: farizejsko; – mn. tož.: farizejske; – s. ed. im.: farizejsko (Juričič); – rod.: farizejska (TR 1558, X3a); – daj.: farizejskomu (Juričič); – tož.: farizejsk | o (Juričič)/u; – mn. tož.: farizajski; ⑤ ⑥

ki se nanaša na farizeje /1; farizejski:

Farifei hote ſnamina uiditi. Criftus opomina te ſuie, de ſe uaruiſo pred **Farifeiſkom** uukum TE 1555, A8a;

Subper tako zhlouesko, Iudousko, **Farifeisko** inu Menishko maningo, tukai Criftus fteim Nicodemom gouori, Inu prau i nemu od tiga drugiga noterniga neuidezhiga duhouskiga Royftua, od kateriga ta Vuzhenik Nicodemus poprei nishter nei veidil TT 1557, s2a;

Inu kadar fe nega Iogri zhes prepelaio, fo bili pofabili kruh febo ufeti. Iesus pag prau knim, Gledaite inu fe uaruite pred Farifeiskim inu Saduceiskim Quassum <B Criftus uely pred **Farifeieskom** vukum fe varouati> TT 1557, 47;

Na to XXIII. Nedelo po S. Troyci, fe pridiguie ta Euangeli, od tiga hudiga kunshtniga **Farifeiska** vprashana, aku fe spodobi dati timu Cessariu ta zhinsh inu Shtiura oli nekar TR 1558, X3a;

[Sv. Pavel] Praui, koku ie is **farifeiske** Iudouske Vere na kerszhansko preobernen, Inu fakai fe ima nega Euangeliu Verouati, Satu kir ga ie od famiga Iesufa, nekar od ludi pryel, Obtua ta nega Euangeli ie ta prau, risnizhni inu Boshy Vuk TL 1561, 79a;

Kako fo fe darshali ty **Fariseiski** mlaishi? So fe skasali kakor bi veliko skarb sa Boshyo Zhaft inu sa Cefarieuo pokornost imeli: Ter fo vuner red shnyh Moiftri inu Gofpodmi, sgol Boshij Tatye bili, ker fo Bogu niegouu zhaft kradli inu niegouo Befedo na Lashe ftauli JPo 1578, II,197a;

Chrifus ie, kakor S,[!] Matth: na 15. pishe: Sauergal ta **Farisaiska** dela, kakor nishtar vredna, Inu ie tiga Shaharia na krishu is Gnade isuelizhal, inu prau, Danas hozhes biti smano vtim Paradysu JPo 1578, I,70a;

KVNIMV ZHASV, SE IE prigodilo, da ie Iesus shal Vhisho edniga Poglauice **Fariseiskoga** Vfoboto Kruh Ieifti, inu oni fo stregli na niego JPo 1578, II,166b;

Kay vzhi Chrifus vbefedah letiga Euangelia? Try rizhi. Kperuimu, on lozhi **Fariseisko** Prauizo, od Karfzhanske Prauice. Kdrugimu, on fprizhuie ftem islosheniem te Pete Sapouedi, da suunania Prauiza, pres te snutarnie Prauize, pred Bogom nishtar neualia JPo 1578, II,114b;

Duhouna prauiza ie, katera fama pred Bogom rauna: Ali vuner sraslozheniem. Sakai nikateri bi hoteli fuoymi dobrimi deli inu saslusheniem Bogu pres Vere plazhati, Leto ifto imenuie Chrifus **Fariseisko** prauizo: Katera drugo nei, kakor kriuo saupanie na Zhloueska dela inu saslushenie, skosi katero Zhlouik meini fuoie Grehe pokoriti inu Nebefa sadobiti JPo 1578, II,115a;

Vifshifary, Shcoffi, **Farifeiski** Menihi inu Papesh Caifas, fuit imaio, koku bi Criftufa pogubili TT 1581-82, I,415

/ Velikifarij vsameio frebèrniki, rekoch: Se ne spodobi, da ijh v'flok Cerkveni denemo. Sakai fo kèrvni denarij. V'tém oni tudi svoio **Farisailko** hinavfchino pokasheio KPo 1567, CLVIIIa

/ Vely tim fuim fe varouati pred **Farifeiskim** quassum, tu ie vukum inu dianem, De ozhitu pres straha od nega pridiguio inu prizhuio, fakai Bug gleda na nee, inu S. Duh ie per nih TT 1581-82, I,288;

Iesus pak je rekàl k'nym: Gledajte, inu varite fe pred Qvassum téh Fariseerjeu inu Sadduceerjeu <Iesus fvojnm Iogrom vely pred **Farifejfkim** inu Sadducejfkim Qvassum, ali vukom, fe varovati> DB 1584, III,11a

℥ gl. [farizeus](#)

PRIM. [farizejski](#)²

AVTORSTVO: A. L. R.

farizejski² prisl. [fari'ze:jski]; P 1, K 1 (JPo 1578)

– farizejski; ⑦

takó, da se kaže drugačnega, navadno boljšega, kot je; hinavsko, farizejsko:

Kateri pak prasdne Lampe, vodeno inu smerdezhe Olie budeio imeli, **Fariseiski** inu Hiniauski, pres Vere, Liubesni, Vpania &c. shyueiu: Ty suunai oftaneiu JPo 1578, III,110a

℥ gl. [farizeus](#)

PRIM. [farizejski](#)¹

AVTORSTVO: A. L. R.

farizeov gl. [farizejov](#)

farizer gl. [farizejer](#)

farizeus – sam. m [fari'ze:us]; P 38, K 8 (TT 1557, TT 1560, TL 1561, TL 1567, KPo 1567, JPo 1578, TT 1581-82, TPo 1595)

– ed. im.: f/p[!] (TT 1557, 226) | arizeus; ⑤

pripadnik verske ločine pri Judih, ki je zelo strogo razlagala verske predpise; farizej:

Kadar ie pag Paulus ueidel, de en deil ie tih Saducerieu bil, inu ta drugi tih Farifeiou, seupye utim Sueitu, Vi Moshie inu Bratie. Ieft sem en **Farifeus**, inu eniga Farifeia Syn, Ieft sem fa volo vupane inu Goriuftanene tih mertuih fatoshen TT 1557, 410;

Dua zhloueka grefta gori vta Tempel moliti, ta eden ie bil en **Parifeus**[], inu ta drugi en zolnar. Ta **Farifeus** ie stal, inu ie sam vsebi letu molil TT 1557, 226;

Gamaliel en vuzhen brumen Iud, Vnega mladosti se ie cilu brumsku dershaj pred ludmi ie bil vuzhē vti Iudouski Veri inu vti Moifeueih poštauah. Potle ie bil en **Farifeus**, tu ie, en Iudouski Menih postal TR 1558, c1a;

Taku en tak zhlouik ie pred Bugom le en Hynauez, koker ta **Farifeus**, kir se ie vřag keden duacrat pořtil, Luc. 18. Ie en hud velik Greshnik, ie kryu inu bo ferdamnan TL 1561, 76a;

delavci, řlshabniki, kije sa gārla inu trebuha volio řlshio .. Inu řhe druge mumu řebe řhmagaio, kakōr **Fariseus** Zolneria. Ti drugi nizh nevđinaio s'Gofpodom sa lon KPo 1567, XC1a;

Iař řam vshe veliko let **Fariseus**, ker řam vzheneishi inu řueteishi vtem Israelu darřan JPo 1578, II,84b;

Inu vřim kadar ie on gouuril, en **Farifeus** ie pořbil nega, de bi řhnim kofřel. Inu Ieřus gre noter, řede doli kmif. Kadar ie tu ta **Farifeus** vidil, ře ie řazbudil[], de ře on nei poprei řmil, pred teim kořilom TT 1581-82, I,285;

Iofeř Arimatienski inu Nicodemus **Farifeus**, řta Ieřula is Cryřha řnela inu pořtenu pocopala TT 1581-82, I,453

/ **Fariseus** pak ře pravi vEbraifkim ali Iudouřkim jeřiku, tulikain, kakor eden kir je řam řui ali odlořhen, kateri ře odlořhi od tiga gmain haufna ali kupa drusih ludy, inu hořhe nekaj řvetejřhe biti TPo 1595, II,197

℥ iz lat., prim. **Pharisaeus**

AVTORSTVO: A. L. R.

farizevski -a -o prid. [fari'ze:vski -a]; P 1, K 1 (TT 1581-82)

– ř. ed. toř.: farizevsko; ⑤

ki se nanařa na farizeje / 1; farizejski:

Čriřtus řefodeua to **Farifeusko** hinauszino, kir řo nih pořtaue zhes Boshye řtauli, inu prau, de tu kar ie Bug pořtauil ořtane, kar řo pag ludy gori naređili, tu bode řkurenom is dertu[] TT 1581-82, I,62

℥ gl. **farizeus**

AVTORSTVO: A. L. R.

fasan -a -o del. [fa'san -o]; P 5, K 3 (DJ 1575, DB 1578, DB 1584)

– nedol. obl. m. mn. im.: **fasani**; – s. mn. im.: **fasana**; ⑥

v kaj vřtavřjen v kovinski okvir, kovinsko podlago; vkovan:

ta oblařtni řzhitek na perřih, řluzhio inu řpraudo, kunsřtnu řetkan, řřemi řhlařtnimi kameni řkatere řo tih duanaifř Israelskih řhlařt ymena řreisana, inu vřlatu **falsana** řkusi moifřre, kir kamene řreisheio DJ 1575, 198;

Řkusi Moifřre, kateri Kamene inu Pezhate řreisheio imash řreisati Israelouih Ořruk Imena, de bodo Vřlatu *okouani <*faffani, vřtauleni> DB 1578, 73a

/ Tu řo viřřili bēli, erdeřhi inu geli řhpalirji, s'řhlařtnimi řlatnenimi inu řhkarlatovimi vērřmy **faffani** v'řreberne řinke, na Marmorovih řtebreh DB 1584, I,262b *pritrjeni*

℥ k nem. **fassen**

AVTORSTVO: M. Č.

faul prid. nepregib. [fa:ul]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– **faul**; ⑦

ki ne dela rad; len:

Piger. Germ. Faul/ trřg. Carin. **faul** MTh 1603, II,264-265

℥ iz nem., prim. **faul**

AVTORSTVO: M. Č.

faulnost -i sam. ž [ˈfa:ulnost]; P 1, K 1 (MTh 1603)

— ed. im.: faulnost; ①

dejstvo, da kdo ne dela rad, ali stanje nedejavosti; lenoba:

pod napačno iztočnico, pravilno negligentia **Negligens**. *Germ. Nachlässig/ faul. Sclau. nemaran. Carinth. faulnoft* MTh 1603, II,112

ℳ gl. **faul**

AVTORSTVO: M. Č.

fazan -a sam. m [faˈza:n]; P 1, K 1 (MD 1592)

— ed. im.: fazan; ①

velika, prosto živeča, kokoši podobna ptica s pisanim perjem in dolgim repom; fazan:

Deutfch. Fafan. Latinè. phafianus. Windifch. fafan, divje kure. Italicè. fagiano MD 1592, D5a

ℳ iz lat. prek nem., prim. **der Fasan**

AVTORSTVO: M. Č.

fazian gl. fazijan

fazijan (fazian°) -a sam. m [faziˈa:n]; P 1, K 1 (MTh 1603)

— ed. im.: fazian; ①

velika, prosto živeča, kokoši podobna ptica s pisanim perjem in dolgim repom; fazan:

Phafianus. Germ. Fasan. Sclav. fafian, divje kure MTh 1603, II,259

ℳ iz lat., prim. **phasianus**

AVTORSTVO: M. Č.

fejhtnost° (fejhtnust) -i sam. ž [fejhtˈno:st(?)]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: fejhtnust; ②

vlažnost, mokrota:

Humor. Germa. Feuchte/ Feuchtigkeit. Sclav. mokrata[!]. Carn. feihtnuft MTh 1603, I,650, podobno tudi MD 1592

ℳ gl. **fajhtati**

AVTORSTVO: A. L. R.

fejn gl. fajn¹

feksirati -am glag. nedov. [fekˈsi:rati]; P 3, K 1 (MTh 1603)

— nedol.: feksirati; ②

kot slovarski zgled *zmerjati, sramotiti, nadlegovati:*

Cavillor. Germ. speyhen/ schertzen/ im Schimpff einen vexieren vñ verlachen. Carniol. fhpotati, fexirati, fherzati, fhimfati MTh 1603, I,233;

Vexo. Germ. plagen/ vbel bemühen/ vnüwig machen/ vexiren. Sclau. mirune[!] dati. Carinth. fexirati MTh 1603, II,700

ℳ iz lat. prek nem., prim. **vexieren**

AVTORSTVO: A. L. R.

felek -a sam. m [ˈfe:lek -a(?)]; P 2, K 2 (DB 1578, DB 1584)

— mn. im.: feleki; ③

vamp, trebuh:

Crajnfki. Vamp Slovenfki, Besjashki. Trebuh, keshmáni, kerepuhi, Felleki DB 1584, III,DdIIIa, podobno tudi DB 1578

ℳ nejasno, domnevno iz nem.

AVTORSTVO: A. L. R.

fendrih -a sam. m [ˈfɛ:ndrih -a]; P 4, K 2 (BH 1584, MD 1592)

– ed. im.: fendrih; – rod.: fendriha; ①

kdor nosi zastavo ali podobno znamenje; zastavonoša, praporščak:

Fendrih, a, Signifer, Fendrich BH 1584, 48;

Deutsch. Panierherr. Latinè. vexillifer. Windisch. fendrih. Italicè. alfiere, banderaro, gonfaloniere
MD 1592, L2b

ℳ iz nem., prim. *der Fähndrich*

AVTORSTVO: A. J.

ferboltar -ja sam. m [fɛrˈbo:ltar]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: ferbolt | à/a | r; ①

kdor v imenu koga drugega in po njegovem pooblastilu opravlja določene naloge; namestnik:

Deutsch. Verwalter. Latinè. administrator. Windisch. ferboltàr, namestnik. Italicè. governatore, luogotenente MD 1592, R5b;

Vicarius. Germ. Statthalter/ Verweser. Sclau. namestnik. Carniol. ferboltar MTh 1603, II,701

ℳ iz nem., prim. *der Verwalter*

AVTORSTVO: A. J.

ferceran -a -o del. [fɛrˈce:ran -a]; P 2, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

– nedol. obl. m. ed. im.: ferceran; – ž. ed. im.: fercerana; ②

1. ki zaradi delovanja koga ni več na voljo; porabljen, potrošen:

Sakaj letaku pravi GOSPVD, Israelki Bug: Ta Moka v'Zhebri néma **ferzerana** biti, inu v'Olnati Krugli néma nihtèr pomankati, notèr do tiga dné, de bo GOSPVD puftil deshiti na Semlo DB 1584, I,196b

2. ki zaradi dejanja, delovanja koga/česa preneha obstajati; uničen, izničen:

Ikusi takovu [božje] premagainje, kakor ta Prerok [Izaija] dajle pravi, je vus boy inu kervau gvant s'ognjom selhgan inu **ferzeran** TPo 1595, III,18

ℳ gl. **fercerati**

PRIM. **fercerati**

AVTORSTVO: A. J.

fercerati -am glag. dov. [fɛrˈce:rati -am]; P 12, K 5 (TT 1557, DJ 1575, DB 1584, TPo 1595, MTh 1603)

– nedol.: fercerati; – sed. ed. 3. os.: fercera; – del. na -l ž. ed.: fercerala; ②

SLOVARSKI SKLOP

Crajnški. Ferzerati Slovenški, Besjashki. potrofhiti DB 1584, III,CcIVa;

Confumo. German. verthun/ verzehren/ verbrauchen. Sclav. zerati, fadjati, fanuzati. Carint. ferzerati. Carniol. fazerati MTh 1603, I,337

1. kdo; kaj, s prisl. določilom načina narediti, da ni več razpoložljivih materialnih dobrin; porabiti, potrošiti:

Na drugi dan pag, [usmiljeni Samarijan] nega [ranjenca] porozhi timu Oshteriu inu oblubi vfe, kar kuli **fercera**, fan [= zanj] plazhati TT 1557, q1b;

Ta perva Hiftorja od te vboge Shenize, katera je eno farlih, tefhko bolesan imejla .. Ona je vfe svoje blagu mej temi Arzati potratila inu **ferzerala** TPo 1595, II,292

/ Vy profsite, inu nihtèr neprejmete, satu, ker vy hudu profsite, slafti h'temu, de je vy s'valhimi telefnnimi lufhti *sadejete <*sapravite ali **ferzerate**> DB 1584, III,134b;

Takou shegen, se ima s'flisom shparati, inu nikar milliti, de bi se imejlu satu stejm vezh **verzerati** inu gori puftiti yti, Ne, Boshji Shegen ima vfelej vzhafti dershan, inu na eno prihodno

potrejbo lhparan biti TPo 1595, I,180

FRAZEOLOGIJA

— Ta gmain perpuvid je mej nashimi purgary inu kmetizhi: Haj Ieft mam tudi she dva Vinarja **ferzerati**. Snajo inu vmejo taku na denarje inu blagu, na slate inu Tolerje fhugati, inu truzati <Vus Svejt je offerten sblagum> TPo 1595, III,131 *imam nekaj premoženja, nisem revež*

2. kdo; kaj *spraviti iz ust v požiralnik, želodec; požreti, pogoltniti:*

PREN. Krish inu terpleinje je enu takovu selifzhe, kateru malu ludy mogo **ferzerati** ali fdvezhiti, htimu flifhio mozhni shelodzi TPo 1595, II,43

3. v trpniku, kdo; skozi kaj *narediti, povzročiti, da kaj preneha obstajati; uničiti, izničiti:*

Tehiftih flushba, koku ony kojlejo inu offrujo, ništer drusiga nepomeni, kakòr Evangeli predigovati, fkusi kateri se ta Stari zhlovik, tu je, ty grehi, kir she do smerti notri v' nas tizhé, mory, inu Bogu offra, inu fkusi ogin te lubesni v' fvetim Duhu feshge inu **ferzera** DB 1584, I,)(5a

3.1 kaj; koga_{tož.} *narediti, povzročiti, da je kdo v zelo neprijetnem, težavnem položaju:*

Kateri se vefsele kadar brumnim hudu gre, ti bodo vshtrikih vlouleni, ferzhna shaloft ie bode **ferzerala** preiden vmerio DJ 1575, 115-116

/ nedov. Kateri fvojo hiľho reshali, ta bo ^dvejter k'Erbfzhini imel, inu en Norz mora tiga Modriga hlapaz biti <^dMyr vshitek daje, Nemyr pak **ferzera**> DB 1584, I,320b

℥ iz nem., prim. **verzehren**

PRIM. **ferceran**

AVTORSTVO: A. J.

ferdaman (ferdamnan, ferdaman, ferdamen)

-a -o del. [fer'da:man -a -o]; P 231, K 32 (TC 1550, TA 1555, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TPo 1566, TA 1566, KB 1566, TC 1567, KPo 1567, TC 1575, DPo 1576, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, DAG 1585, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TtM 1595, TtC 1595, MTh 1603)

— nedol. obl. m. ed. im.: *ferd* | a/á | *mn/m* | a/e (TPo 1595, I,216) | n; — rod.: *ferda* | *mn/m* | *aniga* / *ferdamniga* (TPo 1595, III,15); — daj.: *ferdamnanimu*; — tož.: *ferdamnaniga*; — mn. im.: *ferda* | *mn/m* | *ani*; — rod.: *ferdamnanih*; — tož.: *ferdamane*; — ž. ed. im.: *ferda* | *mn/m* | *ana*; — rod.: *ferdamnane*; — tož.: *ferdamnana*; — or.: *ferdamnana*; — mn. im.: *ferdamane*; — tož.: *ferdamnane*; — s. ed. im.: *ferdamnanu*; — dol. obl. m. ed. im.: *ferdamnani*; Ⓜ Ⓟ

SLOVARSKI SKLOP

Crajnſki. Ferdáman Slovenſki, Besjazhki. Ikvarjen, pogublen, obfuĵen DB 1584, III,CcIVa;

Deutsch. Verdampft. Latinè. damnatus. Windiſch. ferdáman, skvarjen, pogublen, obfuĵen. Italicè. condannato MD 1592, Q6a;

Damnatus. Germ. verdammet/ vervrtheilet. Carniol. ferdaman. Slav. pogublě, skvarien, obfoien MTh 1603, I,389-390

1. *ki je po smrti obsojen na trpljenje v peklu; pogubljen:*

Kateri bode timu Euangeliju veroual, inu bode kerfzhen, ta bode ifuelizhan, kateri pag ne veruie, ta bode **ferdamnan** TA 1555, A4a;

Inu aku se [verník] ne preoberne, prauē pokure ne dei, Boga ſa miloſt inu ſa odpuſtig Viefuſeuim Imeni ne proſi, Inu on vtakih grehih ſto ſmertio bode ſapopaden, taku on mora tudi biti vekoma **ferdamnan** TT 1557, r3a;

Kadar ie pag Simon vidil, de ſkuſi tu gori polagane tih Iogrouih rok ſe ſueti Duh daie, ie ô nim denarie naprei perneffel, inu ie rekal, Daite tudi meni leto oblaſt, de na kateriga ieſt poloshim te roke, pryne tiga ſuetiga Duha. Peter pag rezhe knemu, Bodi **ferdamnan** ti ſtuiemi denarmi TT 1557, 356;

Inu leta greh ie na uſeh ludeh, kir ſo od zhloueskiga Semena po Naturski ſhegi rojeni, Satu ſo uſi unemiloſti, Inu morao biti uekoma **ferdamnani**, kateri ſkuſi Criſtufa Odupſzhane tih Grehou ne dobo TO 1564, 9b;

Iſvolenie Boſhije ne falli, ie ſtanovitno inu obedã od Boga k' vezhnimu lebnu iſvolên ne bode **ferdaman** alli pogublen KPo 1567, XCIIIb;

De mi po tei celi Boſhy prauici, ſa volo nashih Grehou, bi imeili biti od Buga fauersheni, **ferdamnani** inu vtim Peklu goreiti vekoma TC 1575, 436;

Sakai, kadar ie imelu ſa greha volo vſe vbogu zhlouezhtuu, na Dushi inu teleſi vekoma **ferdamnanu** biti DPo 1576,)(8b;

ty kir ne ſo te Pridige S. Euangelia gori vſeli inu ne ſo ſa Criſtufeuo volo obene nadluge hoteli terpeti,

vti telefni perui inu drugi Smerti oftano, inu bodo vekoma **ferdamnani** TT 1577, 473;

Poidite Vuinograd, inu kay bude prau, to budete imeli: Kateri bude veroual, inu bo karfzhen, ta bude isuelizhan, Kateri pak nebude Veroual, ta bude **ferdaman** JPo 1578, I,68a;

Sakai ta prihod tiga Gofpudi fe perblishuie. Lubi Bratie, ne vsdishu eden fubper drugiga, de ne bote **ferdamnani** TT 1581-82, II,320;

taku on poshila vse shlaht fhtrajfinge, katere je on v svoji Postavi tem pregreshnim inu nepokurnim prtil, kakor je Mezh, Lakota .. de bi se vfaj nad temistimi spreumeli inu k njemu per redi preobernili, de bi vekoma **ferdamani** nebily DB 1584, I,bVIa;

Satu bodite milostivi, kakor je tudi valh Ozha milostiu. Nefodite, taku tudi nebote fojeni.

Neferdamujte, taku tudi nebote **ferdamani**. Odpustite, taku vam bo odpufzhenu DB 1584, III,34a;

Ali taki Predigarji neso Euangeliski Predigarji bily, ony tudi neso fuoim Poslushaucem k nyh ifuelizhanu cillu nishter pomagali, temuzh fo Predigarji inu Poslushauci v fuoji slepoti vekoma pogubljeni inu **ferdamnani** poftali TiPre 1588, 28;

Bug je ta svejt taku lubil, de je dal svojga lubiga Synu, de en sledni kateri vnega veruje ne bode **ferdamen**, temuzh bode imel ta vezhni leben TPo 1595, I,216;

Kateri njega prou sposna, ta ima ta vezhni leben, Kateri pak njega prou nesna, ta more vfvojev greihih oftati, inu vekoma **ferdamnan** biti TPo 1595, III,99;

Tu je ta prvi fhtuk, od tiga Svetiga Duha opravila, de je onu vse greih, my per vseh nashih dobrih dellih, inu fvetim lebnu, kakor greishniki moramo obfojeni inu **ferdamnani** biti, kadar my na Christufa Iesufa ne verujemo TPo 1595, II,53;

Kateri bode veroval, Inu bode prou karfzhen :/: Tiga bom jest obaroval, De nebo s Neba vershen: Temuzh de bo isvelizhan: Kir pak nezhe verjeti, Ta bode v Pakal **ferdaman** TIC 1595, LX

/ En dejl pak tefistih nevidezhnih Duhou inu Angelou, je v pokorfzhini pruti Bogu stanovitnu obftal, katere on tudi naprej, fkusi svojo gnado, v fvetufti inu pravici, obdershy .. de ony sa teifte supèr te **ferdamnane** Angele, Hudizhe, vedèn vojskujo, inu je na tem Svejti varujo inu branio, inu de po letim lebni nyh dushe v ta vezhni leben neffo DB 1584, I,aIIIb *padle angele, tj. tiste, ki so se uprli in bili vrzeni v pekel*

1.1 ki je v stanju, da bo po smrti obsojen na trpljenje v peklu:

Bug nei poflall fuiga fynu na ta fueidt/ de bi ta fueidt pogubel. temuzh/ de bi ta fueidt fkufi nega bill ohranen/ kir veryame vnega/ ta ne bode verdamnan/ kir pag ne veryame/ ta ye sdai **verdamnan** TC 1550, 96(56b);

Ieft tudi Verio, de ie on [Jezus] en prauu zhlouik, royen is te diuice Marie, Inu de ie on mui Gofpud, kir ie mene fgubleniga inu **ferdamnaniga** zhloueka od reshil[!], inu ie mene odkupil od tiga greha, od te fimerte TC 1555, B4a;

Cristus vnega Euangeliu prauu, de vfi ludie po naturi, od mladui, fo hudi, veliki inu **ferdamnani** Greshniki pred Bugom, Nih bruma, prauiza, dobra della .. ne fo pres te prauè Vere Viesufa nishter vredne, obeniga zhloueka ne ifuelizhaio TR 1558, e2a;

Kakor Christuf dobro seme ima, svoio fvetu besedo, is katere brumni fveti karschienki[!] srafteio, tako ima Hudizh hudo seme Offad inu Lulko, falsh uke inu lashe, od katerih sgul falsh karscheniki, inu poglubeni **ferdamnani** Luidie rataio KPo 1567, LXXXVa, podobno tudi JPo 1578;

Ia kadar je lih ta Postava, dobra dela, pamet inu fray vola na tu nar bulsha, taku vfaj nifhter ne pomaga, my fmo inu ofstanemo vbogi **ferdamnani** greishniki, inu nemoremo vNebu priti TPo 1595, II,112;

Ali ta Ofhter Simon inu njegovi gofje, kateri s Christufom per misi fide, tu je, kateri tu ime, to slushbo, Tittel inu zhaft imajo, kakor ty, kir fo nar blifhe per Christufu .. ty fodio leto vbogo shenizo, njo dershe sa eno **ferdamnano** greishnizo, inu sa nje volo od GOSPUDA Christufa tudi nifhter ne dershe TPo 1595, III,115;

Tu je enu, de Simeon vse glih ftury, inu pravi: Iudje inu Ajdje fo **ferdamnani** greishniki, Aku ony pak hote Isvelizhani biti, taku fe tu le fkusi letiga Isvelizharja more fgoditi TPo 1595, I,144;

Sakaj Christus je en Isvelizhar, on je sa moje Greihe plazhal .. noterhojeinje k lebnu odperl, tu je gvifhnu. Inu nefrezhen, ja **ferdamnan** inu preklet je ta zhlovik, kateri febi pufty tu negvifhnu fturiti TPo 1595, III,203

1.2 ki povzroci, da bo kdo po smrti obsojen na trpljenje v peklu; poguben:

Aku pag ti ne derfish[!] vseh Boshyh Sapuuid, inu ner to mansho prestopish, taku fi Preklet inu nefrezhen kamer gresh oli fe obernesh, kir ftoysh oli leshish, vse tuie rounane, diane, vse kar imash, kar fazhnesh oli fturish, tu vse ie Prekletu inu **ferdamnanu** TT 1557, y2a;

S. Augushtin prauu, de ta Smertni **ferdamnani**, oli koker ty ftari Crainci prauio, tag Naglauni Greh, ie finalis Impoenitentia, tu ie, ftonouitna pres konza Nepokura, kadar en zhlouik pred nega Smertio, fuie Grehe ne shaluie, ne greua TT 1577, 215

2. ki je v sodnem postopku spoznan za krivega in mu je določena kazen; obsojen:

pravi Paulus htimu nishimu Altmanu, kir ie poleg ftal, Aku se spodobi eniga Rymaskiga zhloueka, inu kir nei **ferdamnan**, gaishlati TT 1557, 409;

Sakai kadar my bomo foieni, taku bomo od tiga Gosfuda kashtigani, de my nekar steim Svitum red nebomo **ferdamnani** TkM 1579, 117a

/ Vltro pag fo ufi Vifshifary inu Starifshi tih ludi imeili en Suit fubper Iefufa, de bi ga umurili. Inu oni nega perpelaio fuefaniga inu ga is dade timu Ponciu Pilatushu deshelskimu flegariu. Kadar tu Iudas, kateri ie nega fratal, uidi, de ie on [Jezus] bil hti fmerti **ferdamnan**, ie nega fgreualu TT 1557, 86 *obsojen na smrt*

3. od koga ki je deležen zelo negativnega odnosa; obsojan:

Mi tudi ne mislimo inu ne hozhmo obeniga nouiga inu nefnaniga Vuka .. vtu Kerfzhanftuu perprauiti inu gori narediti. Oli de bi mi hoteli, hkakimu kriuiumu fapelanimu poprei od te Cerque **Ferdamnanimu** inu fauershenimu Nauuku stopiti TAr 1562, 60a;

Inu kateri te iste druguzh oli drigazhi kerszhuio, tar fi bodite Fary oli Menihi ty ifti fo prekleti kezary, od te kerszhanske Cerque **ferdamnani** TT 1577, 164

/ h'puslednimu [je] taka vera v'Conciliu v'Trenti, kakor ena Kezaria ozhitu inu neframnu **ferdamnana** TtPre 1588, 9 *obsojana kot krivoverska*

3.1 ekspr. ki je vreden zelo negativnega odnosa; preklet:

Zhlovezhki vuk inu sapuvidi, kadar se dèrshe sa potrebne k'isvelizhanju, taku fo savèrshe inu **ferdamane**, Exod. 23. DB 1584, I,)(²)Va;

vas fuffeb obraui[!], pred to **ferdamnano** Secto inu drushbo téh Iefuiterieu TtPre 1588, 24;

Sakai ony [papeški pridigarji] dobru védo, de nemogo fuoie **ferdamnane** kriue Boshie slushbe is S. Pifma ifuishati, temuzh de skufi tuištu pred Bugom inu pred ludmy k'framoti poštano TtPre 1588, 68;

Sakai, kakor tu premogo te Poštaue inu naredbe tiga Concilia v'Trenti, taku ony tako vero, inu tèrdnu faneffenie na tu edinu faflushenie Cristufeuu, nikar le fa eno **ferdamnano** preufetnoft, temuzh tudi fa to ner veksho gnufnobo, kir bi mogla pred Boshjim oblizhiem biti, dèrshè TtPre 1588, 62-63

/ Is vunaj fe ta Christufeva fmert ena shmagliva Smert vidi, inu kakor Bug fam takovo Smert imenuje, ena prekleta Smert, ta Leifs na katerim on vmerje, je en **ferdamnan**, preklet leifs .. Satu, de vfi nalhi Greihi na nym vifzio TPo 1595, I,286

℥ gl. **ferdamati**

PRIM. **ferdamani***

PRIM. **ferdamati**

AVTORSTVO: A. L. R.

ferdamani* (ferdamnani, ferdamani, fardamani) -ega posam. [fer'da:mani -ega]; P 12, K 9 (TR 1558, TAr 1562, TT 1577, JPo 1578, DB 1584, DC 1584, TtPre 1588, TPo 1595, TfC 1595)

– m. mn. im.: ferda | mn/m | ani; – rod.: ferdamnanih; – daj.: fardamanim; – tož.: ferdamnane; – or.: ferda | mn/m | animi; ☹

kdor je po smrti obsojen na trpljenje v peklu; pogubljeni:

Temuzh de nega [človeka] Dusha shiua oftane, inu bode fdaici poštaulena vta Paradish oli uta Peka .. Inu de obena rezh ne more tim Dushom utim Peklu vezh pomagati, Sakai Bug ie vmei Ifuolenimi inu **ferdamnanimi** en globok dul oli val poštauil, de eden hdrugimu ne more priti TR 1558, P1b;

Nato fe ti sanefi: Neflishish letu da nijedan tih isuelizhanjih, kateri fo od Angelou vnebefa nefeni, nemore tim **fardamanim** pomagati: nijedan nemore is pakla prit JPo 1578, II,92b;

Kateri pak nej veroval, ta bo s'to ner veklho framotjo inu fhpotom to strašno sodbo moral zhes fe flilhati, de bo moral vekoma is pred Boshjiga oblizhja savèrshen, od vlga vezhniga vefselja pahnen, inu v'ta vezhni paklenki ogin s'ovfemi Hidizhi[!], inu **ferdamanimi** vèrshen biti DB 1584, I,cVIIa;

Inu pres zbiuvla bodo ty **ferdamnani** na fodni dan milu nad tem toshili inu vpyli, de fo ony takove trofhtlive befséde taku sabftoin vta lufft puftili pridigovati, inu yh nejfo gori vseli TPo 1595, II,94;

Tedaj bo Bug tam u'vezhnofti, Tem svolenim daroval :/: zhafty, vefselja sadofti, Vekoma obaroval: Ampak hudy **ferdamani** Bodo v'Pakli slu martrani, Kir nefs prou verjeli TfC 1595, CCCCXXXIII

℥ gl. **ferdamati**

PRIM. **ferdaman**

AVTORSTVO: A. L. R.

ferdamanje (ferdamnanje, ferdamnane, ferdamnene, ferdamanje, ferdamnejne, ferdamnenje, ferdamnajnje, ferdamnajne, ferdamajnje) -a

sam. s [fer'da:manje -a]; P 210, K 24 (TC 1550, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TP 1566, TL 1567, TP 1567, TC 1575, DJ 1575, DP 1576, TT 1577, DB 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, TtPre 1588, MD 1592, TP 1595, TfM 1595)

— ed. im.: ferdamna | nj/n/jnj/jn | e / ferdamne | n/nj | e; — rod.: ferdamna | nj/n/jnj/jn | a/e (TR 1558, f3a) / ferdama | nj/jnj | a / ferdamnena; — daj.: ferdamna | n/nj/jn | u / ferdamnenu; — tož.: ferdamna | nj/n/jnj/jn | e / ferdamanje / ferdamne | n/jn | e; — mest.: ferdamna | n/nj/jnj | u / ferdamne | n/m[!] (TAr 1562, 67b) | u; — or.: ferdamna | nj/jn/jnj | em/om (TP 1595) / ferdamanjem / ferdamnenem; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Deutſch. Verdamnuß. Latinè. condemnatio. Windiſch. ferdamnajnje. Italicè. condannatione MD 1592, Q6b

1. trpljenje v peklu po smrti; pogubljenje:

Taku vi fami zhes ſe prizho daiete, de ſte otroci tih, kir ſo te Preroke vmurili. Nu vi tudi dopelnite to mero vashih ozhetou. Vi kazhe, Vi madraska slahta, koku vi hozhte timu peklenskimu **ferdamnenu** vbeshati? TE 1555, I7b;

take Pridige inu pifma od Iefuſa vſa Verna preſtrasha inu ſhaloſtna ſerza, kir ſe boye Boshyga ſerda inu tiga **ferdamnena** ſa volo nih Grehou, ſpet obeſſele Inu prou potroſhtaio TT 1557, h1a;

Ty ludie pag neſo imeili kai ſubper tu rezhi inu ſnizhemer ſe iſgouoriti, Temuzh oni ſo fami vnih veifti inu ſercei ſpoſnali inu diali fami vmei ſebo, De ta Boshya Prauda ie prou inu prauizhna, Inu de ſo oni tiga vezhniga **ferdamnana** dobru vredni TT 1557, p4b;

Inu de uſi ludie mali inu veliki ſo hudi, kriui inu Greshniki pred Bugom, inu de ſa uolo tih Grehou ſo poduersheni timu uezhnimu **ferdamnenu** TR 1558, M3a;

Inu ty Stari Vuzheniki imenuio leta Greh, ta Porodni inu Erboui Greh, Kateri Greh vſe ludi, Otroke vtim Maternim teleſſu, ſturi dolshne, kriue, inu poduershe, timu Boshymu ſerdu, tei vezhni ſmertu inu timu vezhnimu **Ferdamnenu** TAr 1562, 29a;

De sledni, kateri ie vte Smertne groſne Grehe padel, de on iſte pred Bugom ſpoſna, de zhes te iſte is ſerza ſhaluie, koker ta, kir ie Vboshyo nemiloſt inu vnega Serd padel, S. Duha ſgubil, od Criſtuſa ſtopil, inu ie vezhnu **ferdamnene** ſaſluſhil TO 1564, 108a;

Taku vſi Verni imaio molyti kadar ſo bolni, leſhe na Smerti, inu pozhutio vnih veifti te Grehe, ſerd Boshy, ſe boye tiga **ferdamnena**, Inu verouati de ſo vſliſhani ſa volo Iefuſa inu de vti Smerti ne bodo ſapuſzheni TP 1566, 21a;

Inu de fami ſebe vtu pogublene ſgrehi neperprauimo, is kateriga ie on ſam nas vſe verne miliftiuu[!] popolnoma odreſhil, Sicer bi tudi naſhe **ferdamnaine** prou inu po prauici bilu DP 1576, A7b;

Kateru ie ſatu piſſanu inu nam potrebnu veiditi, de my leto naſho neifrezheni veliko nuio kserzi vsamemo, Hudizhu inu Grehu ſourash poſtanemo inu pred teim iſtim kakor pred Paklenskim ognem inu vezhnim **ferdamnenem** ſe varuiemo DB 1578, **1a;

Taku odpuſty tu kriuu diaine tuoimu Folku, inu vsami prozh od nas leta nagel ſtrup, ſa tiga britkiga Terpleina Ieſuſoviga Criſtuſoviga volo, Obarui nas pred tuoim ſerdom, pred hudo naglo Smertio inu vezhnim **ferdamnainem** TkM 1579, 85b;

Raunu kakor vſe, kar is pârſti pride, ſpet h'pârſti poſtane, taku ty Neverni prideo is prekletja **v'ferdamnanje** DB 1584, II,170b;

kadar ſim bil (ſkusi greh) pogublen, ſi me ſpet ſ'nou, ſkusi tvojga lubiga Synu ſtvaril, inu od Hudizha, Greha, framote inu vezhniga **ferdamanja** inu pogublenja odreſhil, inu ſi me vezhniga iſvelizhanja dileſhniga ſturil DM 1584, CXIII, podobno tudi TfM 1595;

Bulſhe bi bilu, pravi Chriſtus, ony bi bily v'Morjej vtopleni, kir je nar globokeiſhe. Hozhe ſ'tém naſnanje dati, takovu pohuiſhanje inu greih, bode nikar le ſ'to poteleſno ſmertjo, temuzh ſ'tem vezhnim **ferdamnainjom**, ſhtraffan TP 1595, III,161;

Kadar bi Bug ſdaj ſ'ſvojem urtelnom priſhal, koku dobru bi tebi tvoja lotrya ſ'neſla? Na mejſtu tiga framotniga veſſelia inu dobrih luſhtou bi priſhla, ta vezhna ſhaloſt inu **ferdamnanje**? TP 1595, III,110;

Vsamite vaſh oblubljen Shaz ſ'veſeljem gori, kateri je vas od prekletve inu **ferdamnanja** odreiſhil, inu iſvelizhane ſturil TP 1595, II,128

/ Koku my brumni bodemo, kadar ſimo vgreihih, Koku my is Pakla v'Nebu, Is **ferdamnainja** k'iſvelizhainju pridemo TP 1595, III,90

/ Ta Nebefſa pag inu ta Semla, kir ſo ſdai, ſo ſkufi to iſto beſſedo odlozhene, de bodo ohraneni htimu ognju, na ta dan te Praude inu **Ferdamnena** tih Neuernih ludi TT 1577, 171;

Taku tudi Nebu ſdaj inu Semla, ſo ſkusi njegovo beſſedo ſhparane, de bodo k'ognju ſ'hrajnjene na ta dan te ſodbe inu **ferdamanja** téh pregreſhnih zhlovékou DB 1584, III,123b;

Satu fe more ta fodni dan dobru imenovati, en dan tiga **ferdamnanja**, inu tiga odreshitva, en dan te shaloſti inu tiga vefſelja, en dan tiga Pakla, inu tiga Nebeskiga Krajleſtva TPo 1595, I,10

- / ty Verni fo Sbugom ſprauleni inu fo brumni shazhani fa vole[!] Criſtufa, Inu kir Veruio, de nih shibkota, inu tu nih pomancane ie nim Odpufzhenu fa volo Criſtufa. Od tiga S. Paul taku gouori, Rom. viij. Tim, kir fo Vcriſtufa faſaieni, nei obeniga **Ferdamnena** TAr 1562, 53b *ne bodo pogubljeni*

- / Inu on [Kristus] nee uuzhi inu prauu knim, Varite fe pred teimi Piſſary, kir radi udolgim guātu okuli hodio .. inu radi ner uifſhe utih Shulah fide .. kateri te hiſhe tih udou poſhiraio, ſteim naprei daieñ de oni dolgu molio, Leti bodo teim uegſhe **ferdānene** pryeli TT 1557, 139 *to trpljenje kot kazen za greſno življenje*;

Ali kadar ony neſo na ta vrfah Criſtufeuga Terplena prou ſmiſlili, taku nim letu veidene nikar le niſhter nei pomagalu knih ſuelizhanu, temuzh veliku vezh ſhkodilu, Sakai nih **Ferdamnene** bo na ſodnim dneui tem vegſhi inu ſtraſneshi DPa 1576, VIIIb;

Kakor je tedaj Ikusi eniga gréh, **ferdamnenje** zheſ vſe Zhlovéke priſhlu: taku je tudi Ikusi eniga pravizo, tu pravizhnu ſturjenje tiga lebna, zheſ vſe Zhlovéke priſhlu DB 1584, III,83b;

Obtu, nai fi ie vſeh vernih inu iſuolenih le enu ſamu iſuelizhanie, ſlaſti tu neifrezhenu veſſelie v'boſjim[!] Kraileſtui: taku vſai, kakòr vſi Neuerni v'Pakli v'kupe prido, inu bo vſai eniga zhlovéka **ferdamnanie** teſhiſhe, kakòr tiga druſiga, kakor ſam Criſtus priſzha TtPre 1588, 99

- / Sakai taku zbiulane inu ſblasnene, ufame is tiga zhlovéka ferza ta ſtraſh Boshy inu to Vero, de fa Buga uezh ne rodi, inu na nega ne klizhe unadlugah. Obtu en ufaki, per **ferdamneni** nega duſhe gledai, de on fuiga bliſhniga ſobeno rizhio uti Veri neſmoti TT 1560, 22b;

Obtu ty Starishi cilu kriuu, norſku inu ſubper Boga deio, kir nih Szhere oli Synuue vmladoſti vte Cloſhtre oli htimu papeſhkimu farſtuu dado, de ſe morao timu Sakonu odpouedati, ſakleti inu perfezhi, de hote do ſmerti Vzhiftoſti, Vdiuizhtui oli Vhlapzhiftui prebiuati, per **ferdamnanu** nih Dush TC 1575, 396

1.1 stanje, da bo kdo po ſmrti obſojen na trpljenje v peklu:

Aku fi pak tebi ne hozheſh puſtit pomagati, tu je, njega [Jezusa] ne hozh gori vſeti, taku oſtani vBoshjim ferdu inu **ferdamnanju**, inu nikogar ſatu ne ſahvali, temuzh ſam ſebe inu tvojo groſovito ſtraſhno nevero inu fvojo volo TPo 1595, I,144

1.2 kar povzroči, da bo kdo po ſmrti obſojen na trpljenje v peklu; poguba :

kir veryame vnega [Boga]/ ta ne bode verdamnan/ kir pag ne veryame/ ta ye ſdai verdamnan/ ſatu kir ne veryame vtu ime tiga diniga ſynu boſhiga/ letu ye pag tu **verdamnene**/ de ye ta luzh pryſhla na ta ſueidt/ inu ty ludy ſo vezh lubili to temo koker to luzh/ ſatu kir nih della ſo billa huda TC 1550, 96(56b)

- / On [Kristus] ie vſe Poſtaue inu Sapuuidi Boshye na naſhim meiftu popolnoma dokonat inu doperneſſil, Inu ie naſ od te Prekletue inu **ferdamnena** tih Poſtau inu Sapuuid odreſhil inu odkupil TR 1558, h3a;

Nu hozheli pag en zhlovik od take reue priti, od taciga Sla biti pruft, inu tako teſhko butoro, katera ga tlazhi notar vta Pekal, inu ga perprauu vtu vezhnu ferdamnene, od ſebe poloſhiti, od Grehou, od ferda Boshyga, od nega nemiloſti, od kletue inu **Ferdamnena** te Poſtaue, od te vezhne ſmerti, od Hudizha, od Pekla, odreſhen TAr 1562, 5b

2. kazen ob zaključku ſodnega poſtopka zaradi določenega kaznivega dejanja:

TEh Pregréſhnikou edèn pak, katera ſta bila obéſhena, je njega ſaſhmagal inu djal: Aku fi ti Criſtus, taku pomagaj ti ſam ſebi inu nam. Natu je ta drugi odguvoril, ga je ſvaril inu djal: Inu ſe ti tudi Boga neboiſh, ker fi vſaj lih v'temiſtim **ferdamneni**? DB 1584, III,46a *kaznovan na iſti način*

- / Inu ona nemu prauita, Od Ieſufa Nazarenskiga, kateri ie bil en moſh Prerok .. inu koku ſo nega ty naſhy Viſhſifari inu Regenti iſdali utu **ferdamnene** te ſmerti inu ſo ga Cryſhali TT 1577, 252 *ſo ga obſodili na ſmrt*

® gl. **ferdamati**

AVTORSTVO: A. L. R., oblikoſlovno zaglavje M. Č.

ferdamati (ferdamnati, ferdamati) -am glag. nedov. in dov. [fer'da:mati -am]; P 230,

K 25 (TC 1550, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TPſ 1566, KB 1566, TC 1567, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, DPa 1576, TT 1577, JPo 1578, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DAg 1585, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595, MTh 1603)

— nedol.: **ferda** | **mn/m** | **ati**; — ſed. ed. 1. os.: **ferda** | **mn/m** | **am**; — 2. os.: **ferdamaſ**; — 3. os.: **ferda** | **mn/m** | **a**; — mn. 1. os.: **ferda** | **mn/m** | **amo**; — 3. os.: **ferda** | **mn/m** | **ajo**; — vel. ed. 2. os.: **ferda** | **mn/m** | **aj**; — mn. 2. os.: **ferdamnaſte** / **ferdamnate** (TT 1557, 179); — del. na -l m. ed.: **ferda** | **mn/m** | **al**; — mn.: **ferda** | **mn/m** | **ali**; — ž. ed.: **ferdamnala**; — mn.: **ferdamnala**[!] (TT 1581-82, I,285); — s. ed.: **ferdamalu**; — mn.: **ferdamnala**;

Crainfski. Ferdamati Hervazki, Dalmatinfski, Istrianfski, Crafshki. obfuditi DB 1584, III,CcIVa;
Deutfsch. Verdammen. Latinè. damnare. Windifsch. ferdamati, obfuditi. Italicè. dannare,
condannare MD 1592, Q6a;

Damno. Germ. verdammen/ verwerffen. Carniol. ferdamati MTh 1603, I,390

1. dov., kdo; (zavoljo česa), koga/kaj, s čim *po smrti obsoditi na trpljenje v peklju; pogubiti:*

Taku ye Bug lubil ta fueidt/ de ye fuiga diniga Synu dall de an vřaketeri/ kir bode vnega verouall ne bode pogublen/ temuzh bode imel ta vezhni leben/ Bug nei pošlall fuiga Synu na ta fueidt/ de bi on imel ta fueidt **verdamnati**/ temuzh de ta fueidt/ řkufi nega bode ohranen TC 1550, 224(120a);

De vře nadluge, řo ena řnamina, te milořtiue dobre Boshye Vole pruti nom. Inu de Gořpud Bug, tih nom nekar ne da inu ne pošhile, de bi nas hotel řteimi pogubiti inu **ferdānati**, Temuzh veliku vezh, de nas řteimi opomina inu klizhe hprauī Pokuri TT 1557, dd3b;

Inu taku nas Bug ozha, Criftus inu S. Paul vuzhe gouoriti. Deut. 13. Math 24. Gal. 1. Sakai Criftus bode vře te kir falř Veruio, Preklel inu **ferdamnal** .. Inu lete řame, kir řo nih Vero, nih Stan, inu leben derřhali inu slushili Bogu, po Vuki tiga S. Euāgelia, po piřmi tih Iogrou inu Prerokou, bode vřel inu poiemal řebo vtu nebesku vezhnu veřřelie TT 1557, gg2b;

kogar [Bog] isuelizha, tiga on ne Isuelizha řa uolo lařtne nega brume, dobrute, řařlushena oli řa kake druge rizhi, temuzh is Gnade, is milořti řa uolo nega Synu, aku Vnega Veruie, Inu kogar on **ferdamna**, tiga on po prauici řa uolo nega grehou, hudobe nepokure inu neuere **ferdamna** TT 1560, 15a;

Ena Molitou vřeh vernih, vti tořhio řubper te vunane nih Souurashnike inu řubper te Kezarie inu falř vuzhenike, kir tu S. Pyřmu kriuu islagaiu, inu te dobre preprořte ludi od te prauē vere, odprauiga vuka vleko .. Bug bode na tu pogledal, te falř vuzhenike řnih vukum **ferdamnal**, te prauē pag bode řnih vero inu vukum obderřhal de ne pogino TPř 1566, 28b;

Inu tu ie nom vře vedezhe, de ty Cardinali, Patriarchi, řhcoffi, řnih Piřřary, Fary inu Menihi, řo Pridigali inu piřřali, de Papeřh ie od Buga poštaulen na S. Petra meřřti, de on ima kluzhe knebeřřom inu oblast te ludi iřuelizhati inu **ferdamnati** TT 1577, 437;

Sakaj kakōr Bug te nepokurne greřhnike řhtrajfa inu vekoma **ferdama**: taku je on sa teh pokurnih volo, řam pēr řebi pērřegēl, de, kakōr je on riřniřhnu řhiu, taku on nezhe řmērti inu pogublenja tiga greřhnika, temuzh de ře preobērne, inu řhive DB 1584, I,a1b;

Kateri řvojga Brata opraula, inu řodi řvojga Brata, ta opraula Pořtavo, inu řodi Pořtavo. Aku pak Pořtavo řodiřh, taku ti nedēřřhiřh Pořtavo, temuzh jo řodiřh. En řam je kir dajē Pořtavo, taiřti more isvelizhati inu **ferdamati** DB 1584, III,143b;

Tu bodi delezh, de bi Bug hudobēn bil, inu ta vřigamogozhi krivizhen: temuzh on povrazhuje zhlovēku, po tēm, kakōr je řařlushil .. Riřniřhnu, Bug nikogar **neferdama** po krivici DB 1584, I,276a;

KAdar ři [Bog] tedaj pravizhen, taku ti vře riřhy prou řounařh, inu derřhiřh sa neřpodobnu tvořmu velizhařtvu, de bi koga **ferdamal**, kateri nej řhtrajfinge řařlushil DB 1584, II,143b;

O Bug bodi milořtiu, odpuřti meni moje greiře, ne **ferdamnaj** mene, jeřt ře hořhem verniti, od te framotne lotrye nehati, inu moj leben pobulřhati TPo 1595, III,110;

Kateri pak Chriřtuřa řna, ta vidi vChriřtuřu, de je Bug en gnadliu, milořtiu Bug, kateri nas sa nařhiga greiřha inu nepokorřzhine volo, ne hořhe **ferdamnati**, temuzh nam milořtiu biti, inu is greiřhou pomagati TPo 1595, III,79;

Tukaj vřhe ti řpomilfi, aku Bug tem krivu řtury, kadar on nje lih vekoma **ferdama**, kateri takovu pošluřhajo inu ře ga vřaj an nevsamejo. Kakor ty řleipi obterpneni Papeřhniki řture, kateri nejmařo na letim Isvelizharju řadořti, yřzheřo řebi druge Isvelizharje, na katere ře ony řapuřte TPo 1595, I,40

/ Ne mēnim, da bi ře imele Vigilie inu Mērtvatřke Mařhe, Kalandi, ředmine trideřetnice inu letnice obhaiati, kakōr řo Papeřhniki dořdai delali. Vřakiga řkorai řo vřuice **ferdamali**, inu ga potle řMařhami ōteli vānkaie iemati KPo 1567, CLXIXb

1.1 dov., kdo/kaj; koga_{toz} *povzročiti, da bo kdo po smrti obřojen na trpljenje v peklju; pogubiti:*

Sice te druge Vere vře, kakereřhne řo, bodite Noue oli řtare, tiga zhlovēka, koker kuli ře dober brumē vidi pred ludmi, ga **ferdamna** inu pogubi vekoma TAr 1562, 3b;

Oni [viřji řarji] poveio to Mēřto vřkaterim ima Chriřtuř roien biti, is tiga Proroka Mihea, alli oni řami tiga ne veruio. To pak, kār řo unar te vēdeli inu povedali, bode iřh na řodni dan řodilu inu **ferdamalu** KPo 1567, LVa;

Lepo oblazhilo inu Gořpodřko Ieidenie bi nebilo letiga Bogatiga **ferdamalo**, kadar bi on řuoie řhelie inu Veřřelia vtēm nebil iřkal: Boga nepořabil inu tiga Vbořiga Lařaruřa nebil puřtil od lakote vmreiti JPo 1578, II,89b;

Kadar tedaj letu Iagne vřiga Svita greihe nofsi, taku bode onu tudi moje greihe nořřilu, Sakaj tukaj nej nihzhe vun odlozhen. Tu je tu pravu veřselu Selftvu, de ta greih nikar nejma vezh na tim Svejtu leřhati, on nejma nas vezh řtrahiti, **ferdamnati**, vmoriti, temuzh ima od nas prozh vřet, inu na letu Iagne Boshje poloshen biti TPo 1595, III,83

2. kdo; koga_{toz}, *imeti, izražati/izraziti mnenje, da je kdo kriv za kaj; obsojati, obsoditi:*

Ty Ludie od Niniue bodo na řodni dan gori vřtaieli sleto slahto[!], inu to **ferdamnali**, Sakai oni řo giali to pokuro po řei Ionařoui pridigi, Inu pole, tukai ie vezh koker Ionas. Ta Kraliza od puldne bode na řodni dan gori vřtala sleto slahto[!], inu to bode **ferdamnala**, Sakai ona ie od konza te řemle prishla poslušhati tiga Salomona modrořt TE 1555, E8b;

Ne řodite, taku ui tudi ne bote obřoieni. Ne **ferdānate**, taku ui ne bote ferdānani, Odpuřtite, taku bode vř odpuřzhenu TT 1557, 179;

Koker od tiga S. Paul. 2. Col. gouori, kir prauř, Niszhe nema vas vezh řoditi (tu ie řa greshnike dershati oli **ferdamnati**) řa volo ydi, oli pytia, oli Prasnikou, oli mladih inu drugih Sobot TR 1558, T¹4a;

Nei dobru pravizhniga **ferdamnati**, Viuda řepřti, kateri prou řospoduie DPr 1580, 33b;

Inu Ieřus ře vřdigne gori, inu kadar nikogar ne řidi, řamuzh to řheno, prauř on kni, řhena, kei řo ty tuy tořhniki? Niszhe tebe nei **ferdamnal**? Ona prauř, Niszhe řospud, Ieřus pag prauř, taku iest tebe tudi ne **ferdamnam**. Poidi tiakai inu naprei vezh ne greiřhi TT 1581-82, I,400;

SAtu, ř zhlovik, nemoreřh ře iřgovoriti, řdur ři kuli ti, kir řodiřh. Sakaj vřhemer ti eniga drusiga řodiřh, vřtēm ti řam řebe **ferdamafh**, ker ti raunu tuiřtu dēlařh, kar řodiřh DB 1584, III,82a;

Ieli ima edēn řatu Praudo pērmorovati, ker jo řovrašhi? Inu ker ři offerćen, bořhli řatu tiga Pravizhniga **ferdamnal**? DB 1584, I,276a

3. dov., kdo; koga_{toz}, koga k řemu *ob zaključku řodnega řostopka razglasiti koga za krivega zaradi določenega kaznivega dejanja; obsoditi:*

Tako iřto tudi řdai nikateri Tyranski Episcopu inu Oblařtniki delaio, da te Euangelske ředigarie poprei obřode inu **ferdamaio**, kakor řa řliřhe[!] nyh beřřede JPo 1578, I,119b

/ ta řyn tiga zhloueka bod[!] iřdan tim Viřřhim řaryem inu Piřřariem, inu nega bodo **ferdamnali** řti řmerti inu bodo nega iřdali tim Paganom TE 1555, H5b *obsodili na řmrt*

4. kdo/kaj; koga/kaj, koga za koga/kaj za kaj, (pred kom) *imeti, izražati/izraziti zelo negativen odnos do koga/řesa; obsojati, obsoditi:*

De řristus tiga neuerniga Tomasha nei řauergal ne **ferdamnal**, temuzh ga ie řoduishal, řaguishal řotrořhtal inu řoterdil řti řeri TR 1558, a1a;

Vely, de tih řlabih kerszhenikou řomancane, grehe inu řadle imamo řreterpeti, nekar řdaici, koker ta řariřeus Luc. 18. nih **ferdamnati**, temuzh řlepimi beřředami řoduuzhiti inu uabiti řpet řti řokuri inu hřraui řerdni řeri TT 1560, 23b;

Vřhetertim řv. řavelř prauř, de vři řridigary, řarmoštri inu řhcoři, řo le řlušabniki řořhy, De nemaio řhniř Daruui inu řlušbo řti řerqui řořpořtua ne řrasne huale iřkati. De nemaio řridigariu řoditi, ne hualiti řreuezh ne **ferdamnati**, de tako řodbo řogu, kir řam řna vřeh řerza, řuřte TL 1561, AIIIb;

Mi řprořtantiř vře tu řovu, kar řristuř nei uzhil, po řravdi **ferdamamo**. Sakai řrist ta ie tih vřniřh řot. Ako řadai nei řristuř uzhil, kar uzhimo, imamo mi tudi to iřto koker eno řnufno řavēřřheno řēzh řoditi KB 1566, E6b;

řteim řv. řudař nas inu vře řudi vřzhi, de ne imamo nikomer řudu řezhi, nikogar řleti, koker ty řeumni řuřeb řapeshniki řeio, řy řrugiga ne vmeio, řamuzh ta nash vuk řleti, **ferdamnati**, inu nas řpanati inu řhgati TT 1577, 235;

Iudie řo řerdno dersħali da řo nyh řaklinauci alli řanauci, inu tudi ty Apostoli řudizhe řreganiali, řkusi řmuzh řořhy. Ali kadar ie to řristus řturil, tako řnym to řhal řei, da oni to řtuar inu řelo řořhye celo řhmagaio, inu **ferdamaio**, ker prauřo, on řregania řudizhe, řkusi řeelzebuba tiga vishiga řudizħa JPo 1578, I,93b;

řristus ne vmye řok řred iedio, řer tim řefodei inu **Ferdama** vřo řinauřřħino inu řoluřio tih řudouřkih řeniħou, řořtarieu inu vřuzhenikou TT 1581-82, I,281;

Inu řhe ře je on řpapeřř supār řetu řahanje řovřo řozħjo řranil, inu je ředezħ ořtal, je řuřřou vuk, **ferdamal**, inu řjega řeshgal, inu hřtimu tudi vřliku řriř řhnyem inu řa řnym řrelyl, řemze inu řehame, ene supār řruge drafřil, vře vřyanje inu nadluge naređil, de bi le řvoj řtol obđēřřhal DB 1584, II,92a

/ Tiga imafh dořti řexemplov pār řvetim řukeshu na 19. řariřei, řolnerie **ferdamaio** řa řrēřħnike KPo 1567, CXIIb *obřojajo kot greřħnike;*

Ali řapesh je taku vřkasanje řnogami řoterl, inu ga řhe dānařħni dan **ferdama** kakor eno řezaryo, řdur to řezħerjo vřobadveih řħtalřh celo řrejme, kakor je to řristus nalf řOSPVD

poštavil inu porozhil TPo 1595, I,190;

vŕvetim Pifmu [je] gruntanu, de ſe ta Sveti Sacrament vobadvejuh ſhtaltih (kakor je ony imenujo) ima vseti inu tem ludem dati, Inu de Chriſtus nej, ni tiga Sakona ni ſhpifhe prepovedal, vener **ferdamnajo** takove inu druge Articule, kakor eno Kezaryo TPo 1595, I,170;

Kakor my vti Hiſtorji tiga Evangelia vidimo, de ti Phariſeerji .. Leviti, inu vſe kar je viſoku inu veliku, Chriſtufa ſa eniga Sapelauza inu njegovo Pridigo ſa Kezaryo derſhe inu **ferdamnajo** TPo 1595, I,17b

- / CHRISTVS naſ nei réſhil od pokorſchine, da bi ne imeli naprei pokorni biti, inu Bogu ſluſhiti: Tãmuzh naſ ie réſhil inu naſ vſelei réſhi od popredne pèrve ſtare nepokorſchine alli Gréha, da naſ ta iſta poprei ſturiena nepokorſchina ne more pred Bogõ **ferdamati**, kadãr na Chriſtufa veruiemo KPo 1567, CXLIIIb

℥ iz nem., prim. srvn. verdammen (verdammen)

PRIM. **ferdaman**

AVTORSTVO: A. L. R.

ferdamen gl. **ferdaman**

ferdamljiv (ferdamliv) -a -o prid. [ferdam'ljɪ:v -a]; P 9, K 3 (DB 1584, TtPre 1588, TPo 1595)

– nedol. obl. m. ed. im.: **ferdamliv**; – mest.: **ferdamlivim**; – dv. im.: **ferdamliva**; – mn. im.: **ferdamlivi**;
– tož.: **ferdamlive**; – ž. ed. im.: **ferdamliva**; – tož.: **ferdamlivo**; Ⓜ

1. ki povzroči, da bo kdo po smrti obsojen na trpljenje v peklu; poguben:

Taku pravi Paulus ſam od ſebe, de je on Chriſtufa inu njegove Verne pregainal, tu je on nevejdezhe ſturil, kaſhe ſteim tudi na takou reſlotik, de njegovu pregainanje, aku je onu lih en **ferdamliu** ſmertni greih bil, de je vſaj timu pregainanju teh Viſhih farjeu inu Fariseou nej glih ali onaku bilu TPo 1595, I,249;

Tu je ta jamer, inu vſaj ta gmain navada na tem Svejtu, od katere timu blagej tu ſramotnu Ime pride, onu ſi bodi taku poſhtenu ſadobitu, kakor kuli hozhe, de ſe en krivizhni Mammon, eni **ferdamlivi** denarji, enu vkradenu blagu imenuie inu imenovanu bode TPo 1595, II,182

2. ekspr. ki je vreden zelo negativnega odnosa; preklet:

S. Duh [je] vus Svejt s'tém hotil vuzhiti, de leta dva ſtanuva, Deſhellki inu Hiſhni, neſta **ferdamliva**, ali od GOSPVDA Buga prepovedana inu ſavèrſhena: temuzh de ſta od njega ſamiga gori poſtaulena, inu ſatu tudi njemu dopadezha inu ſveta DB 1584, I,aVIIb

- / Is tiga pride, de my fray moremo faſtopiti, de Menihi inu Farij, Kloſhtri, inu kar timu glih more imenovanu biti, vſe kHudizhu, inu v'Pakal ſliſhi. Sakaj ony s'fvojemi dobrimi delli negledajo tjakaj, de ony Bogu to dolhno pokorſzhino iſkaſhejo, inu nikomer neifo h'pohuiſhainju, temuzh de ony s'tem miſlio tamkaj iſvelizhani biti <Papeſhova ſvetuſt ie **ferdamliva**> TPo 1595, I,26

- / Sakai kadar ie tu, kar ie od nashih Starishih h'Boshji zhaſti, inu niemu dobru dopadezhi Boshji ſluſhbi .. ſhtiftanu, na to Papeſhko Malikousko Maſho, inu drugo kriuo Boshio ſluſhbo, inu **ferdamliuo** gnusobo TtPre 1588, 18

℥ gl. **ferdamati**

PRIM. **ferdamljivo**

AVTORSTVO: A. L. R.

ferdamljivo (ferdamlivo) -ega poſam. [ferdam'ljɪ:vo -ega]; P 6, K 4 (DB 1584, TtPre 1588, TPo 1595, ZK 1595)

– s. ed. rod.: f | e/é | rdamliviga; Ⓜ

kar povzroči, da bo kdo po smrti obsojen na trpljenje v peklu; pogubno:

Aku vshe tedaj niſhtèr ^a**ferdamliviga** nej, v'teh, kateri ſo v'Criftuſu Ieſuſu, kateri nehodio po tém Meſej, temuzh po tém Duhi <^a**ferdamliviga**> najſi ſhe v'meſi gréh divjá, taku vſaj neferdama, ſatu, ker je Duh pravizhen, inu ſupãr gréh ſhtrita: Ker pak Duha nej, tu Poſtava ſkuſi meſu ſhibka poſtane, inu ſe preſtopi: De je nemogozhe, de bi Poſtava zhlovéku iméla pomagati, kakòr le h'gréhu inu k'fmerti. Satu je Bug ſvojga Synu poſlal, inu je na njega poluſhil naſhe gréhe, inu je nam taku pomagal Poſtavo dopolniti ſkuſi ſvoj Duh> DB 1584, III,84b;

kateri obſtoy do konza, ta bo iſuelizhan: inu S. Paul tudi ozhitu prizha: Kadar Boshji otroci, na katerih niſhter **ferdamliuiga** nei, nikar po tém Duhi, temuzh po tém Meſei ſhiueo, taku bodo morali vmréti TtPre 1588, 99;

Taku vshe tédaj nihhtar **fěrdamliviga** nej, v'teh, kateri fo v'Christufu Iesufu, kateri nehodio po tem mēsej, temuzh po tem Duhi ZK 1595, 149

℥ gl. **ferdamati**

PRIM. **ferdamljiv**

AVTORSTVO: A. L. R.

ferdamnan gl. ferdaman

ferdamnani gl. ferdamani

ferdamnanje gl. ferdamanje

ferdamnanski (ferdamnaski, ferdamnanski) -a -o prid. [fer'da:mnanski -a -o];

P 3, K 3 (TT 1557, TAr 1562, TO 1564)

— m. ed. im.: **ferdamnaski**; — ž. ed. rod.: **ferdamnanske**; — s. ed. im.: **ferdamnasku**; ⓂⓈ

ki povzroči, da bo kdo po smrti obsojen na trpljenje v peklu; poguben:

Od lete telefne smerti nas Criftus nei odreshil, šakai ta perua telefna nasha smert, nom Vernim nei vezh ena smert, temuzh en šfen .. Criftus tukai gouori od te druge, vezhne peklenške, **ferdamnanske** inu Hudizheue smerti, od te ifte ie on te Verne šuio smertio odkupil inu refšhil, de te vezhne smerti nigdar ne bodo pokufili ne vidili TT 1557, s4a;

Sakai tak tadel inu taku pomankane na tim zhloueku, kir ie pres te praue luzhi, pres Boshyga Spofnane, pres brume, pres prauice, pres štraha, pres pokorfzhine, pres zhište cele lubefni pruti Bogu inu pruti blishnimu, Inu kir ie poln hudih nespodobnih sheli, Ie ta praui veliki Smertni **Ferdamnaski** Greh, kir timu Zhloueku pernešše inu naloshi to vezhno Smert TAr 1562, 29a;

TA šadashni Iudouski, Aydouski inu falsh Kerftzhanski inu Kezarski Vuk oli Nauuk, ie šgul enu grššouitu[!], preketu, **ferdamnasku** Malikouane, inu nih Vuk drugu nishter nei, šamuzh en mailhin Deil oli Shtuk od te Poštaue, inu od te vunane zhloueske brume, inu od tiga poshtena TO 1564, 4b

℥ gl. **ferdamati**

AVTORSTVO: A. L. R.

ferdamnaski gl. ferdamnanski

ferdamnast gl. ferdamnost

ferdamnati gl. ferdamati

ferdamnenje gl. ferdamanje

ferdamnost (ferdamnost, ferdamnast) -i sam. ž [fer'da:mnost -i]; P 5, K 5 (TC 1550, TO

1564, TL 1567, TC 1575, TT 1577)

— ed. daj.: **ferdamn** | o/a | **sti**; — mest.: **ferdamnosti**; ⓂⓈ

stanje, da bo kdo po smrti obsojen na trpljenje v peklu:

Kadar šmo vfi grešhniki/ inu oben nei mogel/ fuimi delli brumen poštati pred bugom/ šatu šmo billi vfi poduerfheni ti **verdamnafti**/ oli Iefus še ye zhes nas šmilil/ inu ye prišhal knam na ta fueidt/ inu še ye dall kanimu offru inu plazhillu na tim kryšhi/ inu nas ye špet odreshil TC 1550, 231(123b)

/ Ty ifti [ki sovražijo svojega bližnjega] šo Vboniki, te Boshye lubefni pruti nom, ne šo prou špofnali, ne imao dobre višty pruti Bogu, nih ferce, mišfel inu veiš nim prauio, de štoye vti **ferdamnofti**, nih proshne inu molitue, Bogu ne šo perietne, ne imao obeniga prauiga feuupane vtешkih nadlugah pruti Bogu TT 1577, 202

℥ gl. **ferdamati**

AVTORSTVO: A. L. R.

ferdamnovanje (ferdamnovajnje) -a sam. s [ferdamno'va:nje -a]; P 5, K 1 (TPo 1595)

— ed. rod.: ferdamnovajnja; →; ☹

1. obsodba na trpljenje v peklu po smrti:

Taku nas hozhe nash GOSPVD Christus vselej na ta Exempel nalhiga Ozheta vNebi viſhati, kateri nashih velikih brun ne hozhe viditi, de my ſto maihino trohizo tudi poterpleinje imamo, inu nikar ne ſodimo, ni ferdamnujemo. Kateri ſe vſhe takovi zhaſtiti, leipi oblubi ne hozhe puſtit k'Miloſti gnati, ſlaſti, de Bug vſo ſodbo inu **ferdamnovainje** hozhe gori vsdigniti, inu nam rad odpuſtiti, kadar le my mej ſabo eden drugimu odpuſtimo, inu eden druliga nikar ne ſodimo, tu vshe ni Pakal ni Smert, temuzh ſgul gnada inu priasnivoſt ima biti TPo 1595, II,149

2. izražanje mnenja, da je kdo kriv za kaj; obsojanje:

Kakor ty Ajdje ſture, ty tiga ſojeinja inu **ferdamnovainja** nemogo puſtiti. Kakor hitru ſe nym kaj ſtury, kar jim ne dopade, taku ony tiga ne hote poprej odpuſtit, samuzh de ludje nym pred nuge padejo, inu nje moljo TPo 1595, II,147;

Taku ſe ti varuj tudi pred tem **ferdamnovainjem**, kateru tebi ne priſtoji. Shtraifati, podvuzhiti, opominati, povejdati moreſh dobru tem, kateri imajo ſoditi, inu ferdamnovati, tebi pak ſe ne priſtoji drusiga ſturity, temuzh de ti ſe miloſtiu, nikar ne ſodih, nikar neferdamnujeſh, temuzh odpuſtiſh TPo 1595, II,146

☞ gl. ferdamati

AVTORSTVO: A. L. R.

ferdamnovati gl. ferdamovati

ferdamovati (ferdamnovati, ferdamovati, fardamnovati) -ujem glag. nedov.

[ferdamo'va:ti ferda'mu:jem]; P 96, K 17 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, TPo 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, TkM 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

— nedol.: ferda | mn/m | ovati; — sed. ed. 1. os.: ferdamujem; — 2. os.: ferdamnuješ; — 3. os.: f | e/a | rda | mn/m | uje; — mn. 1. os.: ferdamnuy | emo/omo (TAr 1562, 33b); — 3. os.: f | e/a | rda | mn/m | ujo; — vel. ed. 2. os.: ferdamnuy; — mn. 2. os.: ferda | mn/m | ujte; — del. na -l m. ed.: ferdamoval; — mn.: ferda | mn/m | ovali; ☹☹

1. kdo; koga_{toz.} po smrti obsojati na trpljenje v peklu; pogubljati:

Temuzh aku mi cilu popolnoma dershimo inu ohranimo vſe Boshye ſapuuide, inu te iſte sdianem doperneſſemo, taku nom [Mojzes] oblubi dobru inu ta ſhegen Boshy, Aku pag nekar, taku nas sdusho inu ſteleſſom timu ſludiu iſdaie inu **ferdamnuie**. Ampag ta Euangelium nom prau i inu pridiguie od tiga Miloſtiuiga Boshyga Synu TT 1557, h1b;

Pred takovo hudo navado ſe mij imamo varovati, inu nalhimu bliſhnimu ſturity, kakor je nam nash lubi Bug vNebi ſturil, Ta vsdigne ta urtel gori, inu hozhe odpuſtiti, On ne hozhe ni mafzhovati ni **ferdamnovati**, pres vſiga reſmiſhlainja, ker ſmo my taku nehvalehni TPo 1595, II,147

1.1 kdo; koga_{toz.} povzročati, da bo kdo po smrti obsojen na trpljenje v peklu; pogubljati:

[Postava] utih ludeh ta Grehi le uegshi inu mozhneſhi dela, te ludi fatoſhuie, ſraſhi, ſhaloſtne inu zagoue dela, mory inu **Ferdamnuie** TT 1560, 10b;

OBtu, o zhlouik, kakershni ſi ti, kir ſodish, ti ſe ne moreſh iſgouoriti. Sakai vkakershnim ti eniga drugiga ſodish, vtim iſtim ti ſam ſebe **ferdamnuieſh**, Sakai ti tu iſtu delash, kar ſodish TT 1560, 3a;

Pred enim kezarſkim Zhlouekom, po enim inu drugim opominanu, beſhi, inu imash veiditi, de kir ie tak, ie preuernen, inu greſhi, inu ſam ſuiu ſodbo ſe **ferdamnuie** TL 1567, 80a

2. kdo; koga_{toz.} imeti, izražati mnenje, da je kdo kriv za kaj; obsojati:

Oli nei ſte li ui brali vti poſtaui, de ty Fary ob Sobotah utim templi to Soboto prelomio, inu ſo uini preſdolga? Ieſt vom poueim, de tukai ie ta, kir ie vegshi koker ta Tempel. De bi vi ueidili, kai ie tu, ieſt hozho to Miloſt inu nekar ta offer, ui bi nihdar tih nedolſhnih **ferdamnouali**. Ta ſyn tiga zhloueka ie en Goſpud, tudi zheſ to Soboto TE 1555, E6a;

Lete beſſede Criſtufeue, kir prau i, Ne ſodite, Ne **ferdamnuite**. Odpuſtite, ſe imao prou ſaſtopiti, Steimi ne prepuoda Pridigariem, Goſpoſzhini, Rihtariem .. te hude nepokorne, kir ſo nim poduerſheni, ſuaryti, ſoditi inu ſhtraifati TR 1558, P4b;

Pomagai [Bog] de ieſt smoiemi vſtni nikoger nepohuiſham inu neopraulam, neſodim ali **neferdamuiem**, nikoger neſhentuiem inu neſhmagam TkM 1579, 44a;

SAtu bodite miloſtivi, kakor je tudi valh Ozha miloſtiu. Neſodite, taku tudi nebote ſojeni.

Neferdamujte, taku tudi nebote ferdamani. Odpuſtite, taku vam bo odpuſzhenu DB 1584, III,34a;

Takou Exempel imash ti na tebi inu na tvoji perloni, ta ti flufhaj, inu fturi pruti drugim tudi taku, taku fi en pravi Karfzhenik, kir ti na Chriftufa verujesh, tvojga blifhniga nikar ne fodifh, ni **neferdamnujesh**, temuzh njemu rad opuflifh, kar je on supar tebe fturil TPo 1595, II,146

/ Lubefniui, aku tu nashe ferce nas ne **ferdamnuie**, taku imamo enu feupane pruti Bogu, Inu kar ga bomo profsili, tu bomo od nega pryeli, Sakai mi ohranimo te nega fapuuidi, inu fturimo tu kar nemu pred nim dopade TT 1577, 199

/ Mi [luterani] famezhuemo inu **Ferdamnuemo** te Bidertaufferie, kir ta Otrozhi Kerft famezhuio, inu prauio, de nei prou, De fe ty Otroci Kerfzhuio <Criftus prau ioh. iij. Kateri ne bo skufi Vodo inu S. Duha druguzh royen/ ta ne pride Vnebefla> TAr 1562, 37a

/ Ne fashpotuite, ne **Ferdamnuite** to zhifto Befledo inu rifnizo Boshyo, katera fe uom fdai prou pridiguie inu naprei pifhe TAr 1562, 22b

3. kdo/kaj; koga/kaj *imeti, izražati zelo negativen odnos do koga/česa; obsojati:*

[Neverniki] ta prau i Euangeliski Vuk inu to Vero kerszhansko, fouurashio, fashpotuio, dolitaro inu **ferdamnuio**, inu menio de tu kerszhanftuu nei prou, Bogu ne dopade, pogine inu hud konez vfame TR 1558, M3b;

Praui [sv. Pavel], Sa koga inu koku fe imao ty Pridigarij derfhati .. ta Euangelium, kir ie pred Sueitom, inu tei zhloueski fashpnofti skriuon, imao fueiftu poufod ufem ludem refodeti inu pridigati. Inu kadar fo ty eni ta nega Vuk **ferdamnouali**, ty eni pag hualili, Se on ulezhe pred to pusledno Praudo tiga Sodniga dne TL 1561, 32a;

Na ta dan fta fe Erodes inu Pilatuf fpet fpravila inu fpriasnila. Sakai proprei fta fi foverash bila. Tako ifhe danafhni dan vfe Sekte, Ordni, Stifte inu kloftri fe sdrushio inu fpriasnijo nad CHRISTVSOM inu negovo befedo, kateri fo fe nekadai na mერთvi shlak foverashili, klovfali inu **ferdamovali** KPo 1567, CLIXb;

Oli per tim Criftufeue fapuuidi inu poftaue [papeži] refdiraio, preftaulo inu doli tareio, te kir ne greshio, koker fakonike, **fardamnuio**, te Greshnike koker fo ty Curbary, fa Suetnike dershe, koker fmo od tiga od fpreda fadofti fprizhali TT 1577, 387;

Tretij pak ie rekal, laft fam sheno porozhil, inu satiga volio nemorem prit. Lete ifte ifgouarania teh pouablienih ifhe dodanashnij dan terpe .. Chriftus letu **neferdamuie** Nyunoga delania, Kupouania inu prodauania, ni Shenitue: Tamuzh leto famo sanikerno vshuanie tih ftuari, inu fashpotouanie Boga JPo 1578, II,95b;

Elihu, Baraheelou Syn, od Buza, od Ramove Shlahte, je bil zhes Ioba ferdit, de je fvojo Dufho sa pravizhnifho derfshal, kakor Boga. On je tudi bil ferdit zhes njegove try Priatele, de nefo obene odguvori nafhli, inu fo vfaj Ioba **ferdamovali** DB 1584, I,275b;

Kateri hudobniga pravizhniga dela, inu pravizhniga **ferdamuje**, tu je obuie GOSPV DV ena gnufnoba DB 1584, I,323a;

Takou Exempel imash ti na tebi inu na tvoji perloni, ta ti flufhaj, inu fturi pruti drugim tudi taku, taku fi en pravi Karfzhenik, kir ti na Chriftufa verujesh, tvojga blifhniga nikar ne fodifh, ni **neferdamnujesh**, temuzh njemu rad opuflifh, kar je on supar tebe fturil TPo 1595, II,146

/ Raunu kakor fo tudi Israeliterji delali, kateri nefo kratku hoteli verovati, de bi ony Malikouci bily, inu fo teh Prerokou priteshe sa lashe derfshali, inu nje kakor Kezarje **ferdamovali** DB 1584, II,+IIIa *obsojali kot krivoverce*;

Kakor nafhi Gofpodizhizhi ty Papeshniki sdaj ftue, Ty vejdo de nafh Vuk je prou, de je Chriftus ta Sacrament cejl fapovedal prejemat .. inu vfaj vener ony nas **ferdamnujo**, sa tiga volo, kakor Kezarje, inu fhtraifajo fvoje Podlofhnike, kadar s'veido, de ony nafh Vuk inu Sacrament gori vfameo TPo 1595, I,292

/ Oni [hudobni] fe vkupe motaio fubper to dusho tiga prauizhniga, Inu to nedolshno kry **ferdamnuio** TPs 1566, 172b

℥ gl. **ferdamati**

AVTORSTVO: A. L. R.

ferfolganje -a sam. s [fer'fo:lganje]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: *ferfolganje*; ©

zasledovanje, preganjanje, pregon:

Deutsch. Verfolgung. *Latinè.* persecutio. *Windisch.* **verfolganje**, pregajnajnje. *Italicè.* persecutione MD 1592, Q7b;

Persecutio. *Germ.* ein Verfolgung. *Sclau.* pergainainie. *Carniol.* **verfolganie** MTh 1603, II,248

℥ gl. **ferfolgati**

AVTORSTVO: A. J.

ferfolgati -am glag. nedov. in dov. [fer'fo:lgati]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

— nedol.: *ferfolgati*; ①

kot slovarski zgled *zasledovati, preganjati, pregnati*:

Deutsch. Verfolgen. Latinè. perfequi. Windisch. verfolgati, pregnati. Italicè. perseguitare, perseguire MD 1592, Q7b;

Persequor. Germ. nacheylen/ beharrlich nachfolgen. Sclau. pregainiti[!], pregnati. Carniol. verfolgati MTh 1603, II,248

ℰ iz nem., prim. *verfolgen*

AVTORSTVO: A. J.

fergniegati gl. fergnigati

fergnigati° -am glag. dov. [fer'gni:gati]; P 1, K 1 (MTh 1603)

— nedol.: *fergniegati*; ①

kot slovarski zgled *zadovoljiti, poravnati, plačati*:

Satisfacio. Germ. vergnügen/ außrichten vnnd bezahlen. Sclau. plazhati. Carin. fergnigati MTh 1603, II,468

ℰ iz nem., prim. *vergnügen*

AVTORSTVO: A. J.

ferihtati se -am se glag. dov. [fe'ri:htati se]; P 3, K 1 (TPo 1595)

— nedol.: *ferihtati se*; ②

1. kdo; v kaj *napraviti, da kaj zamišljenega postane stvarnost; izvesti, izpeljati*:

Onu fo lhe vľaj naturľke krafftı ali mozhy vtem zhloveku, de on ľam ľebi eno andoht more ľturiti, ľe k'gnadi perpraviti, inu sa njo proľsiti. Takovu ľtury vľhe na ta danaľhni dan, de ľe ty Papeľhniki vľeto Pridigo nemogo **ferrihtati** ni perpraviti, Taku onu tudi letukaj ľmejľhnu ľlove, inu cilu nefalťopnu, kaj je praviza, de ľi ti tedaj ľtuprou en brumen Karľzhenik, kadar Chriľtus kozhetu gre, inu ti njega ne vidiľh TPo 1595, II,53

2. kdo; v kaj *prenehati imeti odklonilen odnos do česa zaradi prepričanja, da kaj ne more biti resnično; pomiriti se s čim*:

Sakaj vtu ľe ne bode ta pamet nikuli mogla **ferrihtati**, de fo try enu, inu enu try, de Bug zhlovik bo, de my, kadar nas vta Karľť vtaknejo, ľkusi kry Chriľťufevo, od greiľhou bomo omyveni, de my vkruhi tu Tellu Chriľťufevu jeimo, inu u'vini njegovo kry pyemo, inu taku odpufľzhanje teh greiľhou ľkusi to Vero preimemo TPo 1595, II,105

ℰ iz nem., prim. *sich verrichten*

AVTORSTVO: A. L. R.

ferizej gl. farizej

ferm -a -o prid. [fe:rm]; P 7, K 2 (TPo 1595, MTh 1603)

— nedol. obl. m. ed. im.: **ferm**; — mn. im.: **fermi**; — toľž.: **ferme**; ②

SLOVARSKI SKLOP

Vegetus. Germ. Frisch/ gesund/ mutig/ freudig. Sclav. ferm, perrozhn, ofter MTh 1603, II,676

1. *ki ne spi; buden*:

Kateri vľhe druge ima gori obuditi, ta tudi nemore ľpati, temuzh **ferm** inu zhujezh biti TPo 1595, I,27

2. v krľľanstvu *ki je nenehno pozoren, pripravljen na Kristusovo vrnitev ob koncu sveta, kar se kaľe v izpolnjevanju njegovih zapovedi; čuľečen*:

Kadar vy bote snameinja vidili na Sonzi, na Luni .. Tedai bodite **fermi**, zhuite, inu ľi tiga ne puľtite stakovimi snameinji eno ľhalo ali ľherz biti, Sakai onu fo gvľľhna snameinja, de je ta ľodni dan ľdai pred daurmi TPo 1595, I,42

3. ki ne preneha delati, opravljati nalog; marljiv, vztrajen:

my mei ludmy, inu per ludeh imamo zhištu inu pošhtenu shivejti, v'dobrih dellih flifsig inu **fermi**, inu nikomer hpohuišhainju, biti TPo 1595, I,27

4. negotovo trden, stanoviten, odločen:

takovu nje šturj redle, mozhne, ferzhne inu **ferme**, de aku se ony lih sa vboge greifhnike šposnajo, inu dolhni dado, taku ony vener pred Buga teko, ta ufta pres štraha gori odpro TPo 1595, II,61

℥ iz lat., prim. **firmus**

PRIM. **fermejši**

PRIM. **fermo**

AVTORSTVO: A. J.

fermejši posam. nepregib. [ˈfɛ:rmejʃi]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– s. ed. tož.: fermejši; ③

v prislovni zvezi **na to fermejši** izraža, da kdo ne preneha delati, opravljati nalog v največji možni meri; najmarljiveje, najvztrajneje:

Dellati se ima, inu se en vřakateri vřvojem poklizainju na tu flifsigiřh inu **fermeifhi** saderřhati, tu nej prepovėdanu, temuzh sapvėdanu[!] TPo 1595, I,129; po tuji prevodni predlogi Arbeyten sol man/ vnd ein jeder in seinem beruf auff das fleißigest vnnd **embfligst** sich halten LH 1566, I,LXXVII

℥ gl. **ferm**

PRIM. **ferm**

AVTORSTVO: A. J.

fermo (fermu) prisl. [ˈfɛ:rmo]; P 3, K 1 (TPo 1595)

– fermu; ③

izraža, da kdo ne preneha delati, opravljati nalog; marljivo, vztrajno:

my per vřeh nařhah dobrih dellih, inu řvetim lebnu, kakor greifhniki moramo obřojeni inu ferdamnani biti, kadar my na Ćristuřa Ieřuřa ne verujemo. Satu le **fermu** inu redle, Kappe inu platte, vře ordne, inu kar řo ony naprej vseli, odpufřzhanje teh greiřhou řkusi tu sadobiti, snogami imamo treti inu teptati TPo 1595, II,53;

Dezhle pak inu fravve, imajo vřvojeh hiřhah ořtati, ali kadar imajo na gařso řiti, lipu **fermu**, hitru inu snalřnu puiti, nikar vře zeigle na řtreiři, ni vře Vrabze pod řtreho řhtejti, ni po poti pouřod pořtavati, inu se osyřati TPo 1595, III,128

℥ gl. **ferm**

PRIM. **ferm**

AVTORSTVO: A. J.

ferrihtati se gl. ferihrtati se

fert gl. řrt

fiertelnu [daj. ed.] gl. řirtelj

figura -e sam. ř [fiˈgu:ra -e]; P 34, K 11 (TT 1557, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, KPo 1567, TT 1577, JPo 1578, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

– ed. im.: figura; →; – mn. im.: figure; →; ④ ③

1. kaj vidnega, zaznavnega, kar izraža, predstavlja kaj drugega, pogosto abstraktnega; znamenje, simbol:

odřeshitua .. ty nih offři ne řo mogli doperneřti, Sakai oni řo bili le ene řence, **figure**, enu naprei malane inu pomenene tiga prauiga Ćriřtuřeuiga Offra na tim Ćryřhu, kateri offar řam uře grehe od tih Ćvernih uřame prořh inu iřpere TT 1557, *IIb;

Ta luzh oli te Suezhe, pomenio to luzh tiga Euangelia, Taciga pomenena inu **Figur** ne potrubuiemo vezh, per řhiřtim Vuku tiga Euangelia TAr 1562, 76b;

Kay ie to premenienie Chriftofouo? Nishtar drusiga kakor edna Podoba ali **Figura** vezhniga Vefelia, Zhafti inu Isuelizhania JPo 1578, II,206a;

Sakaj my vfi bomo rojeni od te Karfzhanfke Cerqve, ta je ena zhiſta Dejzhla v'Duhi, ta iſta ima to zhiſto Boshjo Befſedo, inu te ſvete Sacramente, od teh ona noſsezha hodi, inu rodi prejd inu prejd Karfzhenike, ty ſo pravi pervorojeni, inu naſhiga GOSPVDA Boga laſtni, jeſt taku dobru kakor ti, ti taku dobru kakor jeſt. Tukaj prou vtem djanju gre, kateru je tamkaj le vuenim pildu inu **figuri** ali ſnaminju bilu TPo 1595, I,136

/ kadar Criftus se ie vmei Iudi moral iſkaſati, So take Ceremonie inu vunane ſluſhbe Boshye, ene **Figure**, Pildi, pominene inu opominana od Criftuſa bile, koker tu Velikunozhnu Iagne, ta ſlata Skryna, ta Tempel, inu vfi ſhlaht Offri TO 1564, 55a;

Abſalon ie ena **figura**, pomeñ alli pild Iudaſa tiga Frataria, David pak Chriftuſa KPo 1567, CXLVIa;

Melhifedeh ie ena **figura** oli podobnu premeinene Criftuſeuu TT 1577, 42

1.1 jezikovni opis česa, ki ponazarja njegove bistvene značilnosti s čim, kar ima podobne lastnosti; prispodoba:

[Sv. Pavel] vtim Tretym inu zhetertim [kapitulu], Ta fui prauſi Euangeliski Boshy Vuk, de ta zhlouik le ſkuſi to Vero Vieſuſa .. bo Prauizhin pred Bugõ .. ſazhne terditi inu ſpryzhouati, ſdoſtimi inu ſguishnimi Argumenti, perpuuidi, ſteimi Preroki, Sperglihami. Exempli inu **Sfigurami** TL 1561, 75a;

Leta **Figura** ali mal ſtoij vtretyh Buqvah Moſeſſovih na 24. Capit. DC 1580, A2a;

Drugu prerokovanje pak prerokuje od prihodnih rizhy .. inu tuiſtu je truſe. Tu pèrvu je ozhitu, ſaſtopnu, ſ'beſedo pres Pildou inu **Figur**, kakòr je Moſeſovu, Davidovu, inu drugih takih Prerokou vezh, kir ſo od Criftuſa ſaſtopnu prerokovali DB 1584, III,135b

℥ iz lat., prim. figura

AVTORSTVO: A. J.

figuriran -a -o del. [figu'ri:ran -o]; P 2, K 2 (KPo 1567, JPo 1578)

— nedol. obl. s. ed. im.: figurirano; ☹

ki je ponazorjen s čim, kar ima podobne lastnosti; prispodobljen:

Sakai gre Chriftof is Méſta Ierusalem zhes Cedronſki potok, v'uàrt? Sa tiga volio, da bi ſe dopolnilu, kar ie v'ſtarim Sakonu poprei oſnanieno, **figurirano** alli ſasnamenovano bilu KPo 1567, CXLVb, podobno tudi JPo 1578

℥ gl. figura

AVTORSTVO: A. J.

filati -am glag. nedov. [fi:'lati -am]; P 6, K 3 (BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

— nedol.: filati; — sed. ed. 1. os.: filam; — del. na -l m. ed.: filal; ☹

kot slovarski zgled *tlačiti, polniti*:

Filam, lati, lal. Farcio, fülle. Baſam, idem BH 1584, 114;

Deutsch. Füllen. *Latinè.* implere, farcire. *Windifch.* napolniti, **filati**, baſati. *Italicè.* empire, adempire MD 1592, E3a;

Impleo. *Germ.* erfüllen/ vollfüllen. *Sclav.* napolniti. *Carniol.* **fillati** MTh 1603, I,679

℥ iz nem., prim. füllen

AVTORSTVO: M. T.

filiper -ja sam. m [fi'li:per -ja]; P 1, K 1 (TL 1567)

— mn. tož.: filiperje; ☹

grški kovanec iz zlata, ki ga je dal kovati Filip II. Makedonski:

Tu iſtu Meiſtu, ie ta Filippus terdnu inu mozhnu ſturil, inu ie nee po fuim Imenu Filippus imenoual, vtim ie te dobre Slate puſtil kouati, te ie **Filipperie** imenoual. Inu is tiga Meiſta inu Slata, ie tiga Filippa Kralla Syn, ta veliki Alexander, taku bogat inu mogozh poſtal TL 1567, 20b

℥ iz nem., prim. der Philipper

AVTORSTVO: M. T.

filiperski -a -o prid. [fɪ'li:perski -a]; P 1, K 1 (TL 1567)

– ž. ed. tož.: filipersko; ⑤

ki se nanaša na antično mesto Filipi ali Filipljane:

Inu oni so se cilu dobri inu hualeshni pruti S. Paulu ifkafali, so nemu noter Vrym vto Iezho, ceringo, inu kar ie potriboual, poslali, koker od tiga vtim 4. Cap. sam pishe. De taku S. Paul to **Filippersko** Cerkou tim drugim Cerquom, inu Kerfzhenikom, vsem kanimu Exemplanu Nauuku, koku tudi oni vseh rizheh, pruti Bogu shnih Vero, shnih lebnom, inu pruti suim blishnim, fufeb pruti nih Pridigariem, se imao dershati, naprei staui TL 1567, 24a

ℳ k nem. der Philipper

AVTORSTVO: M. T.

filistejski -a -o prid. [fɪlis'te:jski -a]; P 1, K 1 (TPs 1566)

– ž. ed. tož.: filistejsko; ⑤

ki se nanaša na biblijsko deželo Filisteja ali Filistejce; filistejski:

zemljepisno ime, v zvezi **Filistejska dežela** Moab ie mui vmuianski lonez, mui zheuel bom zhes ta Edom iftegnil, Inu zhes to **Filifteisko** Deshelo iest hozho vukati TPs 1566, 200b *Filistejo*

AVTORSTVO: M. T.

filisterski -a -o prid. [fɪ'li:sterski -a -o]; P 71, K 3 (DJ 1575, DB 1578, DB 1584)

– m. ed. im.: filisterski; – daj.: filisterskimu; →; – mn. im.: filisterski; →; – ž. ed. im.: filisterska; →; – mn. im.: filisterske; →; – s. ed. tož.: filister | sku/ku[!] (DB 1578, 69b); – mn. rod.: filisterskih; ⑤Ⓜ

ki se nanaša na biblijsko deželo Filisteja ali Filistejce; filistejski:

On ie klizal na GOSPVDI tiga mogozhiga, kadar ie suoie fourashnike poufod ftskal, inu mlade iagneta offroual. Inu GOSPVD ie is Nebes doli germil, inu se ie puftil flishati venim velikim vihariu, inu ie pobil te viude vTyri, inu vse **Filifterske** Gofpude DJ 1575, 205;

ENA Dragina pak ie vftala vdesheli, zhes to peruo dragino, katera ie bila Vabrahamouim zhaffu. Inu Isaak ie shel Kabimelehu **Filifterskimu** Krailu Vgeraro DB 1578, 22b;

INV iest hozhem tuoie pokrayne poftauti, od erdezehiga Moria, inu **Filifterku**[!] Morie, inu to Pufzhauo noter do Vodee DB 1578, 69b *del Sredozemskega morja ob obali Filisteje*;

Tedaj so ty trye v'**Philifterfku** Kampifzhe predèrli, inu so vodé sajeli is tiga ftudenza v'Betlehemu pod vratmi, inu so jo nefli, inu Davidvu[!] pèrnefli: Ali on je nej hotil pyti DB 1584, I,225a;

INU od Manassa fo h'Davidu padli, kadar je on s'Philifterji supàr Saula na boj bil prishàl, inu jim nej pomagat. Sakaj **Philifterfki** Viudi fo njega s'fvejtom od febe bily puftili, inu so djali: Kadar bi on k'fvoymu Gofpudu Saulu vfkozhil, taku bi nam ob glavo fhlu DB 1584, I,225b

/ O nepravite tiga v'Gati, inu ga neosnanujte po Gassah v'Akloni, de se nebodo vesselile **Philifterfke** Hzhere, de nebodo od vesselja skakale téh neobresanih Hzhere DB 1584, I,168b *Filistejke*;

David pak je taifti zhas bil v'Tabri. **Philifterfki** folk pak v'Betlehemu DB 1584, I,181b *Filistejci*

/ zemljepisno ime, v zvezi **Filistrska dežela** Abraham .. ie bil ptuij **Vfilifterski** desheli, en dolg zhas DB 1578, 18a v *Filisteji*;

PErgudilu se je pak, kadar je bil Pharao vshe ta Folk puftil, yh Bug nej pelal po tej céfti fkusi **Philifterfko** deshelo, katera je ta blishna bila DB 1584, I,43b

ℳ k nem. der Philister

AVTORSTVO: M. T.

filozof -a sam. m [fɪlo'zo:f -a]; P 13, K 8 (TT 1557, TO 1564, TL 1567, KPo 1567, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

– mn. im.: filozofi; →; ⑤

1. kdor s sistematičnim opazovanjem, razumskim razčlenjevanjem spoznava naravo sveta, njegov ustroj in položaj človeka v njem; filozof:

Kaker od tiga S. Paul Ro, 2. inu vseh **Filofofou** inu Vuzhenih Modrih Aydou vuk inu pifmu, kir so od brumskiga, poshteniga, dobriga zhloueskiga diane, Inu od hudiga kriuga inu gardiga della, is inu po tih Desset Sapuuidih gouurili, vuzhili inu piffali, fadofti pryzhuio TT 1557, y4b;

ty Modri Aydi, so poufod vnih Meiftih inu Deshelah male inu velike Shule, inu vtih iftih Vuzhene

Modre ludy dershali .. Ty Iudi te Gymnofofilte, Ty Gerki vtim Meiftu Ateni inu drugdi, velike Shule inu dofti **Filofofou**, velikih vuzhenih ludy, Ty Rimlani nih Collegia TO 1564, 78b;

vti Colofsi ie tudi dofti Iudou inu vuzhenih Aydouskih **Filofofou** bilu, ty Iudy fo te preprofte Kerfzhenike vti Veri shnih Iudouskimi poftauami, ty Filofofi shnih Modruftio inu kunshtio, motyli TL 1567, 33b;

Gdo ie bil Biftreishe modrofti od Ariftotela? Gdo ie bil shegauiega ali Lipshega gouorenia od Cicerona? Gdo ie bil modreishi od **Filofoffou**? Vuner nyh nei mogla nyh Sylla, modroft, Bogaftuo inu shegauoft isuelizhati JPo 1578, II,75b;

Od tiga Svita pravize mogo ty **Philosophi**, pofvitna Gospozehina, Iurifti ali Befsedniki, Ozha inu Mati pridigovati TPo 1595, II,55

/ Sakai ijh [sv. tri kralje] Lukaf imenuie Magof? Sato kâr fo bili ûzheni Lûdie, **Philosophi**, kîjr fo na svesde snali, inu ûzhili kako Nebo zhudnò okuli gre KPo 1567, LIIIIa

1.1 s prilastkom *pripadnik določene smeri takega proučevanja*:

Eni Epicurerji pak, inu Stoiki **Philosophi**, fo fe shnym [sv. Pavlom] kregali DB 1584, III,71a

ℳ gl. **filozofija**

AVTORSTVO: A. J.

filozofija -e sam. ž [fɪlozoˈfiːja -e]; P 3, K 2 (TT 1577, DB 1584)

– ed. tož.: *filozof* | i/y | o; ⑤

spoznavanje narave sveta, njegovega ustroja in položaja človeka v njem s sistematičnim opazovanjem, razumskim razčlenjevanjem; filozofija:

Ta trety hudi Angel, ie Origenes, kir Origenes ie skuſi **Filofofyo** inu ſuio ſaſtopnoſtio tu S. Pifmu grenku ſturil inu iſkaſil, koker per nas te velike Shule TT 1577, 247;

Gledajte, de vas gdu neobrupa, ſkusi *Zhlovezhko modruſt inu lizhkaku ſapelanje, po Zhlovezhkim vuku, inu po tiga Svitá poſtavah, inu nikar po Criſtuſi <***Philosophio**> DB 1584, III,109b

ℳ iz gr., prim. *philosophía*

AVTORSTVO: A. J.

finkovec (finkovic) -vca sam. m [ˈfiːnkovec]; P 5, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: *finkovic*; ④

ščinkavec, lišček:

Deutsch. Diftelvogel. *Latinè.* carduelis. *Windifch.* **finkoviz**, ſhtigliz. *Italicè.* cardellino, locarino, calderugio MD 1592, C3b;

Fringilla. *Germa.* Finck/ rothfinck/ buchfinck. *Sclav.* fzhinckovez, **finkoviz** MTh 1603, I,568

ℳ iz nem., prim. *der Fink*

AVTORSTVO: M. T.

fir zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– fir; ④

v abecedniku *vzorčni zlog za učenje branja*:

Far fer fir for fur TA 1550, 5, podobno tudi DC 1585

AVTORSTVO: A. J.

firang (firang, firenk) -a sam. m [ˈfiːrang -a]; P 19, K 8 (DPa 1576, DB 1578, DC 1579, DB 1584, DC 1584, TPo 1595, TfC 1595, MTh 1603)

– ed. im.: *f* | i/y | *r* | ang/enk (MTh 1603, II,243); – rod.: *fyranga*; – or.: *f* | i/y | rangom; ⑤④

SLOVARSKI SKLOP

Peristroma. *Germ.* Fürhang/ vmbhang. *Sclav.* tebih. *Carinth.* **firenk** MTh 1603, II,243

1. kos tkanine, ki se kam obesi za zakrivanje česa; zagrinjalo, zavesa:

ta viſſezh pert (ali **Firang**) vTempli ſe ie reſderl na dua koſſa, od ſgurainiga konza do dulaniga DPa 1576, 30a;

vy [duhovniki] slushite vsem[!] shlaht oprauilu tiga Altaria, inu snotrai sa tem vifšezhim *Pertom <*Firangom> DB 1578, 130a;

Takova s'Hramba je bila reslozhena od tiga svetiga, senim **fyrangom** ali partum, Vto ifto nej fmil nihzhe ijti, temuzh le ta Vifhi Far .. Od letiga **fyranga** ali Partu pravio vfhe ty Evangelifti, de se je on resderl, h'prizhovainju, de je takova Boshja slushba vfa dokonanja[!] inu dopolnenja[!] inu ima vfhe naprej en konez imejti TPo 1595, I,283

1.1 *predmet iz (dragocene) tkanine, ki je nameščen nad čim podobno kot streha; baldahin:*

INu imalh en Vifšezh Pèrt sturiti, is gelih Shyd, is Shkèrlata inu Karmeshina inu is fukanih bélih Shyd .. Inu ga imalh obejfsiti na te šhtiri Stebre is léffa Sittim, kateri fo s'slatom okovani, inu kateri slate Glavice, inu šhtiri frebèrne noge imajo .. inu Skrinjo tiga Pryzhovanja s'notraj tiga Pèrta postaviti, de taifiti Pèrt vam lozhi mej Svetim inu mej ner Svetéfhim <Vifšezh pèrt ali **Firang**> DB 1584, I,52b;

Conopeum. *Germ.* ein vmbhang vmb das Beth/ furhang. *Sclav.* vmbhang. *Carinth.* **firang** MTh 1603, I,325-326

℥ iz nem., prim. Fürhang (der Vorhang)

AVTORSTVO: A. J.

firar -ja sam. m [ˈfi:rar -ja]; P 4, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

— ed. tož.: f | y/i | rar; — dv. tož.: firarje; ⑤⑥

kovanec manjše vrednosti; novčič:

Ne prodasta se dua urabza fa edē **fyrar** TT 1557, 27;

Ne prodaiio li se pet vrabceu fa dua **Firarie** TT 1581-82, I,289

℥ iz nem., prim. der Vierer

AVTORSTVO: A. J.

firdrati -am glag. nedov. [ˈfi:rdrati -am]; P 2, K 1 (TPo 1595)

— sed. mn. 1. os.: firdramo; — del. na -l m. mn.: firdrali; ⑥

kdo; kaj z materialnimi sredstvi ali z lastnim delovanjem omogočati, spodbujati določeno dejavnost; podpirati:

Tu tretje je, de se nikar le samuzh ima moliti, Temuzh tudi ta gvant isleizhi, inu GOSPV DV Chriřtu fu na ta pot pogrinati, de on vfaj enu maihinu gospolku inu zhařtitu noter vleizheinje more imejti. Kateru se řgody, kadar my tu Pridigarřtu **fyrdramo** po nalhim premagainu, de se pomaga s'denarmi inu sBlagom, de se fajn vuzheni, brumni ludje, gori koye inu rede, kateri tej Cerqui sto Befsèdo, inu s'enim pošhtenim lebnom naprej gredo TPo 1595, I,5

/ O Ne, Ony [apostoli] fo vfaj ja brumna, řhleht, priprořta ferza bily, kateri neifo niřhter raifhi řturili, kakor de fo Boshjo zhařt inu tiga cejlga Svjta isvelizhanje řvukom inu s'pridigovanjem tuga S. Evangelia yřgali inu **firdrali** TPo 1595, II,45

℥ iz nem., prim. LH 1566 fürdern (fördern)

AVTORSTVO: M. T.

firenk gl. firang

firmament -a sam. m [ˈfirma'ment firma'me:nta]; P 5, K 2 (DJ 1575, DB 1584)

— ed. im.: firmament; — mest.: firmament | i/u; ⑤⑥

bibl. *nebo kot trdna kupola nad zemeljsko ploščo; nebesni obok:*

Tudi ceilla Nebeska voiska fueiti vti viřsokořti, na **Firmamentu**, inu te fuitle sueisde ziraio nebu DJ 1575, 188;

Njegova zhařt se vidi na ti mozni veliki viřřsokořti, na jafnim **firmamenti**, inu na tem léřim Nebu <**Firmament** ali Nebu> DB 1584, II,179b

℥ iz lat., prim. firmamentum

AVTORSTVO: A. J.

firšt (firšt, first°, furst°)

-a sam. m [ˈfi:ršt -a]; P 145, K 20 (*P 1563, KPo 1567, DJ 1575, DPa 1576, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, DPr 1580, DB 1584, DC 1584, DM 1584, BH 1584, DAg 1585, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TtM 1595, TtC 1595, MTh 1603)

— ed. im.: f | i/y/ü/u | r | š/s | t / fursk[!] (TPo 1595, I,137); — rod.: fyršta; — daj.: f | i/y | r | š/s | tu; — tož.: f | y/ü/i/û (TtC 1595, CXIII) | r | š/s | ta; — mest.: fir | š/s | tu; — or.: firštom; — mn. im.: f | i/y | r | š/s | ti; — rod.: f | ir/yr/ri[!] (DB 1584, II,31b) | štov; — daj.: firštom; — tož.: f | i/y/ü/u | r | š/s | te; — mest.: f | i/ü/y | r | š/s | tih; ☺☹

SLOVARSKI SKLOP

Crajnški. Viudi Corofhki. Firfhti Slovenški, Besjashki. Poglaunizi, vogij DB 1584, III,DdIIIb;

Firfcht, a, Dux, Fürst/ Obersterheubtman BH 1584, 48;

Deutsch. Fürst. Latinè. princeps. Windisch. viuda, first. Italicè. prencipe, duca MD 1592, D7b;

Principes. Germ. Ein Fürst. Slav. viuda. Carn. Firft MTh 1603, II,324

1. kdor ima v hierarhično razslojeni družbi zelo visok ali najvišji, vodilni položaj; aristokrat, vladar:

takovi Pàrlisavci radi na dvoréh pàr **Fürstih** inu Skofih prebivaio, inu drashe ijh, da te kàrſchenike ſovraſhio, love inu preġaniaio KPo 1567, CLIIa;

Nih **Furfte** koker Oreba, Poſtaui vſe koker Seba .. Pihni ti vnee vtuim ſerdi, De ſe nih dellu reſpodi TC 1574, 145;

Ako gdo drugi vidi eniga veliciga **Fyrſhta**, Veliaka alli Kralia, tako ga tadaici ta shelia obijde, Ah da bi ti tako mogozh vtaki zhafti bil, bi ti pazh vuner po frezhi shlo JPo 1578, I,95a;

Ioseph je rejs v'Egypti pèr Krajlu Pharaonu viſſoku bil poſtaulen, David inu Salomo ſta tudi velika Krajla bila v'Israeli: Ali lety fo v'fi manſhi Krajli inu Goſpudje bily, pruti tem Krajlom v'Babeli inu v'Perſij, pèr katerih je Daniel ta nar viſhi **Firfht** bil DB 1584, II,94a;

Bug je offèrtne **Firfhte** is ſtola doli vèrgal, inu je pohleune gori poſſadil DB 1584, II,157b;

Lety v'fi fo bily Aſſerovi otroci, Viudi v'ſvoih ozhetou hiſhi, isbrani, junazhki ludje, inu Kapitani zhes ***Firfhte** <*Viude> DB 1584, I,223b-224a;

Ieſt ſim vidil Hlapce na Kojneh, inu de ſo **Firfhti** k'nogam hodili, kakòr Hlapci DB 1584, I,331b;

TAiſti zhas .. bodo Iudouſkih Krajleu koſty, nyh **Friſhtou**[!] koſty, téh Fajeu[!] koſty, téh Prerokou koſty, téh Purgarjeu v'Ieruſalemi koſty, is nyh Grobou metali DB 1584, II,31b;

v kazalu **Od Firfhtou**, iſzhi: od Krajlou inu Viudou DB 1584, I,(Vb);

En Viuda ali **Fyrſht** ne gre odſpredaj, temuzh puſty ſvojo Dvorſkodruſhino pred ſabo puiti, inu nar bliſhe pred nym gre njegov nar ſveiſteſhi Sluſhabnik TPo 1595, III,87;

kakor bi on [Bog] dobru ludy inu Deſhele mogel regirati, pres **Fyrſhtou**. Kakor bi on dobru mogel pres Sonza inu ſveifd, eno luzh, pres orainja inu kopajnja, inu drusiga della nam Kruh dati TPo 1595, III,153;

Ti imaſh Sheno, Otroke, Druſhino, ſoſſede, **Fyrſhta**, Goſpuda, vſe ſhlaht Stanuve, per teh ti ſadoſti kopravilu naideſh, tukaj ti meni ſluſhi .. bodi tvojmu **Fyrſhtu** volan inu pokoren, taku ſi je ti meni ſturil TPo 1595, II,246;

Ieſt neſim en Cefſar, oben Krajl, nejmam Mejſt inu Gradou, kakor ty veliki **Fyrſhti** TPo 1595, I,122;

poſvitni Vyudi, inu ſuſſeb ty Shkoffi, kateri v'faj (kakor ſe ony ſdaj derſhe) nikar vezh neifo, kakor poſvitni Viudi ali **fyrſhti**, taku neufmilenu okuli hodio inu rounajo ſ'ſvojemi vbosimi ludmy TPo 1595, II,288

/ kot ſlovnici zgleď principis interest .. Enimu principu oli **Firſhtu** nadleſhi oli veliku leſhi na tejm BH 1584, S47;

Principem pati legem, quam condidit .. Hic modus loquendi effertur quoque ſic: En **Furſht** more terpeti poſtavo etc. BH 1584, S50

/ ta je Seleucus Philopator, kateri nej niſhtèr ſturil kakòr en **Firſht**, inu je Ludy dèrl DB 1584, II,102b ni ravnal ſvojemu položaju primerno

/ Ieſt bi hotil zhiſlu moih ſtopin povédati, inu bi hotil kakòr en **°Firft** k'njemu ſtopiti <**°Firft**> tu je, ſerzhan inu nepreſtraſhen> DB 1584, I,275b

1.1 vladar dežele ali samostojne države, po stopnji nižji od kralja, cesarja:

ako vshe edan Krall ali **Firſht** ſuoie Kralieuftuo ali Deſhelo ſapuſti, tako on vuner le naide tolikain priatel, inu dobrih Liudy, kateri ga vpotrebi neſapuſte, tamuzh bogato oſkarbe JPo 1578, III,5b;

[Papež je] Cefšarje, Krajle, **Firfhte** doli poštaulal, preklinal, satiral, Podlushnike inu Otroke od pokorfzhine odvevesal[!] DB 1584, II,89b;

nafhi naprej poštauleni Gofpofzhini, nafhimu Cefšarju inu **Firfhtu**, nafhim deshelfkim Gofpudom, inu tudi nyh nishi vfi Gofpofzhini. Daj nym všem verne tër saftopneRate[!], obaruj nyh pred Doegitermi, Ahitofelmi, inu Amani DC 1584, LXXXIII;

Ali hozhefh li ti en Karfzhenik oftati, hozhefh li vNebu priti, inu se pred Paklom obarovati inu varovati, taku ti na nikogar ne gledaj ali nemaraj, on fi bodi Ozha ali Mati, on fi bodi GOSPVD ali fravva, on fi bodi **Fyrfht** ali Cefšar, je li on venim pohuifhainju, taku se ti varuj, ne flufhai njega TPo 1595, III,162;

ty **Fyrfhti** vCefšarftvi, fo vfi glih mej fabo, satu morajo to regulo mej fabo dershati, katero ta GOSPVD nym da, de oben timu drugimu nejma hudiga fturiti, temuzh mej fabo miloftivi biti. Kir fo pak te perfone unglih, Kakor ta Cefšar vCefšarftvi pruti tem Viudom, ta Shlahtnik ali Rihtar uVafsi zhes Kmetizhe, Tu fe neima obena miloft pruti tem hudim iskasat TPo 1595, II,143

/ VTémiftim zhafsu je glas od Iesufa prifhàl pred Erodesha ^cTetrarha <^cTetrarha) fe rezhe en Viuda zhes Zhetèrte dejl ene deshele. Sakaj Iudouška Deshela je bila tedaj v'fhtiri dejle resdilena: Inu Erodesf je bil zhes en dell **Firfht**, satu je on Tetrarha imenovan> DB 1584, III,10a

1.2 visoki plemič, po stopnji višji od kneza:

Gdu ie ta ker me seday fna, zhe fem bil shlohtniga[!] ftana, en **Fyrsht**, knes, gafpud oli hlapez, Purger oli eden kmetizh. Tamkai fo bogati, vbuſi, Fyrshti nu kmetizhi glih vfi *P 1563, 166;

Kakor tudi te Buque, imenouane, Formula Concordiae, h'katerim fo fe ty trye Pofuitni Kurfirshiti, Pfalz, Sahfen inu Brandenburg, inu veliku drugih Kerfzhanskih **Firshtou**, Kneſou, Gofpudou, Shlahtnikou, inu Méft, s'fuojiimi Cerkounimi inu teh Shul slushabniki, ſpoſnali inu podpiſſali, kakor fo tudi tuiſtu fturili vfi Krainski Euangeliski Predigarji TtPre 1588, 128

1.3 naslov visokih plemičev različnih stopenj v Svetem rimskem cesarstvu:

ie on [Trubar] skuſi tiga viſſoku roieniga **Firshta** inu Gofpuda Gofpuda Criftofa Vuirtemberskiga Erzoga, raniciga, &c. bil gori vſet inu v'Auroh, k'Farmoshtru poštaulen TtPre 1588, 113

1.4 s prilastkom kdor ima kje najvišje dostojanstvo, oblast; vladar:

Criftuſa nashiga Gofpuda .. hualio ty Angeli, inu molio ty veliki Angeli, inu vfi Cori te Nebeske voiske, ty mogozhi inu **Fyrshti** vNebefſih, inu vſe mozhi te Semle TkM 1579, 83a;

NAjfi je Michael eniga Angela ime, taku my vfaj tukaj, kakòr Apoc. 12. ſkusi njega ſamiga GOSPUDA Criftuſa ſaſtopimo, kateri letu doli na Svejti ſvojemi Angeli, tu je s'Predigarji red, vojſkuje ſupàr Hudizha, ſkusi Evangelij[.] Sakaj on njega imenuje, tiga velikiga **Firfhta** ali Viuda. Taiſti fe je vshe vsdignil, inu ſtoji ſa Kàrfzhenike, inu je troſhta s'beſſedo te gnade DB 1584, II,92b;

O Ti brumni GOSPVD Iesu Crifte, ti vezhni myrni **Firfht**, kateriga gnada obeniga konza néma DM 1584, LXXVII;

gdu bi tiga ne hotel ſa veliku dershati, tem flushiti, katerim ty Angeli flushio .. potehmal fe lety veliki nebeſki **Fyrfhti** ne framujo, tej mladi drushini flushiti, inu na nje gledati TPo 1595, III,160;

kateri taku to Beſſédo inu Sacramente imajo, inu verujo, inu ſkusi to Vero vChriftuſu oſtanejo, ty ſo Nebeſki **Fyrfhti**, inu otroci Boshji TPo 1595, II,259

/ Ta Suet bi fe ſpodobno imel Bogu fuoitemu Stuarniku, Osdraulieniku, inu Isuelizharyu vganiti, inu niegouo prizhouanie prijeti. Ali neumy, nezhe, inu mu Hudizh Vladatell ali **Firft** tiga Sueta nepripuſti JPo 1578, II,64a;

Ta Suet ie Vtamnizah inu Vlashah tako vtonil, da Suetlobe nemore videti, Refnice nemore poſluſhati. Niegou Poglauiza ali **Firsht** Hudizh ie vbijauaz inu Lashnik JPo 1578, II,65b;

my moramo fe nekar sMeſſum inu Kryo ſhtritit, temuzh ſteim Satanam, kateri ie en **Fyrsht** letiga Suita TkM 1579, 53a;

pèr katerih je ^hBug tiga Svità, téh nevernih ume oſlépil, de nevidio te ſvitle luzhi tiga Evangelia od Criftuſeve zhaſty, kateri je ta prava podoba Boshja <^hBug) Hudizh je tiga Svita **Firfht** inu Bug. Sakaj fvejť njemu flushi, inu je pod nym> DB 1584, III,97b;

Ne veiſh li ti, de je ta Viuda tiga Svita obfojen? On nej oben Gofpud, oben **Fyrfht** vezh. Ti imaſh eniga drusiga mozhneiſhiga GOSPUDA Chriftuſa, kateri je njega premogel, inu svesal .. ta **Fyrfht** letiga Svita je obfojen TPo 1595, II,55-56;

De fe pak ta Papeſh po tem Duhounim Regimentu, ſa bulſhiga dershj kakor druge, od tiga nejma obene ſapuvidi, njemu tiga tudi nihzhe nej vkaſal, temuzh ta peklenski **Furfk**[!] TPo 1595, I,137

TERMINOLOGIJA

— **deželski firšt vladar v posamezni deželi znotraj Svetega rimskega cesarstva; deželni knez:**
My tebe tudi profimo ſa vſo K[a]rfzhansko Gofpofzhino, Rimſkiga Cefſaria: Sa vſe Kralie inu Poglauize:

Sa nashega Deshelskiga **Firfta**, inu sa vfo nasho Deshelsko visho inu nisho Gofpodfzhino JPo 1578, I,)(2a;
Nafhiga Cefšarja inu Deshelskiga **Fûrfta**, inu vse nyh Slushabnike inu Svejtnike, vishati inu varovati
.. Vflishi nas lubi Gofpud Bug Tfc 1595, CXIII

ℳ iz nem., prim. *der Fürst*

AVTORSTVO: A. J.

firština -e sam. ž [ˈfi:rština -e]; P 2, K 1 (DB 1584)

— ed. im.: **firština**; — mn. im.: **firštine**; ⑦⑧

ženska, ki ima v hierarhično razslojeni družbi zelo visok položaj; aristokratka:

Inu od letiga dne tudi taku poreko te **Firfhtine** v'Perfij, inu v'Medij, k'všem Viudom tiga Krajla,
kadar bodo letu djanje te Krajlize flishali, taku bo obilnu dofti ferrahtanja inu fërda DB 1584, I,262b

/ INu Bug je špet djat k'Abrahamu: Ti némafh vezh tvoje Shene °Sarai, imenovati, Sarai, temuzh
Sara ima nje ime biti <°Sarai se rezhe, moja Gospa: Sara pak Gospa, **firfhtina**, satu ker je ona
iméla nikar le eniga temuzh veliku folkou Gospa inu Mati biti> DB 1584, I,10b

ℳ iz nem., prim. *die Fürstin*

AVTORSTVO: A. J.

firštov -a -o prid. [ˈfi:rštov -a]; P 11, K 4 (DPr 1580, DB 1584, TtPre 1588, TPo 1595)

— m. ed. im.: **firštov**; — mn. mest.: **firštovih**; — ž. ed. im.: **firštova**; →; — tož.: **fyrštovo**; ⑦

1. ki se nanaša na firšte ↗; aristokratski, vladarski:

sa zhes volo na Krajlevih inu **Firfhtovih** dvoreh, taku gardu inu nespodobnu se rouná <Od kod tu
pride, de na Velike Gofpode dvoreh taku hudu gre> DB 1584, II,88a[=87a]

/ Nih veliku freishe **Firshtovi** peršoni, inu šo vfi tiga priateli, kateri daruve daie DPr 1580, 35b *aristokratu*

/ Inu je nemogozhe, de bi ena Ouzhiza, kadar je enkrat sazhela prau verovati inu svojga Paftyria
fhtimo flishala .. de bi se ona pustila od Christufove ftye gnati ali šapelati. Cefšariovo inu
Krajlevo sapuvid, **Fyrfhtovo** sapuvid, Meiftno sapuvid, ona pošluha, ampak ona vej, de ona
nešluhi k'isvelizhanju TPo 1595, II,32 *posvetno zapoved*

/ Praviza je bila moj gvant, katero fim jeft oblazhil, kakòr eno fuknjo, inu moja Prauda je bila moj
Firfhtou klobuk DB 1584, I,274b

1.1 v zvezi **firštova svetlost naslov vladarja dežele ali samostojne države, po stopnji nižjega
od kralja, cesarja:**

Gofpud Primosh, [je] Vuirtembersko Cerkouno ordnungo .. v'Slouenski iefik tolmazhil, inu pres
Titelna inu Predguori puštil drukati. Kateru šo niemu niega Superniki taku islagali, kakor de bi on
skuši tu, v'**Firshou** fuetlufti Erzerzoga Karola, &c. višfokuft bil fegàl TtPre 1588, 116

ℳ gl. **firšt**

AVTORSTVO: A. J.

firtelj (firtel) -na sam. m [ˈfi:rtelj -na]; P 8, K 4 (DB 1578, DB 1584, BH 1584, TPo 1595)

— ed. tož.: *f* | *i*/*ie* | *rt* | *e*/*è* | *l*; — mest.: **fiertelnu**; — mn. rod.: **firt** | *è*/*e* | **lnov**; ⑧⑨

*del na štiri enake dele razdeljene merske ali denarne enote, tudi kot samostojna mera;
četrtnika:*

Tu Pule ie shtiriftu ^aSikelou Srebra vrednu <^aSikel ie velal okuli 15. kraizerieu, ali en **firtel** Toleria> DB 1578, 19b;
letu fhazovanje je bilu, de šo Iudje morali petnajšt krajzerjeu, ali en **firtel** Tollerja plazhati od vřake
glave DB 1584, III,30b;

Ondukaj pak šo bile poštaulene šheft kamenate Krugle, po šhegi Iudoufkiga ozhifzhovanja, te šo
dèrshale, vřakotera po dvej ali try ^aVejdra <^aVejdra> v'Gerzhkim štoji Metreta, katera mera dèrshy
okuli dvajřseti nashih **Firtelnou**> DB 1584, III,48a *okoli dva litra*;

Naturae quinque pedum et dodrantes funt, je bil pet štopijn inu tri **firtelnou**[!] poštave, ali velikofiti BH 1584, S40;
my lahu vkup fraitamo, kaj my sa nafhe hfšheinje en tјeden, en **viertel** leita, enu cejlu lejtu
potrebujemo, inu moramo imejti TPo 1595, I,177

ℳ iz nem., prim. *das Viertel*

AVTORSTVO: A. J.

firtoh -a sam. m [ˈfi:rtoɦ -a]; P 1, K 1 (TT 1557)

— mn. tož.: fyrtohe; ⑤

enostavno oblačilo, ki pokriva telo od pasu do stegen:

[Adam in Eva] šta Fygouu lyftie vkupe fashila, inu šta febi **Fyrtohe** šturila TT 1557, 14b

ℰ iz nem., prim. das Fürtuch

AVTORSTVO: A. J.

fister gl. fišter

fišmajster -tra sam. m [ˈfi:šmajster -tra?]; P 1, K 1 (JPo 1578)

— ed. rod.: fišmajstra; ⑤

negotovo *kdor nadzoruje, skrbi za določeno ribolovno področje:*

PREN. **Krish** inu terpleinje je enu takovu selifzhe, kateru malu ludy mogo **ferzerati** ali šdvezhiti, htimu **flifhio** mozhni shelodzi TPo 1595, II,43

ℰ iz nem., prim. der Fischmeister

AVTORSTVO: A. J.

fišter (fišter, fister°) -tra sam. m [ˈfi:šter -tra]; P 18, K 2 (DB 1578, DB 1584)

— ed. im.: fišt | e/è (DB 1584) | r; — daj.: fištru; — or.: fištrom; — mn. rod.: fi | š/s (DB 1584, I,26b) | trov; — tož.: fištre; ⑤

kdor se poklicno ukvarja z izdelovanjem, pečenjem kruha, peciva; pek:

PERGVDILV se ie pak potle, de Egypterskiga Kraila Kluzhar, inu ***Fishter** šta bila pregreshila fuoimu Gofpudu, Egypterskimu Krailu <*Pek> DB 1578, 37a;

Inu šo vfi red Prefhušhniki, kakòr ena Pezh, katero **Fifhtèr** resbéli, kadar oméfsi, inu pufty Qvas škusi resqvašiti, inu gori pojti DB 1584, II,106a

/ bibl., v zvezah **višji teh fištrov/čez fištre** / **višji fišter** Farao ie bil ferdit zhes obadua fuoia Kamraria, zhes vishiga teh Kluzharieu, inu zhes vishiga teh **Fishtrou** DB 1578, 37a *vodjo, nadzornika pekov v faraonovi palači; vélikega peka;*

Tiga vishiga zhes **Fishtre** faine islaga DB 1578, 37a;

višhi téh **Fiftrou** .. je .. k'Iosephu djat: Meni se je tudi šajnal, de šim nessel try béle Korbe na moji glavi <Višhiga Peka Sajna, inu nje islaga> DB 1584, I,26b;

TEdaj je ta višhi Kluzhar s'Pharaonom govoril, inu je djat: Iest danas na moj gréh špumnim, ker se je Pharao bil refèrdil zhes svoje Hlapce, inu je mene bil s'tém višhim **Fifhtrom** v'jezho pošadil DB 1584, I,26b

PREN. nyh [Efrajimcev] ferce je u'vrozhi andohti, kakòr ena resbélena pezh, kadar offrujo inu Ludy goluffajo. Ali 'nih **Fifhtèr** vfo nuzh spy, inu s'jutra kakòr plamen gory <'nyh **Fifhter**> tu je, nyh Krajl, hozhe tulikajn rezhi: Ony šo taku vrozhi v'Malikovanju, de se škusi obeno šhtrajfingo nemogo prozh odpraviti> DB 1584, II,106a

ℰ iz nem., prim. der Pfister

AVTORSTVO: A. J.

fit -a sam. m [ˈfit ˈfi:ta]; P 1, K 1 (JPo 1578)

— ed. tož.: fit; ⑤

vrsta dajatve za pravico do začasne uporabe česa; najemnina, zakupnina:

Koga tadaí sadene ta perui del gouorenia, Daite Celsariu kay ie Celsarieuo? Vše podloshne: ty imaio dati fuoiei Gofpodfzhini dohodak, Zoll, shtiuo, inu **Fit**, inu ijm tudi imaio pokorni biti JPo 1578, II,199a

ℰ iz it., prim. fitto

AVTORSTVO: M. Č.

fizik -a sam. m [ˈfi:zik -a]; P 1, K 1 (KPo 1567)

— mn. im.: fyzici; ⑤

strokovnjak za naravoslovje; naravoslovec:

Alli mi tukaie ne vprafhamo inu ne govorimo pàr vezherij Chriftofovi (kakòr Aristoteles alli **Phyfici** inu Arzati) od posemalških sgul telefnihi naturških stvarih, Tamuzh od Nebelških kàrfhanških Chriftofovih Boshijh rèzhèh KPò 1567, CXLIa

ℰ iz lat. prek nem., prim. **der Physik**

AVTORSTVO: M. Č.

fladrov -a -o prid. [ˈfla:drov]; P 1, K 1 (DB 1584)

— m. ed. rod.: fladroviga; ①

ki se nanaša na visoko gozdno drevo s pernatimi listi in trdim lesom; jesenov:

Ony fo vŕe tvoje Tablanje is *Ieſſenoviga Ieſſa od Senira ſturili <*fladroviga> DB 1584, II,72b iz jesenovine

ℰ k nem. **der Flader**

AVTORSTVO: A. J.

flam -a sam. m [ˈfla:m(?)]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: flam; ①

mehki dlaki podobno pero/perje pod krovnimi peresi pri pticah; puhasto pero, puh:

Deutſch. Pflaumfedern. Latinè. pluma. Windiſch. **flam**. Italicè. piuma MD 1592, L4b;

Pluma. Germ. Pflaumfäder. Sclav. **flam** MTh 1603, II,282

ℰ iz nem., prim. **der Flaum**

AVTORSTVO: A. J.

flega -e sam. ž [ˈfle:ga -e]; P 1, K 1 (TPò 1595)

— ed. tož.: flego; ②

aktivnost, prizadevanje za zadovoljitev zlasti telesnih potreb koga; oskrba:

Kakor Iohannes tudi ſam pravi: De je to Mater tiga GOSPVEDA ſdajci vŕvojo ſtreigo ali **flego** vsel, inu njo kakor ſvojo Mater derſhal TPò 1595, I,297 prevzel skrb zanjo

ℰ iz nem., prim. **die Pflège**

AVTORSTVO: A. J.

flegar -ja sam. m [ˈfle:gar -ja]; P 173, K 17 (TC 1550, TC 1555, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TC 1575, DPa 1576, TT 1577, JPò 1578, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPò 1595, MTh 1603)

— ed. im.: flegar; — rod.: flegarj | a/e (Trubar); — daj.: flegarju; →; — or.: flegarj | em/om; — mn. im.: flegarji; →; — or.: flegar | mi (Trubar)/ij (JPò 1578, II,213a); ③ ④

SLOVARSKI SKLOP

Crajnſki. Vojárin Coroſhki. flegar DB 1584, III,DdIIIb;

Deutſch. Vogt. Latinè. praefectus. Windiſch. **flegar**. Italicè. pretore, gaſtaldo MD 1592, T2b;

Oeconomus. Germ. ein Haußhalter/ Schaffner. Carint. **flegar** MTh 1603, II,159-160;

Praefectus. Germ. Auptmann/ Schaffner. Sclau. **flegar**, ſuppan MTh 1603, II,308;

Procurator. Germ. ein Verwalter/ Schaffner/ Gewalthaber. Carnio. **flegar** MTh 1603, II,330

1. kdor upravlja posestvo, premoženje koga drugega; oskrbnik:

Bodite pokorni vŕaki zhlouefki naretbi .. timu Kralu koker timu viſhimu/ oli teim **flegaryem** koker teim kir bodo od nega poſlani/ kanimu meſhtzhenu zhes te kir hudu deyo TC 1550, 130(73b);

Ioanna tiga Cuſa Erodesheuiga **Flegarie** shena, inu Suſana, inu druge mnogotere, te ſo nemu [Kristusu] ſtregle od nih immenia TT 1557, 186;

en mosh is Muroue deſhele, en kamrar inu **flegar** te Candaceſe tih Morou kralyce, kateri ie bil zhes uſe nee Shace, ta ifti ie bil priſhal moliti utu Ieruſalem TT 1557, 357;

kadar en kerszhanski Deſhelſki Goſpud oli Oblaſtnik, bodi on en Ceſſar, oli Kral, oli Viuda, oli Kneſ, oli Capitan, oli Shlahtnik, oli Rihtar, oli **Flegar**, oli Valput, to prauo inu prauizo ſuiemi pokorniki derſhi, vſem prauice voſhzhì, te brumne myri, te hude ſhtraifa TR 1558, T3a;

ta Gospozshina, ty krali, oblaftniki inu nih **Flegary**, fo od Buga dani inu poštauleni TC 1575, 320

1.1 kdor v imenu koga pobira dajatve:

KAdar pag ta Gospozshina, preueliko shtiuro prauo, zhinshe, noue zole, Aufshloge, tlake nalaga, terye, Inu bodo [verniki] od hudih **Flegarieu**, hlapceu, Shupanou, Valpetou inu Berizhou obrezheni, ouadeni inu oblegani TC 1575, 329;

Ty zolnarji pak so bily, raunu kakor per nas ty **Flegarji**, Daciarji, Aufshlokarji inu Zolnarji, kateri so te zolle inu flegarije sa eno Summo denarjeu od teh Rymlanov kupovali inu jemali, potle so te ludy derli inu fhazovali, kakor so sami hoteli TPo 1595, II,197

/ Sa rifnizo Iest uom poueim, de ty zolnary oli **Flegary**, inu te Curbe puido pred uami utu Boshye kraleuftuu TR 1558, P2b *pobiralci dajatev so zaradi pogostih zlorab položaja pri pobožnih Judih veljali za grešnike*

TERMINOLOGIJA

— **deželski flegar / flegar dežele** *namestnik vladarja v deželi:*

Ob tim Prafniku pag ie ta Deshelskiflegar imel eno nauado, tim ludem eniga iednika kateriga so oni hoteli, ledig puftiti TE 1555, L5b;

oni .. fo poslali vunkai Spearie .. de bi mogli nega zhes dati tei Gospozshini, inu tei Oblasti tiga deshelskiga **Flegarie** TT 1557, 235;

S. Paul .. ie .. pred teim Feltom **Flegariem** te Iudouske deshele pridigal, de ie Iefus od fmerti vftal TT 1557, y2a;

Od kod se ie sazhelo to isto voiskouanie? Se naide: Daie Florus deshelski **Flegar**, shniegouo nefitno Lakomio inu Tiranyo, velik Vršoh ktemu dal JPo 1578, II,133a;

Ananias Shcof inu ty Rotary S. Paula fatoshio skufi beffednika Tertulla, pred Felixom deshelskim **Flegariem** TT 1581-82, I,588;

v'Damashki je Deshelski **flegar** tiga Krajla Areta, varoval téh Damascenerieu Méftu DB 1584, III,100b; te slate inu frebérne Possode .. je Kores Krajl is Tempa v'Babeli vsel, inu je nje dal Sesbazarju, simenom, kateriga je on bil h'deshelskimu **Fegarju**[!] postavil DB 1584, I,253a;

NAtu so Krajlevi Piffarji bily poklizani .. inu je bilu piffanu, kakor je Haman porozhil, na Viude tiga Krajla, inu h'Deshelskim **Flegarjem**, sem tèt tam po Deshelah, inu h'Kapitanom flédniga folka, po Deshelah, sem inu tam, po pifimi vřakiga folka, inu po nyh Iesiki, v'Imeni Krajla Ahafvera DB 1584, I,236b[=263b];

elipt. Claudius Lyfias, viřhi Kapitan v'Ierufalemi, pořhle S. Paula k'Felixu, **Flegarju** v'Cesarij DB 1584, I,)(IIIb;

Deutsch. Landpfleger. *Latine.* eparchus. *Windifch.* deshélski **flegar**. *Italicè.* luoghotenente MD 1592, H8a;

Praefes. *Germ.* ein Landvogt/ ftathalter/ verwalter/ obri[gl]ter Regent. *Slav.* **defhelski flegar** MTh 1603, II,314-315

2. kdor je določen, da skrbi za zadovoljitev potreb, zagovarja koristi, pravice druge, navadno mladoletne osebe; skrbnik, varuh:

taku dolgu ie ta Erbizh enu Deite, taku vmei nim inu enim hlapzu nei obeniga reslotka, nai fi ie on en Gospud zhes vse blagu, Temuzh on ie pod teimi Oduetniki inu **Flegarmi**, do tiga zhaffa, kir ie ta Ozha poštauil TT 1581-82, II,157 *pod skrbniřtvom*

/ Na takou beg inu dalni pot, perpravi Bug řkusi te Modre, timu Ditezu, njegovimu **Flegarju** Iosefu, inu tej Divizi Mary eno Zeringo TPo 1595, I,78

/ Krali/ Kralice/ Vyudi/ Gosposzhina/ Imaio slushiti Bogu/ Criftufa kushati/ Criftufu nih Vrata Odpreti/ to Cerkou braniti/ te Cerque **flegary** inu Ame biti TAr 1562, 41b

3. kdor odloča o uporabi, vzdrževanju česa; skrbnik, upravitelj:

PREN. imamo eniga taciga viřřokiga farye, kir řidy na Deftnici na tim Stollu te Maieřtete vnebefřih, inu ie en **flegar** tih fuetih rizhi, inu te praue vtte, katero ie Bug, inu nekar en zhlouik, gori naredil TT 1557, 51;

TERMINOLOGIJA

— **flegar almořne** *kdor skrbi za milošćino in jo deli potrebnim; milošćinski oskrbnik:*

Od Sluřhbe inu lebna S. Stephana, da ta Evangelifř dva řhtuka nasnanje. Ta pervi, de je on en **Flegar** te Almořhne bil <S. Stephan en Almořhne **flegar**> TPo 1595, III,25

℘ iz nem., prim. der Pfleger

AVTORSTVO: A. J.

flegarija -e sam. ž [flega'ri:ja -e]; P 2, K 2 (MD 1592, TPo 1595)

— ed. im.: **flegarija**; — mn. tož.: **flegarije**; Ⓜ

SLOVARSKI SKLOP

Deutſch. Vogtey. Latinè. praefectura. Windiſch. flegarija. Italicè. governo MD 1592, T2b

pravica do pobiranja določene vrste dajatev na nekem ozemlju:

Ty zolnarji pak ſo bily, raunu kakor per nas ty Flegarji, Daciarji, Aufhlokarji inu Zolnarji, kateri ſo te zolle inu **flegarije** ſa eno Summo denarjeu od teh Rymlanov kupovali inu jemali, potle ſo te ludy derli inu ſhazovali, kakor ſo ſami hoteli TPo 1595, II,197

ℳ gl. **flegar**

AVTORSTVO: A. J.

flikanje -a sam. s [ˈfli:kanje -a]; P 1, K 1 (DB 1584)

— ed. rod.: **flikanja**; Ⓜ

ekspr. *prizadevanje, da kaj ostane skrito; prikrievanje:*

Lasha je vſelei nesdrava, inu potrebuje veliku **flikanja**, inu islage DB 1584, III,115b

ℳ gl. **flikati**

AVTORSTVO: M. T.

flikati -am glag. nedov. [ˈfli:kati -am]; P 16, K 8 (KPo 1567, DJ 1575, JPo 1578, DB 1584, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— nedol.: **flikati**; — sed. ed. 1. os.: **flikam**; →; — mn. 3. os.: **flikajo**; — del. na -l m. dv.: **flikala**; — mn.: **flikali**; Ⓜ

SLOVARSKI SKLOP

Popraulam, bati[!], lal, farcio, püſſe, peſſere, flikam, idem BH 1584, 115;

Deutſch. Flicken/ beſſern. Latinè. sarcire. Windiſch. flikati, popraulati. Italicè. racconciare, ripezzare MD 1592, D8a;

Sarcio. Germ. zuſammen flicken oder butzen. Sclau. popraulati. Carnio. flikati MTh 1603, II,465

1. kdo; kaj *popravlja*ti kaj z nadomeščanjem raztrganega, obrabljenega dela; *krpati*:

Inu kadar je on od únod dajle naprej ſhàl, je on vidil dva druga Brata, Iacoba, Zebedeoviga ſynu, inu Ioanneſa njegoviga brata, v'Zholni ſhnyu Ozhetom Zebedeom, de ſo ſvoje Mréſhe **flikali**, inu on je nyu poklizal DB 1584, III,4b;

Taku Petrus, Ioannes, Iacobus, ſo to cejlo nuzh rybe lovili, inu niſhter vjeli, fide inu **flikajo** ſvoje mreſilhe, tukaj nej obeniga, kateri bi na tu ſpomilil, on bi hotel en Pridigar biti, Ali kadar Chriſtus pride, inu pravi knym: Hodite ſa mano, Ieſt hozhem vas h'zhloveſkim rybizhom ſturiti, tukaj ony poſtano is Rybizhou Pridigarji TPo 1595, III,5

PREN. Lubu dete, nepazhai ſe ſa mnogeteru dulgouaine. Sakai aku mnogeteru diaine naprei vsamesh, taku nebosh veliku na tim dobil. Inu aku ſe lih mozhnu po nim muiash, taku ga vſai ne dobish. Inu aku lih tu inu tam **flikash**, taku vuner vun nepridesh DJ 1575, 45

FRAZELOGIJA

— — Kateri eniga Norza vuzhy, ta zherpine **flika**, inu della raunu kakor de bi zhloueka is terdniga ſna budyl DJ 1575, 89 *opravlja delo, ki ne bo imelo pravega učinka*

2. ekspr., kdo; na kom *izboljševati zdravstveno stanje koga*:

Kai ſe le vsdiguie ta vboga Semla inu pepel? vſai ie on le ſgul framotnu blatu, dokler ie ſhe ſhiu. Inu aku lih Arzat dolgu na nim [kralju] **flika**, taku vuner hkonzu letaku gre: Danas krail, iutri mertou: Inu kadar ie zhlouk mertou, taku ga kazhe inu zheruie ſnedo DJ 1575, 40

3. kdo; koga_{tož.}, s prisl. določilom načina *delati, da ima kdo manj pomanjkljivosti, napak; izboljševati, izpopolnjevati*:

slabſ. Kai poméni petlanie na céſti? Na céſti fedeti inu Boga ime proſiti nei drugo, tàmuzh sùnai pota te Vere ſe po céſti tih delaûzhenikov inu poſtavcov vlazhiti, inu ſe ſgul ſpetlanimi deli inu ſ'zhloveſkim ſaſluſheniem blekati alli **flikati**, kakòr ſe ie nam pod tim Papeshtvom dolg zhaſ godilu KPo 1567, CIIIIb, podobno tudi JPo 1578

ℳ iz nem., prim. **flicken**

AVTORSTVO: M. T.

flinderlin (flinderlin, flindern) -a sam. m [^lfi:nderlin -a(?)]; P 3, K 3 (TC 1550, TC 1555, DB

1584)

– mn. rod.: flinderlinov; – tož.: flinderline; – mest.: flindernih; ☹

kar se uporablja za lepšanje, krašenje glave; naglavni okras:

katera shenska lipota ne ima byti ifuuna vtih krishpanih lafeih/ oli vtih flatih ketinah oli **flindernih** oli na oblazhillu tih plashzheu/ famuzh ta fkriuen zhlouik vferzi/ kadar ye ta ifti pres vfiga ifpazhena TC 1550, 135(76a);

lepa shensga Naretba, nei is vuna vtim spletanu oli vtim Crishpanu tih laas, inu vtim obefshanu tiga slata inu **flinderlinou** okuli febe, oli na oblazhillu tiga guanta, poftaulena TC 1555, M4b;

Vtémistim zhaffu bo GOSPVD fnago na téh veliku vrédnih zhréulih prozh vsel, inu te sapojnice, te shpere, te ketinice, te rozhne rinke, te aube, te **flinderline**, te prame, te shnorice, ta pishmova jabélka, ulsherne rinke, te pèrfstane DB 1584, II,2b

ℳ iz nem., prim. das Flinderlein

AVTORSTVO: A. J.

flindern gl. flinderlin

flis -a sam. m [^lfi:s -a]; P približno 600, K 32 (TC 1555, TE 1555, TM 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TP 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, DP 1576, TT 1577, JP 1578, DB 1578, TkM 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, BH 1584, DAg 1585, TtPre 1588, MD 1592, TP 1595, TtM 1595, TtC 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: flis; →; – tož.: fl | i/y | s; – or.: fl | i/y | s | om/on(!) (DB 1584, I,)(1a)/am (MTh 1603, I,337); ☹ ☹

SLOVARSKI SKLOP

Crajnški. Flis Slovenški, Besjashki. fkerb, furba DB 1584, III,CcIVa;

Consultò. Germ. auß gutem rath vnd zeitiger vorbetrachtung/ mit fleiß. Sclavon. nalofh. Carn. fliffam MTh 1603, I,337

1. prizadevno in neutrudno delo, redno in vztrajno ukvarjanje s čim; pridnost, delavnost:

Obdeili mene spametio inu modruftio, de iest moimu Gospodariu inu Gospodini, nih dellu bom mogel oskerbe-iti, nih vshitak skusi tuoio Boshio pomuzh pobulshati, De ony skusi moi flis shegnani .. bodo TkM 1579, 106b;

Diligentia. Germ. Fleiß/ Sorg. Sclav. skerb. Carniol. flis MTh 1603, I,427

2. sposobnost, da kdo s svojo aktivnostjo, prizadevanjem v visoki stopnji omogoča uresničitev, potek česa, ali uporaba te sposobnosti; skrb, pozornost:

Sakai to Cerkou tiga Boshyga Synu prou inu fastopnu vishati inu regirati, htimu ie potreba dobrih fueiftih inu Vuzhenih ludy. Obtú ie potreba velikiga Fliffa inu fueiftiga Gorigledane, de se vmeitelni ludy htaki Slushbi isuole inu poftauio TO 1564, 72a;

Mi pag shelimo de en vfaketeri is vas, ta ifti flis iskashe, de tu Vupane terdnu do konza obdershi, De ne bodete liny, temuzh Poftopauci tih, kir fo skufti to Vero inu volnu terplene Erbali to oblubo TT 1581-82, II,280;

Raven takove Molitve ima tudi sufseb en flifs biti, od tiga pilhe Petrus 1. Pet. 3. Vy Moshje, pravi, prebivajte per valhih Shenah spametjo, inu dajte Shenski pofodi, kakor tej shibkeishi, nje zhaft, kakor tem, katere fo tudi raven erbizhi te gnade, tiga lebna, de valhe molitve ne bodo samujene TP 1595, III,189;

Satu flifhi en sufsebni flifs h'timu, de my na obu je, na te Otroke inu na nyh Angele gledamo, Na te Angele, de my nih nekar ne reshaimo, Inu na te Otroke, de my nyh ne pohuifhamo TP 1595, III,160;

Tim vilhim, de to oblaft nih, Boshy voli rounajo glih, Daj Bug flis inu modroft nym, De bi vfodbah djali prau vfej, Alleluja TtC 1595, CLXVI, podobno tudi *P 1563

3. v zvezi z z izraža:

a) da kdo dela, opravlja naloge rad, zanesljivo, z veliko mero vztrajnosti in moralne odgovornosti; pridno, skrbno, vestno:

Vfe slaht ludi opominati de hti pridigi inu Hboshy myfi radi tar **sfliffom** hodio TC 1555, E5a;

fem hotel kletim Buquom, de se raishi, zhefteshe, gofteshe inu sbulshim Fliffom bodo brale, lete beffede perftauti inu pouedati, De nekar le famuzh, kar fo ty 4. Euangelifti piffali, ie Euangeli, tu ie, tu veffelu Selftuu oli dobri Marini, Temuzh tudi vse tu, kar fo Preroki Iogri inu Pridigary, prerokouali, piffali pridigali, prauili inu vuzhili od Cristufa TT 1557, Nn3a;

S. Paul .. vely vfem vernim/ de bodo tihi/ de nih laftnu dellu **sfliffom** opravio TR 1558, a4a;

Spryzha, De fe ima tim Pridigariem dati nih shold inu potreba. Inu de shledni[!] Pridigar ima rad, uolnu **sfliffom** ta Euangeli pridigati TL 1561, 39b;

Per ni bodo tudi ty ludi zheftu inu fuelikim **fliffom** poduuzheni od te praue Mashe (katero S. Paul imenue, To Vezherio tiga Gofpudi,) Kai ie ta Masha, od koga, fa zhes volo, fzhemu[!] ie poftaulena TAr 1562, 62b;

Ampag ty Farmoshtri inu Pridigary, imαιο te Babe inu Shene, kir Babio, **ffliffom** poduuzhiti. Nerpopei, De obeniga Diteta, kir ie she Vmaterinim telleffu, inu nei cilu royenu inu na ta Sueit pryshlu, nemaio na naglim kerftyti TO 1564, 93a;

Sydate **ffliffom** nega fydi, pouishaite nega Turne, De bode od nega tim kir fa vami prydo prauili TP_s 1566, 90b;

Ta Gershka beffeda Episcopos, katero mi tolmazhimo Shcoff, ie tulikain, koker en Ogledauez, oli Merkauez, oli en Vahtar, kir ima gledati, merkati inu vahtati **sfliffom** zhes nega Ouzhice TL 1567, 61a;

Rauen tiga imαιο ty Starishi tudi fuie Otroke od Mladiu htimu dellu oli vto Shulo perganati, pred pranganem, prafnouanem inu linobo **sfliffom** varouati, Sakai prafnouane inu linoba, prauio ty Modri, fo ena Blafina tiga Hudizha, na kateri fe en vfaki vfiga hudiga nauuzhi TC 1575, 359;

Kateri fuoio niuo **sflifsom** orie, ta fuoi kupp velik della, inu kateri fe per Firshtih dershy de ie lub inu perieten, ta more veliku hudimu naprei priti DJ 1575, 83;

Vy poidete skusi pokraine vashih bratou Efauouih Otruk, kateri vSeiri prebiuao, inu ony fe bodo pred vami bali: Ali vy fe **sfliffom** varuite, de super nee neboiuiete. Sakai nih Deshele nezhem iest vam ene noge shiroku dati TT 1577, 149b;

Pomagai de iest ta della moiga Poklizaina, inu kar ie meni sapouedanu, **sfliffom** inu sueiftu oprauim, htuoij huali inu moiga Blishniga pobulshainu TkM 1579, 82a;

tudi ti neuerni inu hudobni, kakor danashni dan Turki, Iudie, Aydie, Malikouci, inu nekateri hudi Kerfzheniki, &c. fvoie Molitve imαιο, inu nekateri is mei nih ie vfaki dan, inu ob gvishnih zhafsih inu urah svelikim **fliffom** molio TkM 1579, *5a;

[Kristusov služabnik] bodi en napreiftaunik tim vernim fto beffedo, fteim lebnom, fto lubefno, fteim Duhum, fto vero, fto zhiftoftio. Veden **sfliffom** beri, opominai, vuzhi, dotle iest pridem TT 1581-82, II,239;

Sakaj tu je Moses sovsem **flifom** opravil, inu nej potreba, de bi fe sa Postave volo en drugi Prerok obudil. Satu fe ima gvishnu letu od tiga vuka, od Gnade, inu od Criftufa, saftopiti DB 1584, I,(4b);

MOje déte, aku hozhefh moje beffede gori vseti, inu moje sapuvidi pèr febi ohraniti, taku pufti tvoje uhu merkati na modroft, inu tvoje ferce ^bs'**fliffom** k'njej nagni <^bs'**fliffom**> tu je, fkarbnu na njo merkaj, inu bodi is ferza flifsig> DB 1584, I,317b;

Sa kateriga volo fo tudi Predigarji od Ezechiela vahtarji imenouani. Kateru ie S. Paul dan inu nuzh s'uelikim **fliffom** inu aifrom fturil .. ga ie on na letim inu dugih[!] meiftih vezh, kakor en Ozha, fuéftu opominal TtPre 1588, 40;

Deutsch. Fleißiglich. *Latinè.* diligenter. *Windisch.* skèrbnu, **sflifsom**. *Italicè.* con ogni diligenza, diligentemente MD 1592, D8a;

Sakaj fo taifta [pričevanja] ty Evangelifti taku **s'flifsom** sapifsali, inu nasnanje dali? Pres zbiuvla sa tiga ediniga urfaha volo, de ony nas s'tem na Boshji Svit, inu volo vilhati, inu opomeniti hote, de bi imejli per tem fpomifliti, h'zhemu takovu terpleinje tiga nedolshniga pravizhniga Gofpudi nervezh ima flushiti TPo 1595, I,266;

Tu bi imejlu vfhe (pravim jeft) nas vabiti, de bi fe my s'tem flifsigihf imejli htej befsédi dershati, inu njo sveghem ajffrom inu **flifsom** polufhati TPo 1595, II,302;

Sa tiga volo je potreba, de my leta Text **s'flifsom** iflagamo nikar, le sa tiga filniga Vuka inu velikiga trofhta volo, kateri nam bode vnym od nashiga lubiga GOSPVA Criftufa naprej dershan, temuzh tudi satu, de fe takou kriv saftop tiga Papeshuva vun istrejbi TPo 1595, III,99;

Mifli: Aj sna inu more tedaj ta kmetizh, Purgar, kupez, ta Tyrann, ta frawa, dekla &c. timu Hudizhu s'takovim **flifsom** flushiti, inu mu fe obene muje ne vtraga, sakaj bi jeft vfaj ne hotel mojmu GOSPVDV .. tudi taku flushiti? TPo 1595, II,185;

Satu en hud Pueb ali lotrizh kateri fe **s'flifsom** ne vuzhy, ali je hud fvojevolen inu nesveift ta ima vejdi, de njega nash GOSPVD Bug fapufti .. kanimu nevrejdnimu zklovejku[!] rata TPo 1595, I,176;

Ti fi meni vkasal, jeft bi imel mojej Gofpofki sveiftu flushiti, **s'flifsom** dellati inu pokorne[!] biti TPo 1595, II,214;

Na takovo visho moramo my od Boshje flushbe govoriti, De Bogu fhlushiti, fe drusiga nifhter ne pravi, temuzh polufhati kaj on pravi, inu tuištu radi, volni inu **s'flifsom** fturiti TPo 1595, II,224;

Kadar bi vfhe ty Apostoli inu Iudje teh Prerokou Pifmu bily pred fe vseli, inu **s'flifsom** vnyh

ftudirali, taku bi se ony nikar le nad takovim terpleinjom inu pred Svejtom framotno fmertio
Chrifufveo ne bily pohuifhali, temuzh bi bili lhe en trofht is tiga vseli TPo 1595, I,284;

de se [verniki] navuzhe kaj je Bug, Chrifus, Greh, Gnada .. Inu lih satiga volo, fo [pridigarji, starši ...] nikar le hvale vredni, tamuzh Bug jim bo tuištu tudi bogatu povernil, kateri k'letakimu dobrimu dellu, kadar vedàn **s'flißom** inu s'rifnico Katechismus vuzhe inu vadio, pomagajo ZK 1595, 3;

Kaj pak [Bog] hozhe imeti? Odgovor. De bi se imeli s'rifnizo inu **s'flifsom** vaditi njega befsedo poslušhati, ohraniti, v'toifto vèrovati, inu poteifsti shiveti ZK 1595, 54;

Edoceo. *Germ.* fleißig lehren. *Sclavo.* **s'fliffom** vzhiti MTh 1603, I,459;

Diligenter. *Germ.* fleißiglich. *Sclav.* **fliffom** skerbnu MTh 1603, I,427

/ ty ludy per tih Boshih Slushbah radi inu **sfliffom** bodo TO 1564, 53b z *veseljem*;

Inu lety dnevi se imajo dèrshati v'tem Méfci Adar, na zhetèrtnajfti inu petnajfti dan tigaiftiga Mefza sovfèm vesseljem, inu s'velikim **fliffom**, kadar se folk vkup snyde: Inu ima taku vekoma dèrshanu biti v'Israelfkim folki DB 1584, II,207a

/ se tuištu vsami inu kupi **s'fliffom** od téhifstih denarjeu, Telleta, Iagneta, Kosle, inu Shpishne offre, inu Pitne offre, de je offrah na tém Altarju pèr Hifhi vafhiga Boga v'Ieruselemi DB 1584, I,254a *premišljeno*

b) izraža, da je upoštevano, zajeto vse, tudi podrobnosti; natančno:

Tedai Erodesh poklizhe scriuaie te Modre, inu **fliffom** is nih ifuprashta ta zhas, vkaterim se ie ta fueisda prikafala .. Poite tamkai inu vprashaite **sfliffom** po tim ditetu, inu kadar tu naidete, taku meni fpet poueite, de ieft tudi pridem TT 1557, 3;

Ieli Erodesh kai vezh ijh sprafhoval? Kadàr fo mu Iudie povedali, v'katerim Méftu Chrifuf ima roien biti, ie potle te modre fkrivfhi povabil inu od nih **flifom** samerkal, kada se ie svesda bila pèrkasala

KPo 1567, LVb, podobno tudi JPo 1578;

K'letimu flushi tudi, kir Iohannes s'fufsebnim **flifsom** osnani, koku je Hudizh Iudeshu vshe v'ferze bil dal, de bi Iesufa ferratal, Hozhe fteim nafnanje dati de bodo njegove Iogre inu Karfzhenike, nikar le tiga fвета exempli, temuzh tudi Hudizh ifkufhal TPo 1595, I,201;

Attentè. *Germ.* fleissiglich. *Carniol.* **fliffom** MTh 1603, I,143

4. v zvezi dati/imeti/naložiti/priložiti flis (k čemu, na kaj) z *delom, aktivnostjo pokazati/kazati voljo, željo, da se kaj naredi ustrezno, dobro; potruditi se, truditi se:*

kadar pag ti gresh ftuiem Supernikom pred to Gofpofzhino, taku imei **flis**, de ti na tim potu od nega bodesh pruft, de on tebe kei ne ulezhe pred tiga Rihtarie TT 1557, 210;

Pridigui to Bèfsedo, imei dober **flis**, tar fi bodi per prauim zhafu oli ne bodi, fuari, preti, opominai fo vfo dobro terpeshliuo uolo inu fuukom TR 1558, T3a;

mi bi imeili velik **fliff** inu skerb imeiti, de mi tako dobruto Boshyo per nas obdershimo inu ohranimo. Sakai onu ie piffanu, inu fam Criftus gouori, de timu kir ima, se bode dalu, inu timu kir nema, tudi tu kar ima, bode vfetu TL 1567, 21b;

Tèr fai taki krivi ûzheniki bul fkèrb poftavio inu **flif** imαιο k'ûzheniu, kakòr ti pravi ûzheniki? KPo 1567, LXXXVIa;

Inu kadar fim zhas imel, fim delu inu **flis** htemu perlushil, de fim Lete Buque dopernefsel inu na dan dal, de se tudi ti tuij ali nesnani ludie .. mogli po GOSPODNI poftaui shiueitj DJ 1575, 3;

Obtu vi lubefniui .. daite vash **Flis**, de bote pred nim pres madesha inu pres tadla vtim Myru naideni TT 1577, 173;

A Ti Iudi koker fdai Turki inu Papeshniki, fo se teshku na to prauo karfzhâsko Vero obrazhouali .. Obtù leta Ioger vletim liftei veliko skerb, **flis** inu muio ima, kir bi rad te Iude od ftare kriue Vere inu neifuelyzhanskih Boshyh slushbi odulekal TT 1577, 70;

Htimu vi vus vas **Flis** perloshite inu iskashite vti vashi Veri vfo shlaht brumo, inu vtaki brumi to vmeital, vti vmeitolfti to fmaffo, vti fmafsi tu volnu terplene, vtim volnim terplenu te praeue Boshye slushbe, vti h prauih Boshyh slushbah to bratousko periafen TT 1577, 159;

Satu pèrloshimo **flis**, de v'leta pokoj pridemo, de kej gdu v'ta Exempel te nevere nepade DB 1584, III,128a;

IMEj **flis**, de ti fkoraj k'meni pridefh. Sakaj Demas je mene sapuftil DB 1584, III,117b;

Sakai kadar ie vuk falsh, kriui inu Bogu ne dopade, taku kar fi kuli zhlouik naprei vfame, inu zhe veksho skèrb inu **flifs** htimu pèrloshy, tém maine Bogu dopade, temuzh ga le tém vezh resèrdi TtPre 1588, 42;

Deutsch. Vleiß ankehren. *Latinè.* dare operam. *Windifch.* **flis** perloshiti. *Italicè.* dar opera, affaticarfi diligentemente: ponere, mettere, vfare diligenza: adoperare ogni suo studio: niuna opera ò diligenza lasciare ò dietro MD 1592, R8a;

Ali vľaj ima ta poľvitna Gofpofzhina ta **flifs** imejti, de ſe ty obfojeni ludje, prou podvuzhe, de, kadar tu Tellu ſvojo ľhtraifnigo more neſti inu preſtati, de vener ta Duh ali Duľha obdershana bode TPo 1595, I,119;

Nejli onu pak enu zhudu, zhes vľa zhudeľsa, de ſo ty ludje taku veliku **flifsa**, muje jnu della na tu nalushili, koku bi ony mogli Bogu flushiti, inu njemu k'dopadeinju shiveti? TPo 1595, III,150;

Sakaj ti takoviga **flifsa** tudi htimu ne naloshiľh, de bi ti mogel tvojmu Sheninu, nalhimu lubimu GOSPVDV Chriľtuľu dopaľti? Sletemi beľsedami jeľt te Kurbarje ne hvalim, temuzh ta **flifs**, to ľkerb inu rasumnofť, kateru bi my uveni dobri poľhteni rizhy imejli naloshiti TPo 1595, II,184;

Studeo. *Germ.* sich befeissen/ fleiß anwenden. *Carinth.* flis perľoshiti MTh 1603, II,570

℥ iz nem., prim. srvn. vľis (der Fleiß)

AVTORSTVO: A. L. R.

flisati -am glag. nedov. [ˈfli:sati -am]; P 2, K 2 (*P 1563, MD 1592)

– nedol.: **flisati**; – sed. mn. 3. os.: **flisajo**; Ⓜ

SLOVARSKI SKLOP

Deutřch. Befleißē. *Latinē.* adhibere diligentia. *Windifřch.* flisati, skerbnu delati. *Italicē.* ingegmarľi, metter diligēza, haver cura MD 1592, A8a

kdo; kaj, s prisl. določilom načina *delati, biti aktiven za dosego, uresničitev česa; prizadevati si:*

Gofpud ieľt veim de letim ti, Hozh is vľeh nadľug pomagati[.] Kateri to volo tuoio Serzom vueri **fliffaio** diat, Daľsi tudi nim vraiu ſuetim, Stabo vezhnu prebiuat, Puľti nie le ſcuľi tebe, Volnu ſueľľeliem vmreti *P 1563, 146

℥ gl. flis

AVTORSTVO: A. L. R.

flisati se -am se glag. nedov. [ˈfli:sati se -am se]; P 138, K 20 (TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TL 1567, TC 1575, DJ 1575, DPa 1576, TT 1577, TkM 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, BH 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TřM 1595, ZK 1595)

– nedol.: **flisati se**; – sed. ed. 1. os.: **flisam se**; – 3. os.: **flisa se**; – mn. 1. os.: **flisamo se**; – 3. os.: **flisajo se**; – vel. ed. 2. os.: **flisaj se**; – mn. 1. os.: **flisajmo se**; – 2. os.: **flisajte se**; – del. na -l m. ed.: **flisal se**; – mn.: **flisali se**; ⓂⓅ

delati, biti aktiven za dosego, uresničitev česa; prizadevati si:

a) kdo; česa, proti komu, kaj, o čem, pred kom, s čím, s prisl. določilom načina:

kadar on [čľovek] ima uelik ľusht, enu dobru inu veľľelu ſerce htim prauim riľnizhnim pridigom, rad poľsluša oli ľam bere to Boshyo Beľľedo, inu hti iľti ľuio uolo perda inu perľoshi, de hozhe ſo uľo mozhio **fe fliffati**, to nega Vero, Stan inu leben po tei Boshy beľľedi derľhati inu pelati TR 1558, G4a;

Obtu **fe mi fliffamo** ſo uľo mozhio, smoli mi doma upryzho, oli uuni unesnanu, de nemu [Bogu] dopademo TL 1561, 61b;

Obtu, lubi Bratie, **vliffaite fe** de Prerokuiete, inu Siefyki gouoriti ne branite. De vľe rizhi ľipu poľhtenu inu poredu ſe ſture TL 1561, 49b;

Taku tudi Tishľarij inu Zimermani, kateri nuzh inu dan dellaio, inu pilde sresuio, inu **fe flifsaio** mnogiteru dellu ſturiťi, ti moraio miľľiti, de tu iľtu prau bode DJ 1575, 165;

Obtu ieľt **fe hozho Fliffati**, de vľelei tudi po mui ľmerti na lete rizhi ľmisľite TT 1577, 161;

Ia riľniza ie, de oben sbrumo inu zhiftoľtio na tim ľueitu ne bodo[!] Bogu ľľih, oli kadar **fe le fliffamo** ſo vľo mozhio po Boshy voli shiueiti, taku Bug od nas to dobro volo inu miľľal ľa diane gori vľame TT 1577, 184;

Inu ieľt ľem **fe fliffal** pridigati ta Euangelium, nekar vndu, kir ie Criľtus poprei bil imenouan, De bi na eniga druľiga grunt ne ľidal TT 1581-82, II,53;

En Priateľ tiga drusiga golufá, inu negovore obene riľnizhne beľľede: Ony **fe fliffajo**, koku bi edàn drusiga obnoril DB 1584, II,32a;

Lety vľi imajo troľht na ľvoj Antverh, inu ľľehèrni **fe fliffa** de ľvoje dellu vmeje, v'Méľti ſe nemore pres nyh biti DB 1584, II,169b;

*Vadi **fe ľam po Boshji voli shivéti**. Sakaj teleľsnu vadenje je mallu h'pridu: Ampak po Boshji voli shivéti, je k'vľimu pridnu <*flifľaj> DB 1584, III,115a;

Sa tuiľtu nym nei niľhtèr druľiga potreba dati ali ſturiťi, tamuzh de Boga is ſerza ľa tako veliko doľruto ľahualio, s'beľľedami inu s'dianiem, inu **fe naprei po niegoui voli shiueťi fliffaio** TtPre 1588, 32;

Deutſch. Streben. *Latinè.* eniti. *Windifch.* mujati, **fe flisati**. *Italicè.* farzarſi, affaticarſi MD 1592, P4a;

Sa tiga volo **flifsaj fe** le en vſakateri, ker nar vezh more, de on po nyh shivy, inu **fe** taku pokoren inu hvaleſhen pruti Bogu iſkaſhe, kateri je nam ſvojga lubiga Synu ſheinkal, ta **fe** je sa naſho volo poniſhal, inu pokoren bil do Smerti tiga kriſha, na katerim je on sa vſiga Svita greihe ſadoſti ſturil TPo 1595, I,25;

Ali veliku tefhkih rezhi leſhe nam na potu: Vener bi **fe** my imejli ſ'pravo riſnizo **flifsati**, de od dan do dne vpoſhteinju, vpoterpleinju, vkrotkuſti, vmiloſti, inu vdrugih Karſzhanſkih dellih gori jemlemo TPo 1595, II,186;

Kadar tedaj ta ſkarb na teim viſi, ony bi morali tiga Evangelia taku vplatiti, de bi ony ob ſvojo oblaſt, prangainje inu vſhitik nad tem mogli priti inu ſgubiti, taku ony hote raiſhi pres takoviga Vuka biti, Ia **fe flifsajo**, gdi mogo, de ga ony cilu potlaſhio TPo 1595, III,137;

Pred takovo ſhihroſtjo inu nevero varujmo **fe**, inu **flifsajmo fe**, de ſleto Shenizo enu pravu ſerzhnu nedopadenje na naſhlih greihih imamo, inu odpufzhainje teh iſtih .. vupamo TPo 1595, III,115;

Obtu ſturi obuſje, **flifsaj fe** te deſet ſapuvide derſhati, inu ſpoſnaj poleg tiga ſ'praviga ſerza, de ſi en vbog greiſhnik, kateri bi sa ſvojga djanja volo vekoma moral ferdamnan biti TPo 1595, II,109;

Taku **fem fe** jeſt tudi v'leteh Otrozhhij vproſhnah ſuſseb ſ'Doctor Lutrom, kakor ſtem pravim Mojtrom lete Nebelke kunſhti, **flifſal** govoriti, kakor **fem** tudi veliku krat cele ſentencie inu ſhpruhe is njegovih buqui leſſem notri poſtavil, jeſt hozhem tudi rad pèr njemu oſtati ZK 1595, 41

/ Inu imam tu vupane na Buga, de bode tu Vſtanene tih mertuih, tih prauizhnih inu tih kriuih, na kateru oni tudi zhakaio. Inu vtim iſtim **fe** jeſt tudi **fliffam**, imeiti veden eno zhiſto veſt pres vdariena pruti Bogu inu pruti Ludem TT 1557, 414;

oſnanuiemo, inu opominamo vſe Ludy, inu vuzhimo vſe Ludi ſo vſo modruſtio, de ſledniga Zhloueka dokonaniga Vcriſtuſu Ieſuſu naprei poſtauimo, vkaterim **fe** jeſt **flifā** inu trudim po tei nega mozhy, kir vmeni mozhnu dela TL 1567, 36b;

Vtemiſtim pak **fe** jeſt **flifſam** iméti eno neranjeno vejſt, povfod, pruti Bogu inu pruti zhlovékom DB 1584, III,75b

b) z vezljivostjo, kalkirano po nemſčini, kdo; česa, ſ prisl. določilom načina:

Nikomer nepovrazhajte hudiga sa hudu. **Flifſajte fe** poſhtenja pruti vſem ludem TT 1560, 21a; po tuji prevodni predlogi VERgeltet niemand böses mit bösem. **Vleissiget** euch der ehrbarkeit gegen jederman LB 1545, 2290;

[Jezus] ie nas odreſhil od vſake kriuiſce, inu ie ozhyſtil ſam ſebi en Folk hti ſui laſtyni, kir **fe** bo **fliffal** dobrih dell TL 1567, 97a;

Ieſt ſim ſi bil naprei vſel de hozhem po nei diati, inu **fe** tigá dobriga **flifsati**, inu ieſt neiſim zhes tu k'shpotu priſhel DJ 1575, 226;

Gorje je tém, kateri v'jutru ſguda vſtajajo, de **fe** pyanoſti **flifsajo**, inu ſedé noter v'nuzh, de je Vinu reſgreje DB 1584, II,3a;

Ampak ti Boshji Zhlovik beſhi pred takimi rizhmy: **flifsaj fe** pak pravice, Boshjiga ſtrahu, Vere, lubesni, volniga potèrplenja, krotkoſti DB 1584, III,116a;

[Jezus] je ſ'hnimi v'Nazaret ſhal, mej ludmy oſtal, inu vundu te pokorſzhine pruti Ozhetu inu Materi **fe flifſal**, inu **fe** kakor enu drugu Dejte, puſtil gori koyti TPo 1595, I,94;

Zhe **fe** je vezh en Menih ſvoje Regule inu ordna **flifſal**, zhe vezh je on molil, zhe terdeiſhi **fe** je on poſtil, ſ'tem flobneiſhi **fe** je on ſupar ta Evangelium ſtavil, kadar **fe** je taifti ſazhel pridigovati TPo 1595, I,59;

Ali ta GOSPVD obſtoji na ſvojej mainingi, inu **fe flifſa** le tiga, de je ſ'tem djanjem ſprizha, aku on riſnizo govory ali nikar. Tukaj nej obeniga zhloveka, kateri bi je ſhny inu sa rejs derſhal, kakor te Deklize Ozha TPo 1595, II,294

/ Studeo huic rej et hanirem. Jeſt **fe** tiga **fliffam**, oli, te rezhi, **fe fliffam** BH 1584, S24

/ Tu je tudi en leip ſhtuk, kateri klubesni ali priasni ſilnu veliku pomaga, kadar ena Shena na ſvojga Sakoinſkiga Moſha gleda, **fe** njegove vole **flifſa**, ſtury kar kuli vej, de on rad ima TPo 1595, III,190 *ſi prizadeva izpolniti njegovo voljo*

ℳ gl. **flis**

AVTORSTVO: A. L. R.

flisen -sna -o prid. ['fli:sen -sno]; P 3, K 3 (TL 1567, TT 1581-82, TPo 1595)

— nedol. obl. s. ed. im.: **flisnu**; — or.: **flisnim**; Ⓜ

ki odraža, da kdo dela, opravlja naloge rad, zanesljivo, z veliko mero vztrajnosti in moralne odgovornosti; priden, skrben, vesten:

Sakai tu telleſnu **flifnu** dellu ima mallu pryda, ampag po Boshy volo[!] shiueti, ie kuufimu prydu,

inu ima Oblubo letiga inu prihodniga lebna TL 1567, 63b

/ Sa tiga volo raunu kakor se ti na tej eni strani supar ta špezhy greih sBoshjim strahum, inu s'flifsnim molenjem morafh obarovati, de ne bodesh obnorjen inu sapelan .. taku se ti morefh s'tem Svetim Evangeliom branyti TPo 1595, I,257 zavzetim

℘ gl. flis

AVTORSTVO: A. L. R.

flisig¹ (flisig, flisik) prid. nepregib. ['fli:siɡ]; P 50, K 15 (TT 1560, TL 1561, TO 1564, DJ 1575, TT 1577, DB 1578, TkM 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– osn. obl.: flisi | g/k (DB 1578, 180b); – primrk.: flisigiši (TPo 1595, II,186); ™ ™

SLOVARSKI SKLOP

Deutsch. Fleifsig. *Latinè.* diligens. *Windisch.* skerban, flifsig. *Italicè.* diligente, affiduo, attento MD 1592, D8a;

Diligens. *Germ.* Fleiffig. *Sclav.* skerban. *Carniol.* fliffig MTh 1603, I,426-427

1. tudi z dopolnilom k čemu, v čem, s čim *ki dela, opravlja naloge rad, zanesljivo, z veliko mero vztrajnosti in moralne odgovornosti; priden, skrben, vesten:*

Kateri ie zhes druge poštaulen, ta ifti bodi flifsig TT 1560, 20b;

Inu mi gledamo na tu, de se poshtenu rouna, nekar samuzh pred Bugom, temuzh tudi pred ludmi. Mi smo tudi .. poslali nashiga brata (kateriga smo zheftu udoftih rizheh iskufili, de ie fliffig, inu sdai ie she uezh fliffig) na tu ueliku feuupane, kir imam pruti uom TL 1561, 66b;

Htretim, de vtim Pridigarftuu steim prauim Vukum smo flifsig, fueiftu, vfag zhas, tei Cerqui ftfreshemo, Inu de se per tim brumsku dershimo TO 1564, 72b;

Ieft vfakiga kateriga lubim, fuarim inu shtraifam, bodi tedai naprei bule flifsig inu dei Pokuro TT 1577, 284;

Flifsik. Skerban DB 1578, 180b;

zhakamo na tu isuelyzhansku vupaine inu iskasaine te zhafty tiga velikiga Boga, nashiga Isuelyzharia Iesufa Cristufa, kateri ie sam sebe sa nas dal, De bi nas odreishil od vse kriuice, inu je sam febi ozhiftil en Folk klaftyni, kateri bi flifsig bil kdobrim delom TkM 1579, 66b;

Taku sturite de vi tudi bote obilni vleti dobruti. Iest ne prauim, de bi hotel kai fapoueidati, temuzh kadar fo drugi taku flifsig, iest tudi to vasho lubefan iskusham, ie li praue shege TT 1581-82, II,130;

Nepufti obene Vduve isvoliti, kir je pod sheftdeset lejt stara, inu katera je bila eniga Moshá Shena, inu kir ima prizhovanje dobrih del, de je otroke gori koyla, de je rada erpèrgovala .. de je u'vfem dobrim delli bila flifsig DB 1584, III,115b;

Obtu, kateri ie v'fuoim pokizaniu[!] bil fuéft inu fliffig, inu ie tuištu skèrbnu opraulal, bodi fi taiifti, kakouer kuli Stanu hozhe, taku bo tudi po tém iftim ta reslozhik suoie fuitlobe mimu drufih imèl TtPre 1588, 100;

Letu se vidi vfak dan pred ozhima, En vbog Shularez, kateri je flifsig inu brumen, is tiga more Bug dobru eniga velikiga Doctorja sturiti TPo 1595, I,176;

Ali tu rifnizhnu nifhter nej pruti letej Duhouni fnagi, kadar je ena shena vpokorfzhini pruti Bogu .. koy inu redy fvoje otrozhizhe dobru, inu je vgospodinfvti fkerbna inu flifsig TPo 1595, II,226;

Bodi Bogabojezh, inu s'tvojem dellom flifsig, inu pufti Boga sa tu drugu fkarbeiti, koku on tebi tvoji vfhitek bode dal, ali vfaj .. de ti tudi nikar lakomen ne bodesh, inu na tem sadobru vsamelh, kar je tebi Bug dal TPo 1595, II,231;

Takova je ta prava Slushba, s'katero se ima inu more letimu Ditezu shlushiti, De ludje nerpervizh timu resodivenju verujo, kar vtém S. Evangeliju od letiga Diteta bode pridigovanu, ga yfzhejo inu na tuištu verujo .. s'tem je letimu Ditezu prou flushenu. Potle bodi en vfakateri vfvojej Slushbi inu Stanu flifsig TPo 1595, III,42;

Ti bi bil imel ja sveiftéshi flushiti, inu flifsigifhi biti, kir fi enu Dejte te luzhi, ali tu se nej fgudilu, satu morem jeft ta plafzh zhes te pokriti, kateri se gnada inu odpufzhainje teh greihou imenuje TPo 1595, II,186;

Koku se ima deshelfka Gofpofhina dèrshati? Odgovor. Ima biti Boshja flufhabniza, inu ta mezh nikar sabftojn, tamuzh k'mahovanju [= maščevanju], zhes te hudobne, inu k'hvali tém dobrim, nofsiti, nyh opravilu ftrezhi inu flifsig biti ZK 1595, 201

1.1 ki odraža, da kdo dela, opravlja naloge rad, zanesljivo, z veliko mero vztrajnosti in moralne odgovornosti; priden, skrben, vesten:

Takovu hozhe Bug od nas fstarih imejti, de my te mlade ludy h'timu gori koymo, inu na vse vfhe

s'flisom gori gledamo, de nikar loterfki, nemarni, gardy ludje is nyh ne bodo. Kakor se cilu skoraj
fgody, kadar se fkusi flisig podvuzheinje inu kalhtigainje timu ne brani TPo 1595, III,160

2. ki upošteva, zajema vse, tudi podrobnosti; natančen:

Ali letih shtukou obeniga se naframui, inu sa nikogar voilo kriuu nesturi, kakor .. Shlahti kerbfzhini
pomagati: Fliffig biti, de se praua mera inu vaga dershy DJ 1575, 82;

Pilatus tudi snajde is vfeh teh Iudeh befsed, inu po flisig isvprashovainju tulikain, de je le fgul
sovrashtvu inu nyd, kateru so ty VilhiFarji inu Starihi supar Christufa imejli TPo 1595, I,266

ℰ iz nem., prim. fleißig

PRIM. flisig²

PRIM. flisigiš²

AVTORSTVO: A. L. R.

flisig² prisl. [ˈfiːsig]; P 44, K 4 (DB 1584, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595)

– flisig; – primrk.: flisigiši; – presež.: nerflisigiši; ■ ■ ™

1. izraža, da kdo dela, opravlja naloge rad, zanesljivo, z veliko mero vztrajnosti in
moralne odgovornosti; pridno, skrbno, vestno:

Deutsch. Vleißiglich. *Latinè.* diligenter. *Windisch.* fliffig, skèrbnu. *Italicè.* diligentemente, con
ogni diligenza, studiosamente MD 1592, R8a;

Deutsch. Emfiglich. *Latinè.* sedulò. *Windisch.* fliffig, skèrbnu. *Italicè.* diligentemente, con
diligenza, attentamente, sollecitamente, studiosamente MD 1592, C7a;

Letukaj se supet vidi, koku je ta fveti Simeon cilu flisig vteh Prerokih shtudiral, Sakaj takove kunfhti
nejma on od sam sebe TPo 1595, I,145;

My vbosi zhloveki fmo fkusi ta Greih taku oslipleni inu iskalheni, de my nasho lastno fhkodo inu
pomankanje nemoremo sadofti sposnati, Sicer bi se my veliku flisigifhi pred greihi varovali TPo 1595,
I,221;

Boga veden pred ozhyma imamo, se pred greihi varujemo inu flisig molimo, de bi nas Bug ne hotel
viskuhnjavo pelati TPo 1595, I,229;

Taku ima nam leta Exempel naprej fvetiti, aku fmo my lih lipy, pametni, vuzheni, bogati, mladi inu
mozni, de se my vfaj ne prevsamemo, temuzh se ponishamo, inu drusim radi inu flisig flushimo TPo
1595, III,129;

Ampak tukaj se vidi, de nezhe naprej, kir vfakateri meni, inu fa eno Bullhi inu vegshi Boshjo
Shlushbo dershy, uven Kloshter ijti, kakor Gospudu inu fravi flisig k'hisheinju flushiti TPo 1595, I,100;

Nu taku pak ta drushina tudi nejma fhiher biti, temuzh se flisig dershati po tej Sapuvidi svoje
gospolke, inu hudimu tovarishtvu od tiga nejma puftit se odpelati TPo 1595, II,176;

Letukaj my to Pokuro tudi imamo sazheti, nikar flihri biti, temuzh en vfakateri vfvojem stanu flisig
gledati na svoje djainje inu nehainje, inu kadar fmo my supar Boshjo befsédo shivejli, de my skoraj od
tiga puftimo TPo 1595, III,110;

Sicer bi imel ta sveti Evangelium, kateri je nam od takoviga Iamra pomagal, dobru vrejdnefhi inu lubilhe
per nas dershan biti, my bi tudi Boga flisigifhi sa nega sahvalili, bi tudi brumnifhi bily TPo 1595, I,48;

Spet nasaj se hozhe tudi tém Shenam spodobiti, de one takovo vnyh rojeno flabuft sposnajo, inu de one
teifti nikar preveliku ne dopuste, temuzh de one same flisig na se merkajo inu se vujsdi dershe TPo 1595,
III,186;

Takou Vuk bi imejli ludje satu s'tem flisigifhi merkati, kir nasha pamet tu, kar je timu supar, mifli,
de bi se my s'tem supar to hudo Veift inu greih vuzhili trofhtati, inu gori dershati TPo 1595, II,136;

vi neverujete, kaj fim jeft v'tem Mejfti Northausen, ker fëm okuli dvajfeti lejt Farmoshter bil, sa en
lep lufhtàn duhouni Vèrtez, mej temi lepimi inu lubimi Otrozhezhi, fkusi Boshji shegèn, ftakovimi
fhprihi, h'katerim fëm jeft sraven tiga fvetiga Katechisma flisig pèrganjal, salsadil ZK 1595, 39

/ Inu kadar je Enoh Matusala bil rodil, je on en ^bBogabojezh leben pelal <^ben Bogabojezh leben)
tuje, on je mimu drusih s'Boshjo befsédo flisig okuli hodil, inu je bil en Prerok, kir je povfod
ludem Boshji strah predigoval, inu to fhtrajfingo .. osnanjoval, inu veliku sa tiga volo fterpil inu
fthuril> DB 1584, I,4b je zelo zavzeto oznanjeval božjo besedo;

Sicer bi imel ta sveti Evangelium, kateri je nam od takoviga Iamra pomagal, dobru vrejdnefhi
inu lubilhe per nas dershan biti, my bi tudi Boga flisigifhi sa nega sahvalili, bi tudi brumnifhi
bily TPo 1595, I,48

/ Satu my imamo takou Exempel flushati, inu se flisig kBoshji befsédi dershati, inu fi na teifti
puftit vezh kakor na tem vfhytki inu drugim lefhati TPo 1595, III,3

2. izraža, da je upoštevano, zajeto vse, tudi podrobnosti; natančno:

Letu je ta nar imenitilhi, viſhi, inu tudi nar troſhtlivilhi Artikul nalhe Kârfzhanſke vere, v’katerim je ta pravi pot sapopaden, inu nam pokasan, kir nas raunu pelâ v’ta vezhni leben, sa kateriga volo tudi vſe letu ſvetu Boshje piſmu ner **flifsigilhi** povſod od njega vuzhy inu pravi DB 1584, I,bIIla

ℳ gl. flisig¹

PRIM. flisig¹

PRIM. flisigiš³

AVTORSTVO: A. L. R.

flisigiš¹ posam. primrk. nepregib. [ˈfliːsigiʃ]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– primrk. s. ed. im.: flisigiš; ☹

v prislovni zvezi **na to flisigiš** izraža, da se dela, opravlja naloge najrajši, najbolj zanesljivo, z največjo mero vztrajnosti in moralne odgovornosti; najpridneje, najskrbneje, najvestneje:

Dellati ſe ima, inu ſe en vſakateri vſvojem poklizainju na tu **flifsigilhi** inu fermeilhi ſaderlhati, tu nej prepovédanu, temuzh ſapvédanu[!] TPo 1595, I,129; po tuji prevodni predlogi Arbeyten ſol man/ vnd ein jeder in ſeinem beruff auff das fleiffigſt vnnd embſigſt ſich halten LH 1566, I,LXXVIIa

ℳ gl. flisigiš²

PRIM. flisig¹

PRIM. flisigiš²

AVTORSTVO: A. L. R.

flisigiš² prid. primrk. nepregib. [ˈfliːsigiʃ]; P 3, K 1 (TPo 1595)

– flisigiš; ☹

ki dela, opravlja naloge rajši, bolj zanesljivo, z večjo mero vztrajnosti in moralne odgovornosti; pridnejši, skrbnejši, vestnejši:

Sa tiga vunainiga lebna volo ſte vy unglih, Tukaj more eden **flifsigilhi** biti, inu vezh dellati, kakor ta drugi, Ampak obedan nejma obeniga bulfhiga Karſta, inu bulfhiga Chriſtuſa, kakor ta drugi TPo 1595, I,123;

Satu Chriſtus prou pravi: De ty poſvitni otroci ſo na tu ſvoje veliku **flifsigilhi** inu modreilhi, kakor njegovi Otroci. Sakaj taku ſe ſ’najde, de ta Hudizh vſelej ſtu ſluſhbi per teh ſvojeh ima, kir Chriſtus kumaj eno ima TPo 1595, II,186

ℳ iz nem., prim. ſrvn. fleißigisch

PRIM. flisig²

PRIM. flisigiš^{1,3}

AVTORSTVO: A. L. R.

flisigiš³ prisl. primrk. [ˈfliːsigiʃ]; P 21, K 1 (TPo 1595)

– primrk.: flisigiš; – preſež.: narflisigiš; ■ ■ ☹

izraža, da kdo dela, opravlja naloge rajši, bolj zanesljivo, z večjo mero vztrajnosti in moralne odgovornosti; pridneje, skrbneje, vestneje:

ludje imajo urfah, de ony nikar le kMolitvi teko, temuzh tudi na tu ſmiſlio, de ſmo my ſnaſhimi greihi takovo ſhtraifingo ſalluſhili, inu sa tiga volo naſh leben naprej ſ’tem **flifsigilhi** pelamo inu popravimo, de ta ſhtraifinga ſupet prozh vſeta ali omezhena bode TPo 1595, II,40;

Od tiga ſemkaj je Bug ſapovédal, takou petdeſeti dan po Velikinozhi, sa ſvet derſhati, de bi takove dobrute ſpumnenu bilu, inu de bi ſe ony ſ’tem **flifsigilhi** po Voli Boshji ſe vuzhili derlhati, kadar bi ony ſliſhali inu na tu ſpomilili, ſ’kakovo riſnizo inu veliko zhaſtio je bil Bug ſvojo volo reſodil TPo 1595, II,78;

Tu od tiga ſem pride, de te Matere vhiſhi nym takove Exemple naprej neſo, inu nikar **flifsigilhi** na tu poſhteinje ne gledajo per tej mladuſti. Takovu je pak enu ſuſſebnu inu gvilhnu ſnameinje, ene velike prihodne ſhtraifinge, kadar tu poſhteinje taku per tēm ſhenſkim folku bode poſablenu TPo 1595, III,128;

Ta druga [historija], kadar ta GOSPVD glih pred ſvojem terpleinjom te Mlaiſhe ſdaj taku opomina, de bi my takovu opominajnje ſi ſ’tem vezh k’ferzi imejli vſeti, inu ſe ſ’tem **flifsigilhi** pred takovim Hudizhovim ſtrupum varovati TPo 1595, III,141;

Petrus pak se tudi britku plazhe, je njemu tefhku inu britku sa njegoviga Greiha volo, Ampak on je bil Gospudi Christufevo Befsédo **flifsigifh** poslusal inu buile samerkal TPo 1595, I,249;

Nej li rejs, kadar bi on [Judež] Boshje Befséde nikar taku is mifli ne bil puštil, toisto **flifsigifh** merkal, inu bi se byl po teifti dershál, on bi se bil tudi vtakovi nadluga snal inu vejdl trofhtati? TPo 1595, I,257;

Ali vmojem Krajlestvi se drugazhi gody, tukaj je leta ta nar vifsokeifhi Viuda inu mogozhifhi GOSPVD, kateri se nar vezh ponysha, inu s'tem nar **fliffigifh** tem ludem flushi s'fvojo Slushbo, daruvi inu gnado, katero ima TPo 1595, III,121

/ Ali nalf lubi GOSPVD Bug je opravi fkusi fvoje lube Angele, de se njemu [hudiču] ta Samujfter sproshi, inu ta Puhfha se reftreifhi ali mu odpovej: inu pufty njemu zhafsi tudi sadejti, de se my vuzhimo, de my nejfmo Gospodizhizhi, inu de nikar vse vnaflhih rokah ne ftoji, inu sa tiga volo s'tem **flifsigifh** molimo, de bi Bug timu Hudizhu njegoviga proftora ne hotel puftiti TPo 1595, III,157 *bolj zavzeto*;

Zhe sveiftefhi vy na Boshji befsedi dershite, zhe **flifsigifh** se vy na Boshjo befsedo vadite, inu po teifti shivite, s'tejm huiſhe onu ima vam yti, inu fteim vezh fouvraflhnikov na vas bote nakladali TPo 1595, II,46

ℳ gl. **flisigiš**²

PRIM. **flisig**²

PRIM. **flisigiš**²

AVTORSTVO: A. L. R.

flisigiši [primrk.] gl. **flisig**¹

flisik gl. **flisig**¹

flos¹ -a sam. m [ˈflo:s -a[?]]; P 4, K 3 (DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: **flos**; — mn. mest.: **flosih**; ⑩

SLOVARSKI SKLOP

Ratis. *Germ. ein Flotz. Slav. plau. Carnio. flos* MTh 1603, II,396

za plovbo po reki povezan les; splav:

taku hozhemo my lejs sekati na Libani, kulikur je potreba, inu ga hozhemo ***v'flosih** pèpelati po Murji v'Iapho <***v'plaveh**> DB 1584, I,235a

ℳ iz nem., prim. **das Floß**

AVTORSTVO: A. J.

flos² -a sam. m* [ˈflo:s -a[?]]; P 2, K 1 (DB 1578)

— mn. tož.: **flose**; ⑩

organ za plavanje na trupu nekaterih v vodi živečih živali; plavut:

Vše kar ***peruti** inu ***lufzhine** ima vuodah, vMoriu inu vPotokih, tu imate ieifti <***Floff** .. ***Shupe**> DB 1578, 161b

ℳ iz nem., prim. **die Flosse**

AVTORSTVO: A. J.

flus -a sam. m [ˈflu:s -a[?]]; P 22, K 3 (DB 1578, DB 1584, BH 1584)

— ed. im.: **flus**; →; — mn. rod.: **flusov**; — tož.: **fluse**; ⑩

1. večja, v strugi tekoča voda; reka:

Crajnſki. Fluß Slovenſki, Besjashki. Tezhenjé, Reka Hervazki, Dalmatinſki, Iftrianſki, Crafhki. Rika DB 1584, III,CcIVa;

Maxima pars ab equitibus in flumen acti. Nār vekfhi dejl, fo od Kojnikov **v'flufs** pójeni BH 1584, S13

2. telesni izcedek, navadno iz spolovila; tok:

Od vseh shlaht nezhiſtih **Fluffou**, na Mosheh inu Shenah, inu koku se tijfti imao ozhiſtiti .. Kadar en Mosh na fuoim meſſei en **Flus** ima, ta ie nezhiſt. Tedai ie on pak nezhiſt na tim **Fluffu**, kadar se nega meſſu od **Fluffa** gnoij, ali se sapre. Vſaka Poſtela na kateri on leſhy, inu vse na zhim fedy, bo nezhiſtu DB 1578, 98b;

Sapovej Israellkim Otrokom, de is Kampa dejo vŕe Gobove, inu vŕe, kateri imajo gnojne **fluffe** DB 1584, I,81a;

Letu je ta Poſtava, tiga, kateri ima en **Flus**, inu katerimu v'fni Séme vyde, de bo od tiga nezhiſt. Inu té, katera ima ſvojo bolesan. Inu kateri ima en **Flus**, bodi fi Mosh ali Shena, inu kadar en Mosh pèr eni nezhiſti leſhy DB 1584, I,70b

ℳ iz nem., prim. **der Fluss**

AVTORSTVO: A. J.

for¹ -a sam. m [ˈfor ˈfo:ra[?]]; P 4, K 4 (DB 1578, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: **for**; — tož.: **for**; ⑤

kulturna rastlina s širokimi podolgovatimi listi ali njeni mesnati listi; por:

My ſpumnimo na te Ribe, katere ſmo vEgypti ſabſtoin ieili, inu na Buzhe, Dyne, ***For**, Zhebul inu Zheſſen <*Luk> DB 1578, 12a;

Porrum. *Germ. Lauch. Slav. for* MTh 1603, II,296

ℳ iz lat. prek nem., prim. srvn. **phorre**

AVTORSTVO: A. J.

for² zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

— **for**; ⑥

v abecedniku *vzorčni zlog za učenje branja:*

Far fer fir for fur TA 1550, 5, podobno tudi DC 1585

AVTORSTVO: A. J.

forcug -a sam. m [ˈfo:rcug -a[?]]; P 1, K 1 (TPo 1595)

— ed. tož.: **forcug**; ⑦

boljši, višji, ugodnejši položaj:

Oben Shkoff ſe nemore ſtem drugim ſglihati, oben orden nej timu drugimu priatel, Ty Vyudi nemogo ſ'myrom vkupe biti. En vſakateri hozhe ta bulſhi biti, ta **forzug** ali naprejhod imejti, inu druge doli tlazhiti inu ſatirati TPo 1595, I,263

ℳ iz nem., prim. **der Vorzug**

AVTORSTVO: A. J.

fordranje -a sam. s [ˈfo:rdranje]; P 1, K 1 (MTh 1603)

— ed. im.: **fordranje**; ⑧

zahteva, terjatev, prošnja:

Poſtulat. *Germ. ein Erforderung/ Begerung. Slav. pegerovanje. Carniol. fordranie, pegerouanie* MTh 1603, II,302

ℳ gl. **fordrati**

AVTORSTVO: A. J.

fordrati -am glag. nedov. [ˈfo:rdrati]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

— nedol.: **fordrati**; ⑨

kot slovarski zgled *zahtevati, terjati, prositi:*

Poſtulo. *Germ. begeren/ erfordern/ haifchen. Slav. teriati. Carnio[.] fordrati, p[e]geroati[!]* MTh 1603, II,302, podobno tudi MD 1592

ℳ iz nem., prim. **fordern**

AVTORSTVO: A. J.

forel -a sam. m [fo're:l[?]]; P 1, K 1 (MTh 1603)

— ed. im.: **forel**; ⑩

večja riba s sivkastim telesom s črnimi pikami, ki navadno živi v morju in se drsti v rekah; losos:

Salmo. Germ. Salm/ Lachs. Carint. lachs[,] forel. Slav. fom MTh 1603, II,456

ℙ iz nem., prim. srvn. forhel (die Forelle)

AVTORSTVO: A. J.

form gl. furm

forma -e sam. ž [ˈfo:rma -e]; P 23, K 9 (TAr 1562, TO 1564, TPo 1566, TL 1567, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, TT 1581-82, TPo 1595)

— ed. im.: forma; →; — tož.: form | o/u (Juričič); ⑤ ⑥

1. določen videz, ki ga ima stvar v prostoru; oblika, forma:

Inu ie ena naredba fdefetimi ftrunami naloszh htim Peifnom ftriena, Ima eno **formo** inu shtalt koker ta Gershki pushtab Deltha, ima en lep vefel lubefniui glaß, koker ena Violeta, oli koker ene dobre Laute oli Gofli TPo 1566, 1b;

Vletaki mahini **formi** oli Modlu, fa volo lahkiga noshena inu Kupyla, bote tudi skorai, ie li vola Boshya, is muie dolge teshke bolefi, te Euangelifte fobilno Islago imeili TT 1577, a1b

/ onu fi bodi ta **forma** ali dela tukaj, kakor ona mogo biti, kadar ta Vera na Iesufa Christufa per tem nej, de je ta zhlovik per vseh takovih dobrih dellih inu tugentih en greifhnik, inu ta Sveti Duh njega sa eniga greifhnika bode fvaryl inu ferdamnal TPo 1595, II,52

/ Kadar ie Christus Molil, tadai fo oni fpali, Tako nam gre tudi, kadar bi imeli Moliti, tako fpimo .. Christus ie nyh od fna obudil, nato da oni tudi budeio vse videli, inu da od prikasanega rasfuetlenia, kakor od podobe ali **forme**, vezhniga Lebna pokufse JPo 1578, II,207a

2. način, kako se kaj dela, stori:

Forma koku fe ima kerfzhouati, po Shegi inu poftaui te VVirtembershke Cerque TO 1564, Xx3b;

Inu ty fteri Ozhaki, koker poufod vtih Pyfmih tih Prerokou ftoy, le po letei **formi** shegi inu letaku fo molyli, gofpud fmilisse zhes me, fa volo tuie mylofti TO 1564, 20b;

Kay nam kashe leta Euangelium? TRi rizhi. Kperuimu, to ferzhno smilouanie Christufouo, Zhes to Rasualienie ali rasdianie tiga Mefta Ierusalem. Kdrushimu, **Formu** inu Pot kako fe bude to takouo Rasualienie godilo. Ktretiemu, vrshoh, sakai ima Ierusalem rasualien biti JPo 1578, II,132a

/ vtih nashih velikih inu teshkih rizheh te nashe Vere fmo fe my, po **Formi**, shegi inu nauadi tih praud, vfelei vlekli inu Appellirali TAr 1562, 26b

ℙ iz lat., prim. forma

AVTORSTVO: M. Č.

formiran -a -o del. [forˈmi:ran -o]; P 1, K 1 (TPo 1595)

— nedol. obl. s. ed. im.: formiranu; ⑥

ki ima, dobiva določeno obliko; oblikovan, formiran:

Ti [Marija] bofh potelesnu ali vtem Telefsu nofsezha, inu eniga Synu rodila, Satu je letu Diteze en pravi zhlovik, kateru Tellu inu Dufho ima kakor en drugi zhlovik, inu vMaterinim Telefsi **formiranu**, srejen inu je sraflu, kakor enu drugu Diteze TPo 1595, III,65

ℙ k nem. formieren

AVTORSTVO: M. Č.

formular -a sam. m [formuˈla:r -a]; P 1, K 1 (KPo 1567)

— mn. tož.: formulare; ⑤

negotovo zbirka molitev in obrazcev za delitev blagoslovov ob različnih priložnostih:

PRVTI fo pak tudi edni leni nemarni farij inu Predigarij nafhi, kateri vifio nad takovimi Buqvami, da le moreio fy eno predigo v'potrebi is njih sbrati: Ne molijo, ne fudiraio ne bero, inu ne rasmifhlaio niftar po Pifmu, ravno kakor da bi ne bilu ijm potreba vezh Biblie brati. Imaio takove Poftille, kakor te **Formulare** inu Kalenderie, da fi le shnimi fvoio potrebico, piti inu iesti dobio KPo 1567, IIIb-Va

ℙ iz lat., prim. formularius

AVTORSTVO: A. J.

forštat -i sam. ž [ˈfo:rʃtat -i]; P 5, K 2 (DB 1578, DB 1584)

— ed. im.: forštat; — mn. daj.: forstatom; — tož.: forstate; — mest.: forštati; ⑤

mestno ozemlje zunaj mestnega obzidja; predmestje:

ta *suunaina Mefta okuli Meft imate tudi Leuitom dati, de vMeftih prebiuaio, inu vti h vunanih Meftih nih Shiuino, inu vfe Blagu, inu vfo shalaht[!] Suirino imao <*Forftate> DB 1578, 145a[=146a];

Satu imate ^ameriti isvunaj Méfta <^ameriti) tu je, vunanje Méftu ali **Forfhtat** ima poufod okuli Méftniga sydu taushent komulceu fhiroku ali prestranu biti: Vfaka ftran pak tiga Méfta ima dvejtaushent komulceu dolga biti, de bo vfaka ftran tiga Méfta dvakrat taku fhiroka, kakòr je **Forfhtat** prestrana, letaku, kakòr tu na kraju vidiš> DB 1584, I,99b;

Te druge pet taushent fhibe po fhirokim pak, pruti tém pet inu dvajfšetim taushent fhibam, po dolgim, imajo nefvete biti, k'Meftu, de se v'nym prebiva, inu *k'fprejdnim Meftam, inu Meftu ima v'fredi notri fti <*Forftatom> DB 1584, II,84a

ℳ iz nem., prim. die Vorstadt

AVTORSTVO: A. J.

forštmošter -tra sam. m [ˈfo:rʃtmošter -tra]; P 1, K 1 (DB 1584)

— ed. tož.: forštmoštra; ⑤

kdor nadzoruje, skrbi za določeno gozdno področje:

Lyfty na Afšapha Krajleviga **Forfhtmoštra**, de meni da lejs h'tramom teh Vrat tiga Palazha, kateri je poleg Hifhe inu pèr Méftnim syduvi, inu h'tej Hifhi, v'katero jeft imam pojti DB 1584, I,256a

ℳ iz nem., prim. der Forstmeister

AVTORSTVO: A. J.

fortuna -e sam. ž [forˈtu:na -e]; P 88, K 13 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TP_s 1566, KP_o 1567, TC 1575, TT 1577, JP_o 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, TP_o 1595)

— ed. im.: fortuna; →; — mn. im.: fortune; →; — mest.: fortun | ah/ih; ③④

1. močan veter, navadno ob neurju na morju; vihar:

Vtim XIII. Cap. .. Vndu fpeteimi kruhi inu sdueima ribama [Kristus] nasyti mnoshizho ludi. Ta **fortuna** pride zhes te logre TE 1555, A7b;

Inu na ta ifti dan na vezher, prau on [Kristus] knim, Prepelaimo se na vni drugi krai, Inu oni puſte to mnoshizo od ſebe, inu oni nega uſameio vta zholn .. Inu uſtane ena uelika **Fortuna** od ueitra, inu ty ualluui ſo noter uta zholn byli, taku de ie ſkorai poln bil TT 1557, 107;

Na moriei inu na Vodah, uelike **Fortune** inu nagle pouudne, keruau ſtudenci inu potoki bodo fuirali inu tekli TR 1558, A3a;

Sueti Duh veli hualiti Boga ſa volo kir na vſe ludy gleda, nim dobru dei, Varuie, is vſeh ſhlaht nadlug vpushzauah, nefnanih ceſtah, potih, Is Iezh, is boleſnih, na Muryu, is **fortun**, zhudnu inu goſtu pomaga TP_s 1566, 196b;

Sa zhef volio ie pak [Kristus] dopuſtil eno tako **fortuno** vſtati? On ijh ie ôtel, kakòr ſâm dial probirati inu ſa naprei vkripiti, da bi enkrat tim bulie nadluge ſnali pretèpeti KP_o 1567, LXXVIIIa;

Iogri neſo mogli vtoniti, kakor ſo kuli ſle **fortune** bile. Sakai Criſtus Goſpod tiga Moria ie pry nyh bil JP_o 1578, I,61b;

Kadar ſmo pag od fylne **fortune** bili metani, na drugi dan vergo vunkai tu blagu, inu na trety dan ſmo mi ſnashimi rokami, te barke priprauo vunkai vergli, Kadar pag vdoflih dneſh, ne tu Sonce ne te Sueiſde ſe ne ſo prikaſale, inu nekar ena maihina **fortuna** ie nad nami bila, ie bilu vſhe vupane tiga nashiga ſhiuota oduſetu TT 1581-82, I,605;

Inu on [Goſpod] je vtolaſhil **fortuno**: De ſo valuvi potihinili DB 1584, I,307b;

Lubi Priatel, nei ſi ti tiga nikuli vEvangeliju bral, kakor hitru je Chriſtus vta zholn ſtopil inu na tu Morje priſhal, de ſe je ena velika **fortuna** vſdignila TP_o 1595, I,109

/ Barka pomeni to kârſhanſtvo, Morie ta ſvét, Vetrovi inu **fortuna**, ieſkuſhniava Hudizhova, ſiga ſvéta, inu tiga Meſa KP_o 1567, LXXXIb

2. stanje, pri katerem kdo čuti hude telesne in/ali duševne bolečine, neugodje; nesreča:

Kai imamo tada ſturiti v'takih ſlih fkèrbih inu **fortunih**? KP_o 1567, LXXXIIa;

Sakai ako mi Chrifstufa od febe pahnemo inu sgubimo, tako sgubimo vfo Gnado inu sdraue, nam ie trebi le volno terpeti, na Chrifstufa tim farzhneie verouati inu tako dolgo klizati, da ga snashim klizaniem sbudimo. On potle dobro sna inu premore seno bessedo tako **fortuno** potolashiti inu vstrahouati, katero on tudi rad hozhe sturiti, ako le mi vnađlugh ne zagamo, inu na niega pomuzh klizhemo JPo 1578, I,60a;

Kaj je pak vezh v'Pfalterji, kakòr takovu govorjenje is ferza, u'vfeh takih **Fortunah**? Kej se najdeo léplhe bessede od vesselja, kakòr ty Hvaleshni inu Sahvalni Pfalmi imajo? DB 1584, I,279b

℘ iz lat. prek it., prim. **fortuna**

AVTORSTVO: M. T.

fotiv -a sam. m [ˈfo:tiv(?)]; P 1, K 1 (DB 1584)

— ed. im.: **fotiv**; ①

nezakonski otrok:

Crajnſki. Pankért Slovenſki, Besjazhki. fotiv DB 1584, III,CcVlb

℘ iz madž., prim. **fattyú**

AVTORSTVO: A. L. R.

frača (frača, preča) -e sam. ž [ˈfra:ča -e]; P 17, K 6 (TPs 1566, DJ 1575, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— ed. im.: f/p | r | a/e | ča; – tož.: fračo; – or.: fračo; – mn. daj.: fračam; – or.: fračami; ② ③

pehotno orožje za metanje kamnitih izstrelkov; prača, frača:

[David] ie eniga groſſfouitiga velikiga aydouskiga Giganta Goliafa le **sfraczho** fanem kamenom vmuril TPs 1566, 2a;

Vsia je nym pèrpravil sa vfo vojsko, szhite, Shpejſe, Shelesne klobuke, Panzarje, Loke, inu kamenje **k'frazham** DB 1584, I,245b;

ampak tvoih sovrashnikou duſha bo vèrshena, kakòr de bi jo **s'frazho** luzhil DB 1584, I,146b;

Crajnſki. Frazha Slovenſki, Besjazhki. prezha DB 1584, III,CcIVa;

Funda. Germ. ein Schling/ oder schleuder. Slavon. **frazha, prezha** MTh 1603, I,577

/ Sakaj taku pravi GOSPVD: Pole, jeft hozhem te, kateri v'leti Desheli prebivajo leta krat **s'frazho** resluzhati, inu je v'tako britkoſt pèrpraviti, de bodo pozhutili DB 1584, II,32b

PREN. Ony ſo pak notèr priſhli, inu ſo Moaba pobyli, Méſta ſo reſvalili, inu vſakateri je ſvoj kamen na vſe dobre nyve vèrgal, inu ſo je napolnili, inu ſo ſamaſhili vſe vodene ſtudenze, inu poſſekali vſa dobra driveſſa, dokler ſo kamini le na Zegalnatih Sydeh oſtali inu ony ſo je **s'frazhami** obdali, inu nje pobyli DB 1584, I,204a

AVTORSTVO: M. Č.

fračni -a -o prid. [ˈfra:čni -o]; P 1, K 1 (DB 1584)

— s. ed. or.: **fračnim**; ④

ki se nanaša na fračo ↗; fračni, pračni:

GOSPOD Zebaot bo nje branil, de bodo ſhèrli, inu pod febe pèrpraulali **s'Frazhnim** kamenjem DB 1584, II,128b

AVTORSTVO: M. Č.

fradig gl. frajdig

fradigkost gl. frajdigost

fradikost gl. frajdigost

fraj¹ -a tudi neskl. posam. [ˈfraj ˈfra:ja(?)]; P 9, K 4 (TL 1567, TC 1575, TT 1577, TT 1581-82)

— m. ed. im.: fra | y/i; – rod.: fraya; – mn. im.: fray; ⑤ ⑥

kdor ni last koga; svobodni:

nei Gerka, Iuda, Obrefe, Neobrefe, Neuuzheniga, Scyta, Hlapza, **Fraya**, temuzh vfe, inu vfeh ie Criftus TL 1567, 39b;

imate veideiti, de vfaki, kar fturi dobriga, bo pryel fui lon od tiga Gospudi, bodi hlapez oli **frai**, Sakai vi slushite Criftufu, Per Bugi nei reslotka tih ludi TC 1575, 381;

Inu ty kralli na femli, inu ty Vyudi inu ty Bogati, inu ty Capitani, inu ty Oblastniki, inu vfi hlapci, inu vfi **Fray**, fo fe skrili vtu shpelouie inu vmei skalouie tih gurr TT 1577, 304;

[Angel] ie dial kufem ptyzom, kir fo leteile po fredy tih nebes, Pridite inu fe sberite hti vezhery tiga velikiga Boga, De bote ieili tu messu tih Kraleu, inu tu messu tih Altmanou, inu tu messu tih mozhnih, inu tu messu tih Kun, inu tih, kir na nih fidee, inu tu messu vfeh kir fo **Fray**, inu hlapceu, tih maihinih inu velikih TT 1581-82, II,406[=430]

ℳ gl. **fraj**²

PRIM. **fraj**²

AVTORSTVO: A. J.

fraj² (**fraj**, **frej**^o) prid. ['fraj[?]]; P 159, K 23 (TC 1550, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, KB 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, MD 1592, TPo 1595, TfC 1595)

– fr | a/e | y/i/j/ij; Ⓜ Ⓟ

SLOVARSKI SKLOP

*Crajnſki. **Fraj** Slovenſki, Besjazhki. flabodan* DB 1584, III,CcIVa;

*Crajnſki. Proft Corofhki. ledig, **fraj*** DB 1584, III,DdIb;

*Deutfch. Frey. Latinè. liber. Windifch. **fraj**, flaboden. Italicè. libero, franco* MD 1592, E1b;

*Deutfch. Ledig. Latinè. liber. Windifch. ledig, odvéſan, prost. Carn: **fraj**. Italicè. franco, non ſoggetto* MD 1592, I1b;

*Deutfch. Vnverbunden. Latinè. liber. Windifch. **fraj**, flabodèn. Italicè. libero, franco, non ſoggetto* MD 1592, T1a

1. ki ni last koga; svoboden:

En vſaketeri vtim poklyzanu, vkaterim ie poklyzan, oftani. Si li poklyzan en hlapez, taku fe ti ne kumrai, aku pag moresh **Frey** biti, tu ti raishi gori vfemi TL 1561, 37b

/ kadar fem bil **fray** od ufakiga, fem fe ufakimu kanimu hlapzu fturil, de bi nih doſti dobil TL 1561, 40b

/ ta fmert nei mogla nega [Kristusa] obdershati, ne konzhati, temuzh ga ie moralla ſpet **fray** inu proſtiga od febe dati TO 1564, 165a

PREN. Mi fmo Abraamouu feime, inu ne fmo nikomer nigdar slushili, koku ti prauish, ui bote **fray** fturieni? Ieſus nim odgouori, Riſnizhnu, riſnizhnu, Ieſt uom poueim, de ufaki, kateri ta greh fturi, ta ie en hlapez tiga greha, Ta hlapez pag ne oftane uekoma uti hiſhi, ampag ta Syn oftane uekoma. Aku uas tedai ta Syn **Fray** fturi, taku ſte ui prou **Fray** TT 1557, 284;

STuite tedai vi vti Frayngi, vkateri ie nas Criftus ſam **fray** fturil, inu ne puſtite fe ſpet vta hlapzhouski Iarm vkleniti TT 1581-82, II,160

1.1 ki ni podrejen neomejeni, samovoljni oblasti ali kaki tuji državi; svoboden:

Vtim iſtim zhaſu ie tudi doſti falſh Prerokou inu falſh Criftufeu gori vſtaielu, Tyſo[!] te Iude pregouariali, de ſo poſlani od Buga te Iude **frai** inu proſte fturiti od tih Aydou, inu od te Rymske oblatti odreſhiti TR 1558, S1a;

HValite GOSPVDA, de je Iſrael ſpet *flabodèn poſtal <***fraj**> DB 1584, I,135a;

ony [Judje] bi imejli en **fray** laſtan folk biti, inu obenimu ptujimu ali Ajdouſkimu Goſpudu flushiti TPo 1595, II,283

/ [Sv. Pavel] ie imel to Rymsko Purgarſzhino inu Frayngo, de ga niſzhe pod to Rymsko oblattiſto nei ſmel pres Ceſſarieue uole byti ne vmoriti <S. Paul ie bil **Fray**/ poſhten vuzhen M[o]ſh/ Ampag en ſyln Souurashnik tiga Euangelia> TT 1560, c1a;

Najſi je Criftus flaboden inu **fraj** bil, taku je on vſaj Zhinſh dal ſa ſvojga bliſhniga volo: Taku je vfaki Kârſzhenik ſa ſvojjo ſtran cillu flaboden, inu fe vſaj podá ſvojmu bliſhnimu k'flushbi DB 1584, III,11b

/ kateri hozhe en Karſzhenik biti, ta fe ſa tiga volo nikar is te poſvitne pokorſzhine ne odvlezhji, inu de bi hotel **fray** ali ſloboden biti, ali bi hotel ſvoje poklizainje preminiti, inu nekaj noviga naprej vſeti, kakor ſo ty Menihi fturili. Ty ſo meinili, kadar bi ony v'poſvitnim Stanu inu flushbi oftali, ony bi ne mogli iſvelizhani biti TPo 1595, II,286

2. ki lahko sam izbira, se odloča po lastni volji; svoboden:

tu ye ta uola bofhya/ de Vy dobru deluyezh fagatite ta vufta tih nefaftopnih inu norfkkih ludi/ koker ty kir fo **frai** (oli profti) Inu nekar ne imate byti taku **frai** oli fami fuy/ de bi hoteli hudu giati/ temuzh koker ty hlapci bofhy/ Vfem zhaft ikalfhite TC 1550, 130(73b);

De bi ta perui zhlouik ne bil greshil, taku bi vfi **frai**, fami fuy, pres vfe slushbe, teshkiga della inu pres vfe reue inu Smerti bili TC 1575, 382;

oni gouore offertne beffede, kir nishter ne velaio, inu vabio skufi nezhistoft hti meffeni hozhliuofti te, kir fo bili rifnizhnu beshali od tih, kir vtim fepelanu prebiuaio, nim oblubuio, de bodo **Fray**, inu oni fami fo eni hlapci tiga pogublena TT 1577, 167

/ Gospud Bug, ie en fam dini Boshy stan, de ie vfigamogozh, Moder, Rifnizhin, dober, Prauizhin, Zhift, Suita, Miloftiu, vsem dobru fturi, **fray** nikomer poduershen TO 1564, 4a[=5a];

Bug .. ie guishnu vfigamogozh, vezhni, en fam Stan, poln Modrufti, Dobrute, Prauice, Milofti, Rifnice, De ie zhift Suita, **Fray**, fuie laftne Oblafti inu vole TO 1564, 46a

2.1 v zvezi **fray** volja sposobnost koga, da lahko sam izbira, odloča o svojih prepričanjih, dejanjih in pri tem ni omejen, oviran; svobodna volja:

Gospud Bug, ie tiga zhloueka .. taku peruizh ftuaril, de ie vti fui laftni **fray** uoli bil, inu de ie on mogel po fuim laftnim fuetu inu naprei vfteti diati oli fturiti kar ie on fam hotel TT 1557, m1b;

Mi fposnamo, de ie vufeh ludeh ena laftna, **Fray**, slobodna Vola, Sakai oni Ia imaio vfi, en Naturski porodni Refum inu eno faftopnoft, Nekar de bi mi mogli kai per Bugi oprauti, koker de bi mogli Boga is ferza lubiti, fe ga bati, Temuzh le vtih vunanih dellih tiga shiuota, Imaio fuio laftno **Fray** volo, Tu hudu oli tu dobru febi Ifuoliti TAr 1562, 43b;

taku en Zhlovik, ifhe predan ie od fvetiga Duha prerorien, slãftno fvoio mozhio alli **frai** volio, fe sna inu premore kMilofti Boshij perpraviti KB 1566, F6a;

On [farizej] bi ficer djal, ti fi je dal, ali on tiga nefturny, fe nikar drugazhi ne iskafe, kakor de bi on od fam febe bogat bil, inu bi fhe mogel Bogu dati, ne sahvali Boga, temuzh fam febe, fvojo pamet, fvojo **fray** volo inu muzh, de je tulikain mogel fturiti TPo 1595, II,201

/ Tu nashe diane nishter nei, po niem ye vfe fugblenu[!] :/ **Fray** volla ye fubper Bogu, ye io nam vmurl[!] kdobrymu *P 1563, 41-42;

Adam inu Eua, fta skufi tu fapelane inu pregouorene tiga Hudyzha, inu skufi nyu **fray** laftno volo, tei Boshy Sapuuidi ne pokoina[!] ratala, Inu fta taku vto Vnemiloft Boshio, vta Greh, vto Smert pala TO 1564, 8b;

ta Greh ima truy fazhetik, od Hudyzha, od zhloueiske laftne **fray** fuie vole, od shege tiga Suita TL 1567, 10a;

Tu fe pravi ena prava Vera, katera nikar kakor ta **fray** vola, le na tu, kar ie vprizho, gleda, jnu sa tiga volo fe preftafhi inu zaga, temuzh gleda na tu prihodnu, inu na tu kar je timu supar TPo 1595, I,112;

my, kakor fmo od Ozheta inu Matere na ta Svejrt rojeni, s'pametjo, s'**fray** ali laftno volo, s'to poftavo, inu so vfemi dobrimi delli inu navadami, katere obuje ta pamet inu ta vola more naprej vseti, moremo ferdamnani biti .. kadar fe od Boshjiga Krajleftva pravi, koku fe ima h'timu iftimu priti, tukaj ne pomaga ni pamet, vola, Poftava, ni vfa dobra dela, samuzh tu je ftury, de ludje is nou bodo rojeni, Sicer ony nemogo tu Krajleftvu Boshje viditi, temuzh morajo s'to pametjo, s'**fray** volo, spoftavo inu sdefsetemi Sapuvidami ferdamnani biti inu oftati, satu inu supar tu nifhter ne pomaga TPo 1595, II,108-109

/ Stuarfik tih Nebes inu te Semle, tih Angelou, ludy inu useh ftuarih, kir fi Moder, Dober, Prauizhin, Rifnizhin, Zhift, Miloftiu inu fuie laftne **Fray** dobre uole TO 1564, 48b

/ ta vezhni Bug Ozha, vezhni Bug Syn, vezhni Bug S. Duh, ie tu Nebu, to Semlo, te Angele, te ludi inu vfe ftuare videzhe inu neuidezhe, is fuie **fray**, laftne dobre vole, pres vfiga permorane, is nishter fturil TO 1564, 7b *prostovoljno*;

S. Lucas lipu melda vtem, ker pravi: On [Jezus] je nym [Jožefu in Mariji] bil podloshen, kakor de bi on hotel rezhi: On je tu fturil is **fray** vole, nikar is potrebe TPo 1595, I,93

3. ki ravna, presoja po svojih spoznanjih, potrebah in ne v skladu s splošnimi pravili, zlasti moralnimi; svoboden:

Aku tuoia hzhi nei framoshliua, taku io terdnu dershi, de nedeila pofuoij voli, kadar ie taku **frai** DJ 1575, 109;

my vidimo letukaj, vkakovi pohleufzhini inu vbulfhtvi nafh GOSPVD Iesus lefhy, sa nafho volo, inu my bi hoteli Gofpodizhizhi, inu **fray** biti, inu nifhter terpejti TPo 1595, I,32

3.1 ki odraža tako ravnanje:

V'nesakonkim šadanijm Farfkim framotnim Kurberškim **fray** lebnu, ie sgul Hudizhovo dianie, porozhenie inu poštavlenie, šamovolia, Poštave Boshie prelomlenie KPo 1567, LXVIIIb, podobno tudi JPo 1578; S. Peter štém [opisom falš učenikov] te falš Duhoune, kir šo danafšni dan v'Papeštvu, poméni, kateri šo vus Svejt shnyh lakomnoštjo pošérli, inu pelajo prevsetnu en **fray** mešen deshelfki leben DB 1584, III,122a;

ty mladi ludje inu ta gmain folk, nizh satu ne rodio, inu pred Sakonkim Stanum, kakor pred enim telhkim inu neterpehliuim lebnom beifhe, prejd inu prejd ta **fray** inu kurben leben vezh lubio isvunaj sakona, kakor ta pošten, zhišt inu hualeshin leben vtem Sakonu TPo 1595, III,179

4. ki ni omejen s posebnimi predpisi, ovirami; svoboden, prost:

TY Closhtri šo nakadai per Suetiga Auguština zhašu, Shule bili, Vkaterih šo še ty mladi ludi vuzhili to Vero Keršzansko[!] .. Inu taki mladi ludi šo vtih Closhtrih **Fraij** inu slobodni bili, šo mogli notar, vunkai poiti, koker šdai Shularij hodio, po nih dobri voli TAr 1562, 80b;

Potehmal Gospud Bug ie tu nom refodel inu špryzhal, De te prauizhne Poštaue šo ta nega Modrošt, Inu te Praude inu shtraifinge šo nega della inu oprauilla. Inu de ie tu nega vola, de ty ludi bodo taku regirani inu de leta Ordninga bo vti faštopni inu pametni štuari, De bo ta Oblašt inu ta Pokoršzhima[!], de ne bomo vli glih, **fray**. Inu de vkupe pres Ordninge koker ty Volkuui ne teikamo TO 1564, 62a

/ Da bi tudi Papesh vřakimu fvoio vešt **frai** puštil, inu nekar štakovo fvoio inu šiga šveta šillo smezhom inu ognom fvoie statute, inu vero branil, inu vludi šillil KB 1566, H4b

/ kadar ie Criftus htim Iogrom gouuril, Katerimu vi te Grehe odpuštyte, tim šo odpušženi, inu katerim vi šadershite, tim šo šadershani. Stakimi beššedami tim Iogrom, inu tim, kir šo ša nimi, inu na Meištu tei Cerqui, slushio inu Prydiguio, nei polne **fray** inu slobodne Oblašti dal, de bi oni is Grehou prauizo, inu is prauice grehe delali TO 1564, 108b

/ šdai vři dobri Keršzheniki po vřeh Deshelah, shele inu prořsio, ša eden praui, **Fray**, slobodni, ozhiti Concilium, Vtim, de bi še ta Kreg ša volo te Vere, is prauiga faštopa tiga S. Pyřma, reslozhil, šprauil inu šmyril TAr 1562, 60b *koncil, na katerem bi lahko vse strani predstavile svoje poglede;*

Taku je tu tudi od nalfiga Dejla ali Partye na veliku Raihstagih, inu šicer vřifnizi pegerovanu, De bi še mogel en **fray** Karřzhanški Concilium imejti, inu timu dvojeinju, kateru je pred ozhyma, šřvetim Přmom pruti priti inu gori vsdigniti TPo 1595, I,243

/ In šumma ta cejli ali vus Svejt je sa to edino beřsedo řhal, katera letukaj štoji: jeřt imam dobru dopadenje. To je en vřakateri yřkal, inu bi njo rad bil vejdil. Nu ta GOSPVD hozhe njo nikar řkriveno, temuzh **fray** inu ozhito imejti, inu nam letukaj povej, na zhim še njemu enu dopadenje sgody, šlařti, na tej milořti TPo 1595, III,150

4.1 ki ni zapovedan ali prepovedan z zakoni, predpisi:

kar nei Sapouedanu oli Prepouedanu od Buga/ koker ieřti rybe oli meřřu vpetig/ golo oli lařřato glauo/ zhern oli bell guant/ nořiti. Sakonik oli Vdouiz oli hlapzhizh biti. Tu ie vřakimu **fray** inu per nega voli řtoy/ Oli vřai ima gledati na tiga shibkiga/ De on ga šhnega frayngo vti Veri ne řmoti TL 1561, 40a;

Sakai ta Boshya beřředa inu ta Euangelium prepoueda tim Šhcořřom inu vřem ludem te Ceremonie inu slushbe gori nareiatu vti Cerqui vti viři inu maningi, koker de bi potrebne Boshye slushbe bile .. Take Zhloueske poštaue, aku ne šo tei Boshij beřředi řubper, še imaio ša řredne **Fray** rizhi vtim Kerřzhanřtui derřhate, Inu de še mogo pres Greha řturiti, puřtiti, preřtauiti, preminiti oli cilu doli diati TAr 1562, 40b;

MEeni[!] je vře *řlabodnu, ali nej vře pridnu: Meni je vře řlabodnu, ali jeřt še nezhem pod obene rizhy oblařt podati .. Tellu pak neřliřhi kurbarij, temuzh GOSPVDV <*řraj> DB 1584, III,91b

5. navadno z dopolnilom řesa, od koga/řesa ki ga to, kar izrařa dopolnilo, ne prizadeva, ne omejuje; prost:

Criftus ie nas od tih Ceremoniřkih, vunanih slushbi, pořtau inu Sapuuid, koker od tih Prasnikou, od tih prepouedananih špyřh, od offrou, od tiga obřeřouane, reřil, **fray** inu prořte řturil TR 1558, T¹3b;

Kateri ima to prauo Vero Vieřula/ Ta ifti ie od řamiga Boga rezhen inu obřoien/ **fray** pruřt/ ledig od vřeh Grehou/ od vře Pořtaune inu Hudizheue Tořhbe/ Inu ie řturien/ brumen/ nedolřhan inu Suet TT 1560, e4a;

Vře kreature tořheio, Pořili slushit moreio, Opet bi rade bile vřay, Niki en krat vře slushbe **fray** *P 1563, 171;

Kerřzheniki šo **Fray** inu prořti od te kletue inu řerdamnanna te Pořtaue, od Iudouskih Ceremonieu inu de te Zhloueske Pořtaue nih Viřty ne ueřheio TO 1564, 54a;

TA Vřigamogozhi inu Milořtiui Bug, vom odpuřti vře vařhe Grehe. inu Ieřt po velenu inu porozhenu

nashiga Gofpudi Iefufa Criftufa, inu na meiftu te prauē Kerfzhanke[!] Cerque, vas rezhem profte, **fray** inu slobodne od vseh uashih Grehou, vtim Imeni Boga Ozheta, tiga Synu inu tiga S. Duha Amen TO 1564, 111a;

Verni so **Fray** od vseh šapuuid, poštau inu Hudizha, Oli Vini so Boshym inu prauim zhloueskim poštauom pokorni TT 1581-82, II,323[=327];

TY Višhi pak imajo s'folkom govoriti, inu rezhi: Aku je gdu, kir je eno novo Hišho fzimpral, inu nej šhe teište shegnal, ta pojdi, inu oftani v'fvoji Hišhi, de na vojłki nevmèrje, inu en drugi nje neshegna <Kateri so bily od vojłkovanja **fray**> DB 1584, I,110b;

ty Iudje .. šo meinili, kadar je Bug per nyh bil svojo pravizo šgubil, taku bi ony vřaj hoteli svojo pravizo pred temi ludmy ohraniti. Raunu kakor kadar bi ty hudi kmetizhi hoteli od svoje Gošpořzhine brambo imejti, inu bi vřaj zhinłha ali praude **fray** ali prořti hoteli biti, inu Gošpořzhine niłhter dati TPo 1595, II,285;

my řkusi Chriřtufa od prekletve te Pořtave imamo **fray** inu prořti biti, kateri je sa nařho volo to prekletvo te Pořtave nořsil, inu še tej Pořtavi podvergal TPo 1595, I,66;

vtem Sakonřkim lebnu je mnogotera řkerb, kumer, řarikofř inu oblagainje ali teřhkuřt, katere eden isvunaj tiga Sakona more **fray** biti, de vřakateri nikar vezh, kakor svoje lařtnu tellu more ofřkerbejti .. aku ti lih vřakon ne řtopiřh, taku ti vřaj nikar satu cilu **fray** ne oftaneřh, ti bodeřh vener vře vagal inu terpil, kadar še tebi řdaj ena řhkoda na teleřsu inu lebnu, řdaj na zhařti ali blagei řgody TPo 1595, III,184-185;

Ah GOSPVD Bug, kaj jeřt vřaj morem řturiti, de jeřt od tiga jamra ali reve **fray** ali pruřt bodem? TPo 1595, II,132;

my imamo tiga greiřha, te řmerti, inu tiga Pakla **frai** ali pruřti, inu vekoma neřgubleni biti TPo 1595, II,93

/ Varuj še Ierusalem, ti meinıřh kadar je ta řhtraıřinga řkrivena, taku bode cilu vuni oftala, Ali ti delezh řaliřh, řakaj ta řhtraıřinga nej satu řkrivena, de bi ti **fray** imelu biti, temuzh de ti le s'tem gvıřhnıřhe jo moreřh preřtati, kadar tiga zhařsa tvořga obyřkainja ne hořh řposnati TPo 1595, II,192

/ Kadar pag oni prido vta Capernaum, prido řpetru ty, kir řhiuotno řhtiuro noter iemlo, inu prauio, Aku vash Moıřter plazhuie řhiuotno řhtiuro? On prauı. Ia. Inu kadar on domou pride, pride nemu řefus naprei, inu prauı, řimon, kai še tebi řdy? Od koga iemlo ty Krali na řemli ta zol oli ta zhinřh? Od řuiř otruk, oli od řtuiř? řeter prauı knemu, od řtuiř. řefus pag prauı knemu, řbtu ty otroci šo **Fray** TT 1557, 51;

To pravizo vřhe, katero nařh lubi GOSPVD Chriřtus h'Pořtavi ima, sa svoje řerřone volo, to řheinka on meni inu tebi, inu odvřame tej Pořtavi nje pravizo, katero ona řupar nař, kakor vboge greiřhnike ima, řezhe nař od teiřte prořte inu ledig, Ali vřaj nikar taku, de bi my imejli řturiti, inu řhivejti, kakor bi my hoteli, řemuzh taku, de, kadar my neıřmo řturili, kar řmo imejli, nam takovu ima odpuřzhenu, inu nikar řerraitanu, ni na nařhim isvelizhainju řhkodlivu biti <Koku je Chriřtus nař od Pořtave **fray** řturil> TPo 1595, I,68

6. ki zaradi delovanja koga ni (več) deležen česa slabega, řkodłivega; řvoboden, osvobojen:

Ta Duh tiga Gofpudi ie nad meno, Sa tiga uolo ie on mene řhalbal, inu pořlal ofřnanouati ta Euangelium tim bořim, de ořdrauim te kir šo eniga řtelzheniga řerza, de priřdiguim tim řednikom, de bodo iřpuřzheni, inu tim řlepzom de pregleđaio, inu de te řatrene iřpuřtim **frai** inu ledig TT 1557, 170;

Oli řmreiti nam vřay neday, řemuzh de bomo řmıru **fray** *P 1563, 169;

aku lih tu meřsu bode tlařhenu inu še njemu teřhku řgody, de bi vřaj tu řerze **fray** neobłořhenu, inu preř teřhkuřti bilu TPo 1595, III,72

/ Aku vi bote oftali na mui beřředi, taku vi bote prauı mui řlaıřhi, inu bote řařtopili to řıřnizo, inu ta řıřniza vař bode **frai** řturila TT 1581-82, I,402-403 *ořvobodila*

/ Ozhy moje vkup gređo řdaj, řebu še je odperlu :/: Moja duřha gre noter **řraj**, řellu bo tukaj vmerlu řřC 1595, CCCCXXXV;

O Bug .. řaj jeřt vupam h'tebi, řturi mořo duřhizo **řraj**, taku bom řkusi vekomaj řřC 1595, CCCCLIII-CCCCLV

6.1 ki je v řodnem prořesu řpoznā za nedolžnega in ni več omejen v řvobodi gibanja; řvoboden, proř:

Vtiř řeshelskih řraudah še tudi taku řouori, Ta řatosheni, ie od řiřtarie inu od Vřeh kir šo per řraudi řideli, řrauiřhin řturien, Tu ie, řiřtar inu vřla řrauda ie řpořnala, de ie po řriuim obtořhen, Sa tu ie ta řatosheni, ledig, **řray**, pruřt, nedolřhen naiden, řezhen inu obłoiē TT 1560, e4a

7. ki ni prořtorsko omejen:

satu morem jeřt ta plařzh zheř te pokriti, kateri še gnada inu odpuřzhainje teh greiřhou imenuje, ta

more vnašh leben perverfhen, inu osgoraj zhes nas pogernen biti, de my pod nym, kakor pod tem **fray** shirokim Nebum hodimo TPo 1595, II,186;

sdaj pošlufhaj dajle, koku tem Ajdom gre, ty šo leshali tam vuni na tej ceifti, neifo imejli obene Poštave ni Boshje bešéde, kakor ty Iudje, ony neifo bili okuli obfydani, temuzh šo odperti štali, kakor en **fray** Terg, de je ta Hudizh tja škusi inu supet sem škusi mogel dirjati, kakor se je njemu lufhtalu TPo 1595, II,265;

Satu se pravi naša rejzh en **fray** odpert plaz, na tej ceifti, na puili, ker ta Hudizh tja zhes tezhe, inu fvoj proftor ima, kakor on hozhe TPo 1595, II,131

TERMINOLOGIJA

— — negotovo **fraj** *kunšt opravljanje storitev in predelovanje, proizvodjanje česa v manjših količinah; rokodelstvo, obrt*:

Ti hozhesh gnado dati, de vfi Hishni Ozheti inu Matere, inu Shulmoishtri, fuoie Otroke, Drushino, inu vse mlade sfliffom gori rede, vsdrauim vuku inu šposnainu tuoie vole, inu vдобриh **fray** kunshtih inu tugentih, htuoij zhafiti inu knih Dushe Isuelyzhainu TkM 1579, 38a;

— — **fraj** mesto **i.** v Stari zavezi *kraj, kamor so se lahko umaknili ljudje, ki so po nesreči ubili človeka, da so bili varni pred krvnim maščevanjem; zavetno mesto*:

Od **Fraj** Mešt, izžhi osdolaj: od Slabodnih Mešt DB 1584, I,)(Vb);

Taku je Mojšes is Boshje sapuvidi .. ferordnal, de se imajo nekatera **fray** meifta imenovati, kamer bi se ty podali, kateri bi bili enu rasboinstvu, ali mord šturili, nikar preušetnu, is laštniga mafzhovanja ali ferda, temuzh ungar is permorovanja. Takovu flufhajo tudi inu dopufte te Deshellke praude, inu dopufte to potrebno brambo TPo 1595, I,237;

ii. mesto, ki je pod neposredno oblastjo vrhovnega vladarja določenega območja; svobodno mesto:

v antiki Natu kadar smo se odpelali od Troade, smo po raunim teku prishli uto Samotracio .. inu od unot utu Filippos, kateru ie tu nerpoglautishe Meiftu uti Macedoniski desheli, inu enu **Fray** Meiftu TT 1557, 385 rimska kolonija

ℳ iz nem., prim. frei

PRIM. **fraj**^{1,3}

AVTORSTVO: A. J.

fraj³ prisl. [ˈfraj?]; P 46, K 10 (TT 1557, TL 1561, TO 1564, KPo 1567, TC 1575, TT 1581-82, DB 1584, TtPre 1588, TPo 1595, MTh 1603)

– **fraj**; ℳ ℳ

SLOVARSKI SKLOP

Liberè. Germ. frey. Sclavo. odvefan. Carnio. **frai**, ledig MTh 1603, I,798

1. izraža, da kaj ni omejeno s posebnimi predpisi, ovirami; svobodno, prosto:

Obtu kadar mi od tih Aydouskih Bogou in Malikouskih slushbi, nishter ne dershimo, Mi moremo slobodnu, **fray**, shiher, inu pres ufiga Greha od tih Malikouskih Offrou, inu šteimi Aydi gdi hote ieifti TL 1561, 38b-39a;

ta Syn Boshy inu ty nega Iogri, nei šo obeniga odlozheniga zhaffa, ne dne htimu Kerfzhouanu poštauili, Temuzh šo tu tei Cerqui, **fray** inu po nee voli dopustili TO 1564, 87a;

Obtu ty Starishi cilu kriuu, norsku inu šubper Boga deio, kir nih Szhere oli Synuue vmladošti vte Cloštre oli htimu papeshkimu farštuu dado, de se morao timu Sakonu odpouedati .. Tu oni šture Boshymu inu S. Paula Nauuku šubper, kir všem ludem Sakon **fray** dopufte TC 1575, 396;

Ker ficer Veift našhe Papefhnike preprizha, de onu nej krivu, ta Sacrament vobejuh šhtaltih vseti, sakoinik biti, šhipišho inu drugu **fray** ali slabodnu nuzati, Sakaj ony ja ne mogo ni Boshje bešéde, ni tiga gori poštaulenja Christuleviga, ni to navado inu nuzainje te perve Cerkve tayti TPo 1595, III,50

/ Nemore taku nihzhe s'teimi štrupovitimi Kazhami, temi Hynauci inv šamohvalzi vun priti. Aku edan **fray** shive, inu se priasnivu kludem dershy, taku nej dobru, aku en drugi en ofter inu terd leben pela, taku onu pak tudi nej dobru TPo 1595, I,19

1.1 izraža, da kdo dela kaj po svobodni volji, ne zaradi prisile, obveznosti; prostovoljno:

ony [papežniki] tudi néfo na obení rézhi šparali, temuzh šo **frai** slobodnu, pres vfiga permorania, fuoie denarie inu Blagu htimu pēnashali, de ie taka kriua Boshia slushba zhlouézhkih poštau, s'Boshio bešfedo šmeshana, po všéh kotih gori poštaulena TtPre 1588, 12

2. izraža, da je za kaj potrebno malo ali nič truda, napora; zlahka:

Mammili tada blago inu lebanie eniga kàrfchenika na Veri alli Kàrfhanftvij? Rifnica ie, da ga mammi inu blasni na Veri inu kàrfhanfkim lebnu: inu mnogiteriga tako smammi da **frai** od Boga pade inu na blago fvoie ûpanie postavi KPo 1567, XCVIIIb;

my **fray** moremo fàstopiti, de Menihi inu Farij, Kloshtri, inu kar timu glih more imenovanu biti, vfe kHudizhu, inu v'Pakal fllishi TPo 1595, I,26

2.1 izraža, da kdo ne presoja, ocenjuje ustreznosti svojih dejanj ali njihovih posledic; nepremišljeno:

brumni inu Bogabojezhi .. tu opominanje ftemi zaihni gorivsamejo, kateru ty neverni **fray** fhihru ferahtajo, satu, de fe ony fde, takovih Zaihnu fe je poprej veliku fgudilu, inu je vener ta fodni dan vuni oftal TPo 1595, I,9;

Ampak takovu vfe fpy per nyh, ony je imajo, inu ne vejdo kaj ony imajo, Sakaj ony fe ga netrofhatajo, kakor fe ty Karfzheniki takoviga Shaza imajo trofhata, temuzh gredo **fray** fhier femkaj, nikar enkrat ne fmiflio, kaj je ta Karft, Evangelium, Ozha nafh, inu Vera, Satu ony tudi ne vejdo, kaj ony od tiga pojo ali pravio TPo 1595, I,42

/ Sakai Iudaf ie poprei en Apostol bil od Chriftufa isvolien, inu ta fveti Evangelion predigoval, ie pàr vezherij s'red Chriftufom inu drugimi Iogri fedil, inu fe bil obfhal, alli ta fveti Sakrament od famiga Iesufa Chriftufa preiel: Niftar mànie, taku ga ta lakomni Hudizh obfede inu prevsame, da **fray** sa eno malo rézh, sa tridefet denariov fvoiga Moiftra, Gofpoda inu Isvelizharia proda inu ferrata KPo 1567, CXLVIIIa

3. izraža, da kdo pred drugimi resnično predstavlja svoja mnenja, prepričanja kljub morebitnim negativnim posledicam; odkrito:

Vto Efeso pag pride potle en Iud, fteim imenom Apollo, royen uti Alexandry, en mosh kir ie umil [= znal] dobru gouoriti, mogozh utim pifmu. Ta ifti ie bil nakuliku poduishan na tim potu tiga Gofpudi, inu ie fgorezhim duhum gouuril, inu ie sfiffom uuzhil te rizhi tiga Gofpudi inu ie famuzh ueidil od Ioannesfouiga kerfta. Leta fàzhne **frai** uti Shuli gouoriti TT 1557, 394;

Si li ti Criftus. taku nom prece, inu **frai** pouei TT 1557, bb2b;

Paulus pak inu Barnabas fta **fray** ozhitu djala: Vam fe je morala nar poprej Boshja befseada praviti DB 1594, III,69a;

Taku tiga fvetiga Stephana zaihni inu della tu fvfilhaio, de on fvojo Vero nej fkrival ni fadershal, temuzh **fray** inu ozhitu fposnal TPo 1595, III,28;

Ta perva flifhi teim Pridigarjem, de, kateri je vtem Pridigarftvi, nejma fvojga lebna sa dragiga dershati, temuzh ima fvojej flushbi nah priti ali sadofti fturiti, inu **fray** pres ftraha vfe fvaryti, kar je pohuifhanfkiga, na tem fe Bogu enu dobru dopadeinje fgody TPo 1595, III,96;

Taku ty Fariseerji nejfo fturili, ony ta ferd vferzi, nepriasniu obras, ja tudi te hude befseade, neifo sa oben greih dersnali, fo je sa tiga volo **fray** inu pres ftraha is ferza puftili puit TPo 1595, II,163;

ta Vfih Capitan **fray** Ozhitu fposna, inu pravi: Sa rifnizo leta je en brumen zhlovik bil TPo 1595, I,266; taku nym Chriftus nifhter ne samolzhy, inu **fray** vun isrezhe: Ieft imam dobru dopadeinje na milofiti, inu nikar na offru TPo 1595, III,152;

ftury le letu, de fe ti te befseade Boshje s'rifnizo anvsamefh, inu njo **fray** ali ozhytu fposnafh, tedaj bode ta Hudizh inu Svejt urfaha sadofti imel, tebi vezh naloshiti, kakor bi ti kej rad hotel nefiti TPo 1595, III,60;

Simeon fe nifhter ne pufty motyti, **fray** inu ozhitu govori inu pravi: Letiga diteta famiga my moramo vfhyuati, aku my drugazhi hozhmo isvelizhani biti, nikar le my Iudje, temuzh tudi ty Ajdje, inu vus Svejt TPo 1595, I,139

/ Spetnasaj fe pufty viditi, de je tu ena fhleht inu maiehina reizh, kadar fe vteim ali unim supar Boshjo Befseado, supar tu sposnanje, inu supar to Veift ftury, onu fe vidi, kakor de bi fe moglu lahku sagovoryti, de en Korar vKori ftoji, en Pridigar na fe derfhy, inu ne hozhe s'Rifnizo **fray** naprej TPo 1595, I,257 *noče govoriti odkrito*

/ Vtakovi britkufti inu serzhni shalofti je tu, tu narbulfhe, de fe ti nerporej ponishafh pruti Bogu, inu **fray** ozhitu tvoje Greihe fposnafh inu rezhefh: Ah Bug, jeft fim le ja en vbog greifhnik TPo 1595, I,250

/ Onu pride ta zhas, de jeft ne bodem vezh fkusi pripuvifti svami govuril, Temuzh vam **frai** ozhitu osnanjoval, od mojga Ozheta TPo 1595, II,63 *neposredno, brez prispodob*

4. izraža, da kaj ne vključuje plačila; brezplačno:

kadar ta Criftuseu Euangeli pridiguem, inu tu iftu deim **fray** fabfton, de te muie oblafti kriuu ne ushiuam utim Euangeliju TL 1561, 40b

/ Sakaj kadar bi se Erbfzhina fkusi Poftavo dobila, taku bi se fkusi oblubo nedala. Bug je njo pak Abrahamu fkusi oblubo **fraj** fhenkal DB 1584, III,103a

ℳ gl. **fraj**²

PRIM. **fraj**²

AVTORSTVO: A. J.

frajan (frajan, frajen) -a -o del. [ˈfraːjan]; P 4, K 3 (TR 1558, TT 1560, TPo 1595)

— nedol. obl. m. ed. im.: **frajan**; — mn. im.: **fraj** | a/e (TT 1560, 9a) | ni; ℳ

1. ki zaradi delovanja koga ni več pod oblastjo, nadzorom koga drugega; osvobojen:

Aku ie prou inu se spodobi tim Iudom kir so eni Boshy **frayani** ludie dati, timu Celfariu ta zbinsh, oli nekar? TR 1558, X3a

/ de je onu taku vse pod to Smertjo, inu more vmrejtj, tukaj nej oben zhlovik **frayan**, ni vun vset TPo 1595, III,90

1.1 od česa, skozi kaj *ki je zaradi delovanja koga rešen česa neprijetnega, nezaželenega; osvobojen:*

ty Verni so le od te Prekletue te Poftaue reshene inu **frayeni**, de nih uezh, aku glih te ifte popolnoma ne dershe, ne ferdāna, ampag od te Pokorszshine nekar. Obtū ty Verni, nai fi so is Gnade ifuelizhani, fo dolshni biti pokorni tei Poftauī, kuliku ner uezh premogo TT 1560, 9a;

bi my ficer vtej Smerti inu ferdamnanju bily morali oftati, kir fmo fkusi to Smert Christusevo od tiga **frayani**, inu imamo tiga vezhniga lebna dileshni biti TPo 1595, III,73

ℳ gl. **frajati**

PRIM. **frajati**

PRIM. **frajeni***

AVTORSTVO: A. J.

frajat (frajat, frajhat) -i sam. ž [ˈfraːjat -i]; P 9, K 3 (DB 1578, DB 1584, TPo 1595)

— ed. rod.: **frajati**; — tož.: **frajhat** (TPo 1595, III,191); — mn. im.: **frajati**; — tož.: **frajati**; ℳ ∅

1. stanje, ko kdo ni pod oblastjo, nadzorom koga drugega; svoboda:

Leta Spruh bi imejle te Shene sufseb merkati. Onu je dobru reis, ta vegfha nefrezha vtem Sakonu gre zhes nje, one fube fvojo **fraihat**, inu morajo vtem Sakonfkim Stanu s'nofheinjom inu kojeinjom teh Otruk, veliku jamra inu nadluge terpejtj TPo 1595, III,191

/ v Stari zavezi Od Prasnouaina tiga fedmiga leita, vkaterim se neima feiati ni Sheti. Od slobodnofti ali **fraiati** tiga petdesetiga leita DB 1578, 107b leta, ko ujetniki in sužnji spet postanejo svobodni ter se dolžnikom odpustijo dolgovi

2. posebna pravica, ugodnost; svoboščina:

Tih Leuitou Mefta, inu Hishe vMeiftih, vkaterih ie nih imeine, mogo vfelei reshene biti <Tih Leuitou **fraiati**> DB 1578, 108b;

Od lozhitniga lyftu, inu **fraiati** nouiga Sakoinika, inu od nekoterih drugih deshelskih Poftau DB 1578, 169a pravice mladoporocenca, da je oproščen vojaške službe;

Antiohus je toiftu vfo deshelo dobil. Inu je tudi prihfal v'to shelno ali drago deshelo, v'Ierusalem, tukaj so njemu Iudje pomagali Epiphanove Kapitane cillu pregnati. Satu je nje Antiohus vihfoku poshtoal, inu je nym dal veliku blaga, inu velike **frajati** ali flobodnofti DB 1584, II,88b;

Od praude inu **frajati** ali flobodnofti téh Pèrvorojen zhizheu[!], Gen. 48. b. Deut. 21. b. 2. Par. 21. a. DB 1584, I,)(⁽¹⁾Vla

ℳ iz nem., prim. die Freiheit

AVTORSTVO: A. J.

frajati -am glag. dov. [ˈfraːjati]; P 2, K 2 (TAr 1562, TO 1564)

— del. na -l m. ed.: **frajal**; ∅ ℳ

kdo; koga_{tož.} *narediti, da kdo ni več pod oblastjo, nadzorom koga drugega; osvoboditi:*

Stuite vti Slobuti oli Frayngi, skatero ie vas Cristus **Frayal** inu slobne [= svobodne] fturil, Inu se ne puftite fpet pod ta hlapzhoui Iarm vlouiti inu vkleniti TAr 1562, 40b

/ Oli Gofpud Bug per teim mene nei reshil, **nefrayal**, de bi iest nishter ne imel terpeti TO 1564, 149a
naredil, da nisem več v hudičevi oblasti

ℳ iz nem., prim. **freien**

PRIM. **frajan**

AVTORSTVO: A. J.

frajdig (frajdig, fradig) prid. nepregib. [ˈfraːjdɪg]; P 3, K 2 (BH 1584, TPo 1595)

– fr | aj/a (BH 1584, S6) | dig; ℳ

1. ki si upa storiti kaj kljub težavam, nevarnosti; pogumen:

ta Sveti Duh .. ta serza viskušnjavah inu vsej šlaht farlikofti inu nadlugi **fraidig** inu serzhne dela,
kadar ony šliħio inu verujo de ta Fyrłht letiga Svita je obfojen TPo 1595, II,56

/ Fidens animi. **Fradig** serzá BH 1584, S6

1.1 ki vpliva na koga, da si upa storiti kaj kljub težavam, nevarnosti; opogumljajoč:

ludje eno vefselo, **frajdig**, truzig misal imajo, supar vse terpleinje, kateru se nam more pergoditi, de
ony k’Hudizhu moreo rezhj, Ti ga nejmałh taku hudu dellati, de bi ti meni moje vefselje, kateru jeft
łkusi letu Diteze imam, mogel vfeti TPo 1595, I,46

ℳ iz nem., prim. **freidig**

AVTORSTVO: A. J.

frajdigost (frajdikost, frajdigost, frejdigost°, fradigkost°, fradikost) -i

sam. ž [ˈfraːjdɪɡost -iʔ]; P 14, K 7 (TC 1550, TT 1557, TL 1561, TL 1567, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584)

– ed. rod.: fr | ajdig/adigk (TkM 1579, 31b) | osti; – tož.: **frajdikost**; – or.: fr | aj/ej (TT 1557, 429)/a (DB 1584, II,+Vb) | di | g/k | ostjo; ℳ

pripravljenost storiti kaj kljub težavam, nevarnosti; pogum:

Paulus .. ie uuzhil kar ie bilu od tiga Gofpudi Iefufa, so ufo **Freidigostio** TT 1557, 429;

Gofpud, pogledai na nih [sovražnikov vere] pryteshe, inu dai tuim hlapcem, de fo vfo **Fraidigostio**
gouore tuio beffedo TT 1557, 342;

Ieft tebe [Boga] prořsim .. de me hozhesh vuzhyti .. [mi] noterni myr te viřty, svekoma terpezhim
troshtom, rauen vse **fradigkofti** inu shihrofti dati inu shenkati TkM 1579, 31b;

Tedai bodo ty prauizhni řtali řueliko **fraydikostio** TT 1581-82, II,***7b;

vupam, de jeft nehom v’obeni řezhi saframovan, temuzh de bo sovfo ***frajdikostjo**, raunu kakòr ficer
vfelej, taku tudi sdaj, Criftus viřsoku zhařzhen, na moim teleřsi <*ferzhnořtjo> DB 1584, III,107b

/ kateri dobru řhlufhyo/ ty febi řadobe ano dobro řtablo inu veliko **fraidikoft** vti veri/ kir ye
Viefufu Chriftufu TC 1550, 127(72a)

/ kadar fo uidili na Petru inu Ioanneřu to **Fraidikoft** hgouorienu, Inu fo ueidili de řta neuzhena
inu kmetiřhka zhloueķa bila, řo ře zhudili TT 1557, 341

ℳ gl. **frajdig**

AVTORSTVO: A. J.

frajdikost gl. **frajdigost**

frajen gl. **frajan**

frajeni* -ega posam. [ˈfraːjeni -ega]; P 2, K 2 (TL 1561, TT 1581-82)

– m. mn. im.: **frajeni**; ℳ

kdor ni last koga; svobodni:

mi řmo vtim enim Duhei vři kanimu teleřřu kerszheni, řmo li řudi oli Gerķi, hlapci oli **frayeni**, inu mi
řmo Vři řaně Duhum napoieni TT 1561, 46a, podobno tudi TT 1581-82

ℳ gl. **frajati**

PRIM. **frajan**

AVTORSTVO: A. J.

frajer -ja sam. m [ˈfra:jer]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: **frajer**; ☹

plemič, za stopnjo nižji od grofa; baron:

Deutsch. Freyherr. Latinè. Baro, Dynasta. Windisch. flabodni Gospuđ, frayer. Italicè. Barone MD 1592, E1b, podobno tudi MTh 1603

☞ iz nem., prim. **der Freiherr**

AVTORSTVO: A. J.

frajhat gl. **frajat**

frajinga -e sam. ž [ˈfra:jinga -e]; P 48, K 11 (TT 1560, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TL 1567, TC 1575, TT 1577, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

— ed. im.: **fra** | y/i/ij/ji (TPo 1595, I,134) | **nga**; — rod.: **fra** | y/i | **nge**; — daj.: **frayngi**; — tož.: **fra** | y/yi (TL 1561) | **ngo**; — mest.: **fra** | y/yi (TL 1561) | **ngi**; — or.: **frayngo**; ☹☹

1. stanje, da kdo ni omejen s posebnimi predpisi, ovirami; svoboda:

take Sapuuidi od Spishe inu Prasnikou ie Criftus gori ufdignil. De ty kerszheniki ufe rizhi kir so fdraue, fmeio inu mogo ieifti pres greha, inu ufag dan, delati. Oli take kerszhanske **fraynge** inu perpuľzhena, ne fo uli Iudi inu ty Iogri tudi nekar, peruizh inu fdaici fastopili TT 1560, 22a;

Spet, koker odspreda utih 8. 9. Capitulih, [sv. Pavel] gouori, Od te **fraynge** inu Slobute tih kerľzhnikou, de mogo pres greha ufe rizhi, ufag zhas, poufod, per ufeh ludeh, ieifti inu kupiti TL 1561, 41b;

Inu [sv. Pavel] opomina vfe Verne, de vti **Frayngi** [od judovskih obrednih predpisov], vkatero ie nee Iefus poľtauil, oftano, de fe ne puľte tim falsh Pridigariem vto Iezho pod ta larem inu slushbo tiga Moifefa perprauiti inu vgnati TL 1561, 75a;

mi le skuli Iefufa Criftufa ſto Vero Gnado per Bugi dobimo, Inu nekar ſtakimi naredbami, poľtauami inu slushbami. Inu de fe mogo taku oli drigazhi dershati oli cilu puľtiti paľti, pres Greha. Leto **Frayngo** inu Dopuľzhene vtih Ceremonijh inu vunanih Slushbah, ſo ty Stari Kerľzheniki tudi imeili inu derľhali TAr 1562, 76a;

Htretim imaio ty Kerľzheniki tudi to **Frayngo** veideti, de oni nei ſo poduersheni, ne oblosheni ſteimi Ceremonij, ſteimi zhudnimi teshkimi vunanimi Iudouskimi Boshymi slushbami, inu ſteimi Iudouskimi Purgarskimi Praudami. Inu de ne ſo louleni ne oblosheni ſteimi zhloueskimi Ceremonij, Ordningami inu Poľtauami, kir ſo od ludy, bodi od Papeshou, Shcoffou, Faryeu oli Menihou gori poľtaulene TO 1564, 54a

/ ty Iogri inu ſa nimi ty fastopni vuzheniki inu Kerľzheniki, ſo fadoſti dali naľnane inu ſpryzhali, de ty kerľzheniki tim leuitishkim inu Moifefouim praľnikom, nei ſo vezh poduersheni, Temuzh de ty kerľzheniki imaio nih **Frayngo** inu laľtno volo, de kar ie pryđnu, inu htimu pobuľshanu te vere na Criftufa, slishi, de tu iľtu, koker ie vľaki desheli oli Folku leshezhe, gori narede TO 1564, 129b *so svobodni*

/ Criftus ie bil na tim fueitu vloulen, tepen, byen, gaishlan, fashpotauam[!] inu na Crysh perbyen, Oli on ie skuli to Iezho vto Vezhno **frayngo**, skuli ta betesh inu shaloľt, vtu vezhnu fdraue inu veľelie, skuli shpot inu ſaľfromouane, vto Vezhno zhaľt, Glorio inu Vmaieľteto shal inu prishal TC 1575, 444 *prostost*

2. posebna pravica, ugodnost; svoboščina:

On [sv. Pavel] ie imel to Rymsko Purgarľzhino inu **Frayngo**, de ga niľzhe pod to Rymsko oblaľtio nei imel pres Ceľfariue uole byti ne vmoriti TT 1560, c1a;

Ta drugi Vuk je od zhaľty eniga vľakoteriga pervorojeniga Synu, kir je Bug tiga iľtiga taku viľľoku dershal, de je Boshji laľtan, inu njegou Syn imenovan bil. Tu je ena ľilnu velika zhaľt, inu **frajinga** bila, katere ſo fe bily ty Iudje tudi slu prevseli, inu ſo druge ſvoje brate satu dershali, kakor de bi Bug sa nyh nemaral, ony ſo le ľami ty lubi otroci TPo 1595, I,134

/ letu Meľľtu [Filipi] ie bilu od Rimlanou kani Glaui, tih drugih Macedoniskih Meľľt poľtaulenu. Act. 16. Vnim ſo tudi ty eni Rymski Purgary prebiuali, inu tu Meľľtu ie bilu ſto Rymsko **Frayngo** obdilenu TL 1567, 21a *je imelo status rimske kolonije*

/ ty kerľzheni Ceľfary shnih Praudami, ſo hoteli timu Synu Boshymu inu tei nega Cerqui, nih slushbo inu pokorľzhino iskaľati, Obtu ſo oni tim praľnikom ſuľeb tei Nedeli veliko **Frayngo** dali TO 1564, 129b *so za nedelje podelili posebne ugodnosti*

2.1 nudenje zaščite, zatočišča pred preganjanjem zaradi kaznivega dejanja:

vtim iľtim Templi ie bila velika **Frainga**, inu ſa volo take **Frainge** inu kupzhye, ſo is vfeh Deshel vľi

shlaht ludy inu veliki Lotri tiakai prishli, perbeshali inu vtim Meiftu prebiuali, de vtim Efesu se ie veliku Malykouane, veliki Grehi, Curbarya, Preshushtuu, Golluffia inu Zupernya, dopernashalu TL 1567, 1a;

Te Cronike pisheio, De ta Kral Babiloniski Beli, ie bil en Pild nega mertuimu Ozhetu glih sturil inu gori na en Steber postauil, Inu veliko **Frayngo** vfem ludem, kir so htimu Pildu beshali, de nim niszhe nei smel kai shaliga sturiti, dal TC 1575, 260;

INu mej témi Méfti, katera bote Levitom dali, imate sheft ^bSlabodnih Méfti dati, de notèr pobeshy, kateri eniga vbye <^bker je bila **Frainga**> DB 1584, I,99b

2.2 protest., navadno v zvezi s **krščanski** od Boga dana milost, da so človeku odpuščeni grehi zaradi vere v Jezusa Kristusa:

KAI ie ta Kerfzhanska **Fraijnga** oli slabotnuft? ODGVVOR. Ta Kerfzhanska **Fraynga** ie nerpoprei ta višfoka neifrezhena Gnada inu Miloft Boshya, de mi pres vfiga nashiga faslushena, la volo Cristufa Iesufa, imamo tu Odpufzhane tih Grehou, inu kir smo brumni inu prauizhni pred Bugom, tu ie mi dopademo Bogu skuži to Vero TO 1564, 54a

/ Taku gouorite, inu taku sturite, koker ty kir imaio obfoieni biti skuži to Postauo te **fraynge**. Sakai super tiga, kir milofti ne sturi, se bo prauda pres milofti delala. Inu ta miloft se bo hualila super to praudo TT 1577, 112

ℳ gl. **frajunga**

AVTORSTVO: A. J.

frajle čl. [ˈfraːjle]; P 1, K 1 (ZK 1595)

– frajle; ℳ

izraža podkrepitev trditve; res:

Inu je taku ta lubi Ozhaniz fvoje nar vekshi vefseljé imèl nad tem, kir je njegova Hzherka nekotere lepe fhpruche, katerih je tu lubu Dete ene polne buquice v'rokah okuli nofsilu, kadar sem jeft bil vprizho, svunaj snala povedat. Ia **frajle** je tu enu vefselje, kadar otroci inu ti kir she fefsajo, k'osnanjenju Boshje hvale, taku imeniti pridigarji postano, de se tudi vse viſsoke Shule, Doctorji inu Iesuviti v'Papeſhtvi pred nymi morejo framovati ZK 1595, 40

ℳ iz nem., prim. freilich

AVTORSTVO: A. J.

frajman -a sam. m [ˈfraːjman -a]; P 6, K 2 (TL 1561, TT 1581-82)

– ed. im.: **frajman**; – rod.: **frajmana**; ℳ

kdor ni last koga; svobodnjak:

Letukai nei obeniga Iuda ne Gerka, letukai nei obeniga hlapza ne **fraimana**, letukai nei obeniga mosha ne shene, Sakai vi ſte vſi Enu Vieſufu Criſtufu TT 1581-82, II,156

/ Sakai ta hlapez kir ie vtim Goſpudi poklyzan, ie en **frayman** tiga Goſpudi. Glih taku kir ie en frayman poklyzan, ta iſti ie en hlapez Criſtufeſu TL 1561, 37b

ℳ iz nem., prim. der Freimann

AVTORSTVO: A. J.

frajunga -e sam. ž [ˈfraːjunga -e]; P 1, K 1 (KPo 1567)

– ed. tož.: **frajungo**; ℳ

stanje, da kdo ni omejen s posebnimi predpisi, ovirami; svoboda:

sdaí, tudi íjh ie velíku, kateri ſe fvetíga Evangelíja tako dèrſhío meníozh, da ímaío **frayungo**, ſlobodnoſt, allí oblaſt ſturíti kar ſe íjm luſhta, kar le ôte, kam íjh fàrce níjh pelíja KPo 1567, LXXIIIb

ℳ iz nem., prim. die Freiong

AVTORSTVO: A. J.

frajvoljno (frajvolnu) prisl. [ˈfraːjˈvoːljno[?]]; P 1, K 1 (TPo 1595)

– frajvolnu; ■ ■ ℳ

izraža, da kdo dela kaj po svobodni volji, ne zaradi prisile, obveznosti; prostovoljno:

Iudas gre vſvoj grejkh **fray volnu** inu s'dobrim pomíſhleínjom, aku njega líh ta GOSPVD zheftu inu

svejstu opomina, taku se njemu vřaj ta greih vezh lubi TPo 1595, I,249

℄ po nem., prim. freiwillig

AVTORSTVO: A. J.

fraj volnu gl. frajvoljno

francymer gl. fravncimer

fraucimer gl. fravncimer

frauncimer gl. fravncimer

frava -e sam. ř [ˈfra:va -e]; P 67, K 7 (TA 1550, TA 1555, TL 1561, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– ed. im.: frava; →; – daj.: frav | i/j (TPo 1595, I,122); – mn. im.: frave; →; ™ ™

SLOVARSKI SKLOP

Crajnřki. Gofpá Corofhki. Frava DB 1584, III,CcIVb

1. poročena řenska viřjega stanu v razmerju do řlanov svojega gospodinřtva; gospa:

Deutsch. Fraw. Latinè. Domina. Windiřch. Gospá. Carn. Frawa. Italicè. Signora, Madama MD 1592, E1a;

Podlořhen biti, se ne pravi regirati, řhafovati inu sapovédovati. Tu ima ena **fravua** ali gořpodina pruti tej drushini inu pruti tem otrokom řturiti. Ampak timu Moshu ima ona podlořhna biti, řřabo puřtit sapovedovati inu řluřhati TPo 1595, III,190;

Taku bi se neřpodobilu, kadar bi ena dekla vřilři, kadar je kei kaj řapuřtila, samudila is lenobe, hotela křvojej **frawi** rezhi: Luba **frawa**, vy řte tudi ena Karřzheniza, řmilite na to peto řapuvid, de se vy smano ne řerdite, řakaj tu je prepovedanu TPo 1595, II,165;

Kateri bi hotel eno glihoto řturiti, de bi en Hlapez taku veliku imel velati, kakor njegou Gofpud, ena Dekla tulikajn oblařti imejti, kakor nje **frava**, en Kmetizh tulikajn, kakor en Viuda, ta bi en řilnu hvale vřejden Regiment gori naredil kakor se je na teh Puntarřkih Kmetizhilih vidilu TPo 1595, I,122;

Hozhe li Gofpud ali **fravua** vřilři kaj imejti, taku je řami morajo řturiti, ali je kej taku řturjenu, de bi dobru bujle potreba bilu. Taku se najde cilu offertna inu nepokorna drushina, aku řo lih le vbosi, reuni Petlarji, řeřt hozho molzhat, kaj vshe ty veliki Gofpodizhizhi inu **fravue** řture, per katerih je zhařt, oblařt, blagu, kunřht inu drugu TPo 1595, III,127;

Po tem Pridigarřtvi, je Bug tudi ordnal Ozheta inu Mater, Gofpuda inu **Frawo** vřilři, Pořvitno Gofpořzhino vRegimentu, ty neřfo le sa řvojo volo tukaj, temuzh řide na Boshjim meřtu, te imarř ti .. tudi pořluřhati TPo 1595, II,206;

Tu Krajleřtvu (pravio ony) nam řilři, onu je nam oblublenu, řatu je my hozhmo imejti, řaunu kakor de bi ena huda dekla křvojej **fravvi** rekla: Ta lon řte vy meni oblubila, řatu ga meni dajte, řeřt lih řturym kar hozhem TPo 1595, II,283;

Tukaj bi mogla tedaj ena vboga dejkla narpoprej tu veřselje vřerzi imejti, inu rezhi: řeřt řdaj kuham, řeřt řdaj to pořtelo pořtelem, řeřt to řilřho pometam, řdu je tu meni vřasal? tu je meni moj GOSPVD, moja **Frauua** vřasala, řdu je vřhe nym takovo oblařt zhes mene dal? Bug je je řturil TPo 1595, II,225;

Kateri pak hozhe Bogu řluřhiti, ta řturi, kar je Bug vřvojei beřředi sapovédal. ři li ti enu Dejte, taku pořřtui tvořga Ozheta inu Mater. ři li ti ena Dekla ali Hlapez, taku bodi pokoren inu sveiřt. ři li ti Gofpud ali **frava**, taku ne pohuiřhaj tvoje Drushine, řřbeřřédami inu řřdjanjem TPo 1595, I,158;

Kadar Gofpud inu **frawa** radi dolgu řpe, inu tej drushini vře pod rokami puřte, inu na nyh dobru řavupanje pořřtavio, taku gre po tej gmain Perpuvidi: řavupainje koynja vřesdi TPo 1595, II,175;

Bug bode pres zbiuvla knym řjal: Vy gořpudje inu **frawe**, vy Krajli inu řyrřhti, Vy řte tulikain veliku Duřh pod valřo oblařtjo imejli, te bi vy bily imejli kBoshjimu řřahu gori koyti, inu nje řřilřřom hteř beřřédi derřhati TPo 1595, II,169;

On je tebi vřCerkvi řvoje řluřhabnike ferordnal, vřilři Ozheta inu Mater, tvoje Gofpude inu **Fravve**, kateri tebi imajo povejdati, kaj ti imarř verovati, inu koku ti imarř tvoj leben řounati inu pelati TPo 1595, II,266;

řeřt pak imam Boshjo řapuvid vteř zřeterti řapuvidi, de řeřt imam ozheta inu Mater pořřtovati, Gofpudu inu **fravi** so vřem řilřřom inu sveiřřzhino řluřhiti, inu křilřheinju pomagati .. Vřglihi vřilři bi Gofpudje inu **frave**, řpetnasaj takove sveiřte inu volne řluřhbe, bogatu řonali. řakaj svejřta, brumna drushina, bode poũfod vřejdnu inu dragu derřhana TPo 1595, I,100;

tem Gofpudom inu **fravuam** vhlhi, nej potreba to drushino opominati, de jejdó inu pyo, ony tu fami snajo dobru sturiti, letu pak mogo gledati, koku tu sture inu opravio, kar fo nym sapovedali TPo 1595, II,224;

Domina. *Germa.* fraw/ fraw im hauß. *Sclav.* gofpa. *Carniol.* **frava**. *Carinth.* **frau** MTh 1603, I,445

/ Mi fimo Abraamoui is te fray, slobodne **fraue** Sare Otroci, inu nekar od te slushabne Dekle Agare TL 1561, 86b

1.1 poročena ženska nasploh; žena:

Dezhle pak inu **fravve**, imajo vřvojev hihah oftati, ali kadar imajo na gafso jiti, lipu fermu, hitru inu snafhnu puiti, nikar vře zeigle na streihi, ni vře Vrabze pod streho fhtejti, ni po poti poufod pořtavati, inu se osyrati .. Takovu ti tudi stury, inu je sturi lipu polhtenu, szhiřtim obrasom, kateri eni Dezhli inu **fravui** dobru priřtoji, taku tebi ne bode greih .. po teh Materah gratajo ty otroci, inu te Dekle se ga vuzhe od teh **fravu**, de h'puřlednimu vufeh stanuvih ni pořhteinja, ni zhařty vezh ne oftane <Teh **fraw** inu Dezhel pořhteinje> TPo 1595, III,128;

En brumen Mosh bo pokopan raunu taku dobru, kakor en loter, ena brumna **frau**va raunu taku dobru, kakor ena Kurba TPo 1595, I,26

/ Kadar bi jeřt tiga Čeřarja řnago ali lipoto na febi imel, ali bi ena mlada leipa **fravva**, vřnagi ali lipoti inu gvantu te Krajlıze is Frankraiha prangala, tu bi bila ena zhařtita inu řhlahtna rejzh pred tem Svıtum TPo 1595, II,226

/ v zvezi **hiřna frava** Uxor. *Germ.* ein Ehefraw/ oder Eheweib. *Carinth.* hihna **frau**a MTh 1603, II,746

1.2 poročena ženska v razmerju do svojega mořa; žena:

Tu je tudi enu řilnu opominanje bilu, pres zbiuvla od eniga dobriga Angela, kateri je vřajnah tiga Pilatulha **frau**vi pokasal, kaj sa nefrezho inu řammer bo Pilatus na febe, inu na te řvoje nalufhil, aku on bo te Iude řlufhal TPo 1595, I,264

1.3 ženska, ki se ji zaradi njene pomembnosti izkazuje spořtovanje; gospa:

Pfui te bodi vshe enkrat, ti prekleta offert, inu framuj se kateri se more framovati, pred leto veliko pohleufzhino, katera[!] letukaj vidimo, de leta Deklıza, katera je Boshja Mati, inu ta nar vegřha **fravva** vNebi inu na Semli, taku cilu vřiga Blaga more inu sna posabiti .. řpodobniřhi bi bilu, de bi se njej ena slata kulla bila perpravila, inu bi njo bily s'řhtiri taushent kuini řpreimlali, inu pred temi kulli řemkaj trobentali inu bi bily řhrajali: Letukaj se pela .. ta viudynja mej to cejlo zhlovesko řhlahto TPo 1595, III,127;

ty Angeli v'Nebi řami, inu potle Elizabet ta nar vegřha **fravva**, katera je po řriřtuřu tiga narvegřhiga řynu rodila, njo [Marijo] Boshja Mater, inu ta řhegnana mej vřemi řhenami imenuje TPo 1595, III,126

2. v abecedniku vzorčna beseda za učenje branja:

Fabian florian fortunat **frau**a TA 1550, 7, podobno tudi TA 1555

☞ iz nem., prim. die Frau

AVTORSTVO: A. J.

fravncimer (fravncimer, fravcimer, francimer) -mra/-ja sam. m [ˈfra:vncimer

-mra/-ja[?]]; P 8, K 5 (TAr 1562, TPs 1566, BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: **fra** | u/v (MD 1592, E1b) | **ncimer**; — rod.: **fra** | un/u (TAr 1562, 79b) | **cim** | ra/erja (BH 1584, 78); — toř.: **francymer** (TPs 1566, 85a); ☞

en ali veĉ prostorov v bivaliřĉu, namenjenih řenskam:

Sueti Cyprian vtih Buquah, De řingularitate Clericorum, Vkatarih prepoueda, De řarij nemaio **Fraucymra**, mladih ptuih řheen, per febi řhyři imeiti, taku piře. Oben řarr druge řhenee řhyři nema imeiti, řamuzh Mater, řeftro, řzher inu řuio řheno TAr 1562, 79a-79b;

Fraunzimer, mra, Gynaecium, Frawenzimmer BH 1584, 48;

ta **Fraunzimer**, tiga **Fraunzimerja**, gynaecium BH 1584, 78;

Deutsch. Frawenzimmer. *Latinè.* gynaecéum. *Windifsch.* **fravnzimer**. *Italicè.* appartamenti per le donne MD 1592, E1b;

Gynaecium. *Germ.* ein Frawen-Zimmer. *Carniol.* **fraunzimer** MTh 1603, I,619

/ Obtú on řriřtuřa tukai [v řsalmu] naprei řtaui inu ga huali, koker eniga Kralla inu řhenina, kir řuelykim řořpořtuum, inu řuelyko zhařtio řemkai naprei gre, de ie řaip, řgouorien, lipu oblizhen inu opraulen, De ie řrezhan voiskouanu, ie řrauizhan, krotag, řiloftiu, řnu de ima řepee řrady, řep **francymer**, eno lipo řralyzo inu řtroke, do vekoma TPs 1566, 85a

☞ iz nem., prim. das Frauenzimmer

AVTORSTVO: A. J.

frej gl. fraj²

frejdigost gl. frajdigost

frejthof° -a sam. m [ˈfreːjthof]; P 1, K 1 (KPo 1567)

— ed. im.: frejthof; ⑤

prostor, navadno ograjen in blizu cerkve, za pokopavanje mrličev; pokopališče:

Boshij shegan alli **Freithof** alli Nijva, bode shegnana škusi befedo Boshio inu škusi Molitov kārľhanľko, ſi bodi meſto alli pogreb v’meſtu pred Méľtom na polij KPo 1567, CLXIXb

℥ iz nem., prim. **der Friedhof**

AVTORSTVO: A. J.

frem gl. frim

fretar -ja* sam. m [ˈfreːtar]; P 1, K 1 (MD 1592)

— ed. im.: fretar; ⑥

nemoralnež, ničvrednež, pridanič:

Deutsch. Lecker. Latinè. nebulo. Windiſch. frettar, lotar. Italicè. furbo, furfante, ghiottone, minchione MD 1592, IIb

℥ gl. **freter**

AVTORSTVO: A. L. R.

freter -ja* sam. m [ˈfreːter]; P 1, K 1 (MTh 1603)

— ed. im.: freter; ⑥

nemoralnež, ničvrednež, pridanič:

Nequam. Germ. ein Schalck/ Lotter. Auftr. znichtiger mensch/ niemand nützer. Carniol. freter, loter MTh 1603, II,115

℥ iz nem., prim. **der Fretter**

AVTORSTVO: A. L. R.

friem gl. frim

friemaša gl. frimaša

frigan -a -o del. [ˈfriːgan -o]; P 3, K 1 (DB 1584)

— nedol. obl. m. ed. im.: frigan; — s. ed. im.: friganu; ③

ki je pripravljen na vroči maščobi; ocvrt:

Crajnſki. Pohanu, friganu Coroſhki. roſhtanu, prashenu DB 1584, III,DdIa;

Pole, meni ſe je ſajnalu, meni ſe je ſdelu, de ſe je en frigan Iezhmenou kruh valil k’Midianiterľki voľľki DB 1584, I,137a

℥ k it. **friggere**

AVTORSTVO: M. Č.

frim (frim, frem) -a sam. m [ˈfriːm -a]; P 6, K 4 (DB 1578, DB 1584, MD 1592, ZK 1595)

— ed. im.: friem (MD 1592, L4b); — tož.: frim; — or.: frimom; — mn. or.: fr | i/é (ZK 1595, 148) | mi; ⑤ ③

SLOVARSKI SKLOP

Deutsch. Pfriem. Latinè. ſtylus, graphium. Windiſch. friem. Italicè. puntaruolo MD 1592, L4b

1. orodje iz dolge, tanke konice in ročaja za delanje lukenj; šilo:

Aku on [hlapec] pak porezhe: Ieſt nezhem vun poiti od tebe, Sakai ieſt tebe inu tuoio Hiſho lubim

(kir mu ie dobru per tebi) taku vsami en ***Frim**, inu preuertai negouu Vhu kvratom, inu nai bode vekoma tuoi Hlapez <*enu Shilu> DB 1578, 66b, podobno tudi DB 1584

1.1 orodje, orožje takšne oblike za zabadanje:

Inu ony [Baalovi svečeniki] fo glafnu vpyli, inu so fe s'noshizhi inu **s'frimi** praškali, po nyh lhégi, de je nyh kry doli tekla DB 1584, I,197a;

Nikar de bi mi nash Shivot, kakor ti Baalfki Farji s'noshmi ali **frémi** praškali, ali kakòr Papeshniki, s'gajshlami do krivi fe tepli inu martrali ZK 1595, 148

ℳ iz nem., prim. **der Pfriem**

AVTORSTVO: A. J.

frimaša° -e sam. ž [ˈfri:maša -e[?]]; P 1, K 1 (TC 1575)

– mn. tož.: **friemaše**; Ⓜ

glavni katoliški verski obred, ki ga v zgodnjih jutranjih urah opravlja duhovnik pri oltarju; jutranja maša:

Tukai mi slishimo, de per tih bofih ludeh, vŕlel vèzh vela Diuiza Maria inu ty Suetniki, koker ſam Bug oli Iefus nega Syn. Vtim inu na tim vŕim, fo ty oslipleni hudizheui Fary, kir te preproſte obeniga ſhtuka te Vere kerszhanske, is S. Pifma inu is catehifma, nini[!] prou naprei ne molio inu ne poyo, Inu takimu leshniuimu Malikouskimu peitiu ſuper ne gouore, Satu taki Fary, bodo morali Vpekli vekoma nih Iuternice inu **friemashe** brati inu to Aue Maryo ſiokanem inu klagouanem peiti TC 1575, 218

ℳ iz nem., prim. **die Frühmesse**

AVTORSTVO: M. Č.

friski -a -o prid. [ˈfri:ski -a]; P 1, K 1 (TL 1567)

– ž. ed. mest.: **friski**; Ⓟ

ki se nanaša na Frigijo ali Frigijce; frigijski:

zempljepisno ime, v zvezi **Frigijska dežela** [Sv. Pavel] gre doli vto antiochio, ſa teim ta Meiſta vti Galatiski inu **Friski** Dешeli poredu obhodi TL 1567, 23b *Frigiji*

AVTORSTVO: M. Č.

frišek (frišak, frišik) -ška -o prid. [ˈfri:šek -ška]; P 9, K 6 (JPo 1578, DB 1584, DC 1584, MD 1592, Tfc 1595, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: **friš** | a/i | k; – mn. tož.: **friške**; – ž. ed. daj.: **friški**; – mest.: **friški**; – mn. im.: **friške**; Ⓜ

1. *ki še ni izgubil svojih bistvenih dobrih lastnosti; svež:*

Vsami .. lete deſſet **friſhke** Syre, inu je neſſi Kapitanu DB 1584, I,159a;

Recens. Ger. new/ frisch. Scla. **friſhik** MTh 1603, II,397

2. *v zvezi z voda ki je prijetno hladen in osvežujoč; svež:*

KAkòr Ielen erjove po **friſhki** vodi: taku vpye moja duſha ò Bug, h'tebi DB 1584, I,290a;

Kfriſhki vodi on me pela, de jeſt ſpet k'veku pridem Tfc 1595, CCXC

/ Vtemiſtim zhaſſu potekó **friſhke** Vodé is Ierusalem, poloviza pruti Morju, pruti jutru DB 1584, II,129b

3. *ekspr., v povedkovni rabi ki še ni začel v celoti delovati; svež:*

Ako pak nebudesh proſhen, tako vſai dobro volian budi kodpuſzhaniu, inu skorei doklier ie iſhe ſard **friſhak** inu mlad, da ſhniega veliko ſourashtuo nesraſte JPo 1578, II,117b

4. *v povedkovni rabi ki je telesno in duševno zdrav; svež:*

danas **friſhak** inu sdrau, Iutri Bolan inu Martau JPo 1578, II,89a

ℳ iz nem., prim. **frisch**

PRIM. **friško**

AVTORSTVO: M. Č.

frišen -šna -o prid. [ˈfri:šen -šna -o]; P 36, K 11 (*P 1563, TPš 1566, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DB 1584, DM 1584, TtPre 1588, TPo 1595, TtM 1595, TtC 1595)

— nedol. obl. m. ed. im.: **frišen**; — mn. im.: **frišni**; — ž. ed. im.: **fr** | i/y (*P 1563, 167) | **šna**; — daj.: **frišni**; — mest.: **frišni**; — mn. daj.: **frišnim**; — s. ed. im.: **frišnu**; — tož.: **frišn** | u/o (Juričič); — or.: **frišnim**; Ⓜ Ⓟ

1. ki še ni izgubil svojih bistvenih dobrih lastnosti; svež:

Iešt bom shalban **sfrishnim** olem TPš 1566, 169b;

Kakouo Naturo ima Sol? Ima troyo naturo: Sol grise, zhiſti, inu vſaku ryzh obdershi, da lepa **Frishna** oftane inu nefagnije JPo 1578, III,106b[=116b];

Tu je vſe glih koker trava. Danaſs **friſhna** iutri v'fahla TtC 1595, CCCCXL

PREN. Poſtaua grife, euangelium zhiſti inu obdershy to zhlouesko Serce **frishno** inu sdrauo JPo 1578, III,106b[=116b]

2. v zvezi z voda ki je prijetno hladen in osvežujoč; svež:

O ti flatki Goſpud, po tebi shely moi duh inu miſſal, Kakor ta Ielen vpye po **frishni** vodi, taku vpye moia Dusha htebi TkM 1579, 124a;

tih bogatih kuheinje nikar enimu vſakaterimu neſluſhio, inu ty ludje nikar dolgu ſdravi per nyh ne morajo oftati, de bi ſi mnogoteri rajſhi en koſs kruha, inu en **friſhen** trunk vode imel voſzhit, per katérim bi mogel ſdrau oftati, kakor takovo obylnost vjeſdi inu vpytju TPo 1595, II,172

/ TA Goſpud ie mui Paſtyr, Meni ne bo niſhter mankalu. On ie ſturil de vtih traunikih leſhim, On mene htim **frishnim** tihim vodom vodi TPš 1566, 48a;

ti vſposnanju moiſh grehou mene pelalſh **k'friſhni** vodi: Inu de ſi pak ſpet mojo duſho, s'tvoim teleſſom inu kryo tvojga lubesniviga Synu ohladil DM 1584, CIII

3. v zvezi z meso ki je zaradi bolezenskih sprememb nenavadnega videza:

Aku ie pak **frishnu** meſſu ta dan kadar ſe ogleduie, taku ie on nezhiſt DB 1578, 95b;

Aku ſe pak tu **friſhnu** meſſu ſpet preminy, inu bélu poſtane: taku on ima k'Farju priti DB 1584, I,68b

4. v povedkovni rabi ki je duševno in telesno zdrav; svež:

Per hiſhi tuoy ſena[!] tuoia, Koker vinska terta polna groſdy, Per miſi toy otroci, Glih olikam ſdravui **frishni** *P 1563, 152

ℳ gl. **frišek**

AVTORSTVO: M. Č.

friško prisl. [ˈfri:ško]; P 2, K 2 (DB 1578, DB 1584)

— **friško**; Ⓜ

izraža, da je kdo pripravljen storiti kaj kljub težavam, nevarnosti; pogumno:

Crajnſki. **Redle** Sloveſki, Beſjazhki. **Frishko**. Iunazhko Hervazki, Dalmatiſki, Iſtrianſki, Crajhki. **imezh** DB 1584, III,Ddlb, podobno tudi DB 1578

ℳ gl. **frišek**

PRIM. **frišek**

AVTORSTVO: M. Č.

frišt -a sam. m [ˈfri:št -a]; P 1, K 1 (TPo 1595)

— ed. tož.: **frišt**; Ⓜ

natančno omejeno obdobje, dogovorjeno ali določeno za kaj; rok:

Satu hozhmo vſhe leta Exempel s'fſiſom merkati, de, kadar vſai Bug s'to lſhtraifingo h'puſlednimu vuni ne oftane, my ſe njéga boymo, Inu kadar nas nikar ſdajci ne vdari, temuzh **friſht** da, ſe moramo preoberniti, njega satu tudi kakor eniga miloſtiviga Ozheta sa lubu imamo TPo 1595, II,194

ℳ iz nem., prim. **die Frist**

AVTORSTVO: A. L. R.

frt neskl. sam. — [ˈfr:t]; P 5, K 4 (KB 1566, KPo 1567, BH 1584, MTh 1603)

— neskl.: **f** | er/ër | t; Ⓜ

ime črke F kot štiriindvajsete v azbuki ali ſeſte v abecedi; f; danes ſedma črka ſloveneſke abecede:

NOMINA LITERARVM. AS, Buki, Vidi, Glagolie .. Ot, **Fert**, Ci, Zherv KB 1566, A2a;

LITERARVM SLAVICARVM APPELLATIONES. Afs. buki. vidi. glagolie. dobrò. efti. shivite ..
fèrt <Imena fílovenfkíh puhftabov> KPò 1567, Ib;

Fèrt Ff Fabian BH 1584, 26;

F Litera. Germ. F. Sclavon. fert MTh 1603, I,514

AVTORSTVO: A. L. R.

frugati -am glag. dov. in nedov. [ˈfru:ɡati]; P 1, K 1 (KPò 1567)

— nedol.: **frugati**; Ⓜ

kaj *dati/dajati sadove, plodove; roditi*:

PREN. **Gdo ie ta Zhlovik kateri to dobro seme seie? Christuf Bosnij Sin, kateri ie .. to nebesko seme fvetiga Evangeliona vfial, da bi imelu rafti frugati, inu foshitom ta lkadañ nebelki napolniti** KPò 1567, LXXXIIIa

℥ k lat. **frux**

AVTORSTVO: A. J.

fruht -a sam. m [ˈfru:ht -a]; P 8, K 6 (DPa 1576, JPò 1578, DB 1578, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: **fruht**; →; ⓂⓅ

SLOVARSKI SKLOP

Crajnjski. Fruht Slovenjski, Besjashki. fad Hervazki, Dalmatinski, Istrianjski, Crajski. Fruga DB 1584, III,CcIVa;

Deutsch. Frucht. Latinè. fructus. Windisch. fad, fruht. Italicè. frutto MD 1592, E2b;

Foetus. German. die Frucht eines jedē Thiers oder eines andern dings. Sclav. fad, fruht MTh 1603, I,556

v zvezi z **zemlja** *kar se pridobi z gojenjem rastlin; pridelek*:

shegnai inu nam obarui nashe Shitno Polie inu Vinograde, fa vfim Fruhtom inu Sadom te Semlie JPò 1578, I,)(2a

PREN. **Drugi pak nastran pufte vfa Zhloueska dobra dela inu saflushenie: Inu fe na famo Christufouo delo inu saflushenie saupaiu .. to ie rauno to fime, katero na dobro Semlio pade, inu Fruht prinefe** JPò 1578, II,115b

/ Nu zhemo mi sdai tudi pogledati, kai fe tudi nã fpodobi, de mi fpet pruti fturimo, de ta prauí nuz **fruht** inu fad negouiga terplena inu fmerti prememo DPa 1576, 59b

℥ iz nem., prim. **die Frucht**

AVTORSTVO: A. J.

frunta -e sam. ž [ˈfru:nta -e]; P 1, K 1 (TPò 1595)

— mn. tož.: **frunte**; Ⓜ

dohodki in premoženje iz cerkvene službe; nadarbina:

Aku fe pak nikar samimu Bogu ne flufhi, taku fe gvifhnu timu Hudizhu flufhi, ta tudi lona, kakor on Christufu oblubi, inu daje dober leben, debelle **frunte**, inu velika Gospoftva klonu TPò 1595, I,158

℥ iz nem., prim. **die Pfründe**

AVTORSTVO: A. J.

frustuk gl. **fruštuk**

fruštati -am glag. nedov. [ˈfru:štati(?)]; P 2, K 2 (TE 1555, TT 1557)

— del. na -l m. mn.: **fruštali**; Ⓜ

kdo; koga_{tož.} *tepsti z bičem; bičati*:

[Jezusa] bodo isdali tim Paganom, de ty ifti nega bodo fashpotouali, inu **frushtali**, inu krishali, Inu na tretí dan on fpet gori uftane TT 1557, 59, podobno tudi TE 1555

℥ iz it., prim. **frustare**

AVTORSTVO: M. Č.

fruštuk -a sam. m ['fru:štuk -a]; P 4, K 3 (BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: fru | š/s | tuk; – rod.: fruštuka; ☉

obrok hrane, ki se je jutraj; zajtrk:

Fruſchtuk, a, Ientaculum, morgensup BH 1584, 48

/ Deuſch. Früſtuck. Latinè. jentaculũ. Windiſch. frushtuk, koſilu. Italicè. collatione MD 1592, E2b; Ientaculum. Germ. das Morgenessen/ frustuck. Sc[l]a. koffilu. Carniol. frustuk MTh 1603, I,661

ℰ iz nem., prim. der Frühstück

AVTORSTVO: M. Č.

fuerman gl. furman¹

fueter gl. futer

fuj (pfuj, fuj) medm. ['fuj[?]]; P 13, K 6 (TR 1558, TC 1575, DPa 1576, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

– pf/f (TPo 1595) | uj; ☉

izraža, da govorcu kdo/kaj vzbuja odpor, se mu zdi vredno prezira; fuj:

Pfui Sludi, koku ſi ſe vletu Ole ogerdil, De ty tu ſmerdezhe Ole [ki ſe uporabljaja pri katoliſkih obredih], na meiſtu te Criſtuſeue kry, ſi vtu kerszhanſtuu perprauil naredil inu poſtauil TC 1575, 168

FRAZEOLOGIJA

– **fuj koga bodi** / **fuj bodi** čemu *izraža govorčevo zgražanje, ogorčenje nad kom/čim; fuj te bodi:*

Criſtus ie vidil od dalez[!] Natanaela pod Fygo ſidozh Ioh. 1. Kai leta, kir ie vſa vusheſa inu vſe ozhi ſtuaril, bi ne vidil inu ne ſliſhal? **Pfui** bodi, tei hudi naſhi Neueri TR 1558, F2b;

ty, kateri ſo mimu fhli, ſo is njega [Jezusa] lhpot delali, inu ſo ſ'fvojemi glavami ſtrefſali, inu ſo djali: **Pfuj** te bodi, koku ti lepu Tempel reſdereſh, inu ga v'treh dneſ ſeſydaſh, pomagaj ſdaj ſam ſebi, inu pojdi doli is kriſha DB 1584, III,28b;

Kadar je .. Krajl teh Nebes inu Semle, inu vſeh Stvari vnyh, taku reunu ſe ſemkaj poluſhil, **Pfui** tebe bodi, De bi ti hotel taku zhaſtit biti, inu taku cilu niſhter terpejti? Gdu ſi ti tedaj? Nejli rejs, ti ſi en vbog Greiſhnik, nej ſi vrejden, de bi ti na enih ahlah ali grebenih imel leſhati, leſhiſh vener na eni mehki poſteli, ker tvoj GOSPVD na tej terdi ſlami, inu uvenih jaſlih leſhi TPo 1595, I,32;

ſe podſtopiſh, de hozh tvojga bliſhniga ſa ene edine hude beſſéde volo poſhrejti, **Fui** te bodi, de ti taku biſtre ozhy imaſh, inu vſaj ne moreſh takoviga velikiga bruna v'tvoim oku viditi? TPo 1595, II,149;

my to beſſedo neſluſhamo, kakor bi ſpodobnu imejli, inu ſmo dolſhni: Kakor ſe na teh Sacramentirarij vidi, Criſtus pravi: Vſamite tja inu jeſte, tu je moje Tellu, Pyte vſi is tiga, tu je moja kry. Ne, Ne taku, pravio ony, tu nej njegovu tellu inu Kry, temuzh le enu ſnameinje njegoviga teleſa inu Krji .. hote taku to beſſedo po nyh norſki pameti ſoditi inu iſlagati. **Fui** fram ijh bodi, Tu ſe pravi te Kokuſhi vuzhit jaiza ſlezh, inu te Krave telleta noſſiti, kadar ludje hote naſhiga GOSPVA Boga vuzhit pridigovati TPo 1595, II,155;

ti [ptica] ſpyſh to cejlo nuzh, vtvojem gneifdizi, preſ vſe fkerby, ſjutraj vſtaneſh ſupet gori, ſi vſeſela inu dobre vole, ſejdeſh ali ſe poſſadiſh na enu dreuze, inu pojeſh, h'valiſh, inu ſahvaliſh Boga, poſte yſzheſh tvojga vſhytka, inu ga naideſh. **Fui** te bodi, kaj ſim ſe jeſt ſtar norrez vuzhil, de jeſt tiga tudi ne ſturim, ker jeſt vſaj veliku vezh urſahou h'timu imam TPo 1595, II,98

AVTORSTVO: A. J.

fulta -e sam. ž ['fu:lta]; P 1, K 1 (DB 1584)

– ed. im.: fulta; ☉

izboklina ali podobna nepravilnost na telesu kot posledica poškodbe ali bolezni; oteklina, tvor:

Crajnſki. Garzha Coroſhki. Tvur, Gumpa Slovenſki, Beſjajzhi. Fulta DB 1584, III,CcIVa

AVTORSTVO: A. J.

fundament -a sam. m ['funda'ment funda'me:nta]; P 35, K 4 (TO 1564, KB 1566, JPo 1578, TPo 1595)

– ed. im.: fundament; →; ☉

1. nosilni del kakega gradbenega objekta, navadno v zemlji; temelj:

Kakor se edan Grad ker ie na stanouit Kaman fasidan, na fuoi **Fundament** sanese ali saupa, ter fi pridi zhes niega pououdain ali hudo vreme. Tako ifto se tudi vfako Verno Sarce sanese ali saupa na fuoi Fundament Christufa JPo 1578, III,55a;

raunu kakor enu fydainje inu **fundament** ali grunt, more enu per drugim ali vkupe biti, Taku, pravi Christus letukaj, bode letu fposnainje, Vuk inu Vera vtej Cerkvi, inu ficer nigdir TPo 1595, III,103

/ potle, kadar ie Mefto Ierusalem od Sourashnikou obladano inu vseto .. ie vse rasualieno inu **sfundamentom** natla poualieno, Mefto, Sidoue, Turni, Hishe, Tempal inu Liudye JPo 1578, II,213a *popolnoma uničeno*

/ Poprei kakor ie **Fundament** ali Grunt timu Suetoui poftaulien, ie nas Bog skosi Christufa isuolil inu odlozhil ktemu isuelizhaniu JPo 1578, II,38a

PREN. Sato nei, ni Petar, ni Papesht ta Kaman, tamuzh Christus. Sydanie pak, katero ie, na ta **Fundament** Christufa fasidano, fo vfi Verni Karfzheniki, prau inu lepo polirani Kamani JPo 1578, III,54b;

Sato ie potreba da Bog timu Sydaniu perui Kaman poloshi inu vfakimu delu **Fundament** ali Grunt sazhne: Ako fe tako nestori: Tako fe vse okoli suerne, da ftega kay kuli sazhnesh nishtar nei JPo 1578, II,24b;

ta Karfzhanfka Cerkou .. nej na mejfta, zhafse, perfone, ni na drugu pervesana, temuzh le na letu fposnanje od Christufa, tu je ta Skala inu ta **fundament** ali grunt, na kateri njo Christus fam syda, fkusi fvojga Svetiga Duha, inu to Pridigo tiga Evangelia TPo 1595, III,103

2. kar je nujno potrebno za obstoj, razvoj česa; temelj, osnova:

ta Vera na Christufa ie refnizhan **Fundament**, vkateri my vpamo inu dozhakamo, tega kay Sozhima neuidimo JPo 1578, II,121a

2.1 kar bistveno določa, opredeljuje lastnosti, značilnosti česa; temelj, osnova:

oni tu fvetu Pifmu vifoku zhaftio, inu sa ta pravi **fūdament** inu edino Regulo, shnoru inu Luzh, kārhanfke Vere inu vfiga Boshijga uka, vfih tudi Cerkovnih pravih Boshijh flushby, ftafio imaio inu dērshio KB 1566, E5a

/ NA prizho lete fvoie Manūge inu uka, v'letim artikulu, inu tudi uvfih drusih, [katoličani] peliaio leta fvoi **fundament**: Da fo oni fami ta prava Katholifka Boshia Cerkov kitera bi bila od famih Apostosov inu njih Iogrov rifnizhnu to verofuoftmi[!] preiela KB 1566, F1b

2.2 kar dela, da je kaj upravičeno, podprto; temelj, podlaga:

Vfai Zupernice, Zuperniki, Papeshniki inu Epifcopi tudi dobre befede nad Koreniem, Selyem, Roshami, Solio, Vodo, Altari, Pildi, Suoni Karftezh inu panaiozh gouore, sato tudi morafio Sacrament biti? Prashai ijh vfeh, gdo ijm ie to rekal. Imaioli tudi Boshye porozhenie, Befedo inu obliubo: Slafti letako inu letako vy soll. Palme, Korenie, Vosk, Cerkue inu Altarie shegnuiete inu Suonoue Karftite, inu takoue Befede nad nimi gouorite. Suetfo ijh opomeni, da fuoie delo inu **Fundament** is Boshye Befede inu is fuetiga Pifma fprizhaio JPo 1578, III,27b;

Sato [Kristus] samezhe, Preklina, inu Obfoiuie, vse kay ta Suet, skosi Papesha, Ozhake, Concilija ali Duhouna fprauifzha is fuoie glaue inu Moshijan, pres Boshye Befede inu **Fundamenta** S. Pifma odlozhi, sklne inu ordina, tar fy fe Laskazhi inu Suetli, kakor kulli hozhe JPo 1578, II,48b;

Tomasheuo gledanie inu tipanie Christufoue strane inu Rane, ie nam stanouit **Fundament** poftaulio, da vshe nijedno Zhlouezhko farze nemore sdobro Veftyo na Christufouim vftaianiu duoiyti JPo 1578, III,9a

2.3 v zvezah staviti kaj na fundament česa / staviti fundament česa na kaj imeti kaj za osnovo, podlago:

Christus letu neftau **Fundamenta** temu Isuelizhaniu na to shtimanie suunnanniega videnia teh Telefni Ozhy JPo 1578, II,146a;

Kadar nasho Vero ftauimo na Zhloueska smishlienja, inu nikar na ta **Fundament** teh Apostolou inu Prorokou .. Letakoua Shaffaria ie kriua, fpazhena, inu po tem pride guishno tuerda Raitinga JPo 1578, II,128a;

leto fuetoft [papezniki] nareyaio ali oprauliaio pres Vere, Liubesni inu vpania, sgol Vneueri, smotny, kregu inu sashpotouaniu Boshye Befede. Na leto fuetoft oni Cympraio ali Sidayo inu **fundament** ftaue JPo 1578, III,97b;

tudi z deležnikom Kay fte kuli ftorili, to ie vse is Zhloueske saftopnofti shlo, inu na ta **Fundament**, laftnih vashih del ftaulieno, na Zhlouesko saflushenie JPo 1578, III,109b

3. s prilastkom kar na kratko navaja najpomembnejše misli, sporočila česa; povzetek:

Vfiga S. Pyfma **fundament**, Grunt inu Summa ie ta Catechismus TO 1564, 74a;

Petar ie na vfeh meftu odgouoril, rekozh: Ty fy Chriftnus, Syn shiuozhega Boga .. Leto fposnanie, ie vfa cela Suma, inu **Fundament** Euangelia, inu Karfzhanskiga Vka JPo 1578, III,52b

℥ iz lat., prim. fundamentum

AVTORSTVO: A. J.

fundati -am glag. dov. [ˈfu:ndati?]; P 5, K 5 (JPo 1578, DB 1578, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– nedol.: fundati; ③

kaj; kaj *narediti, povzročiti, da kaj preneha obstajati ali postane neuporabno; uničiti:*

Crajnſki. Ferderbati Slovenſki, Besjashki. satréjti, fundati DB 1584, III,CcIVa;

Deutfch. Verderben. Latinè. perdere. Windifch. ſatrejti, fundati, ſkasiti, ferderbati, pokvariti, vgonobyti. Italicè. quaſtare, corrompere, diſfare, rovinare, diſtruggere MD 1592, Q6b, podobno tudi MTh 1603

/ Tako ie Ogain inu Shueplo moralo Sodoma inu Gomora po Boshyem porozheniu fpuerniti ali **fundati** JPo 1578, III,90b

℥ iz it., prim. affondare

AVTORSTVO: A. J.

fundati se -am se glag. dov. [ˈfu:ndati se?]; P 3, K 2 (KPo 1567, JPo 1578)

– nedol.: fundati se; ③

kaj *razpasti, zrušiti se, uničiti se:*

kada bodete vidili, da vfi[!] ftvari bodo trepetale, kakòr da bi imelu vfe sdai **fe fundati**, alli vèrhu en drusiga leteti inu v’drub poiti .. tadaï veffèlò recite: Hvala bodi Bogu KPo 1567, XIXa;

Sakai Chriftnus gouori: Ozha inu Iaſt ſmo tukai Doma, inu hozhemo tukai prebiuati, tiga nam ta Suet kratko nemore braniti, ter da bi **fe** ob tem imel rasdreti, **fundati**, inu konzhati JPo 1578, II,69a

℥ gl. fundati

AVTORSTVO: A. J.

fuorman gl. furman¹

fur zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– fur; ③

v abecedniku *vzorčni zlog za učenje branja:*

Far fer fir for **fur** DC 1585, A2a, podobno tudi TA 1550

AVTORSTVO: M. Č.

form (form, form) -a sam. m [ˈfu:rm -a]; P 24, K 9 (TT 1557, KPo 1567, TT 1577, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– ed. im.: f | u/o | rm; – rod.: furma; – daj.: furmu; – tož.: f | o/u | rm; – mest.: furmi; ③③

1. določen videz, ki ga ima stvar v prostoru; oblika, forma:

Kadaj, koku dolgu, inu na kakou **form**, je bil Tempel ſesydan DB 1584, I,)(⁽²⁾IVb;

Forma. *German. ein Gestalt/ form. Sclavon. obras, ſhtalt, form* MTh 1603, I,558

/ Nashi Ozhaki fo imeili to Vtto tiga pryzhouane uti puszhauï, koker ie on nim bil tu naprei poredi poſtauil, kir ie gouuril htimu Moïſefu, de on to iſto ima ſturiti po tim **Furmi** kateri ie on uidil TT 1557, 353 po vzorcu, predlogi

2. način, kako se kaj dela, stori:

Kratkò rekozh, oben ſtan na ſvétu ni, kïjr bi ne imel na ſamim Chriſtufu en naûk inu **form** prav, kakòr ſe kârſchenikom fpuodobi, ſhiveti KPo 1567, XLVIIa;

Ieli tada to ta prauï **form** inu viſha Kpredigouaniu? Refnizhno da ie: Sakai en Predigar ima naipoprei te Bukue teh veſti odpreti, inu tim nepokornim Greshnikom ta Shpegal praude Boshye pred ozhy ſtauiti JPo 1578, I,13b;

en Viſhar téh neumnih, en Vuzhenik téh preproſtih, imafh ta **form**, kar je vejdi, inu kar je prou v’Poſtavi DB 1584, III,82b;

EN GMAIN FVRM, KOKV IMA h'KONZV TE PRIDIGE, TA FOLK h'GMAIN MOLITVI
OPOMINAN BITI TPo 1595, III,205

/ vshe fte vy is ferza pokorni poštali, timu **furmu** tiga vuká, katerimu fte vy podani DB 1584, III,84a;
Inu je nam fhe htimu nafh lubi GOSPVD Christus ta **furm** inu višho te Molitve fam poštavil,
kakor fe vtem Ozha nafhu vidi TPo 1595, II,60

ℰ iz lat. prek nem., prim. bav. **Furm**

AVTORSTVO: M. Č.

furman¹ (**furman**, **fuerman**^o, **fuorman**^o) -a sam. m [ˈfu:rman]; P 4, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: f | u/ue/uo | rman; ①

kdor vozi, prevaža z vprego, vozom, dvokolnico; voznik, prevoznik:

Deutsch. Fuermann. Latinè. auriga. Windisch. fuerman, vofnik. Italicè. cocchiere, carrettiere, carrozziere MD 1592, E3a;

Deutsch. Gutfchin. Latinè. auriga. Windisch. fuorman, vofnik. Italicè. carrettiere, cocchiere, carrozziere MD 1592, F6b;

Auriga. German. ein Kärcher/ ein Fuhrmann. Carniol. furman MTh 1603, I,154

ℰ iz nem., prim. **der Fuhrmann**

AVTORSTVO: M. Č.

furman² -a -o del. [ˈfu:rman -a]; P 2, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

— nedol. obl. m. mn. im.: **furmani**; — ž. ed. im.: **furmana**; ②

ki ima, dobiva določeno obliko; oblikovan, formiran:

Ajdoufki Boguvi so sgul nizh. Ony poslekajo v'Gosdu enu drivu, inu Mojster je s'fekiro obdela, inu je fnashi frebrom inu slatom, inu je pèrbye s'zhauli, inu s'kladuvi, de fe nesvèrneo. Ony vřaj néfo nifhtèr drusiga, kakòr lipu **furmani** Stebri, inu negovoré, inu je morajo nofsiti DB 1584, II,32b

/ On govori de fide formata per charitatem, tu je, od lete Vere, katera je skusi to lubesan **furmana** ali vřnalhena TPo 1595, II,52

ℰ gl. **furm**

PRIM. **furmati**

AVTORSTVO: M. Č.

furmati -am glag. dov. in nedov. [ˈfu:rmati]; P 9, K 4 (DJ 1575, DB 1578, TkM 1579, DB 1584)

— nedol.: **furmati**; — del. na -l m. ed.: **furmal**; ③

kdo; koga/kaj, koga h komu, (s čim) *dati/dajati komu/čemu določeno obliko; izoblikovati, oblikovati, formirati:*

Tedai ie vus Folk odtergal fuoie slate vushelne Rinke od fuoih vushes, inu so ie kAaronu pernesli. Inu on ie nee vsel od nih Rok, inu ie senim shtilom **furmal**, inu je šturil enu slytu Telle DB 1578, 77a; sufeb pak hualim iest tebe moiga štuarnika inu gošpuda, de fi ti mene tuoio Stuar, kanimu pametnimu Zhloueiku po tuoim Pildu **furmal** inu šturil TkM 1579, 5a;

LEtaku pravi GOSPVD tvoj Odréshenik, kateri je tebe od Materiniga teleffa **furmal**: Iest fim GOSPVD, kateri vse štury DB 1584, II,18b

/ nedov. On [lončar] mora fuoiei rokama is gline fuoio pošsodo **furmati**, inu se mora k'fuoiym nogam do truda per pogibati DJ 1575, 166

ℰ gl. **furm**

PRIM. **furman**²

AVTORSTVO: M. Č.

fursk gl. firšt

furst gl. firšt

fürst gl. firšt

futer (fueter^o) -tra* sam. m [ˈfu:ter]; P 1, K 1 (MTh 1603)

— ed. im.: fueter; ☹

hrana za živali; krma:

Pabulum. *Germ.* Fueter/ viehfutter/ *Waid. Slav.* fidruna, kafma[!], pizhe. *Carinth.* pilha, fueter, futringa MTh 1603, II,188

ℳ iz nem., prim. **das Futter**

AVTORSTVO: M. Č.

futringa -e sam. ž [ˈfu:tringa]; P 1, K 1 (MTh 1603)

— ed. im.: futringa; ☹

hrana za živali; krma:

Pabulum. *Germ.* Fueter/ viehfutter/ *Waid. Slav.* fidruna, kafma[!], pizhe. *Carinth.* pilha, fueter, futringa MTh 1603, II,188

ℳ iz nem., prim. **die Fütterung**

AVTORSTVO: M. Č.

fuželj (fužel) -na sam. m [ˈfu:želj -na]; P 4, K 3 (BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: fuž | è/e | l; — rod.: fuželna; ☹

trak ali vrvica, ki napojena z gorljivo snovjo počasi gori in oddaja svetlobo; stenj:

Fufhèl, na, Funale, Dacht im Liecht BH 1584, 59;

Deutsch. Dacht. Latinè. ellychnium. Windisch. taht, fufhèl. Italicè. pavelo, stoppino alla candela, lucegnolo MD 1592, C1a;

Mergulus. *Germ. ein Dacht. Slav. fufhel. Carniol. taht* MTh 1603, II,57

ℳ nejasno, domnevno iz it.

AVTORSTVO: A. J.

g¹ črka; P 20, K 10 (TA 1550, TA 1555, TA 1566, KB 1566, KP_o 1567, TC 1575, DJ 1575, TT 1581-82, BH 1584, DC 1585)

— g; ①

sedma črka abecede; g; danes osma črka slovenske abecede:

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z TA 1550, 5, podobno tudi DC 1585;

At, H faltem illis, quae à literis, C, G, K, Q, incipiunt BH 1584, 158

/ **Glagole Gg Gabriel** BH 1584, 26

/ v kazalu ali seznamu **G. Gospofzhina, Oblaftniki c. 4. p 16** DJ 1575, 232 označuje začetek kazala besed na črko G

/ pri Krelju **LITERAE LATINAE VTCVNQVE slauicas exprimentes. a b v g d e sh s s i ij k l m n o p r f t û h ô f c zh lh ch è é ia ie iu** KP_o 1567, Ib *četrti črka abecede, osnovane na azbuki*

AVTORSTVO: E. T.

g² glas; P 1, K 1 (BH 1584)

— g; ①

soglasnik, ki ga zaznamuje črka g; g:

Deinde animadvertet quisque, faciliorem esse pronunciationem & etiam vltatiorem, fi, H, ante C. G. K. Q. at K. ante omnes vocales & reliquas consonantes ponatur BH 1584, 31

AVTORSTVO: E. T.

gabav gl. gobav

gače gač sam. ž mn. [ˈga:če]; P 4, K 4 (DB 1578, DB 1584, BH 1584, MD 1592)

– mn. im.: gače; ①

oblačilo, ki se nosi neposredno na spodnjem delu telesa; (spodnje) hlače:

Bregeshe. **Gazhe**, Suitice DB 1578, 180b, podobno tudi DB 1584;

Foeminina pluralia tantum. **Gazhe**, fubligar, nider kleid BH 1584, 77;

Deutſch. Niderklaid/ oder niderwath. Latinè. fubligaculum, campeſtre. Windiſch. **gazhe**. Italicè. braghe MD 1592, K7a

AVTORSTVO: M. Č.

gad -a sam. m [ˈgad]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: gad; ①

vrsta strupene kače; gad, modras; danes gada dosledno ločujemo od modrasa:

Deutſch. Nater. Latinè. vipera. Windiſch. **gad**, kazha od fmija. Italicè. vipera MD 1592, K6a;

Vipera. Germ. Nater/ hecknater/ Brantschlang. Sclav. **gad**, kazha od fmia MTh 1603, II,712

AVTORSTVO: A. L. R.

gadarenerski -a -o prid. [ɡadaˈreːnerski -a(?)]; P 1, K 1 (DB 1584)

– ž. ed. mest.: gadarenerski; ⑤

ki se nanaša na biblijsko mesto Gadara ali njegove prebivalce:

zemljepisno ime, v zvezi **Gadarenska dežela** INu ony ſo ſe pelali naprej, v’deſhelo téh Gadarenerjeu, Katera je pruti Galilei vprég. INu kadar je on bil vunkaj is zholna na ſuhu ſtopil, je njega frezhal en Moſh is Meſta, kateri je imèl Hudizhe dolg zhas, inu ſe nej s’gvantom oblazhil, inu nej v’obeni hiſhi oſtal, temuzh v’grobeh <Knimu[!] obſedenimu v’**Gadarenerſki** deſheli od Criſtuſa pomagano>

DB 1584, III,35b *Geraški deželi*

℥ k nem. der Gadarener

AVTORSTVO: A. L. R.

gadarenski -a -o prid. [ɡadaˈreːnski -a(?)]; P 6, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

– ž. ed. daj.: gadarenski; – tož.: gadarensko; – mn. mest.: gadarenskih; ⑤

ki se nanaša na biblijsko mesto Gadara ali njegove prebivalce:

Inu uſa mnoshiza tih ludi, kir ſo utih bliſhnih **Gadarenskih** deſhelah bili, ſo nega [Jezusa] proſſili, de bi prozh ulekil od nih, ſakai nee ie bil en uelik ſtrah obſhel TT 1557, 189, podobno tudi TT 1581-82

/ zemljepisno ime, v zvezi **Gadarenska dežela** INu oni prido na unoſtran[!] moria vto **Gadarensko** deſhelo. Inu kadar on [Jezus] ſtopi is zholna, ſdaici is tih grobou pertezhe pruti nemu en zhlouik, ta ie imel tiga nezhiſtiga duha TT 1557, 107 *Geraško deželo*;

Sakai on [Jezus] ſapoueida tim veitrom inu tei vodi inu nega ſluſhaio. Inu oni ſe perpelaio hti **Gadarenski** deſheli, kir pruti Galilei leſhi TT 1581-82, I,263

℥ k nem. Gedaren

AVTORSTVO: A. L. R.

gaj -a sam. m [ˈga:j -a]; P 10, K 5 (DB 1578, DB 1584, BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: gaj; →; – mn. tož.: gaje; ⑩

1. z drevjem strnjeno poraslo zemljišče; gozd:

Natu je Abram vsdignil ſvojo Vtto, inu je priſhàl inu je prebival v’tém *Hraſtjej Mambre, kateru je v’Hebroni, inu je tamkaj GOSPVDV en Altar ſturil <***gaju**, borlhtu> DB 1584, I,8b;

Salſus. German. Forſt/ dicker Wald. Carniol. vorlht, **gai** MTh 1603, II,457, podobno tudi MD 1592

/ Redeo rure, pridem ſpet is **gaja** BH 1584, S44

2. bibl. nerodno obdelan in nedostojno okrašen lesen kol ali predmet, simbol boginje Ašere; ašera, sveti kol:

Vari ſe, de obene Saueſe neſturish ſteimi kir vti Deſheli prebiuaio, vkatero ti pridesh, de ony tebi nebedo enu pohuiſhaine mei tabo. Temuzh nih altarie imash podreiti, inu nih Malike ſtreiti, inu nih

AVTORSTVO: M. Č.

gajcigost gl. gajtikost

gajtig posam.* nepregib. ['ga:jtig]; P 1, K 1 (DB 1584)

– gajtig; ①

kdor čuti, ima strastno željo prisvajati si dobrine; lakomni, pohlepni:

Crajnški. Lakomnik. Corofhki. Gajtig DB 1584, III,CcVa

ℳ iz nem., prim. **geitig**

AVTORSTVO: M. Č.

gajtigost gl. gajtikost

gajtikost (gajtikost, gajcigost, geitkost°, gajtigost) –i sam. ž ['ga:jtikost -i]; P 5, K 4 (TC 1550, KPo 1567, JPo 1578, DB 1584)

– ed. im.: **g** | **aj/ej** (KPo 1567, LXXXIIa) | **t/c** (TC 1550, 240(128a)) | **i** | **k/g** | **ost**; – daj.: **gajtikosti**; ①②

lastnost človeka, ki čuti, ima strastno željo prisvajati si dobrine; lakomnost, pohlepnost:

Tu kole inu mory/ de te hude shele (hoffart/ ferd/ nid/ nezhistoft/ **gaizigoft**/ pianoft/ inu take glihe grehi) kir vtim hudim trupli nashiga telefā/ prebiuaio/ nekar preuezh ne ifrafteio TC 1550, 240(128a);

Tu ga [krščenika] preobërne **Geytikoft**, tam ta, tam uni Gréh, da ni te Boshije ure figur, inu pres škërbi KPo 1567, LXXXIIa;

Tako ie Christus nash isuelizhar tudi fuoi Shaz inu Moshno sdinarmi, pri Iudesu Fratarium imel, ne sa fe, tamuzh sa fuoie logre inu Vboge Liudy. Tem nazhinom ali vtakoui mifli imao Gospoda fuoim podloshnim, Stareishi fuoim Otrokom, Bogati Vbosim Shaze inu hrano šprauliati, ne klakomnofti, **Gaitikofti** ali dobiuanu, tamuzh knyh Tellefnei potrebi inu špodobni Hrani JPo 1578, III,71b;

Crajnški. Lakomnoft Corofhki. Gaitigoft DB 1584, III,CcVa

ℳ gl. **gajtig**

AVTORSTVO: M. Č.

gajžla (gajžla, gajžlja) –e sam. ž ['ga:jžla -e]; P 38, K 14 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, JPo 1578, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: **gajžla**; →; – mn. im.: **gajž** | **l/lj** (JPo 1578, I,135a) | **e**; – or.: **gajžlami**; ①②

1. palica s pritrjenim jermenom ali vrvjo za udarjanje; bič:

Varite fe pag pred teimi ludmi, Sakai oni vas bodo zhes daiali na te Rotaushe inu uas bodo vnih Shulah **fgaishlami** byli TT 1557, 26, podobno tudi TE 1555;

Inu kadar ie on [Jezus] bil šturil eno **Gaishlo** is shtrikou, ie vse ispodil vunkai is tiga Templa TT 1581-82, I,367;

Crajnški. Gajshla Slovenški, Besjashki. Bizh DB 1584, III,CcIVa;

Koku mora ta navuka fe fliflāti, kateri mora orati, inu kateri rad Volle **s'gajshlo** goni, inu štakovimi delli okuli hodi, inu nesná nifhtër, témuzh od Vollou govoriti? DB 1584, II,168b;

Sakaj ondi fe bo flifhalu, de bodo **Gajshle** pokale, inu Koleffa shkripala, Kojni risatali, inu Kulla tartrala DB 1584, II,120a;

Moj Ozha je vas **s'gajshlami** tepël, jeft pak hozhem s'Škarpiani DB 1584, I,238b;

Koku bo ta štari Adam vmorjen? Odguvor. Nikar de bi mi nash Shivot, kakor ti Baalfki Farji s'noshmi ali frémi prafkali, ali kakòr Papeshniki, **s'gajshlami** do krivi fe tepli inu martrali ZK 1595, 148;

Verber. *Germ.* ein Roth/ Steck/ Geisel. *Sclau.* fhiba, **gaifhla**, bizh MTh 1603, II,687

PREN. Gospofzhina huda, šo shibe inu **Gaishle** tih nepokurnih kerfzhenikou TC 1575, 500;

On [Bog] bo tebe škril pred **gajshlo** tiga jesika, de fe nebošh bal pred satrenjem, kadar pride DB 1584, I,260a[=267a]

1.1 udarec s tako palico:

Gaishla proge deila, ali hud iesik slomafti kofty DJ 1575, 118;

Kadar vshe vidimo alli spomislimo, kako so te Shibe inu **Gaishlie** to Zartano Telo Christufouo ranile tako imamo rezhi, Pole, to so nashe kriue hude misli JPo 1578, I,135a

2. ekspr. kar je določeno za kršilca kakih norm; kazen:

AKu se vy pak bote obèrnili, inu letih folkou, kir so prebili, se dèrshali, inu se bote shnymi shenili inu moshili, de vy mej nje pridete, inu ony mej vas: taku imate véditi, de GOSPVD vash Bug nebo vezh vse lete folke pred vami pregnal: temuzh ony bodo vam k'animu shtriku, inu mrèshi, inu k'eni **gajshli** na valhi strani DB 1584, I,131b;

Tu tellu je smerti podvershenu, satu mora fvojo karmo ali shpisho imejti, de sdravu oftane. Potle nejma pres dela hoditi, témuzh nekaj pred se vsejti, inu dellati, sicer bode dersu inu nepokoynu. Htretjimu, more ta **gajfhla** ali shtraifinga tudi tu biti, de pred inu préd dela, nikar linu ni nemarnu ne bode TPo 1595, II,170

/ Satu pravi Gospud GOSPVD Zebaoth: Nebuj se moj folk, kir v'Zioni prebivašh, pred Affurom. On te bo s'palizo bill .. Tedaj bo GOSPVD Zebaoth eno **Gajshlo** zhes njega obudil, kakòr v'tem boju Midian, na tei Skali Oreb, inu bo fvojo palizo vsdignil DB 1584, II,5a
ga bo kaznoval

℥ iz nem., prim. *die Geißel*

AVTORSTVO: M. Č.

gajžlan (gajžlan, gajžljan) -a -o del. ['ga:jžlan -o]; P 15, K 11 (TR 1558, *P 1563, KPo 1567, TC 1575, DPa 1576, JPo 1578, TkM 1579, DC 1579, DB 1584, DC 1584, Tfc 1595)

— nedol. obl. m. ed. im.: **gajž** | **l/lj** (JPo 1578, I,136a) | **an**; — tož.: **gajžlaniga**; — s. ed. im.: **gajžlano** (JPo 1578, I,136a); Ⓜ Ⓟ

ki je tepen z bičem; bičan:

Inu en zhlouik steim Imenom Iesus Anani, ta pride ob enim Iefenskim Prafniku Vierufalem, fazhne sam hoditi inu tekati po všim meistu, ta ie vpyl nuzh tar dan, O enu vpytie od Iutra .. Inu nai fi ie on bil zhestu od Gosposzhine inu od drugih ludi byen, tepen inu **gaishlan**, fatu kir ie on taku gouuril, inu vpyl, Oli steim ga ne so mogli vtihniti, ie veden sedem leit poredu taku vpyl TR 1558, S1a;

Sram bi me bilu, da bi iest ne ôtel nekai pretèrpeti, kadàr vém da ie sam moi Gospod v'uàrti kèrvavi put potil, ie **gaishlan**, kronan inu krishan do smèrti KPo 1567, CLXXIIIa;

Tedai ie on [Pilat] tim [Judom] prostiga dal Barraba, kateri ie bil sa volo punta, inu rasboia viezho vershen, sa kateriga so proslili. Iesufa pak **gaishlaniga** inu sashpotouaniga, ie zhes dal nih voli, de bi se Crishal DPa 1576, 25b, podobno tudi DB 1584;

Ako te obada neziftoft[!], lotria, spomisli kako ie eno zartano telo sa tuoio volio **Gaishlano**, Tepeno inu Prebodeno JPo 1578, I,136a;

Ob treh je bil Iesus sam, nemiloštivu **gajshlan**, S'ternja krona sturjena, na glavo pertifnena Tfc 1595, CCII

℥ gl. **gajžla**

PRIM. **gajžlati**

AVTORSTVO: M. Č.

gajžlanje (gajžlane, gajžlanje) -a sam. s ['ga:jžlanje -a]; P 5, K 4 (TR 1558, TT 1577, TT 1581-82, DB 1584)

— ed. daj.: **gajžlanju**; — tož.: **gajžla** | **n/nj** | **e**; Ⓜ

tepenje z bičem; bičanje:

Ta Drugi nega Marter ie bil ifuuna na teleffu kir ie koker en drugi bogi zhlouik, nai fi ie bil pres greha, ta mras, vrozhuft, lakoto, sheio, trud, preganene, loulene, fashpotouane sapluuane, byene, tepene, **gaishlane**, sternem Cronane, Cryshane inu to britko smert, perterpil TR 1558, H2a;

Ty eni pag so shpot inu **gaishlane** iskufili, per tim tudi fuefe inu Iezhe TT 1577, 78;

Syn tiga Zhloveka bo Vilhim Farjom inu Pifsarjom isdan, inu ga bodo obfodili k'smèrti, inu ga bodo isdali Ajdom k'sashpotovanju, inu **gajshlanju**, inu krishanju, inu na tretji dan bo on supet gori vstal DB 1584, III,13a

℥ gl. **gajžla**

AVTORSTVO: M. Č.

gajžlati (gajžlati, gažlati, gažljati, gajžljati) -am glag. nedov. [ˈgaːjžlati -am]; P 54, K 12 (TC 1550, TE 1555, TT 1557, KPo 1567, DPa 1576, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)
 – nedol.: g | aj/a | ž | l/lj (Juričič) | ati; – sed. ed. 3. os.: gajž | l/lj (Juričič) | a; – del. na -l m. ed.: gajžlal; – mn.: gajžlali; ⑩ ⑪

kdo; koga_{tož} *tepsti z bičem; bičati*:

potle gmalu na duhli inu telefu ga [Jezusa] je [Bog] puftill fašpotouati/ **gaifhlati**/ kryfhati/ offrati inu vmoriti na tim krylhi TC 1550, 27(22b);

Ta zhař fo vedan Expektanti, Gledavci, Siali, inu Sanashavci, inu puřte meyu tim CHRISTVSA, **gaishlati**, sařpotovati inu krishati KPo 1567, CLIIIb;

kakòr fo ti vbosi sapeliani Lùdie pod tim flepim Papeshtvom dosdai delali, fami febe tepli, **gaishlali**, tolkli, bili, ranali &c. KPo 1567, CVIIa;

Ali kadar fe ie [Kristus] kakor Zhlouek dal vlouiti, sashpotouati inu **Gashliati**, tako fo vfi krizhali Kpilati: Krishaiga, Krishaiga JPo 1578, II,190b;

Kateri ie pak Christufou Ofal, tiga Christus na vsdi dershi inu pelia, da is pota ne gre: ako lih ima pařti, tako ga obdershi. Inu ako lih pade, tako ga gori vsdigne. Zhe ie len, tako ga tepe inu **gaishlia** JPo 1578, I,107b;

Kadar je on njega pak bil s'jermeni pèrvesal, je Paulus djal h'timu nishimu Kapitanu, kateri je s'raven řtal: Ie li fe řpodobi pèr vas eniga rimřkiga Zhlovéka pres řodbe inu praude **gajshlati**? DB 1584, III,74b;

Varite fe pak pred Ludmy. Sakaj ony bodo vas řdajali pred Rotaushe, inu vas bodo **gajshlali** v'řvoih Shulah, inu vas bodo pred Firlhte inu Krale vodili DB 1584, III,7b;

Kadar je leta tudi mèrtou bil fo ony tudi tiga zhetèrtiga martrali inu **gajshlali** .. POtle fo ony vseli tiga petiga, inu fo ga tudi **gajshlali** DB 1584, II,199a;

Nu taku je per teh Iudih vnavadi bilu, prejdán fo fe ty Rařbuiniki inu Tatje vmurili, de fo nje poprej s'řhibami tepli. Sa tiga volo tedaj Pilatus Christufa tudi puřty **gaifhlati**, ali vener řhe ima vupainje, inu řkulřha, aku bi on njega mogel prořtiga řturiti TPo 1595, I,264;

Flagello. *German.* geiřlen/ mit geiřlen řchlagen. *Sclav.* **gaifhlati**. *Carniol.* **gaifhlati** MTh 1603, I,547-548

℥ gl. **gajžla**

PRIM. **gajžlan**

AVTORSTVO: M. Č.

gajžlja gl. **gajžla**

gajžljan gl. **gajžlan**

gajžljati gl. **gajžlati**

gal zlog; P 3, K 3 (TA 1550, TA 1555, DC 1585)

– gal; ⑩

v abecedniku *vzorčni zlog za učenje branja*:

Gal gel gil gol gul TA 1550, 5, podobno tudi DC 1585

AVTORSTVO: E. T.

galatarški -a -o prid. [gaˈlaːtarški -a]; P 1, K 1 (TL 1561)

– ř. ed. im.: galatarřka; ⑪

ki se nanařa na maloazijsko pokrajino Galatija ali Galačane; galatijski, galačanski:

zemljepisno ime, v zvezi **Galatarřka deřela** řdai ta **Galatarřhka** deřela fe imenuie Velika Turzhya, Vleti deřeli ie enu Meřřtu Byrřha, řtim ty Turski Cefary imaio nih Pogrebszhino TL 1561, 74a *Galatija*

℥ k nem. der Galater

AVTORSTVO: E. T.

galatijski (galatiski) -a -o prid. [ga'la:tijski -a]; P 8, K 5 (TT 1557, TL 1561, TL 1567, TT 1581-82, DB 1584)

— ž. ed. tož.: galatisko; — mest.: galatiski; — mn. mest.: galatiskih; ⑤

ki se nanaša na maloazijsko pokrajino Galatija ali Galačane; galatijski, galačanski:
SIce, od tiga sbirane tim Suetnikom, koker sem vti^h Galatiskih Cerquah gori naredil, taku tudi vi
šturite TT 1581-82, II,108

/ zemljepisno ime, v zvezi Galatijska dežela Inu on [sv. Pavel] je vunkaj lhàl, inu je po redi lkus obhodil
Galatifko deshele, inu Phrigio, inu je potèrjoval vse Iogre DB 1584, III,72a Galatijo, podobno tudi TT
1557

AVTORSTVO: E. T.

galatiski gl. galatijski

galban -a sam. m [ga:'lban]; P 2, K 2 (DJ 1575, DB 1584)

— ed. im.: galban; ⑤

dišèč smolast izcedek iz nekaterih vrst kobulnic; galban:
Ieſt [modrost] fim en lubesniu duh dala od febe, kakòr Zimet, inu kakòr enu shlahtnu diſhezhe
korenje, inu kakòr ta ner bulſhi Myrra, kakòr Galban inu Onix, inu Myrra, inu kakòr kadilu
v'Templi DB 1584, II,162b, podobno tudi DJ 1575

℥ iz gr. prek nem., prim. LB 1545 Galban

AVTORSTVO: E. T.

galbana -e sam. ž [ga:'lbana -e]; P 2, K 2 (DB 1578, DB 1584)

— ed. tož.: galbano; ⑤

dišèč smolast izcedek iz nekaterih vrst kobulnic; galban:
INu GOSPVD je rekàl k'Moseffu: Vsami k'febi Shpeceryo, Balſham, Shtakten, Galbano, inu zhiſtu
Kadilu, eniga tulikajn kakòr drusiga DB 1584, I,56a, podobno tudi DB 1578

℥ gl. galban

AVTORSTVO: E. T.

galea gl. galeja

galeja -e sam. ž [ga'le:ja -e]; P 3, K 3 (TM 1555, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: galea; — mn. mest.: galeah; ⑤ ⑥

večja ladja na vesla; galeja:
Aku pag mi utim zhaſu bomo obdani fnadlugami, ſueliko reuo inu bushtuom, bomo ſaſhpotouani,
ſafromouani, obrezheni, oblegani, pregnani, uieti, skamenem poſſuti, ſeſhgani, obeſheni, utih Galeah
ſakouami[!], od mezha oli kake druhe[!] rizhi de poginemo. Taku tuia dobra uola ſe notri unas Iſidi.
Mi ſmo uolni, pohleuni inu pokorni uſe tu kar nom naloshish, ſkuſi tuio pomuzh, preterpeti TM 1555,
A2b;

*Deutſch. Schiff. Latinè. navis. Windiſch. zhuln, barka, ladia, galea. Italicè. barca, batello, nave,
gondola, galea, fregata, fuſta MD 1592, N1b;*

Triremis. Germ[.] ein galee. Carn. galea MTh 1603, II,651

℥ iz it., prim. galea

AVTORSTVO: E. T.

galijot -a sam. m [gali'jo:t -a]; P 1, K 1 (TPs 1566)

— mn. im.: galioti; ⑤

kdor vesla na galeji; galjot:
Gli^h taku ty ſtari Kerszheniki: Eraſ. Roterod. piſhe in Praefatione Arnobij, De ty ſtari brumni Shcoffi,
Paſtyri inu Prydigary, pouſod vtim Kerszhanſtui, ſo te Pſalme tim ſuim ouzhizom, vſak ſuie Deſhele
Ieſiku naprei brali, iſlagali, inu ſhnimi peili vti Cerqui. Is tiga ſo ſe vſi ſhlaht ludie nauuzhili te

3. priprava, ki se namesti ob robu česa zlasti za varstvo pred padcem; ograja:

KAdar eno nouo Hisho fzimprash, taku sturi *naslone okuli na Streihi, de se kry vtuoij Hishi neprelie, kadar bi gdu doli padel <*Ganke> DB 1578, 167b

ℳ iz nem., prim. der Gang

AVTORSTVO: E. T.

gar¹ prisl. [ˈgar]; P 42, K 13 (TC 1550, TA 1550, TT 1557, TL 1561, TA_r 1562, *P 1563, TC 1574, TC 1575, DC 1579, TT 1581-82, DC 1584, BH 1584, Tfc 1595)

– gar; ℳ

izraža, da lastnost, značilnost nastopa v visoki stopnji; zelo:

Sueti Iohannes Euangelist/ nervezh pishe/ inu **gar** fastopnu gouori/ de my vfe dobrute Iefuseue/ tu ye/ odpulzhzhane tih grehou inu nebeshke dobrute/ le skufi to Vero Viefufa/ bomo delefhni TC 1550, 224(120a);

Ta prerok Efaías vnega buquah **gar** zheftu od Iefufa inu nega martre prerokuye TC 1550, 87(52a);

Satu ye tudi Gofpud Bug **gar**zheftu[!] fapouedal tim Starishem de imao te fapuuidi boshye tim mladim ludem naprei pifati TA 1550, 2b;

Cristus inu nega Iogri vnih Pridigah inu Pifmih **gar** ozhitu inu cilu fastopnu prauio inu vuzhe od Boshyga Stanu vti S. Troyci TT 1557, k4b;

Vletim celim Capituli, koker odpreda utim Ofmim, fuelikom fliffom, **gar** modru inu kunshtnu, uuzhi, opomina, napelaua inu uabi fdoftimi Argumenti inu fuelikimi oblubami inu hualeshno, ufe Verne TL 1561, 66b;

Vam ie roienu diteze. || Od ene zhiste diuize || Tu dette kerie **gar** fuetu, || Vashim dushicem kuesselu *P 1563, 83;

Syrah **gar** lipu, dolgu te Ostroke Vuzhi, koku, Szhim imao nih Starishe poshtouati TC 1575, 376;

Letu zhudu **gar** veliku, fe daje nam nasnanje :/: Kaj je v'misli bilu Bogu, de Bug Zhlovik postane DC 1584, XLI;

gar zheftu, Saepibime BH 1584, 158;

Ieft verjo tudi v'Iesufa, v'tiga praviga Cristufa, v'Synu Boshjiga diniga, kir je pres vfiga sazhetka, is Buga **gar** zhudnu rojen, fkusi njega je Svejst sturjen Tfc 1595, XXV

ℳ iz nem., prim. gar

AVTORSTVO: A. L. R.

gar² čl. [ˈgar]; P 2, K 2 (KPo 1567, MTh 1603)

– gar; ℳ

SLOVARSKI SKLOP

Ne. *Germ. nicht. Sclau. danikar[!]. Carinth. gar* MTh 1603, II,110

poudarja pomen besede, na katero se nanaša; prav:

Ieli pak fvét, ti Lúdie, kai vedil sa Christufovo Roiftvo? .. Obtoze na to vbogo Mario, ie **gar** nihzhe pogledal KPo 1567, XXXVIa

ℳ gl. **gar**¹

AVTORSTVO: A. L. R.

garja gl. garje

garjav (garjev, garjav) -a -o prid. [ˈga:rjav -o]; P 12, K 5 (TC 1575, DB 1578, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: **garj** | e/a | v; – mn. im.: **garjevi**; – s. ed. im.: **garjevu**; ℳⓂ

ki ima bolezen garje ⚡; *garjav:*

Ty Shcoffi[!] eno veliko freberno poslazheno palizo vrokouizah dershe, inu en tih Iudouskih Shcoffou, shpizast klobug na glaui imao .. Stakim nih Shegnāim leipim guātom, menio inu hote fe lipi, brūni inu fueti pred Bugom sturiti, Sakai nim fe fdi, de stem tudi Gofpudi Boga mogo, koker ty eni ludie, kadar so na shiuotu gardi, **garieui**. grintau inu franzhoshni, taku slepim guātom fe obleko. te ludi obnorio inu oslipe, de menio oni so tudi notri na shiuotu, koker is vuna lipi inu zhifti TC 1575, 181;

Inu kateri hozhe GOSPV DV en Sahvalni offer šturiti, po febi eno oblubo, ali s' dobro volo, od Goved ali od Ovaz, taku ima pres madesha biti, de bo prietnu: onu néma obeniga tadla iméti. Aku je šlepu, ali šrenu, ali vdarjenu, ali fuhu, ali **garjevu**, ali kraftavu: taku ga némate GOSPV DV offrati, inu od tiga oben offer dati na Altar tiga GOSPV DA DB 1584, I,74a;

Crajnški. Garjev Slovenški, Besjashki. frabliv DB 1584, III,CcIVa;

Scabiosus. *Ger.* raudig/ fchebig/ kretzig. *Sclau.* **gariau**, kraftau, **garieu**, srabliv. *Carniol[.]* grintau MTh 1603, II,471

AVTORSTVO: E. T.

garje **garij*** sam. ž mn. tudi ed. ['ga:rje 'ga:rij*]; P 10, K 5 (TC 1575, DB 1578, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: **garja** (Megiser); — mn. im.: **garje**; — rod.: **garjev**; — or.: **garjami**; ☹ ☹

zelo nalezljiva kožna bolezen ljudi in živali z močnim srbenjem, ki jo povzročajo zajedavci; garje:

Inu Bug ie ta fui ferd super to Nezhiftost zheštu grošouitu iskafal .. Inu she fdai na vfeh tacih iskafuie, oslipi Vduhouskih rizheh, de Greh ša Greh ne imaio, Curbario, Preshushtuu tribaio .. Oli per tim nee Bug tudi na tim šueitu zheštu shtraifa šmnogeterimi bolefami, de polni frazhoshou[!], **Garieu**, gardi šmerdezhi rataio, de per nih niszhe rad ne prebiua TC 1575, 390;

GOSPV D te bo vdaril s'Egyptoufkimi tvormy, s'tvormy na sadnici, s'grintami, inu **s'garjami**, de fe neboš mogel osdraviti DB 1584, I,114b;

Lete Gobe fe imenujo zhište, Sakaj tu je en sdrau shivot, kateri fe taku šam zhišti, kakò škusi **Garje** inu druge krafte, ker po všem shivoti tu hudu vun vdari DB 1584, I,68b;

Scabies. *Germ.* raud/ kretzigkeit. *Sclau.* **garia**, **garie**, krafta, frab. *Carnio.* grinta MTh 1603, II,470

AVTORSTVO: E. T.

garjev¹ [rod. mn.] gl. **garje**

garjev² gl. **garjav**

garter gl. **gater**

gartler -ja sam. m ['ga:rtler -ja]; P 1, K 1 (TPo 1595)

— ed. rod.: **gartlerja**; ☹

kdor ureja vrt ali podobno zemljišče:

Natu ta Angel trošhta inu podvuzhy te Shenize rekozh, Chriftus nei vezh tukaj, temuzh je od Smerti gori vštal, vGalilei ga imaio viditi, inu de bi Imeili jiti inu takovu Iogrom ofnaniti. Kadar šo ony vſhe nasaj fhli, ie frezhal GOSPV D Chriftus te Magdalene, vſhtalti eniga kopazha, **Gartlerja** ali Vertarja TPo 1595, II,2

☞ iz nem., prim. **der Gärtner**

AVTORSTVO: E. T.

gasa -e sam. ž ['ga:sa -e]; P 187, K 23 (TC 1555, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TAr 1562, TPs 1566, KPo 1567, TC 1574, TC 1575, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, MD 1592, TPo 1595, Tfc 1595, ZK 1595, MTh 1603)

— ed. im.: **gasa**; →; — mn. im.: **gase**; — rod.: **gas** | y/ø; — daj.: **gasam**; →; ☹ ☹

ozek pas zemljišča, namenjen za hojo ali vožnjo, navadno znotraj kakega naselja; ulica, pot:

Inu on tudi tukai nei rekal oli šapouedal, de fe ta Vezheria, ta Sacrament tiga nega Teleſſa inu kry, ima okuli Cerque poniuah po **gaffah** ſubper tozho inu hudu vreme noſſiti, ſepirati, ſteim vſakim kotu Maſſhouati TC 1555, K2a;

Inu kadar ti molish, ne bodi koker ti Hinauci, kir radi vtih Shodaliſzhih inu na uogleh na **gaffi** ſtoiezh molio, de bodo gledani od tih ludi TE 1555, C7a;

Puidi hitru vunkai na te place inu **gaffe** tiga Meifta, inu perpelai femkai noter te boge, inu te kruloue, inu te hrome, inu te ſlepce TT 1557, 216;

Pij vodo is tuih Studenceu, inu tuiga Studenza potoke pij, Puſtituie[!] Studence vunkai tezhi, inu ty potoki nai teko po **gaffah** TAr 1562, 87b;

še bode povfod okuli, nikar le v'Méftih inu pod štreho, támuzh tudi na **gaffah**, inu poleih inu nivah predigovalu inu molilu KPo 1567, LXa;

Kadar en faštopen Mosh eniga nefaštopniga fourashnika pred fuio hisho oli na **gaBi** ima, ta ifti ga drashi, hudu rezhe inu fašpotuie, Tu bi tiga modriga Shena ne terpela, temuzh bi vunkai skreulami inu sburklami tekla TC 1575, 137;

Potle ie bilu sludoufkimi kraili tia, Sakai ony fo morali fuoie kraileftuu drugim puftiti, inu fuoio zhaft ptuijmu folku. Ti fo fišgali tu isuolenu meiftu te Suetine, inu fo nee **gafse** opuiftili, kakor ie Ieremias bil prerokoual DJ 1575, 216;

Gaffa. Vliza DB 1578, 180b;

Inu fem eniga norzhaftiga Mladenizha mei Otruki sagledal, ta ie po **Gafsi** shal, per enim vogli, inu ie stopil na pot per nee Hishi, vmraki v'vezher tiga dne, kadar ie nuzh bila inu temnu. Inu pole, ena Shena ga ie frezhala, kakor ena Kurba vfnashena, kunshtna, divia, inu nepokoina, de nee Noge nemogo vnee Hishi oftati. Sdai ie svunai, sdai na **Gafsi**, inu shpega na vfeh vogleh DPr 1580, 12a;

Sakaj kuliku Meft, tuliku Bogou imafh Iuda, inu kuliku **Gas** je v'Ierusalemi, tuliku šte framotnih Altarjeu naredili, de Baalu kadite DB 1584, II,33a;

Ta lejni pravi: En mlad Leu je na potu, inu en Leu na **Gaffah** DB 1584, I,326b;

Ona šta pak fhla fkusi pèrvo inu drugo Strasho, inu šta prifhla h'tem shelesnim Vratam, katera k'Meftu pelajo, te fo še fame od sebe odpèrle. Inu šta vunkaj stopila, inu šta fhla naprej, po eni **gafsi**, inu sdajci se je ta Angel lozhil od njega DB 1584, III,68a;

Inu Méftne **Gaffe** bodo polne Hlapzhizhou inu Dekliz, kateri bodo na njega [Jeruzalema] **gaffah** ygrali DB 1584, II,127b;

Deutsch. Gaß. *Latinè.* platea. *Windifch.* **gafsa**, vliza. *Italicè.* strada, contrada, calle MD 1592, E4a;

Satu pojdi ti tjakaj Hlapez na te ceifte inu **gaffe** tiga Mejšta, inu perpelaj te vboge, krulove, hrome inu fleipe fem noter TPo 1595, II,130;

Platea. *Ger.* ein weitte gassen/ *Straß.* *Sclau.* vliza. *Carniol.* **gaffa** MTh 1603, II,278

/ Natu je Zedekias Krajl porozhil, de bi Ieremia v'Dvorifzhi Temnice iméli s'hraniti, inu je puftil njemu vřak dan en hlejbez Kruha dati, is téh Kruhapekou **Gaffe**, dokler kruha v'Méfti nej vezh bilu DB 1584, II,46b;

GOSPVD je rekál k'njemu: Vřtani inu pojdi v'to **gafso**, katera se imenuje, Rauna DB 1584, II,66a

/ Angiportus. *Germ.* ein klein eng gäslin. *Sclav.* vořka **gaffa** MTh 1603, I,88 *uličica*

/ KAdar je vshe ředmi Mefsiz bil priřhál, inu Israelfki otroci fo bily v'řvohi Méřtih, še je vus folk v'kup sbral, kakòr en Mosh, na to řhiroko **gaffo** pred Vodenimi vrati .. Inu je [Ezra] v'nyh bral na tej řhiroki **gafsi**, katera je pred Vodenimi vrati, od iutra notár do puldne, pred Moshmy inu Shenami DB 1584, I,259a *na trg .. na trgu*

/ Te **Gaffe** oli vulice pomenio tu Kardelu vfeh Vernih, Vnih inu vmei nimi ie tu driuu tiga lebna, tu ie, Criftus řam te mertue obuduie inu nim daie ta vezhni leben TT 1577, 501;

Koga imenuie on Place inu Meřtne **Gafe**? Te Iudye. Sakai, oni fo řufeboinimi Ceremonyami inu Boshymi řluřbami obřajjeni, inu řueliko řakoni ter řapouedami, kako řmeřtnim řidom obřidani JPo 1578, II,96b

/ Letu je tudi en urřah, řa kateriga volo ta GOSPVD řam řebi enu novu Ime daje, inu pravi: Ieř řim ta pot. Sakaj gdi obeniga pota ni **gafy** nej, še nemore nikamer priti <Le fkusi Criftuřa prideio ludge k'Bugi> TPo 1595, III,77

/ Ieř fem nee řterl, koker ta prah pred teim Veitrom, Ieř fem nee řateptal koker tu blatu na tih **gaffah** TPs 1566, 40a;

Inu je vřaj takovu vře kakor blatu na **gafsi**, pruti tej veliki gnadi, katero leta Divizhiza letukaj ima, Skatero njo Bug pred vřemi zhes vře řhene pořhtuje, zhařty inu Zyra TPo 1595, III,126

ē iz nem., prim. die Gasse

AVTORSTVO: A. L. R.

gasiti -im glag. nedov. [ga'si:ti -'si:m]; P 17, K 7 (TAr 1562, TPs 1566, KPo 1567, DJ 1575, JPo 1578, DB 1584, TPo 1595)

– nedol.: **gasiti**; – řed. ed. 3. os.: **gas** | i/y; – mn. 2. os.: **gasite**; – 3. os.: **gas** | e/è (DB 1584, I,309b); – řel. na -l m. ed.: **gasy**l; Ⓜ

1. kdo/kaj; kaj *ovirati, preprečevati gorenje; gasiti*:

Kakor voda gorezh ogen **gafsy**, taku Almoshen grehe řatyra DJ 1575, 15;

Sakaj kar řicer ima na řuhim biti, tu je u'vodi bilu, inu kar řicer ima u'vodi biti, tu je po řuhim řodilu.

Ogin je bil mogozh u'vodi, zhes fvojo muzh, inu Voda je posabila njegovo muzh **gafsiti** DB 1584, II,146b

PREN. Ony [narodi] fo mene poufod okuli obdali, kakòr Zhebele, inu ^a**gaffè**, kakòr en ogin vtèrnji: Ali v'Imeni tiga GOSPUDA hozhem jest nje poslekati <^a**gaffe**> ony vfi vkup tekó, inu **gaffe**, kakòr de bi vus Svejt imél konèz vseti, sa mojga vuka volo, obedèn nezhe ta pulledni biti> DB 1584, I,309b;
Obrèshite fe GOSPVDV, inu denite prozh sprednjo kosho valhiga ferza .. de moja slobnoft vun nepojde kakòr ogin, inu neshge, de nihzhe nebo mogèl **gafsiti**, sa volo valhe hudobe DB 1584, II,29a;
On pufty timu Hudizhu zhafsi en ogein vushgati, ali tukaj fo ty lubi Angeli sdajci poleg, ty supet **gafse**, inu delajo myr TPo 1595, III,156;
Satu je potreba de fe leta Pridiga pred inu pred gori respihuje inu vushiga. Sakaj Hudizh nepufti, on vedan mersle vode perliva, inu **gaBi**, ficer bi ne moglu biti, onu bi fe vezh Ludy nad to befsedo populfhalu[!] TPo 1595, I,208

2. ekspr., kdo/kaj; kaj *onemogočati, preprečevati kaj, navadno slabega; gasiti:*

Mirrha pak pomeni, da imamo nashe greshno messlo alli shivot moriti, inu hude shele **gaffiti** KPo 1567, LVIb, podobno tudi JPo 1578;

Duha ^b**negafsiti** <^b**negafsiti**> najfi fe Duhuvi imajo puftiti foditi od Gmajne 1. Cor. 14. taku jih vfaj nihzhe néma **gafsiti** ali doli tlazhiti inu samezhovati, temuzh saflifhati inu probirati> DB 1584, III,112b

3. ekspr., v zvezi z žeja, kaj; kaj *zadovoljevati fiziološko potrebo po pijači; gasiti:*

Gospud Bug ie ta kruh htimu shegnal inu poštaul/ de timu zhloueka[!] muzh daie/ tu Vinu/ de ga vesseliga della/ To Vodo de ga hladi inu Sheio **gaffi** TAr 1562, 105a

AVTORSTVO: A. L. R.

gasniti -em glag. nedov. ['ga:sniti -em]; P 1, K 1 (DB 1584)

— sed. mn. 3. os.: **gasneo**; ☹

kaj *prenehavati svetiti; ugašati:*

TEdaj bo Nebelku krajleftvu glih desetim Dézhlam, katere fo fvoje Lampe vsele, inu fo fhle vunkaj pruti Sheninu .. Te norre pak fo djale h'tem modrim: Dajte nam od valhiga Ojla, sakaj nashe Lampe **gafneo** DB 1584, III,16a

AVTORSTVO: A. L. R.

gater (garter, geter°, gater) -tra sam. m ['ga:ter -tra]; P 27, K 7 (KPo 1567, JPo 1578, DB 1578,

DPr 1580, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: **g** | **a/ä** (MD 1592, N7b) | **r/ø** (Megiser) | **t** | **e/è** | **r**; — rod.: **gartra**; — tož.: **gart** | **e/è** | **r**; — mn. tož.: **gartre**; ☹ ☹

SLOVARSKI SKLOP

Latin. cancelli, clathri, clathra. *Germ.* Gätter/ gegitter. *Carniol.* **garter** MTh 1603, I,207

1. priprava iz vzporednih ali prekrizanih navadno kovinskih palic; rešetka, pregrada:

Bog ima fvoio navado, kako Salomō v'fvoij vifoki péfmi píshe: Da ftoij sad sa steno inu pogleduie fkusi **gartre**, inu pomerkuie, kako fe niegovi kārsheniki v'nadlugh pod krishom dèrshe KPo 1567, LXXVIIIa, podobno tudi JPo 1578;

Crajnfski. **Garter Slovenfski, Besjzhki.** Reshetka DB 1584, III,CcIVa

/ Sakai ief fem is Okna moie Hishe skusi **Garter** pogledal, inu fem gledal mei te nepametne DPr 1580, 11b;
SIšerava Mati je gledala fkusi oknu, inu je erjula fkusi **Garter**: Sakaj fe mudé njegova kula, de neprideo? DB 1584, I,135b

/ Inu Ahafia je padèl fkusi en **Garter** na fvoim Palazhu v'Samarij, inu je bolan postal DB 1584, I,202a

1.1 v judovstvu *taka priprava kot del oltarja za žgalne daritve; rešetka:*

Is tiga iftiga fo bile sturienne noge hdauirom te Vtte tiga vkups'haiaina, inu ta kuffraft Altar, inu ta kuffraft **Garter**, inu vfa posloda htimu Altariu DB 1578, 83b;

Ti imafh tudi en kuffraft **Gartèr** sturiti, kakor eno Mresho, inu fhtyri kuffraft Rinke, na njegovih fhtiri kraih, inu je imafh postaviti od sdolaj gori, okuli tiga Altarja, de ta **Gartèr** bo do Polovice Altarja dofegèl DB 1584, I,52b

1.2 težka (kovinska) vrata iz rešetke, ki se odpirajo in zapirajo vertikalno; dvizna vrata:

Deutsch. Schutzgätter. *Latinè.* cataracta. *Windifsch.* gätter. *Italicè.* saracinesca, porta dal cielo MD 1592, N7b;
Cataracta. Germ. schutzgatter. *Carniol[.]* **gatter** MTh 1603, I,229

2. s (kovinskimi) palicami ograjen prostor; kletka:

fo ga [izraelskega kneza] svesaniga v'en **Gartèr** djali, inu fo ga pelali h'Babelkimu Krajlu, inu fo ga puftili s'hraniti, de bi se njegova shtima vezh neslilhala na Israelskih Gorrah DB 1584, II,68b

ℳ iz nem., prim. **das Gatter**

AVTORSTVO: E. T.

gatroža -e sam. ž ['ga:troža]; P 1, K 1 (BH 1584)

— ed. im.: **gatroža**; ①

trnat okrasni grm z raznobarvnimi dišečimi cvetovi; vrtnica:

Rosha, she, Gatroscha, Rofa, Rofen BH 1584, 58

ℳ iz nem., prim. bav. **gartenrose**

AVTORSTVO: E. T.

gätter gl. **gater**

gavkler -ja sam. m ['ga:vkler]; P 1, K 1 (MD 1592)

— ed. im.: **gavkler**; ①

rokohitrc, iluzionist, glumač:

Deutsch. Gauckler. Latinè. gesticulator. Windisch. gaukler. Italicè. ceratano, bagatelliere, cantinbanco, ciurmatore MD 1592, E4b

ℳ iz nem., prim. **der Gaukler**

AVTORSTVO: E. T.

gaziti -im glag. nedov. ['ga:ziti -im]; P 2, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

— nedol.: **gaziti**; – vel. ed. 2. os.: **gazi**; ②

kdo; s prisl. določilom kraja *hoditi po vodi, po čem ovirajočem; bresti:*

Vsami Mlin, inu meli moko, respleti tvoje kite, odgèrni nogo, reskry golen, **gasi** skusi vodo, de bo tvoj fram odgèrnen, inu de se bo tvoja framota vidila DB 1584, II,19a

/ Ampak Bug nam oblubi, poletim lebni en vezhni, h'timu ima tu Diteze Iesus, nash Isvelizhar inu Pomozhnik biti, inu kadar on nam htimu pomaga, taku je on nam sadofti pomagal, inu nizh na tem nelefhy, aku on nas lih vletim potelesnim lebni pufty okuli **gasiti**, ali brefti, kakor de bi my obeniga Boga neimejli, kateri bi hotel ali nam premogel pomagati, Sakaj njegova pomuzh ima ena vezhna pomuzh biti, na tej imamo my sadofti imejti, onu fi pojdi s'tem potelesnim kakor onu hozhe TPo 1595, I,71

AVTORSTVO: E. T.

gažlati gl. **gajžlati**

gbelb gl. **gvelb**

gde (gde, gdje°) vez. ['gde:]; P 3, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

— gd | e/ie; ③

v oziralnih odvisnih stavkih *izraža kraj dogajanja iz nadrednega stavka; kjer:*

Natu oni usfdigneio prozh ta kamen od undu, **gdeie** ta kir ie bil mertou, bil poloshen TT 1557, 296;

NAtu sheft dni pred Velikonozhio pride Iesus uto Betanio, **gdeie** Lazarus bil vmerl, kateriga ie Iesus obudil od smerti TT 1557, 297;

Vi ne imate vom febi Shazou sbirati na femli, gdi te ta erria inu moli isgrifo, inu gdi ty tatye podcopaio inu vkraideio, Temuzh sbiraite vom febi Shace vtih nebeßih, gdi erria inu ty molli ne isgrifo, inu gdi ty tatie ne podcopaio inu ne vkraideio. Sakai, **gdie** ie vash Shaz, tukai ie tudi vashe ferce TT 1581-82, I,21

AVTORSTVO: E. T.

gdi¹ prisl. [ˈgdiː]; P 8, K 1 (TPo 1595)

– **gdi**; ☹

1. *izraža vprašanje po kraju, na katerem se dejanje dogaja; kje:*

Nu kam bi se imejli obrniti, **gdi** bi ony pokoj ali vek inu enu ohlajenje imejli najti? TPo 1595, III,59;

Gdi je ta šhtima tiga Ozheta, taku blisu kakor k'steni tukaj more biti? TPo 1595, I,87

1.1 v vezniški rabi, v vprašalnih odvisnih stavkih:

Prejdan my pak htakimu pridemo, moramo my poprej nasnanje dati, od kod vñaj tu pregainanje svoj prihod ali sazhetik ima, takovu pak je tukaje cilu lipu namalanu, inu se timu glih prejdu inu prejdu najde, **gdi** inu kadai pregajnanje supar ta Evangelium se vñdigni TPo 1595, I,252;

Le Ioannes sam je, kateri je to pervo šhtymo puštil yti, inu je to perfono s'parftmy kasal, **gdi** inu kej se vñaj odpufzhainje teh greihou ima najti TPo 1595, III,83;

na vezher, kadar ona vto pervo erpergo od Ierusalem pridetu, inu ona okuli sebe gledatu, **gdi** vñaj tu Deite oftane inu kej by moglu biti TPo 1595, I,91

AVTORSTVO: E. T.

gdi² vez. [ˈgdiː]; P 360, K 17 (TT 1557, TKo 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TPs 1566, TL 1567, TC 1574, TC 1575, TT 1577, DC 1579, TT 1581-82, DC 1584, TPo 1595, Tfc 1595)

– **gdi**; ☹☺

1. v oziralnih odvisnih stavkih *izraža kraj dogajanja iz nadrednega stavka; kjer:*

Sakai **gdi** ie uash shaz, undukai bode tudi uashe ferce TT 1557, 208;

Inu Bug hozhe to greshno shego resdreri[!] inu šatreti, šatu oftane ta telefna Smert, inu letu ie taku od Buga poštaulenu inu ofnanenu vti peruih Buquah Moyfeseuih vtim Tryetim[!] Capituli, **Gdi** šta Adam inu Eua špet vto Gnado inu Miloft Boshyo vñeta, Oli nishter mane šta potle morala obba telfnu vmreti TO 1564, 40a;

Rym, **gdi** ie došti Faryeu, ie došti Curbarieu TT 1577, Mm6a;

Poprej Šmèrt, Vrag vñe shlaht Ludy, šta vlekla v'Pakal, po febi, Sdaj škusi Šmèrt gremo v'Nebu, **Gdi** bo vernim vñe lej dobru, Alleluja DC 1584, CXXXII, podobno tudi Tfc 1595;

Gdi je vñe takou Duh te Gnade, tukaj pride tudi ta Duh te molitve, de ludje vñadlugah inu viskušnjavah kBugi sa pomuzh vpyejo, inu vejdo, de nas Bug ne bode puštil, temuzh bode per nas, inu nas hozhe vekoma sa fvojga Synu Iesufevo Chriftufevo volo, isvelizhane šturiti TPo 1595, II,63;

Sakaj my zhlovéki šmo raunu kakor rybe vtim škirokim[!] morjej, **gdi** vñe lej ena to drugo pošhre, inu je šgul farlikoft inu nepokoy TPo 1595, III,7;

Kateri vñe hozhe prou soditi, inu nikar falyti, ta se tiga letukaj od Chriftuša vuzhi, de ta prava Cerkou šicer nğdir nej, temuzh ker inu **gdi** je leta Skala, tu je, kir je tu šposnainje inu leta Vera, katero Petrus inu ty drugi šogri imajo TPo 1595, III,103;

Sakaj **gdi** se odpufzhainje teh greihon[!] vtem imeni Iesufevim osnanuje, tu je ludje imajo verovati inu gorivseti TPo 1595, III,106

1.1 v zvezi s **koli** *izraža poljubnost kraja, na katerem se dejanje dogaja; kjerkoli:*

Gdi kuli bota dua sbrana vkupe vmuim Imeni, taku vnyu šredi šest hozho tudi biti TR 1558, L2b;

Gdi se kuli inu vkakershno Niuo tu prauu Boshye Seime feye/ Vndu inu vto isto vñe lei ta hudi šourashenik šui kokol inu grashizo peršeye inu šmeisha TL 1561, AIIIa;

Vuzhi lipu, kei, koku se ima molyti, **Gdi** kuli Verni, bodi doma, Vcerqui, na puli molio, šo vñlishani, aku Suero pres zbiula, pres nyda, pres offerti, šdobro zhifto vñtio, molio TL 1567, 60a

FRAZELOGIJA

— — Sakaj taku onu gre na tem svejtu, **Gdi** se zhernu prau, de se more bejlu šastopiti, kateri drugazhi neogolufan inu neoblogat hozhe od teh ludy priti TPo 1595, I,45 *kaj se kaže ravno obratno, kot je v resnici*

2. v časovnih odvisnih stavkih, negotovo *izraža, da se dejanje odvisnega stavka godi istočasno z dejanjem nadrednega; ko:*

Takovim prevezh modrim moreš ti is letiga Evangelia, inu is tiga Svetiga Simeona prerokovanja odgovoriti: De vñe lej, **gdi** ta zhifto Vuk od Chriftuša gre, gvñhnu tu pride, de nekateri padejo, inu bodo vfo nefrezho gorinaredili TPo 1595, I,57;

Chriftus je taku dobrutliu, inu poleg tiga taku vñigamogozh, de on njemu [gobavcu] more pomagati vtej Bolesni, **gdi** je vñaj šicer vñem drugim zhlovekom nemogozhe bilu, de bi ony bili mogli pomagati TPo 1595, I,103

AVTORSTVO: E. T.

gdie gl. gde

gdi kuli gl. gdi², koli

gdi ... kuli gl. gdi², koli

gejtikost gl. gajtikost

genazaretski gl. genecareški

genazeretski gl. genecareški

genecarenski -a -o prid. [geneca're:nski -a]; P 1, K 1 (TT 1581-82)

— ž. ed. tož.: genecarensko; ⑤

ki se nanaša na biblijsko pokrajino Genezaret; genezareški:

zemljepisno ime, v zvezi **Genecarenska dežela** Inu kadar se oni prepelaio, prido vto **Genezarensko deshelo**, inu perftauio htimu brigu TT 1581-82, I,162 *Genezaret*

AVTORSTVO: M. Č.

genecareski gl. genecareški

genecareški (genecaretski, genecareski, genecareški, genazaretski, genazeretski) -a -o prid. [geneca're:ški -a -o]; P 6, K 3 (TT 1557, JPo 1578, TT 1581-82)

— ž. ed. tož.: genecareško; — mest.: genecaretski / generacetski[!] (TT 1557, 42); — s. ed. rod.: genecareskiga; — mest.: genaz | a/e | retskom; ⑤⑥

ki se nanaša na biblijsko pokrajino Genezaret; genezareški:

zemljepisno ime, v zvezi **Genecareška dežela** Inu kadar se oni perpelaio, prido uto **Genezareshko deshelo**, inu perftauio htimu brigu TT 1557, 116 *Genezaret*;

Vgenezaretski desheli [Jezus] ofdraui vse, kir fo se nega guanta dotegnili TT 1581-82, I,58

/ zemljepisno ime, v zvezi **Genecareško jezero** Kei je stal Chrifstus ta zhas kadar ie predigoual? Pri tem **Genasaretskom Ieseru** JPo 1578, II,110b *pri Genezareškem jezeru*;

KVNIMV ZHASV, SE IE ta mnoshiza Liudy rinila Kiesufu, dabi slishali Boshyo Befedo, inu on ie stal pri tem **Genaseretskom Ieseru** JPo 1578, II,109a;

PERgodilu se ie pag, kadar ie veliku ludi knemu rinilu, de bi poslushali to beffedo Boshyo, inu on [Jezus] ie stal poleg tiga **Genezareskiga** yefera, inu on sagleda dua zholna stoyezha per tim yeferu TT 1581-82, I,241

AVTORSTVO: M. Č.

genecaretski gl. genecareški

generacetski gl. genecareški

gera neskl. sam. m [ˈge:ra]; P 10, K 2 (DB 1578, DB 1584)

— neskl.: gera; ⑤

v Stari zavezi *novec oz. preračunska enota z 0,571 g čiste vsebine srebra; gera:*

Vfe shazaine ima biti po tim Sikeli te Suetine. En Sikel pak vela duaiffeti **Gera** DB 1578, 111a;

Te Svetinje ali Templa Sikel je velal pul Rajnih slatiga, ali blisi pul Tolerja. **Gera** pak je velal fedem bélih Vinarjeu, ali okuli pet zhèrnih DB 1584, I,55b

Ⓔ iz hebr. prek nem., prim. LB 1545 *Gera*

AVTORSTVO: M. Č.

gerab gl. gerob

gerarski -a -o prid. [ge'ra:rski]; P 5, K 2 (DB 1578, DB 1584)

– m. ed. im.: gerarski; – mn. im.: gerarski; ⑤

ki se nanaša na starozavezno filistejsko mestno državo Gerar ali njene prebivalce; gerarski:

Abraham ie dial od Sare fuoie Shene: ona ie moia Seftra. Tedai je Abimeleh **Gerarski** krail poslal, inu ie Saro vsel DB 1578, 16b;

PO tém je Isaak .. fvoje shotore poštavil v' dolini Gerar .. Inu **Gerarſki** Paſtirji ſo ſe ſ'Isaakovimi Paſtyrji krégali DB 1584, I,16a

AVTORSTVO: M. Č.

gergesenski -a -o prid. [gerge'se:nski -a]; P 2, K 1 (JPo 1578)

– ž. ed. rod.: gergesenske; – tož.: gergesensko; ⑥

ki se nanaša na biblijsko mesto Gergesa; gergeški:

zemljepisno ime, v zvezi **Gergesenska dežela** Kadar ie prishal Chriftus na vno ſtran Morya **Vgergesensko** Deshelo, tako ſta proti niemu tekla dua zhloueka Hudizhi obſedena JPo 1578, II,179a v *Gergeško deželo*

AVTORSTVO: M. Č.

gerob (gerab, gerob) -a sam. m [ʼge:rob -a]; P 26, K 9 (TC 1555, TL 1561, TAr 1562, TC 1575, TkM 1579, DB 1584, BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: gerab; – rod.: geraba; – daj.: gerabu; – or.: gerobom; – mn. im.: ger | o/a | bi; – rod.: ger | a/o | bov; – daj.: ger | o/a | bom; – tož.: gerobe; – or.: gerabi; ⑤

kdor je določen, da skrbi za koristi, pravice druge, navadno mladoletne osebe; skrbnik, varuh:

Shulmoifre inu Moifre druge moiftrye. **Gerobe**, Staralhine, Shupane .. Lete vſe imamo dershati, koker nashe ſtarishe, od katerih ſmo roieni TC 1555, E6b;

Vletim Capituli [sv. Pavel] pag odpreda To poštauo perglihuie htim **Gerabom** oli Odvetnikom kir bodo tim Otrokom, katerim ty Starishi umerio, na Ozhenim meiftu od Goſpoſzhine poštauleni, Te ludi .. Perglihuie htim mladim boſim Sorotom, kir ſo pod to Oblaſtio tih **Gerrabou**, ſuiga blaga po ſui uoli ne uſhuiuio, temuzh ſo koker eni hlapci TL 1561, 84b;

Ty Starishi vtim Pifmu, ne bodo le ſamuzh Ozha inu Mati temuzh tudi Pridigary, Goſpoſzhina, Ozhimi, Mazhohe, **Gerobi**, Shulmoishtri, Goſpodary TC 1575, 345;

pomagai tudi, de vſe Syrote vtuoim Boshym ſtrahu inu poshteinu, poshtenu kvſimu dobrimu inu vtuoim ſtrahu gori sreiene bodo, nih **Gerobom** inu vuzhenikom pokorni bodo, inu ſe puſte vuzhyti TkM 1579, 90b;

Gerab, a, tutor, gerhab, vormund BH 1584, 49;

Tutor. *Germ.* Vormunder/ Vogt/ Pſlegvater. *Sclav.* **gerab** MTh 1603, II,664

/ kakòr dolgu je erbizh enu Déte, taku nej mej nym inu enim Hlapzom obejniga reslozhka, najſi je on zhes vſe blagu Goſpud, temuzh on je pod Odvejtniki inu **Gerabi**, do tiga zhafsa, kateri je od Ozheta poštaulen DB 1584, III,103a *pod skrbniſtvom*

/ Kadar je vshe Lysias, Krajleu **Gerab** inu Striz, inu nar viſhi Svejtnik, letu vſe bil svejdil, je njemu filnu ſhal djalu DB 1584, II,201b *regent*;

POtehmal pak, kadar je Ptolemeus Philometro, ta mladi Krajl v'Egypti pèrvizh fvoje Deshelane inu velake vkup bil svabil, je Antiohus Appollonia, Mneſteoviga Synu, poſlal, h'timuiftimu vkup ſpravizhu v'Egypt. Kadar je on pak bil ſaſtopil, de ga néſo hotéli **h'Gerabu** imeti, je on supet naſaj lhàl DB 1584, II,961b[=196b]

℥ iz nem., prim. der Gerhab

AVTORSTVO: M. Č.

gerovati -ujem glag. nedov. [gero'va:ti ge'ru:jem]; P 7, K 6 (*P 1563, TPs 1567, TC 1574, DC 1579, DC 1584, Tfc 1595)

– vel. ed. 2. os.: geruj; ⑥

kdo; koga/česa [nikalni rodilnik] *čutiti, imeti veliko željo po čem, zlasti po zadovoljevanju spolne sle; želeti*:

Skrayo, filo, skriuizo, liuzkiga blaga ne geruy *P 1563, 46;

Lufkih shen negeruj ti, Luzkiga blaga nesheli Tfc 1595, XIII

ℳ iz nem., prim. **geren**

AVTORSTVO: M. Č.

gesurkiga [rod. ed. m.] gl. **gesurski**

gesurski -a -o prid. [ge'su:rski]; P 5, K 1 (DB 1584)

– m. ed. im.: gesurski; – rod.: gesur | sk/k[!] (DB 1584, I,221a) | iga; – daj.: gesurskimu; ⑤

ki se nanaša na biblijsko kraljestvo Gešur ali njegove prebivalce; gešurski:

Talmai, en Gefurfki Krajl DB 1584, I,(²)IVa;

Abfolom, Maehe, Talmaja, Gefurkiga[!] Krajla hzhare fyn DB 1584, I,221a

AVTORSTVO: M. Č.

gizdav -a -o prid. [ˈgi:zdav[?]]; P 3, K 3 (DB 1578, DB 1584, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: gizdav; ⑤

ki ima pretirano dobro mnenje o sebi in kaže prezir, zaničevanje do drugih; bahav, prevzet:

Offertan. Ohol, Gisdau DB 1578, 181a;

Crajnfski. Offerten Slovenfski, Besjashki. ohol gisdau DB 1584, III,CcVib;

pod napačno iztočnico, pravilno superbus **Superbia**. Ger. hochfart/ ftoltz/ vbermut/ vermessenheit/ hochmut. Sclau. ohol, gisdau. Carniol. ofert, offertnuft, prah MTh 1603, II,588

AVTORSTVO: M. Č.

glad -u sam. m [ˈgla:d gla'du:]; P 8, K 8 (TT 1557, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, MD 1592, Tfc 1595, MTh 1603)

– ed. im.: glad; – rod.: gladu; ⑤

stanje, za katero je značilno pomanjkanje hrane; lakota:

Agabus prerokuie od velikiga gladu TT 1557, 369;

Crajnfski. Lakota Slovenfski, Besjashki. glad DB 1584, III,CcVa;

Fames. Germ. hunger. Sclav. glad, lakota MTh 1603, I,522

/ Kir [Bog] vse Ptice sam ofkarby, De ena gladu netarpy Tfc 1595, CLXV

AVTORSTVO: M. Č.

gladek (gladek, gladik, glatik, gladak) -dka -o prid. [ˈgla:dek/gla'da:k -dka -o]; P 46, K 13 (TE 1555, TT 1557, TPo 1566, JPo 1578, DB 1578, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, BH 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: gla | d/t (Trubar) | e/i | k/g (TT 1581-82, I,232); – rod.: gladkiga; – daj.: glatkimu; – tož.: gladak (DB 1584, II,16b); – or.: gla | t/d | kim; – mn. im.: glatki; →; – ž. ed. im.: gladka; →; – mn. im.: gla | d/t | ke; – rod.: glatkih; – or.: glatkimi; – s. ed. im.: glatku; – mn. or.: glatkimi; – dol. obl. m. ed. im.: gladki; – primrk. s. ed. im.: glajši; – mn. im.: glajš | a/i; ⑤

SLOVARSKI SKLOP

Gladik, dkiga, glat BH 1584, 50;

Deutsch. Glat. Latinè. glaber. Windisch. glatku, gladek, gol. Italicè. molle, tenere, morbido, spelato MD 1592, F2b;

Laevis. German. glat/ nicht rauh. Sclav. glatku, gladek, gol MTh 1603, I,771

1. *ki ima površino brez izboklin, vdolbin; gladek:*

Vfaki dul se bode napolnil, inu ufaka gora inu ufak hrib bode ponifshan, Inu kar ie kriuga bode

raunu, inu kar ie oftriga, bode **glatik** pot TT 1557, 166;

Ali nyh potplati fo bily, kakòr okrogle nogé, inu fo se laskatale, kakòr en fvital **gladek** bron DB 1584, II,60a;

Inu je [David] vsel fvojo Palizo v'fvojo roko, inu fi je isbral pet **glatkih** kamenou is potoka, inu je te polushil v'pastirsko Mauho DB 1584, I,159a;

Veliku ne leschy na tem, de ta Vinška terta taku eno gardo oftro fkorjo ima, inu tu Figovu drivu enu flabu fhbku drivu, tu ternje pak, eno taku **gladko** fkorjo TPo 1595, II,180

/ ta Grejh kakor ena lejpa Mazhiza en **gladik** meih ali koshizo ima, se pufty gladiti inu tezhlati, de mnogeteri lufht inu vefselje nad nim ima TPo 1595, I,256;

en takou fhkodliu inu framoten Volk, tezhy pod tem leipim **gladkim** koshuhom, kir ty Wifertaufferji taku en leip fhain pelajo vtem vunainim lebnu TPo 1595, II,178

/ Sakaj mej moim folkom se najdeo hudobni, kateri ludem fhtrike polagajo, inu pafty narejajo, de bi je vlvuli, kakòr Ptizharji s'Precepom: Inu nyh hifhe fo polne golufie, kakòr je kletka polna Vabceu: Satu ony poftanejo mogozhi inu bogati, tolsty inu **glatki** DB 1584, II,30a

1.1 ki je brez dlak; gladek:

Iacob ie pak kfuojj Materi Rebeki dial: Pole, moi brat Esau ie kofmat, inu iest fem ***gladek** <*Goll> DB 1578, 24a;

Glaber. *German.* kaal/ ohne haar/ glat. *Sclavon.* **gladek**, **glatku**. *Carniol.* gol MTh 1603, I,601

1.2 ki zaradi gladkosti, vlažnosti uhaja iz prijema; spolzek:

Hozhmoli fto Mresho S. Euangelia vloulieni biti. Tako moremo biti velike ribe, da skusi nepademo: Mozhni vtei veri kboiouaniu ftem Hudizhom, neimamo biti **glatke**, palsezhe, fpizhafte Ribe JPo 1578, II,113b

2. ekspr. ki je pretirano prijeten, vabljev, mamljiv:

Inu mi ne fmo vletimu nashimu obrazhanu, oli Tolmazheuanu lepih, **glatkih**, viffokih, kunfhtnih, nouih oli nefnanih beffed iskali, Temuzh te gmainske Crainske preprofte beffede, kateri ufaki dobri preprofti sloueniz lahku more faftopiti TE 1555, A3a;

Inu se nihzhe ne pufti nyh **glatke** sladke beffede fapelati, ker prauio, de tudi Euangeli prediguio, inu tudi ludy na Criftufa vishaio: kakòr se ony tudi, kadar k'fahopnim ludem prideo, fuoiga vuka inu vere framuio, inu nefmeio prou pouédati, kai v'ferci imαιο TiPre 1588, 66;

Tu fo bile **gladke** fladke befsede, katere fo tej Evi tudi fladku vferze fhle, de je grefhila, inu posabila te Sapuvidi Boshje TPo 1595, II,177

/ Nih Vufta fo **glaishi** koker maflu, inu vnih fercih ie kreg, nih beffede fo mehkeshi koker ole, Inu fo vfai le nagi mezhy TPs 1566, 102b;

Sakai Sapuvid ie en Sveizhnek, inu Poftava ena Luzh, inu posvariene tiga navuka ie en pot tiga lebna, de bosh obarovan pred hudo Sheno, pred **gladkim** iesikom te luzke DPr 1580, 10b;

Sakaj ene Kurbe uftna fo taku flatka, kakòr fatovje, inu nje garlu je **glajfhi** kakòr Olje: Potle pak je taku grenku, kakòr Pelin, inu taku oftru kakòr na obadvej ftrane rejsheozh mezh DB 1584, I,318b

PRIM. **gladko**¹

AVTORSTVO: M. Č.

gladiti -im glag. nedov. [ˈglaːditi -im]; P 10, K 4 (BH 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— nedol.: gl | a/á (MD 1592, F2b) | diti; — sed. ed. 1. os.: gladim; — del. na -l m. ed.: gladil; Ⓜ

1. kot slovarski zgled ljubkujoče premikati roko po čem; gladiti, božati:

Gladim, gladiti, gladil, mulceo, strauchele BH 1584, 147;

Deutsch. Gletten. *Latinè.* levigare. *Windisch.* **gláđiti**. *Italicè.* polire, spelare MD 1592, F2b

PREN. ta Grejh kakor ena leipa Mazhiza en gladik meih ali koshizo ima, se pufty **gladiti** inu tezhlati, de mnogeteri lufht inu vefselje nad nim ima TPo 1595, I,256

2. kot slovarski zgled laskati, prilizovati se:

Blandior. *Germ.* Schmeichlen/ Liebkofen. *Sclav.* **gladiti**, perlifovati MTh 1603, I,175

AVTORSTVO: M. Č.

gladko¹ (**gladku, glatko**) prisl. [ˈglaːdko]; P 16, K 8 (KB 1566, KPo 1567, JPo 1578, DB 1578, DPr 1580, DB 1584, MD 1592, TPo 1595)

– gla | t/d | k | u/o (Krelj, Juričič); ☹

1. takó, da poteka brez ovir; gladko, neovirano:

Obenim **glatku** se neima verovati, tamazh da govore alli šture tu, kar se gliha švetim Písmom KB 1566, E7a;

Kako se vshiuu to takouo Boshye Blago nepridno? .. Kadar my nasho Mladofť .. vshiuamo, Klotrij .. inu drugim Sludieuium flushbam: Kakor ta mladi Suet (Bogu se fmili) dela, inu ty Stari fnashno inu **glatko** ktimu pomagajo JPo 1578, II,127b;

Inu imajo ta Naperfnik, shnegouimi rinkami, seno gelo shnoru, Krinkam tiga Effoda peruesati, de se na tim kunshntu šturienim Effodi **glatku** naleshe, de se ta Naperfnik od Effoda neodreshi DB 1578, 73b;

Deutſch. Vnverhinderlich. *Latinè.* expeditè. *Windifch.* **glatku.** *Italicè.* senza impedimento MD 1592, T1a;

Sakaj na Iudeshu vidimo my obuĵe, koku se ta greih pervizh maihen, fleht inu šladak vidi inu **gladku** noter leise TPo 1595, I,254

/ Negledaj Vina, de je taku erdezhe, inu v'glashi taku lipu, onu **glatku** notàr gre. Ali potem grise, kakòr ena Kazha DB 1584, I,325a spolzi

2. takó, da ni kakor koli omejeno; naravnost:

Kai se sdifh, povei nam **glatko**, da vémo tudi kai nasai povédati, tim, kir ſo naf poſſali KPo 1567, XXXIIa

/ Hud Paſtir pak, alli Naiamnik, shiue **glatko** ſupar Boſhy Sapouedi inu Beſſedi JPo 1578, II,36a;
Satu se vuzhi, de ti rezhefh: GOSPVD kar jeſt imam, tu je tvoje .. Kateri vshe takoviga ne hozhe ſturiti, temuzh satu dershati, kakor de je od ſam ſebe ima, ta najde letukaj ſvojo prauo, de Bug njega hozhe taku **gladku** ſlejzhi, de niſhter ne ima ſ'hraniti TPo 1595, II,202 v celoti

PRIM. **gladek**

AVTORSTVO: M. Č.

gladko² (**glatko**) čl. [ˈglaːdko]; P 2, K 2 (KPo 1567, JPo 1578)

– glatko; ☹

poudarja pomen besede, na katero se nanaša; prav:

Taku néma naf obena muzh .. oben Koncilium, **glatko** oben Zhlovik, ia oben tudi angel nebelki od Teſtamenta inu Vezherie Chriſtuſove odſtaviti KPo 1567, CXXIIa

AVTORSTVO: M. Č.

gladov -a -o prid. [glaˈdoːv(?)]; P 1, K 1 (KPo 1567)

– nedol. obl. m. ed. im.: gladov; ☹

ki pretirano veliko jé; požrešen:

Zhloveſki ſin pak ie pèrſhal, pie inu jey, tèr pravio, pole en **gladov** Zhlovik, inu pianaz KPo 1567, XXIXa

AVTORSTVO: M. Č.

gladovati -ujem glag. nedov. [glaˈdoːvaːti -ˈduːjem]; P 2, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

– sed. mn. 2. os.: gladijete; ☹

kdo živet i v pomanjkanju hrane; stradati:

Iſuelizhani ſte ui, kir ſdai **gladijete**, ſakai vi bote ſyti TT 1557, 178, podobno tudi TT 1581-82

AVTORSTVO: M. Č.

glagole gl. glagolje

glagolje (**glagolje, glagole**) neskl. sam. – [glaˈgoːlje(?)]; P 4, K 4 (KB 1566, KPo 1567, BH 1584, MTh 1603)

– neskl.: glago | l/j | e; ☹☹

ime črke G kot četrte v azbuki ali sedme v abecedi; g; danes osma črka slovenske abecede:

AS, Buki, Vidi, **Glagolie**, Dobro, Efti KB 1566, A2a;
Efti .. Fèrt .. **Glagole** Gg Gabriel. Hir .. I BH 1584, 26;
G litera. *Germ. G. Slav. glagole* MTh 1603, I, 583-584
AVTORSTVO: M. Č.

glajši [primrk.] gl. gladek

glatig gl. gladek

glatik gl. gladek

glaz -a sam. m ['glaž 'gla:ža]; P 37, K 14 (TT 1557, *P 1563, TC 1574, DPa 1576, TT 1577, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, MD 1592, TPo 1595, Tfc 1595, MTh 1603)

— ed. im.: glaz; →; — mest.: glazi; — mn. im.: glazi; — tož.: glaze; ☹

1. trda, krhka, navadno prozorna snov, ki se dobi s taljenjem kremena, sode in dodatkov; steklo:

Kakòr Sonce lkus **glash** gre, **glash** ta fe neresbye :/: V'glihi vishi rojen je, nash Iesus od Marie DC 1584, LXXXIX;

Onu fe pak ty Sholnerji sain anvsamejo, kateri Christusa krishajo, tu je, ty Kezarji inu Rotte .. shtemajo te Befsede (tu je moje Tellu, tu je moja Kry) sa fhleht befsede, pravio: De je le en fam edin Shpruh, Timu pruti pak hvalio, de je tu cejlu S. Pifmu polnu Shpruhou, de Christus nej vezh na Semli, Temuzh vNebefsih, Takovu je vfeh Rott huda fhlega, ony fi vsamejo eno sufsebno mainungo, pres inu isvunaj te befsede, taifta mainunga nym je prejd inu prejd pred ozhyma, kakor en plau **glafh**, kar ony lkusi taifti vidio, tu fe nym vfe plavu inu nyh mainunga fdy TPo 1595, I, 282;

Vitrum. *Ger[.] glaß. Slav. glafh. Carniol. glafh* MTh 1603, II, 719

/ Inu te duanaift vrata, fo bile duanaift Perle, inu vfaka Vrata fo bile od ene Perle, inu te vulice tiga Meifta, fo bile od zhiiftiga slata, Koker en prefuita **glash** TT 1577, 482;

Inu tiga Méfta sydanje je bilu od Iafpida, inu Méftu iz zhiiftiga slata, glih zhiiftimu **glashu** DB 1584, III, 150b

/ *Deutfch. Gläfin. Latinè. vitreus. Windifch. od glasha, glashov. Italicè. di vetro* MD 1592, F2b *steklen*

1.1 majhna posoda iz te snovi za pitje; kozarec:

Negledaj Vina, de je taku erdezhe, inu v'**glashi** taku lipu, onu glatku notàr gre DB 1584, I, 325a

1.2 posoda iz te snovi za shranjevanje; kozarec:

Inu pole, ena Shena utim Meiftu, katera ie bila ena greshniza, kadar ona fuei, de ie on [Jezus] vti hishi tiga Farifeia per myfi fidel, ta perneffe en **glash** shalbe, inu stopi od fada knega nogom, inu fe plazhe, inu fazhne shne felfami mozhiti nega noge, inu steimi lafmi nee glaue briffati, inu ie pufshouala nega noge, inu ie fto shalbo shalbala TT 1557, 184;

Inu kadar je on [Jezus] v'Betani bil, v'Simona Gobouza hifhi, inu je sedil pèr misi, je prifhla ena Shena, ta je iméla en **glash** s'zhiisto inu drago Nardovo vodó: Inu, ona je ta **glash** resbila, inu je njemu toifto islyla na njegovo glavo DB 1584, III, 27a

1.3 mn. priprava za na oči z lečo iz te snovi za zagotavljanje boljšega vida; očala:

Obtu to Cerkou obena zhloueska faftopnost, de bi glih vfe **glashe** na ozhi poftauila, ne more viditi ne fpoftnati, Ta Hudizh more no dobru fmotami, fdrashbami, Sectami fakriti oli faudati, de fe ty ludie na ni fmotio inu sblafnio TT 1577, 260

/ v zvezi **oči glazi** Confpiciliū. *Germ. brillē/ augengläfer/ augenspiegel. Carint. ozhy glafhi, ozhy fpegl* MTh 1603, I, 333

☞ iz nem., prim. *das Glas*

AVTORSTVO: E. T.

glazar -ja sam. m ['gla:žar]; P 1, K 1 (MD 1592)

— ed. im.: glazar; ☹

kdor se poklicno ukvarja z izdelovanjem, obdelovanjem in/ali prodajanjem steklenih izdelkov; steklopihalec, steklar:

Deutfch. Glafer. Latinè. vitriarius. Windifch. glashar. Italicè. vetraro, fenestrar MD 1592, F2b

ℳ gl. glaž

AVTORSTVO: E. T.

glažavnat -a -o prid. [ˈglaːžavnat -o]; P 1, K 1 (DB 1584)

— nedol. obl. s. ed. mest.: glažavnatim; ℳ

ki je po videzu podoben steklu; steklen:

Inu fim vidil, kakòr enu glashovu Morje s' ognjom smelhanu, inu te, kir so bily obladanje obdèrshali nad to Svirino inu nje Pildom, inu nje snaminjem, inu nje Imena zhiſlu, de ſo ſtali na tem

glashaunatim Morjej, inu ſo iméli Boshje Arfe, inu ſo pejli to pejſen Mosefovo DB 1584, III,146b

ℳ gl. glaž

AVTORSTVO: E. T.

glažen -a -o prid. [ˈglaːžɛ:n -a]; P 2, K 2 (TT 1557, TT 1581-82)

— nedol. obl. ž. ed. tož.: glaženo; ℳ

ki je iz stekla; steklen:

Inu kadar ie on [Jezus] Vbetany bil uti hishi tiga Simona gobouza, inu ie fedel per myfi, tukai pride ena shena, ta ie imeila eno **glasheno** pugsho ſto shlahtno zhiſto tar drago Nardouo shalbo, Inu ona resbye to pugsho, inu to vlye na nego[!] glauo TT 1557, 143, podobno tudi TT 1581-82

ℳ gl. glaž

AVTORSTVO: E. T.

glažev (glažev, glažov) -a -o prid. [ˈglaːžev -a -o]; P 14, K 7 (TE 1555, TT 1557, TT 1577, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

— m. ed. im.: glažov; — ž. ed. tož.: glaževo; — s. ed. im.: glaž | e/o | vu; — mest.: glaževim; ℳ

1. ki je iz stekla; steklen:

Kadar ie pag Iefus bil vti Betany vti hyſshi tiga Simona gobouza, ſtopi knemu ena Shena, ta ie imela eno **glasheuo** puksho shalbe veliku vredne, to ona fidezhimu per tei myfi vlye na nega glauo TE 1555, K7b;

Vitreus. *Ger.* Gläfin. *Sclav.* od glaſha. *Carniol.* **glaſhou** MTh 1603, II,718-719

1.1 ki je po videzu podoben steklu; steklen:

Inu fim vidil, kakòr enu glashovu Morje s' ognjom smelhanu, inu te, kir so bily obladanje obdèrshali nad to Svirino inu nje Pildom, inu nje snaminjem, inu nje Imena zhiſlu, de ſo ſtali na tem glashaunatim Morjej, inu ſo iméli Boshje Arfe, inu ſo pejli to pejſen Mosefovo DB 1584, III,146b

/ v razlagalnih besedilih ty kir ſe ſteim Anticrishtom kregaio inu ga premagaio, ſtoye na enim **glasheuim** Moriei ſteim ognem ſmeshanim, pomeni, de na tim fueitu doſti vallou, vſe shlaht matre inu nadluge od Anticrishtouih hlapceu moraio preterpeti TT 1577, 405

ℳ gl. glaž

AVTORSTVO: E. T.

glaži gl. glaž

glažov gl. glažev

gleženj (gližen*, gležen*) -žnja sam. m [ˈgleːženj -žnja]; P 9, K 5 (TT 1557, TP 1566, TL 1567, TT 1581-82, DB 1584)

— ed. mest.: gližni; — mn. im.: gl | e/i | žn | uvi (Trubar)/i (Dalmatin); — rod.: gležnov; — tož.: gližnuvi (Trubar) / gležni (Dalmatin); ℳ

parnost se izraža množinsko *izboklina kosti v sklepu med golenjo in stopalom; gleženj:*

Petrus pag prau, Ieſt nemam ne Srebra ne Slata, Ampag kar ieſt imam, tu iſtu ieſt tebi dam, Vtim Imeni Ieſuſa Criſtuſa Nazarenskiga uſtani gori, inu hodi, Inu ga [hromega moža] pryime ſa to deſtno roko, inu ga pouſdigne, inu ſdaici terdni poſtano nega poplati inu **gliſhnuui**, Inu ſkozhi gori tar ſtoy inu hodi, inu ie ſhal ſhnima noter uta Tempel, inu ie fem tar tam hodil inu skakal, inu ie hualil Boga TT 1557, 337;

Suidas pishe, de enkrat fe ie en Milefier fanem Efefieriem fehtal inu shtrytal, oli ta Efefier ie vŕelei premagal, taku dolgu, de fe ie bilu neshlu, de ie na nega **vglishni**[!] Efefirske pushtabe fapiffane imel TL 1567, 1b;

Inu ta Mosh je vunkaj fhàl pruti jutru, inu je imèl to Merno shnoro v'roki, inu on je meril taushent komulceu, inu je mene pelal fkusi to vodó, dokler mi je fhla do **gleshnou** DB 1584, II,83b;

Ti pod mano proŕtor delaŕh k'hojenju, De moji **Gleshni** fe ne podpolsneo DB 1584, I,181a

AVTORSTVO: E. T.

glid -a sam. m ['glid 'gli:da]; P 39, K 9 (TC 1575, JPo 1578, DB 1578, DB 1584, DM 1584, MD 1592, TPo 1595, TŕM 1595, MTh 1603)

– ed. im.: **glid**; →; – dv. im.: **glida**; →; – mn. im.: **glid** | i/y (JPo 1578, III,29b); →; Ⓟ

1. del človeškega telesa, ki se uporablja za premikanje ali prijemanje; ud:

Obtu S. Paul to kerszhanzko[!] Cerkou, tu ie, to Gmaino Boshyo, vŕe shlaht Verne ludi, niskiga inu viŕŕokiga ŕtanu, vnega tryeh lifteh Ro. 12, 1. Cor. 12. Ephe. 4. koker pred nim Menemius Agrippa en Rymski Purgar, to Purgarszhino venim Meiftu, Soffeszshino veni Vaŕŕi, inu Drushino veni hishi, htim Vudom oli **Glidom** eniga zhloueiskiga teleŕŕa perglihuie TC 1575, 363;

Liudye inu shyuina, vŕakatera dela, delaio, Stoye, hode, vŕe **glide** po nyh dopadeniu giblieio inu nyh vshyuaio JPo 1578, II,76b;

Inu dai zhafŕ ŕamemu Bogu: Vŕe kay imash na Shiuotu inu na Dushi, Vtelefu inu Vduhu, vŕe kay premoresh **Vglidih** inu Shilah, Vmozhnofŕi, Vsdrauii, vauŕŕih vtuoih Vdih snuternih inu suunanih JPo 1578, II,147b;

Leta od Boshjiga fhŕlaka vdarjeni letukaj, je en pild ali Exempel vŕeh greiŕhnikou, sakaj tu je lete bolesni natura, de ludje teh **glidou** ali vudou, ne mogo vezh nuzati, kadar eden hozhe to nogo ali to roko kŕebi potegniti, taku nje ne more TPo 1595, II,256

1.1 del človeškega telesa, ki opravlja določeno funkcijo; organ:

to pak Chriŕtuŕouo Kralieufŕto ŕtoij le vŕamei Boshij Befedi, inu ŕe Sboshyo Befedo drugazhie nemore raunati ni io rasproŕtreŕi, kakor le ŕamo skosi leta dua **Glida**, Iesik inu Vsheŕa JPo 1578, II,143b

1.2 gibljiva zveza dveh ali več kosti; sklep:

Deuŕŕch. Finger *glai*ch. *Latinè.* articulus digiti. *Windiŕŕch.* zhlink, vud, **glid**. *Italicè.* giontura, ò nodo delle dita MD 1592, D7a;

Deuŕŕch. Verrencken. *Latinè.* luxare. *Windiŕŕch.* isvyti, is **glida** premiknŕiti. *Italicè.* snodare, smovere MD 1592, R3a;

Articulus. *Ger.* Gleich/ glenck. *Sclav.* zhlink. *Carniol.* **glid** MTh 1603, I,127

2. posameznik kot član skupnosti ali v odnosu do njenega vodje:

Kadar ŕmo vshe my vŕei Veri, tako Schriŕtuŕom sdrusheni, da ie on nasha Glaui, inu my niegoui **Glidi** JPo 1578, II,34b;

Kadar ŕo vshe Apoŕtoli inu vŕi verni kerŕzheniki Chriŕtuŕoui **Glidi**: Tako tudi budeio Schriŕtuŕom red ta ŕuet Sodili JPo 1578, III,82b;

Ta Suet nishtar drusiga tako rauno nenareia, kakor preganianie Chriŕtuŕa, inu niegoue **Glide** JPo 1578, II,69a;

[Papeŕniki] Tudi vŕe te Pŕuio, kateri ŕo puŕtiushi Minishki inu Nunski Stan, is Kloshtrou shli, sa odpadezhe **Glide** JPo 1578, II,107a;

Tako ŕemu ŕpodobno vŕa dela, kakor kuli ŕo dobra ali ŕe moreio imenouati, imaio vganiti, ter dabi ŕi ŕe tudi Chriŕtuŕouim **Glidom** (ali Vdom) toye Vbosim imela ŕtoriti JPo 1578, III,78a;

Slaŕti da ie Poglauiza ŕega Sueta vshe Soien inu cello Obŕoien: Vshe ie Sentencija zhes nega rezhena, inu vezh nishtar nemanka, tamuzh da ŕe ta Sentencija inu obŕoienie na Sodni Dan pred vŕim Suetom ozhytuie, inu Satan ŕauŕimi niegouimi **Glidi**, Vpaklenŕki Ogan vershe JPo 1578, II,47b;

OTi Abrahamou, Isaakou inu Iacobou Bug, en Bug vŕéh isvolenih, inu Ozha naŕhiga lubiga GOSPVDA Iesufa Criŕtuŕa, tebe jeŕŕ is ŕerza proŕsim, puŕti ti tudi mene en vbog vud inu **glid** v'tvoji Kärŕzhanski Cerqvi biti, de tudi jeŕŕ tebe soŕŕemi isvolenimi morem moliti, hvaliti inu zhafŕiti DM 1584, CXVIII

/ Se ie tako Vkarŕzhanski Cerkui ŕhtimalo ali darŕhalo, da Otrozhnice neifo **Glidy** te Cerkue JPo 1578, III,29b se ne ŕmejo udeleŕŕevati dejavnosti v skupnosti

3. eden od zaporedno sklenjenih obročkastih elementov verige; člen:

Inu imaŕh slate Shpere ŕturiti, inu dveŕ ŕukane Ketine is zhiftiga slata, ŕ'dvéma konzama, de bo en

glid na drugim višil, inu je imal na te Shpere djati DB 1584, I,54a

ℳ iz nem., prim. **das Glied**

AVTORSTVO: E. T.

glin -a sam. m [ˈglin ˈgli:na]; P 5, K 1 (DB 1584)

— ed. im.: **glin**; →; ℳ ⊗

gnetljiva usedlina, ki se uporablja kot surovina zlasti v lončarstvu, kiparstvu in opekarstvu; glina:

en Lonzhar, kir ta mehki **glin** s' mujo pera, ta vfe shlaht possode k'nalhi potrebi dela. On pak dela is eniga **glina** obuje possode, te, katere h'zhistim, inu tudi kir k'nezhistim dellam flushio DB 1584, II,144b

/ Sakaj njegoviga ferza miſli ſo kakòr Pepel, inu njegovu vupanje shleht niſhi kakòr Pèrft, inu njegou lebèn ferrahtlivifhi kakòr **Glin**, ker on tiga nesna, kateri je njega ſturil, inu njemu to duſho, katera v' nym dela, notèr vlil, inu to ſhivo ſapo notèr v' dahnil DB 1584, II,145a

AVTORSTVO: E. T.

glina -e sam. ž [ˈgli:na -e]; P 11, K 3 (DJ 1575, DB 1584, MTh 1603)

— ed. im.: **gl** | i/y (DB 1584, II,36a) | **na**; — rod.: **gline**; — tož.: **glino**; ℳ

gnetljiva usedlina, ki se uporablja kot surovina zlasti v lončarstvu, kiparstvu in opekarstvu; glina:

Taku en Lonzhar, ta mora per fuoijm dellu biti, inu Lōzhenō shaibo s'nogami okuli gnati, inu mora vſelei ſueliko ſkerbio ſuoie dellu dellati, inu ima ſuoie guishnu odlozhenu vſagdaine dellu. On mora ſuoie rokama is **gline** ſuoio poſsodo furmati, inu ſe mora k'fuojm nogam do truda per pogibati, On mora miſliti de ie lipu loſhi, inu ſguda ter poſnu pezh pomeitati DJ 1575, 166;

Pojdi v'**glino**, inu tlazhi yl, inu delaj mozhne Zegle DB 1584, II,120a;

Crajnſki. Glina Slovenſki, Besjashki. yloviza, illo DB 1584, III,CcIVb;

Argilla. Germ. weich Erdtrich/ weicher Leym oder Lett. Slav. berna, nuſga[!], glina MTh 1603, I,119

/ pooseb. VE timu, kateri ſe ſ'fvoim Stvarnikom krēga, ſlaſti, zhèrpina ſ'Lonzharjem te **gline**. Ieli pravi **glina** k'fvojmu Lonzharju: Kaj delaſh? Ti neikashujeſh tvoje roke nad tvoim delom DB 1584, II,18b

AVTORSTVO: E. T.

glinast -a -o prid. [ˈgli:nast]; P 2, K 2 (DJ 1575, DB 1584)

— nedol. obl. m. ed. im.: **glinast**; ⊗ ℳ

ki je iz gline ↗; glinast, glinen:

Nedrushy ſe k'mogozhim inu h'bogatim, ſicer teſhko butoro na ſe nakladaſh. Kaj ima **glinast** lonèz, pèr kuffraſtim lonzu? Sakaj kadar ſe eden ſ'drugim tèrzihi, taku ſe ta vbye DB 1584, II,158b, podobno tudi DJ 1575

AVTORSTVO: E. T.

glinov -a -o prid. [ˈgli:nov -a]; P 2, K 2 (TL 1561, TT 1581-82)

— ž. mn. mest.: **glinovih**; ℳ

ki je iz gline ↗; glinast, glinen:

Inu mi imamo leta Shaz vtih **glinouih** poſſodah, de ta preuiſſoka muſh, bode Boſhya, inu nekar od naſ TL 1561, 60a, podobno tudi TT 1581-82

AVTORSTVO: E. T.

globina (globina, globina) -e sam. ž [ˈgloˈbi:na -e]; P 3, K 1 (JPo 1578)

— ed. im.: **globina**; — tož.: **globino**; — mest.: **glubini**; ℳ ⊗

1. razmeroma velika razsežnost v navpični smeri navzdol; globina:

PREN. Chriſtus ie tudi ſam Stol te Miloſti, **Globina** Bogatſtua, prau i napalnieni Sod inu Studenaz vſake Miloſti, ſkateriga ſamega ſe mora inu ima Boſhya priasan, miloſt inu ſmilienie, dobra Veif, Prauiza, odpufzhanie Grehou inu Vezhni Leban ſaieti JPo 1578, II,77a

2. prostor, ki je nižje, globlje od preostalega okolja; globina:

Neglih fta [bogataš in Lazar] shiuela, neglih fta vmarla: Vfi Liudie fo fimali da ie ta bogati Srezhan inu Boshy prijatel: Ali ie hitreishe nelibi okolo pogledal vshe vpaklenskei **glubini** leshal JPo 1578, II,91a

3. območje na površini jezera ali morja, kjer je dno razmeroma daleč od vodne gladine:

Inu puftiushi od gouorenia, ie rekal Kfimonu: Pelai na **globino**, inu raftegnite vashe Mreshe kloulieniu JPo 1578, II,109a

AVTORSTVO: M. T.

globe [primrk. prisl.] gl. **globoko**²

globok -a -o prid. [glo'bok glo'bo:ka -o]; P 152, K 26 (TC 1550, TE 1555, TM 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TPš 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DBu 1580, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DAğ 1585, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595, MTh 1603)

— nedol. obl. m. ed. im.: **globok**; →; — mn. rod.: **globokih**; — tož.: **globoke**; — ž. ed. im.: **globoka**; →; — mn. im.: **globoke**; →; — or.: **globok** | imi/emi; — s. ed. im.: **globoku**; →; — primrk. m. ed. im.: **globok** | é/ej | šī; — ž. ed. im.: **globok** | ej/é/e | š | a/i; — mn. im.: **globok** | e/ej | š | i/e; — tož.: **globokeše**; — s. ed. im.: **globok** | é/ej/e | š | i/e; — presež. ž. ed. tož.: **nerglobok** | e/ej | šo; — s. ed. im.: **nar/ner** | **globok** | ej/é/e | š | e/i; — mest.: **nerglobokešim**; ◀ ▶ Ⓜ Ⓟ

SLOVARSKI SKLOP

Profundus. Germ. tieff. Sclau. globok MTh 1603, II,335

1. ki ima v navpični smeri navzdol razmeroma veliko razsežnost; globok:

Kateri pag fmoti eniga is letih maicinih, kir vme veruio, timu bi bule bilu, de bi se nemu en Malinski kamen obefšil na nega garlu, inu bi vtopljen bil vtim **globokim** moriei TE 1555, G7b;

Nekateru [seme] pag ie palu na kaminuu, kir nei ueliku femle bilu, inu ie skorai ufeshlu, fatu kir nei **globoke** femle imeilu TT 1557, 36;

Ieft tezhim **vglobokim** blatu, kir nema poda, Ieft fem prishal **vgloboke** vodee, inu valluui me hote potopyti TPš 1566, 123a;

Pred nekaterimi ftu leit fo Vrymi venim **globokim** Vyriu oli Ribniku, poleg eniga Nunskiga Closhtra, veliku ftu Otruzhyh glau neshli TC 1575, 397;

SAkaj kadar fo nalhi ozheti v'Perfio bily prozh pelani, fo Farji bily ta ogin od Altarja v'eno **globoko** fuho jamo skrili, inu ohranili, de tiga nihzhe nej s'vejdil DB 1584, II,194b;

Ali toifto nuzh je en filnu **globok** fneg padel, de [Trifon] nej mogel pred nym [Simonom] tjakaj priti DB 1584, II,191a

/ EN Prerok pak, Habakuk, je bil v'Iudej, ta je bil eno Kasfo fkuhal, inu Kruha nadrubil v'eno **globoko** fkledo, inu je ftem fhàl na Pule, de bi je Shenzom pèrneffel DB 1584, II,209a

/ Sakai Bug ie vmei Ifuolenimi inu ferdamnanimi en **globok** dul oli val poftauil, de eden hdrugimu ne more priti TR 1558, P1b

/ Lubesan je ena prizha, de je Vera prou, taifta dofeshe inu sposnà, de nej nifhter taku fkiroku[!], dolgu, **globoku** ali višoku, ker bi Criftus oblafti neimel DB 1584, III,105b

/ Inu fi me odtel po tuoj veliki inu višoku hualeni milofti, od erioueina teih, kateri fo me hoteili poshreiti: is rok teih, kateri fo meni na shiuot streigli, is veliku nadlug vkaterih fim ieft leshal, od tiga plamena kateri me ie bil obdal, is frede ognia, de neifim notri sgoril, is **globokiga** gerla tiga pekla DJ 1575, 224

1.1 navadno z izrazom količine ki ima v navpični smeri navzdol določeno razsežnost; globok:

Ona [Adam in Eva] fta fnala vfe shtiuene inu Raitinge. Koku tu Nebu te Sueifde, ty Planeti, tu Söce inu ta Luna se okuli obrazhaio inu teko. Kuliku ie ta Semla, tu Morie, **globoku** inu shiroku TT 1557, 12b;

Gdu ie poprei smeril, koku ie višoku Nebu, koku shiroka semla, inu koku ie **globoku** Morie? DJ 1575, 4

FRAZEOLOGIJA

— Ta kerft oli tu pogrofene tudi pomeni/ de ti kerfzheniki moraio na tim fueidtu dofti terpeti/ moraio zhes **globoke** vode vlezhi/ oli is tih vfeh velikih nadlugah fui Cerqui tu ye/ vfem Vernim/ Bug hozhe zhudnu pomagati TC 1550, 65(41a) *prestajati težke, nevarne preizkušnje*;

— Sakai kateri sam rad se pufti vna dluge, **vgloboke** vode pres zholna, oli kir hozhe de bi Bug eniga pres dela shiuil inu pezhene ptyce puftil vufta leteti, ta ifti Boga iskusha TR 1558, E3a *se izpostavlja nevarnosti*

2. ki je nižje, globlje od preostalega okolja; globok:

Kadar en Mosh ali Shena na Glaui ali Bradi kraftou poftane, inu Far ta madesh ogleda, inu naide, de fe **globokeishi** vidi, kakor ie ta druga Kosha, inu de fo vndukai dlake sholte inu tanke, taku ga ima sa nezhiſtiga ſoditi DB 1578, 96a

/ Sakai tuia Dobruta ie velika zhes me, Inu ti fi to muio Dusho ifderl is tiga **globokiga** Pekla TP_s 1566, 157a

/ Ty Ajdje leshe **vglobokih** temnizah, sakaj kadar ony obeno Boshjo beſsedo nejmajo, taku ony nemogo od Buga niſhter vejdiſi TP_o 1595, I,145 *so v popolni nevednosti*

3. ki odkriva ali zadeva bistvo stvari; globok:

O koku ena **globoka** inu bogata rezh, ie ta Modroſt inu Spofnane Boshye, Te nega praude fe ne mogo ſapopaſti, inu ty nega poti fe ne mogo ifupraſhati TT 1560, 19b;

Inu leta pridiga tiga Boshyga Synu, nei en praſen ſabſton, vnucen, Glaſs oli ſhum bil, Temuzh ta Syn Boshy ie ſdaici inu per tim iſtim vnih ferzih mozhan bil, kadar ie on zhes ta Greh toſhil, ſleteimi mozhnimi **globokimi** beſſedami, kir ie gouuril inu ie dial htimu Adamu, Sakai fi ti tu ſturil? Taku ſta fe oba groſnu vſtrahila, inu ſta vto Smert pala TO 1564, 32b;

Ta neruiſha riſniza Boshia ta mene pokry, tu ner **globokeishi** ſpoſnaine Criſtufeuu tu me mozhniga ſtury, ta neisgruntana dobruſtiuoſt tiga Goſpuda ta mene obaruſi TkM 1579, 54b;

Vnebeſſih ſtuprou bomo tako **globoko** ſkriuſtuſt tiga Boshyga ſtanu vti S. Troyci, inu nega zhudni ſuit od nashiga Iſuelizhane ſkui Ieſuſa Criſtufa, prou ſaſtopili, vidili, zhudili, inu ſatu Boga vekoma hualili TT 1581-82, II,5a;

Spet, kej najdeſh **globokeſhe**, ſhaloſtniſhe inu miliſhe beſſede, od ſhaloſti, kakor v'teh Klagounih Pfalmih? DB 1584, I,279b;

On [Bog] reſodeva kar je **globoku** inu ſkrivenu: On vej kaj v'temmi leſhy, sakaj pèr njemu je ſgul luzh DB 1584, II,95b

/ Sakai nee [poſtave] ſaſtop ie obilneishi kakor Morie, inu nee beſſeda **globokeishi** kakor obena prepad DJ 1575, 102

3.1 ki je zaradi svoje zapletenosti težko razumljiv ali nerazumljiv:

Ti neboſh tudi tiga mozhniga folka vidil, tiga folka, kateri ima **globok** jeſik, katere nemoreſh reſumèti, inu ſo neſaſtopniga jeſika, de yh nemoreſh ſaſtopiti DB 1584, II,13b;

Ony [hudobneži] ſmiſhlajo hudobo, inu jo ſkrivnu dèrſhé: Ony imajo ſkrivne inu **globoke** ſvejte DB 1584, I,295a

4. ki se pojavlja v visoki stopnji ali veliki intenzivnosti; globok:

Take velike inu teſhke iſkuſhnaue ſo te Suetnike perganele, de ſo oni ſkui dar tiga S. Duha, is prauiga andohtliuiga, pohleuniga ferza ſuelykim **globokim** vſdihanem, ſplazhem inu ſelfami, ſtakimi leiſpimi dobru ſloſhenimi inu poſtaulenimi beſſedami inu Peiſmi klyzali na Buga, vpyli inu proſili ſa pomuzh TP_s 1566, 9b;

Mi imamo oblùbo inu troſht, v'tim 36. Pfalmu, da ôzhe Bog, po ſvojij **globoki** myloſti inu dobruſti, Lùdem inu ſhivini pomagati KP_o 1567, CXXXVIIa;

Sato reſnizhno ie, da Bog tako della kadar hozhe neuernega Zhloueka preoberniti, verniga inu prauizhniga ſtoriti: Tako ga kperuimu **vgloboko** neuero, vſtrah, vtrepetanie inu britkoſt verſhe JP_o 1578, II,23a;

Vteh Shulah ſo ony od lete Hiſtorie veliku diſputirali, inu ſo cilu oſtru ſhnyo okuli hodili, kir ſo vidili de tu nej ena ſhleht temuzh ena viſoka inu zhudna rezh, de leta Perſona, katera je kmallu vezhni Bug, inu praui zhlovik, veno takovo **globoko** britkuſt, trepetanje inu zagovanje pride TP_o 1595, I,219;

Tedaj je GOSPD Bug puſtil en **globok** fèn paſti na Adama, inu on je ſaſpal ZK 1595, 202

/ Vus ulni Svejt je imèl eno fvitlo Luzh, inu je ſhàl v'ſvoih dellih, de ga nej niſhtèr pazhilu, le zhes lete je ſtala ena **globoka** nuzh, katera je bila ena podoba te temme DB 1584, II,146a *zelo temna*

PRIM. **globoko**¹⁻³

AVTORSTVO: M. T.

globokejše [primrk. priſl.] gl. **globoko**²

globokejši [primrk. priſl.] gl. **globoko**²

globokeši [primrk. priſl.] gl. **globoko**²

globokina -e sam. ž [globo'ki:na -e]; P 3, K 1 (TPs 1566)

– ed. im.: globokina; – mest.: globokini; – mn. im.: globokyne; ☹

prostor, ki je nižje, globlje od preostalega okolja; globina:

De me ty vodni valluui ne potope, inu ta **globokina** ne poshre, Inu ta shushterna fuih vuft nad meno ne šepre TPs 1566, 124a

/ Tebe fo te Vode vidile Bug, te vode fo te vidile, One fo še bale inu te **globokyne** fo še šresle TPs 1566, 138b

PREN. Oni [hudobneži] sfiššom hudubo fmishluio, inu no skriuunu hranio, En vřakateri vti **globokini** fuiğa ferza TPs 1566, 114a

AVTORSTVO: M. T.

globoko¹ (**globoku**) -ega posam. [glo'bo:ko -ega]; P 7, K 6 (TT 1557, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, TiPre 1588, TPo 1595)

– s. ed. im.: globoku; – tož.: globoku; ☹

1. prostor, ki je nižje, globlje od preostalega okolja; globina:

Dai gnado, de my tebi slushimo vprau Veri, katera ie skusi lubesan delouna, de my vekoma vtebi ořtanemo, inu ti vnas, Taku, de nas ni Smert ni Leben, ni Angel, ni Vyudřtuu, ni Oblařt, ni tu kar ie vpryzho, ni tu pryhodnu, ni tu viřřoku, ni tu **globoku**, ni obena druga řtuar, od tuoie vekoma terpezhe Lubesni neodlozhi TkM 1579, 47a;

Sakaj jeřt řim tiga gvřřhen, de ni řmėřt, ni leben, ni Angeli .. ni tu viřřoku, ni tu **globoku**, ni obena druga řtvar, nas nemore prozh lozhiti od Boshje lubesni, katera je v'Criftufu Iesufu DB 1584, III,85b

2. območje na povrřini jezera ali morja, kjer je dno razmeroma daleč od vodne gladine:

Inu kadar on [Kristus] neha gouoriti, praui řřimonu, Pelai na **globoku**, inu uershite uashe mreshe na loulene. Inu Simon odgouori, inu praui knemu, [!] Mořřter, mi řmo še uřo nuzh muieli, inu ne řmo nishter uieli, Anpag na tuio beřředo ieřt hozho te mreshe urezhi TT 1557, 173;

Taku ty rybizhi tuđi nejmajo vnavadi, de bi še na řredo tiga Iesera ali Murja pelali, temuzh per kraju ořtanejo, ker veliku ryb lahku vjamejo: Takovu pak preoberne GOSPVD Chrřřtus cilu inu vřařhe Petru na tu **globoku**, tu je na řredo Iesera pelati TPo 1595, II,155

PRIM. **globok**

AVTORSTVO: M. T.

globoko² (**globoku, globoko**) prisl. [glo'bo:ko]; P 82, K 17 (TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562,

*P 1563, TO 1564, TPs 1566, KPo 1567, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, TPo 1595, TřM 1595)

– **globok** | u/ò (KPo 1567)/O (Juričič); – primrk.: **globok** | ej/e | ř | i/e / **glob** | le (Trubar)/ejře (*P 1563, 41);

– prešež.: nerglobokeře; ■ ■ ☹

1. razmeroma daleč (stran) v navpični smeri navzdol; globoko:

On [kdor posluřa Gospodove besede] ie glih enimu zhloueku, kir ie eno hisho řidal, inu ie **globoku** copal, inu ie pořtauil ta grunt na eno kamenato řteno TT 1557, 180;

ONdi leřhy Ařřur sovřem řvoim folkom okuli, pokoppa, kateri fo vři pobyeeni, inu řkusi mezh padli. Nyh Grobi fo **globoku** v'Iami, inu njegou folk leřhy pouřod okuli pokoppa, kateri fo vři pobyeeni, inu řkusi mezh padli, pred katerimi še je vus Svejt bal DB 1584, II,75a;

Shivu ogele bo on na nje iřřul, on bo nje s'ognjom **globoku** v'Semlo pobil, de nebodo nikuli vezh gori vřřali DB 1584, I,315a;

Sakaj takovu še pravi od Skalle na en peiřsek pelanu, zhe vezh še tukaj shely mozhnu řtati, s'teim **globokeiřhe** še vderje, inu je nemogozhe de bi še řpuřlednimu timu padeinju moglu vřraniti TPo 1595, I,284

/ Ampak ta rodovita mnoshiza tėh Nevernikou nej niřřtėř vrejdna, inu kar je is Kurbarie sařřajeniga, tu še nemore **globoku** vkoreniti, inu řtanovitiga grunta imėti DB 1584, II,140b

/ Tukaj bořh neřřhel, de je takovu vmivanje veliku teshiřhi, inu bujle řteřřka řtane, kakor unu hynauřku vmivanje, kir en Appat ali Prior řvoym Miniřhom, inu en řřkoff řvojmu Kapitelnu noge vmiva. Onu še dobru ondukaj perřogible, ali ty, katerim še noge vmivajo, še morajo řhe **globle** perřogniti, sakaj tu pořvitnu prangaņe ga drugazhi nedej, inu vřaj řřakim vmivanjem, nebo Ludem nizh pomagau TPo 1595, I,205

1.1 z izrazom količine *na določeni razdalji v navpični smeri navzdol; globoko:*

Inu oni [mornarji] doli řpuřte to morsko mero, inu nadeio duaffeti řeřřneu **globoku**, inu zhes enu

malu od unot se pelaio, špet pušte doli to mero, nadeio petnaist feshneu **globoku** TT 1557, 424;

Kateri vŕhe takovu flifhi, inu vŕaj obeniga veŕselia od tiga nejma, ali puŕty letiga Iŕvelizharja pojti, inu yŕzhe eniga drusiga, ta je vrejden, de bi njega treifk devet komulceu **globoku** vSemlo pobil TPo 1595, I,40

/ Sakaj leta Perŕona je ta nar viŕŕokeiŕha, inu je veliku vezh, kadar ŕe ona ponisha sa enu makovu ŕernu, kakor de bi ŕe jeŕt taushent myl **globoku** poniŕhal TPo 1595, III,128

2. razmeroma daleč od površine; globoko:

Inu kadar bo Far vidil, potehmal kadar ie ta madesh opran, de ŕe ta madesh nei premeinil pred niegouimi ozhima, inu nei ŕe daile resraŕsil, taku ie nezhiŕtu, inu ie imash ŕogniem ŕeshgati: Sakai on ie **globoku** noter ŕneidel, inu golu ŕturil DB 1578, 96b;

Moje koŕty néfo bile tebi ŕkrivene, ker ŕim jeŕt na ŕkrivnim ŕturjen, kadar ŕim jeŕt pildan bil osdolaj ^av'Semli <^av'Semli) tu je, **globoku** v'Materinim teleŕŕi> DB 1584, I,314b

/ Sa tiga volo ŕe je naŕh lubi miloŕtivi Bug vNebi, veliku bliŕhe knam djal, inu je veliku **globokeiŕhi** vnaŕhe Meŕŕu priŕhal, kakor ta Hudizh vnje more priti TPo 1595, I,35

3. v zvezah s tičati, padati ipd. izraža visoko stopnjo negativnega moralnega ali duševnega stanja; globoko:

Tu zbiulane na Boshyh beŕŕedah inu oblubah, ŕuŕeb tedai kadar nom hudu gre, Tu vtim nashim hudim meŕŕei **globoku** tizhi, inu prebiua vnas do ŕimerti TT 1557, x3b;

Oli kadar ŕo oni vtakih nadlugh ner **globokeshe** tizhali inu zagali ŕami na ŕebi inu na vŕei pomuzhi, tedai ŕe ie Goŕpud Bug ŕhnega Miloŕtio inu Pomuzhio iŕkaŕal, inu ie nee odreŕhil TT 1557, cc4a;

Ta Zhloueska Shega inu Natura taku **globoku** vtih Grehih tyzhy, de ta Zhlouik ŕam te vŕe Grehe vŕebi ne vidi, ne ŕina inu ne ŕaŕtopi TAr 1562, 68b;

Sice mi bi le zhedale **globe** vte Grehe padali inu bi ŕaŕhli vta Pekal TO 1564, 146b;

Tako ŕo ti Ierusalemzhizhi **globokò** v'Neveri inu ŕlepoti ŕvoi ŕpali KPo 1567, LV1a;

Ampag ta Neuerni le zhedale **globokeshi** pada vtu hudu TT 1577, 201;

Tem takouim ŕe letukai Vtomashu edan troŕtliu Exempal naprei ŕtaui, kateri ie rauno vtakoui ŕlabnoŕti, te neuernoŕti cello **globoko** leŕhal, inu ie veliko muio imel poprei neli ie vtei Veri mozhan priŕhal JPo 1578, II,19b;

de ŕe jeŕt néŕim, kakòr ta vekŕhi deŕl Ludy, ŕkusi ferrahtanje tvoje Beŕŕede, s'vekŕhim ferdamanjem oblushil, inu **globokeŕhi** v'tvoj ŕerd padèl, kakòr Turki inu drugi Neverniki, notri tezhé DM 1584, CLXXXVII, podobno tudi TŕM 1595;

Tu bi ŕe reklu Noge prou vmiti, kadar bi ŕi naŕhi Shkoffi k'ŕarzu vseli, kakova je tu velika nadluga, de nyh vbosi Ludje taku **globoku** v'Malikovanju tizhe TPo 1595, I,202;

Taku onu ima tem ŕovraŕhnikom te Beŕŕede iŕti, zhe vezh ony ŕkusi ŕvoje tyrannifirainje pokoja yŕzhejo, s'tejm **globokeiŕhi** ony imajo nikar le vnepokoj, temuzh tudi vgreiŕhe paŕti TPo 1595, I,309

/ Padamo **globeishe** vŕelei, vnashim lebni dobreiga nei, greihi ŕo nas poŕeidli *P 1563, 41;

Simon, da ti mene vezh inu gorkeishe Liubish kakor ti drugi, na tem ti kriuo nedelash: Imash Vrshoh, Sakai kadar ŕi ti **globokeishe** padl, tako ŕam tebi veliko vekŕho miloŕt ŕkaŕal, inu veliko Grehou odpuŕtil JPo 1578, III,16a;

Taku vidi ta luba Diviza, koku je Israel **globoku** padel, nikar le po tem vunainim Regimentu, de ty Iudje, od te Babilonŕke Iezhe ŕemkaj, obeniga Kraŕla nejŕo vezh imeli, inu ŕo bily od teh Aydou groŕovitu martrani TPo 1595, III,137

4. izraža visoko stopnjo ali intenzivnost dejanja; globoko, močno:

Teŕhkò ie pak ŕe vèrniti, tàmuzh da ŕe poŕluŕha Petelin, to ie Boshia beŕeda, inu da Chriŕtuŕ ŕe na eniga osre, inu **globokò** vŕmili KPo 1567, CLIIIa;

Sakai poprei ŕi ŕe tako **globoko** poniŕhal, da ŕi nam tudi Noge vmil JPo 1578, III,9b;

Sakaj ony ŕo sa tu bily taku ŕhtraŕŕfani, inu hitru ŕupet osdrauleni, de bi ŕe vuzhili na tvoje beŕŕede ŕpumniti, de bi taku **globoku** nepoŕabili, temuzh de bi oŕtali neodvèrneni od tvoih .. dobruť DB 1584, II,145a;

Satu letimu ŕvetimu Moŕhu ŕlu kŕerzu gre, de je ta Hudizh teh vbosih greiŕhnikou ŕerza taku vjel, inu taku **globoku** oŕleipil, de ony ŕvoje iŕvelizhainje, ker bi vŕaj Tellu inu leben, inu vŕe drugu raiŕŕhi imejli ŕgubiti, taku ferrahtajo inu pregainajo TPo 1595, III,33

4.1 izraža, da dejanje odkriva ali zadeva bistvo stvari; globoko:

Inu letukai nei potreba diŕhputirati, viŕŕoku inu **globoku** reŕmiŕhlouati, od tiga vezhniga Napreiuidena TT 1557, ee4b;

Sada pak, kar fām (hvala bodi Bogu) špet priproft Šolar Boshijga Pīfma poštāl, inu zhe dalje mānie snam, sazheniam šuprav leto rézh zhudnò i **globokò** ifkati tēr premifhliati KPo 1567, IIb

PRIM. **globok**

AVTORSTVO: M. T.

globoko³ povdk. [glo'bo:ko]; P 1, K 1 (DB 1584)

– globoku; ☹

izraža, da ima kaj v navpični smeri navzdol razmeroma veliko razsežnost; globoko:

Tedaj je on [mož] šhe taushent komulceu meril, inu je bilu taku **globoku**, de néfīm mogèl vezh gruntati: Sakaj ta Voda je bila pregloboka, de še je moralu zhes njo plavati, inu še nej mogla gruntati
DB 1584, II,83b

PRIM. **globok**

AVTORSTVO: M. T.

globokost (globokust, globokost) –i sam. ž [globo'ko:st -i[?]]; P 30, K 11 (*P 1563, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, DBu 1580, DPr 1580, DB 1584, DM 1584, MD 1592, TfM 1595)

– ed. im.: **globok** | o/u/ó (DB 1584, III,CcIVb) | st; – rod.: **globok** | o/u | sti; – tož.: **globok** | u/o | st; – mn. im.: **globokusti**; – tož.: **globokusti**; – mest.: **globok** | o/u | sti; ☹☹

SLOVARSKI SKLOP

Crajnški. Globofzhina Corofhki. Globokóft DB 1584, III,CcIVb;

Deutsch. Tieff. Latinè. profunditas. Windisch. globokust. Italicè. profondità MD 1592, P8b

1. razmeroma velika razsežnost v navpični smeri navzdol; globina:

PREN. Nam je pak Bug resodil škusi svojga Duhá. Sakaj Duh vŕe isyŕzhe, tudi **globokuft** tiga Bogafŕva. Sakaj kateri Zhlovik vej, kaj je v'Zhlovéku, kakòr le Zhlovézhki duh, kateri je v'njemu? Taku tudi nihzhe nevej kaj je v'Bugi, kakòr le Duh Boshji DB 1584, III,90a

1.1 z izrazom količine *razsežnost v navpični smeri navzdol; globina:*

de Cristus prebiva škusi Vero u'valhim ŕerci, inu de bote škusi lubesen vkoreneni, inu gruntani, de bote mogli doŕsezhi sovfemi Svetniki, kakova je ta ŕhirokuft inu dolguft, inu **globokuft**, inu viŕsokuft
DB 1584, III,105b

2. prostor, ki je nižje, globlje od preostalega okolja; globina:

VSZAHETKI IE BVG STVAril Nebu inu Semlo. Inu Semla ie bila puŕta tar prasna, inu ie bilu temnu na **Globokofti**, inu Duh Boshij ie leital nad Vodami DB 1578, 1a;

Kadar ie on [Bog] Nebu nareial, ŕem iefŕ [modroŕt] ondukai bila, Kadar ie on to **globokuft** ŕvoim cilom sapopadil. Kadar ie on Oblake osgorai terdil, inu teih Studenzou **globokufti** ŕaterioval DPr 1580, 14a;

Kateri je te Vodé resdvoil pred nymi [Izraelci]: De bi on ŕebi enu vezhnu Ime ŕturil. Kateri je njé pelal škusi **globokuft**, kakòr Kojne v'puŕzhavi, kateri ŕe neopatakneo DB 1584, II,25a;

Satu jeŕŕ tebe is ŕerza proŕŕim, de hozheŕh pogledati, na tvoŕga lubesniviga ŕynu ranjeno ŕŕan, roke inu nogé, inu meni vŕe moje Grehe odpuŕŕiti, inu leta offer sa greh, kateri je sa moje, inu vŕiga ulniga Svítá grehe na Altarju tiga krisha offeran, s'gnado gori vŕeti, meni vŕe moje grehe gnadlivu odpuŕŕiti, teiŕŕe v'**globokuft** tiga Morja vreŕzhi DM 1584, LXI, podobno tudi TfM 1595

PREN. Kir pak nebode veroual, vgrehih bode slu prebiual :/: Preklet bode vezhni ŕmerti, vpekli vti slei **globokufti**: Nega ŕuetuŕŕ mu knuzu nei *P 1563, 54;

Moses dobru piŕhe od te Pravice, katera pride is Poŕtave: Kateri zhlovik letu ŕtury, ta bo škusi tuiŕtu ŕhiu: Ampak ta Praviza is vere letaku pravi: Nereci v'tvoim ŕerci, Gdu hozhe gori v'Nebu poŕŕi? (Tu nej niŕŕtèr drusiga, kakòr Cristuŕa doli pelati) Ali gdu hozhe doli v'**globokuft** poŕŕi? (Tu nej niŕŕtèr drusiga kakòr Cristuŕa ŕupet od mèrtvih pelati) Kaj pak ona pravi? Ta beŕŕeda je bliŕi tebe, v'tvoih uŕŕih inu v'tvoim ŕerci DB 1584, III,86a

/ Rauno tako ie Zhlouik, kadar ŕaide inu ŕe v**globokoft** grihou ŕaplete, tako ie nemogozhe, dabife mogal ŕuoimi laŕŕnimi kripoŕŕami ali mozhyo vunkai iskopati JPo 1578, II,102a

3. velika vodna gmota:

Negoui [faraonovi] isbrani Kapitani ŕo potopleni Verdezhim Moriei: **Globokoft** ie nee pokryla, ony ŕo na dnu padli kakor Kamen DB 1578, 61b

AVTORSTVO: M. T.

globokota -e sam. ž [globo'ko:ta -e]; P 13, K 5 (TT 1560, TL 1561, TPs 1566, TL 1567, TT 1581-82)

— ed. im.: globokota; →; (m)

1. z izrazom količine razsežnost v navpični smeri navzdol; globina:

PREN. de Criftus vtim vashim fercei skuſi to Vero prebiua, de bote okoreneni inu gruntani vti lubefni, de bote mogli dofezhi, ſo vſemi Suetniki, kakoua ie ta shirokota, inu ta dolgota, inu ta **globokota** inu viſſokota, inu de ſpoſnate to lubefan Criftuſeuo TL 1567, 13b

2. prostor, ki je nižje, globlje od preostalega okolja; globina:

Vſe tu kar ta Goſpud hozhe, tu on ſturi, Vnebi inu na Semli, vtim Moriei inu vti **globokoti** TPs 1566, 241a;

Ti ſi mene oſdolai vto Iamo poluſhil, Vto temmo inu **globokoto** TPs 1566, 159b;

Tuia prauiza ſtoy koker te goree Boſhye, tuie prauide koker ta velika **globokota**, Goſpud ti ohraniſh te ludy inu to ſhiuyno TPs 1566, 69b;

Ta Goſpud ie dial, ieſt hozho nee is Baſana ſpet perpelati, Ieſt hozho nee [Izraelce] is **globokote** tiga Moria ſpet perpelati TPs 1566, 121b

PREN. Sakai ieſt ſem guiſhen, de ne ſmert, ne ſhiuot, ne Angeli, ne Viudſtuu, ne oblaſti, ne vpryzhne rizhi, ne prihodne, ne viſſokota, ne **globokota**, ne obena druga ſtuar, nas ne bode mogla odlozhiti od te lubesni Boſhye, katera ie vtim Criftuſu Ieſuſu Goſpudi nashimu TT 1560, 14b, podobno tudi TT 1581-82

3. območje na površini jezera ali morja, kjer je dno razmeroma daleč od vodne gladine:

Ieſt [sveti Pavel] ſem trycrat ſhibami tepen, Encrat ſem bil skamenem poſſut, Trycrat bi bil ſkorai vtonil, Nuzh inu dan ſem prebiual na **globokoti** TL 1561, 70b

4. velika vodna gmota:

On ie tu terdu kamenatu Pezhouie vti Pushzhauſi reſderl, Inu ie nee napuyſl, koker is ene velike **globokote** TPs 1566, 140b

AVTORSTVO: M. T.

globoščina (globoščina, globošina) -e sam. ž [glo'bo:ščina -e]; P 73, K 15 (TPs 1566, TC

1574, TT 1577, DB 1578, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, TiPre 1588, TPo 1595, TiM 1595, TiC 1595, ZK 1595)

— ed. im.: globoščina; →; — daj.: globo | ſ/ſč | ini; — tož.: globo | ſč/ſ | ino; — mn. im.: globoſčine; →; (m) (v)

SLOVARSKI SKLOP

Crajinſki. Globofzhina Corofhki. Globokóft DB 1584, III,CcIVb

1. razsežnost v navpični smeri navzdol; globina:

Néſi li ti ta, kateri ie Morje velike **globofzhine** puſtil poſahniti? DB 1584, II,21a

2. prostor, ki je nižje, globlje od preostalega okolja; globina:

Inu on [Gospod] ie tu Morie poſuaril, inu ie fuhu ratalu, Inu ie nee skuſi to **globoshzhino** prepelal, koker skuſi eno Pushzhauo TPs 1566, 193b;

Vſe kar on [Gospod] hozhe, tu ſtury, v'Nebi, na Semli, v'Murji, inu u'vſeh **globofzhinah** DB 1584, I,313b;

Hvalen bodi ti, kir ſediſh na Kerubimih, inu v'**globofzhino** gledaſh DB 1584, II,209b;

Nej li rejs, kakor Micheas prauſi, Ony [naſi grehi] ſo vtej **globofzhini** tiga Morja potopleni, de nyh ni Hudizh, ni obena Stvar nejma naiti? TPo 1595, II,3;

On ſe bo ſupet zhes nas vſmilil, on bo naſhe krivu djanje doli tlazhil, inu vſe naſhe grehe v'**Globofhino** tiga Morja vèrgal ZK 1595, 92

/ Inu ony [demoni] ſo njega proſſili, de bi jim nerekàl v'**globofzhino** pojti. Ondi ie pak bilu enu veliku kardellu Svyn, na paſhi, na Gorri, inu ony ſo ga proſſili, de bi nym pèrpuſtil v'teiſte pojti DB 1584, III,35b

PREN. IS te **Globofzhine** o Goſpud, Ieſt htebi vpyem TPs 1566, 235b;

MY kir ſmo vſli **globoshini**, vgrehih vPekli tezhymo :/: Vtaki revſi dinofzhini, le htebi Bug beſhymo DC 1579, 148

/ Ampag vom ieſt prauim, inu tim drugim, kir ſo vtim Tyatiri, vſem tim kir ne imao letiga Vuka, inu kir ne ſo ſpoſnali to **globofzhino** tiga Hudizha (koker oni prauio) Ieſt ne bom na vas nalagal drugo butoro TT 1577, 277

2.1 zelo globoka jama s strmimi stenami ali prazen prostor ob navpično ali skoraj navpično spuščajoči se strmini; brezno, prepad:

Prepad. **Globofzhina**, Besdna DB 1578, 181a;

Crajnſki. Prepad Slovenſki, Besjazhki. **Globofzhina** DB 1584, III, Ddla

3. območje na površini jezera ali morja, kjer je dno razmeroma daleč od vodne gladine:

De ie [sveti Pavel] vezh delal kakor drugi, vezh shlakou preiel, zhefzhe v'iezhah bil, zheftu v'fimerſni nuji bil, od Iudou petkrat shtirideſſet shlakou, maine eden, preiel, trykrat s'shibami tepen, enkrat s'kameniem poſſut, trykrat bi bil skorai v'tonil, nuzh inu dan prebiual v'**globofzhini** tiga Moria TtPre 1588, 83;

On [Peter] more na **globofzhino** pelati, fvoio mreifho vun iftegniti, inu ſe kakor drugi rybizhi htimu lovu perpraviti TPo 1595, II, 154

4. velika vodna gmota:

Kir jeſt pravim h'**Globofzhini**: poſehni, inu k'rékam: poſuſhite ſe DB 1584, II, 18b

AVTORSTVO: M. T.

globošina gl. globoščina

globsti -bem glag. nedov. ['glo:bsti]; P 1, K 1 (TC 1575)

— nedol.: globsti; Ⓜ

kdo; kaj *delati, oblikovati kaj z rezilom; izrezljavati, dolbsti:*

Inu od Buga ie zheftu viſſoku ſapouedanu, De ne imamo obeniga Pilda oli ſpodube Bogu na ſemli inu na ſebi Malati, refati ne **globſti** inu nee zheftiti, temuzh te Pilde, Malike po vſeh deſhelah reſdreti inu ſatreſti TC 1575, 262

AVTORSTVO: M. T.

glodanje -a sam. s ['glo'da:nje -a]; P 1, K 1 (ZK 1595)

— ed. rod.: glodanja; Ⓜ

ekspr. *dolgotrajnejše, navadno slabo govorjenje o čem; glodanje:*

Ta pak Boshja beſſeda ſe prasna inu pres ſadu nepridiguje .. Kadar bi to nebilu .. Hudizh inu njegovi vudi, bi ſi tazhas kaj drusiga naprej vseli, inu bi naſh Katechiſmus pres **glodanja**, tèrganja, ferrahtanja inu obſmejanja ſmirom puſtili ZK 1595, 33

AVTORSTVO: M. Č.

glodati glojem glag. nedov. ['glo:dati -jem(?)]; P 12, K 7 (TPs 1566, TT 1577, DB 1584, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— nedol.: glodati; — sed. ed. 1. os.: glojem; — 3. os.: gloje; — del. na -l m. ed.: glodal; — mn.: glodali; — ž. ed.: glodala; Ⓜ

SLOVARSKI SKLOP

Glojem, glodati, glodal, Rodo, nage BH 1584, 129;

Rodo. Germ. nagen. Sclau. glodati MTh 1603, II, 434

1. kdo/kaj; kaj z *zobmi odlamljati v majhnih kosih; glodati:*

S. Duh prizhuie, de tih Papeſhnikou, Turkou Meſſu, bodo te peklenske ptice, ty peklenski Angeli Ieili, inu nih koſty **glodali** vekoma TT 1577, 464

2. eksp., kaj; koga_{tož.} *povzročati neugoden telesni ali duševni občutek; glodati:*

ta zhas guishnu pride, vtim drugim vezhnim lebnu, De tim brumnim bode vſelei dobru, te hude pag bode ta Smert vtim Peklu imer **glodala** TPs 1566, 8a;

Ony [hudobni] leſhé v'pakli, kakòr Ouce, Smèrt nje **gloje**: Ampak ty brumni bodo lih ſkoraj zhes nje goſpodovali DB 1584, I, 291b;

ta greih raunu kakor de bi ſpal, Sakaj on ne boly, ne grise inu ne **gloje** TPo 1595, II, 95

PRIM. **doliglodati**

PRIM. **gloječ**

AVTORSTVO: M. Č.

glog -a sam. m. [ˈglog ˈgloːga]; P 7, K 1 (DB 1584)

— ed. im.: **glog**; →; ⑤

trnat grm:

Crajnški. Glog Corofhki. Ternje DB 1584, III,CcIVb;

Oblaftniki fvejtujo po svoji prevsetnofti .. Ta nar bullhi mej nymi je kakòr en tèrn, inu ta nar brumnih, kakòr en **Glog** DB 1584, II,118b

/ pooseb. Driveffa fo fhla, de bi eniga Krajla zhes fe shalbala .. Natu fo djala vfa driveffa **h'Glogu**: Pojdi ti, inu bodi nash Krajl. Inu **Glog** je djal h'tem driveffam: .. pridite inu fe savupajte pod mojo Senzo DB 1584, I,138a;

Ioas pak, Israelfki Krajl, je poslal k'Amaziu, Iudoufkimu Krajlu, inu je puftil njemu povédati. Ta **Glog** v'Libani, je poslal h'cedru v'Libani, inu je puftil njemu povédati: Daj tvojo Hzher mojmu Synu k'Sheni DB 1584, I,212a

AVTORSTVO: M. Č.

glogov -a -o prid. [ˈgloːgov]; P 2, K 1 (DB 1584)

— m. ed. im.: **glogov**; — tož.: **glogov**; ⑤

ki se nanaša na glog:

Ioas Israelfki Krajl pak, je poslal k'Amaziu, Iudoufkimu Krajlu, inu je puftil njemu povédati: **Glogou** gèrm v'Libani, je poslal h'cedru v'Libani, inu je njemu puftil povédati: Daj tvojo Hzher mojmu Synuvi k'sheni: Ali Divjashina v'Libani je tekla zhes ta **Glogou** gèrm, inu ga je potaptala. Ti misliſh: pole, jeft fim Edomiterje pobil DB 1584, I,245a

AVTORSTVO: M. Č.

glojec gl. gloječ

gloječ -a -e del. [gloˈječ]; P 1, K 1 (TPo 1595)

— nedol. obl. m. ed. im.: **glojec**[!]; ⑤

ki z zobmi, usti odlamlja v majhnih kosih; glodajoč:

Onu je nym GOSPVDA Chrifuſeva beſséda .. vferzi leshala, kakor en gorezh ogein inu **glojez**[!] zherv TPo 1595, I,309

PRIM. **glodati**

AVTORSTVO: M. Č.

glubina gl. globina

gluh¹ -ega posam. [ˈgluːh]; P 1, K 1 (TPo 1595)

— m. ed. im.: **gluh**; ⑤

kdor ni sposoben zaznavati zvokov, glasov; gluhi:

koku je veliku muje trebe, dokler se en **gluh** ſliſhejozh, inu en mutaſt govorezh ſtury TPo 1595, II,205

PRIM. **gluh**²

AVTORSTVO: M. Č.

gluh² -a -o prid. [ˈgluːh -o]; P 46, K 12 (TT 1557, TR 1558, TPs 1566, KPo 1567, TC 1575, JPo 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— nedol. obl. m. ed. im.: **gluh**; — rod.: **gluhiga**; →; — mn. im.: **gluh** | i/y (DB 1584, II,17a); — daj.: **gluhim**; — tož.: **gluhe**; — s. mn. im.: **gluha**; — dol. obl. m. ed. im.: **gluhi**; ⑤ ⑤

1. ki ni sposoben zaznavati zvokov, glasov; gluhi:

Vtim Euangeliju tudi mi vidimo to muzh tiga Sludia kateri premore zhloveka ſturiti ſlipiga, **gluhiga** inu mutaſtiga TR 1558, G1b;

Nih [hudobnih] ſtrup ie koker ta kazhy ſtrup, Koker eniga **Gluhiga** Madrafa, kir ſuie Vuhu ſamashi TPs 1566, 106a;

Ta Zhlovik ie bil slep, **gluh** inu mutaft, en vbog Mosh .. Vekfha nefrezha ne vém bili se mogla Zhloveku përgoditi, kakor ie leta KPo 1567, CXIXb;

Kai ie sturil Christus letimu **Gluhimu** inu Mutaftimu Zhlouiku? JPo 1578, II,141b;

Ta miloftiui Iesus, kateri ie tulikain reunim Liudem, Slipim, **Gluhim**, Kruliaum, Mutaftim, Gubaum &c. Pomagal inu ie osdrauil, nezhe mene pres troshta od febe puštiti JPo 1578, II,167b;

Velika inu zhudna ie tuoia dobruta na meni, kir .. mene neifi Slepiga, **Gluhiga**, krulouiga ali pomankliuiga puftil roieniga biti TkM 1579, 5b;

Inu perpelaio knemu [Jezusu] eniga **gluhiga** Mutza TT 1581-82, I,166;

LEtu je en preprošt inu lahak Evangelium, kateri ništer vezh vfebi ne dershy, temuzh de pravi od zhudeſa, kateru je ta GOSPVD letukaj na tem mutaftim inu **gluhim** zhloveku sturil TPo 1595, II,203;

Tu je vſhe ena leipa .. Pridiga, katera vſe filnu lipu sapopade, kar ſe more od Christuſa pridigovati, Slaſti, Kakou Kral je on, inu kaj on sa enu Krajleſtvu ima, Slaſti enu takovu Krajleſtvu, vkateru ty ſleipi, krulovi, hromi, gobovi, **gluhi**, mertvi ludje .. ſliſhio TPo 1595, I,15;

Surdus. *Germ.* Dumm/ daub/ vngehörig. *Sclau.* **gluch**, glushiz MTh 1603, II,593

/ Sletém[!] beſſedami piſhe on ſtarost tiga zhloveka, kadar roke trepezheo, koſty ſo krive, ozhy tamne perhajajo, sobje dobru nemeleo, laſje ſivi perhajajo, plezhe ſe perpogibajo, uſhefa ſe obelhajo inu **gluha** poſtajajo DB 1584, I,332a

/ Kadar pag Ieſus ſagleda de ty ludie kmali knemu teko, fuari ſylnu tiga nezhiſtika[!] duha, inu prau i knemu, Ti mutaſti inu **gluhi** duh, Ieſt tebi ſapoueim, de ti greſh uun is ſhnega, inu naprei uezh uain ne greſh TT 1557, 125 *duh, ki povzroča gluhoto*

2. ekspr. *ki noče dojeti, upoštevat* česa; *gluh*:

take Ceſſarieue lyſty, ſem ieſt ſam Vlublani, Vcelei, na Lashkim, Vloci per Radazhaiu, Vſhen Ierneiſkim polei bral, Oli ty neſaſtopni **gluhi**, hudizheui Fary mui ſofedi inu Farmani, ne ſo ſatu niſter dali TC 1575, 256;

Kadar ſe tebi vidello bude, da ie Bog **Gluh** da nezhe tuoih proſhny prijeti, ni tebe vſliſhati: Tako ti ne puſti od proſhnie JPo 1578, II,55b;

V greih i vieti leſhite, ſte **Gluhi** inu Mutaſti poſluſhat moio [božjo] Beſedo: Raishi poſluſhate Hudizheu Vk inu Lashy, kakor moiega S. Euangelia JPo 1578, II,143a;

gdu je taku **gluh**, kakòr moj Sèl, kateriga jeſt poſhlem? .. Nym ſe doſti pravi, ali ony ga nezheo ſliſhati <Skusi Hlapza inu Sla pomeni Viſhe farje, Farje, inu Levité, katerim je bilu porozhenu druge uzhiti: Ali ony ſo ſamy **gluhy** inu ſlepy bily> DB 1584, II,17a;

Ali ſkusi tu [poſtenje] nemore on [menih] oben Karſzhenik biti, ſakaj njemu manka na tem, de je ſhe **gluh** inu mutaſt, to beſſedo ne hozhe poſluſhati, veliku maine ſpoſnati TPo 1595, II,205

/ Taku ſo ſhe vſi, kateri Boshje beſſéde ne hote poſluſhati, **gluhi** inu mutaſti inu veliku nefrezhniſhi, kakor leta vbogi zhlovik letukaj TPo 1595, II,204

/ Tako mora poyti vſem ſourashnikom Boshye reſnice da gledaiuzh nebudeio videli, inu ſliſhezh nebudeio raſumeli kakor piſano ſtoy ſgledaiuzhima Ozima[!] budete ſlepy inu ſliſhezhima Vſheſma **gluhi**, ſakai nyh farze ie debelo ſaſleplieno JPo 1578, II,13a;

Nafha ſuparpartija ty Papeſhniki, ſo taushentkrat reuiniſhi, kakor leta mutaſti letukaj, ſakaj ony imajo **gluha** uſheſa, inu aku lih Boshjo beſſedo poſluſhajo, taku ony vener ne mogo inu ne hote poſluſhati TPo 1595, II,204

PRIM. **gluh**¹

PRIM. **gluhi**

AVTORSTVO: M. Č.

gluhi -ega poſam. [ˈgluːhi -ega]; P 30, K 6 (KPo 1567, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DB 1584, TPo 1595)

— m. ed. im.: **gluhi**; — rod.: **gluhiga**█; →; — meſt.: **gluh** | im█/em█ (JPo 1578, II,143a); — mn. im.: **gluhi**█; →;
ⓋⓂ

1. *kdor ni sposoben zaznavati zvokov, glasov; gluhi*:

Inu ie gviſhnò Boshija, nekar Zhloveſka muzh tiga Hudizha odgnati, eniga k'malu ſlepiga, **gluhiga** inu mutaſtiga osdraviti KPo 1567, CXXa;

Pozhem ſe poſna Vera vteh moſheh? Po nyh delih: Sakai, kadarbi tukaie Vere nebilo: Takobi oni nikuli letiga **Gluhiga** Hchriſtuſu ne peliali, inu mu sa sdrauie proſili JPo 1578, II,141a;

Reſniza ie, drugim Bolnikom, inu nyh veliko, ſam iaſt (prau i Chriſtus) pomagal le ſiedno ſamo beſedo, letu pak ob tem **Gluhem** inu mutaſtim, moram veliko dela inu truda imeti JPo 1578, II,143a;

On [Jezus] ie vſe dobro ſturil, **Gluhe** ie ſturil ſliſheiozhe inu Mutaſte gouorezhe JPo 1578, II,140a;

gdu ie mutaſtiga, ali **gluhiga** ali videzhiga, ali sleipiga ſturil? Neifem li ieſt ta GOSPVD tu ſturil? DB 1578, 51a;

GOSPVDI Chriſtufa letukaj hvalio, de je on vſe dobru ſturil, de ty **gluhi** ſliſhio, inu mutaſti govore TPo 1595, II,207

2. ekspr. *kdor noče dojeti, upoſtevatſi česa; gluhi:*

Odpri gori Vſheſſa tih **Gluhih**, Odpri uſta tih Mutaſtih, kateri tebe nepoſnaio TkM 1579, 63a;

POſluhajte vy **Gluhi**, inu pogledajte ſem vy Slépi, de bote vidili <Gluhota inu ſlepota téh Iudou> DB 1584, II,17a;

SAkaj taifſti zhas bodo ty **Gluhi** poſluhali beſſéde téh Buqvi DB 1584, II,11b;

Takovu ſtury on [Jezus], kakor je rezheni ſhe prejd inu prejd, vtem Karſzhanſtvi ſ'ſvojem parſtom inu ſlino, tu je, ſkusi te ſvete Sacramente, inu to vunainjo beſſedo, katero puſty pridigovati, de teh **gluhih** uſheſſa odperta, inu ty mutaſti govorezhi bodejo TPo 1595, II,207

PRIM. **gluh**²

AVTORSTVO: M. Č.

gluhota -e sam. ž [glu'ho:ta]; P 1, K 1 (DB 1584)

— ed. im.: **gluhota**; ①

ekspr. *stanje človeka, ki noče dojeti, upoſtevatſi česa; gluhota:*

POſluhajte vy **Gluhi**, inu pogledajte ſem vy Slépi, de bote vidili <**Gluhota** inu ſlepota téh Iudou> DB 1584, II,17a

AVTORSTVO: M. Č.

gluma -e sam. ž [ˈglu:ma -e]; P 2, K 1 (TPo 1595)

— ed. im.: **gluma**; — tož.: **glumo**; ②

neresno, ſaljivo dejanje ali ravnanje; norčija:

Ony tiga neifo mogli ſa eno **glumo** ali ſhalo derſhati TPo 1595, I,309

AVTORSTVO: M. Č.

glumiti se -im se glag. nedov. [ˈglu:miti se -im se]; P 2, K 2 (KPo 1567, JPo 1578)

— sed. ed. 3. os.: **glumi se**; — del. na -l m. ed.: **glumil se**; ③

kdo *imeti, izražati neresen odnos do koga/česa; norčevati se:*

kada pak vidio, da ſe Chriſtuſ neſhali alli **glumi**, ſato puſtio ſvoio modroſt inu ſture, kar ijm Chriſtuſ veli KPo 1567, CXXVib;

Sakai bude ta prihod ſtraſhliu inu groſouitan? ſato ker ta Rihtar Criſtus ſe ne bode nizh **glumil** alli ſhalil, temuzh ſuoi Sodni dan ſueliko priprauo inu mozhio derſhal inu oprauil JPo 1578, I,7b

AVTORSTVO: M. Č.

gluſec (gluſic, gluſec) -ſca sam. m [ˈglu:ſec -ſca]; P 38, K 11 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TPs 1566,

KPo 1567, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— ed. im.: **gluſ** | i/e | c; — rod.: **gluſca**; — tož.: **gluſca**; — mn. im.: **gluſ** | c/č (TT 1581-82, I,256) | i; — rod.: **gluſceſ**; — daj.: **gluſc** | om/em; — tož.: **gluſce**; ④

kdor ni ſposoben zaznavati zvokov, glasov; gluſec:

Ieſus odgouori .. Poite inu poueite ſpet Ioanneſu, tu kar ui ſliſhite inu uidite .. ty **gluſci** ſliſhio, ty mertui gori vſtaieio TE 1555, E4a;

Na to XII. nedelo po S. Troyci, ſe pridigue ta Euangelium, koku ie Criſtus eniga **Gluſhza** inu Mutza oſdrauil TR 1558, S3a;

Ieſt pag morē biti, koker en **Glushez**, kir ne ſliſhim TPs 1566, 74b;

Tukai pak ga [Jezusa] naideio vbosiga mey vbosimi, Bolniki, naſred ſlepcev, hromcev, **gluſhceſ**, mutceſ, gobavceſ KPo 1567, XXVIIb;

Criſtus ie rauno ta zhas veliku Bolnikou oſdrauil, ſlepzom ozhy, **gluſhzm** vſheſſa odperl JPo 1578, I,15b;

Inu ony ſo k'njemu [Jezusu] pèrpelali eniga **Gluſhza**, kateri je bil mutaſt DB 1584, III,23a;

on [Jezus] ima te Sleipze videzhe, te hrome hodezhe, te gobouce zhifte, te **glufhze** flisheozhe dellati TPo 1595, I,18;

Surdus. *Germ.* Dumm/ daub/ vngehörig. *Sclau.* gluch, **glufhiz** MTh 1603, II,593

AVTORSTVO: M. Č.

glušiti -im glag. nedov. [glu'ʃi:ti -'ʃi:m]; P 3, K 2 (DB 1584, TPo 1595)

— nedol.: glušiti; — sed. ed. 3. os.: gluš | y/ij; Ⓜ

1. v nedoločniku; kaj, (skozi kaj) *delati neobčutljivo; obvladovati:*

PREN. **nifhtèr** taku dobriga nej, mešu omamiti ali **glufhiti**, kakòr kruh inu tèrpljenje <Mešu inu Gréh fe **glufhy**, lkusi krish> DB 1584, III,80b

2. kdo; koga_{tož.} *vztrajno, vsiljivo prositi; nadlegovati:*

Rihtar, kateri nej ni sa Buga, ni sa zhloveke maral, pravi: Ieft tiga nemorem dajle terpejti, de mene ta Vduva taku **glufhij**, jeft hozhem njej pomagati TPo 1595, I,152

AVTORSTVO: M. Č.

gmeran -a -o del. ['gme:ran -a -o]; P 24, K 10 (DJ 1575, DB 1578, TkM 1579, DPr 1580, DB 1584, DM 1584, TtPre 1588, TPo 1595, TtM 1595, ZK 1595)

— nedol. obl. m. ed. im.: **gmeran**; — mn. im.: **gmerani**; — ž. ed. im.: **gmerana**; — mn. im.: **gmerane**; — s. ed. im.: **gmeranu**; Ⓜ

1. *ki postaja/postane številnejši; množen, pomnožen:*

Kadar ie tedai pred duanaift stu leit, vtém zhaffi S. Auguftina, v'Boshij Cerqui taku stallu, inu neifo take fimety taihti zhas ali potle vunkai ifimetene bilé, temuzh fo od dan do dne **gmerane**, inu ie fam S. Auguftin v'fuoim zhaffi na tém zagal, de bi tu fe poprauilu TtPre 1588, 7

/ Satu ie Bug nemu [Abrahamu] oblubil seno prifsego, de skusi negouu feime imaio Aydi shegnani biti, inu de on ima kakor prah te Sêle **gmeran** biti, inu negouu feime pouishanu kakor sueisde DJ 1575, 195 *da bo imel veliko potomstva;*

Angel Boshij ie io [Hagaro] supet vernil, inu nei oblubil, de nee feime ima **gmeranu** biti DB 1578, 12b;

jeft fem donas tebi naprej polushil leban inu tu dobru, Smert inu tu hudu, ker jeft donas tebi sapovejm, de GOSPVDA tvojga Boga lubih, inu hodiš po njegovih potih, inu njegove sapuvidi, poštave inu praude dershiš, de bošh shivel, inu de bošh **gmeran** inu de GOSPVD tvoj Bug tebe shegna v'tej Desheli, v'katero gresh, de njo pošsedesh ZK 1595, 108

1.1 *ki dosega/doseže višjo stopnjo glede na število članov; množen, pomnožen:*

Trošhta Boshjo Cercou, inu prerokuje, de ima **gmerana** biti DB 1584, II,22a;

Aku fo lih ty Tyranni hudi, taku ony vener to Cercou, inu to befsedo morajo puftiti oftati, Ia kateru je she vezh, nyh flobeinje inu pregainanje ima urfah h'timu dati, de ta Cercou **gmerana**, inu Boshja befséda dajle relshyrjena bode .. Taku vfaj nejma ta Befséda inu ta Cercou, nikar le satrena, temuzh she lkusi tu poterjena inu **gmerana** biti TPo 1595, III,38-39

/ my imamo s'nalhim denarmi, Blagum, inu fzhim premoremo radi htimu pomagati, de njegovu [božje] Krajleftvu fe restegne inu **gmeranu** bode TPo 1595, I,78 *število kristjanov se bo povečalo*

1.2 *ki postaja/postane količinsko večji; množen, pomnožen:*

Vofzhi ti [Bog] meni, de jeft v'moim poklizanju, mojga vshitka lkàrbnu yfzhem, v'puti mojga oblizhja moj kruh jem, inu de taihti moj vshitek bo lkusi tvoj shegen, drugim ludem pres fhkode, **gmeran**, inu pred vfo nefrezho gnadlivu obarovan, lkusi Iesufa Chriftufa tvojga lubiga Synu nalhiga ediniga GOSPVDA inu isvelizharja TtM 1595, CCLXXVIII

2. *ki dosega/doseže višjo stopnjo od predhodne glede na razsežnost, intenzivnost; krepljen/okrepljen, večan/povečan:*

Pomagai, de [bo] skusi leto skriunuft tiga noviga Testamenta, ta Vera notri vnas **gmerana**, tu vupaine poterienu, ta lubesan vushgana TkM 1579, 121b

℘ gl. **gmerati**

PRIM. **gmerati**

PRIM. **gmerati se**

AVTORSTVO: E. T.

gmeranje (gmeranje, gmerajnje, gmerajne) -a sam. s ['gme:ranje -a]; P 11, K 7 (JPo 1578, DC 1579, DC 1584, MD 1592, TPo 1595, TFC 1595, MTh 1603)

— ed. im.: gmera | nj/jnj | e; — daj.: gmerajnju; — tož.: gmera | nj/jnj/jn | e; Ⓜ

SLOVARSKI SKLOP

Deutſch. Vermehrung. *Latinè.* augmentum. *Windifſch.* gmerajnje, mnoshenje. *Italicè.* aumento, accreſcimento MD 1592, R2b;

Incrementũ. *Germ.* zunemmung. *Sclavon.* gmerajnje, mnoſhenje MTh 1603, I,696

1. večanje/povečanje števila članov določene skupine; množenje, pomnoženje:

Is tega vshe vun gre rashirenje Boshyega Kralieuftua, gmeranie vernih Karſzhenikou, shegan Boshij, inu ta Vezhni Leban JPo 1578, II,182b;

on [Bog] je njemu [Abrahamu] oblubil eniga Synu s'hnjegovo Saro, tu ſe je sgudilu: on je njemu oblubil gmerajnje njegove shlahte, de bi Kraili inu Vjudi is nje imejli priti, takovu ſe je tudi ſgudilu TPo 1595, III,138

/ potehmal ſo ludje njega [Kristusa] ſpoſnali, inu kakor eniga Iſvelizharja gorivſeli, taku ony njemu imajo tudi k'njegovimu Krajleſtvi frezho inu ſdravje proſiti, inu vſe ſturiti, kar h'gmerainju inu k'reſhyreinju njegoviga Krajleſtva ſluſhi TPo 1595, I,5 povečanju števila kristjanov

2. doseganje/dosega viſje stopnje od predhodne glede na razsežnost, intenzivnost; krepitev/okrepitev, večanje/povečanje:

ENA SERZHNA MOLitou hCriftufu, ſa odpufzhaine Grehou, ſa gmeraine inu ſtanovitnoſt te Vere, inu ſa eno dobro Smert DC 1579, 165, podobno tudi TFC 1595

℥ gl. gmerati

AVTORSTVO: E. T.

gmerar -ja sam. m ['gme:rar]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: gm | é/e | rar; ⓐ

množilec, povečevalec, razſirjevalec:

Deutſch. Mehrer. *Latinè.* auctor. *Windifſch.* gmérar. *Italicè.* aumentatore, ampliatore MD 1592, I8a;

Auctor. *Germ.* ein mehrer. *Sclav.* gmerar MTh 1603, I,146

℥ gl. gmerati

AVTORSTVO: E. T.

gmerati -am glag. nedov. in dov. ['gme:rati -am]; P 122, K 25 (TR 1558, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TPſ 1566, KPo 1567, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, DC 1579, DPr 1580, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, BH 1584, DAg 1585, MD 1592, TPo 1595, TFM 1595, TFC 1595, MTh 1603)

— nedol.: gm | e/é | rati; — ſed. ed. 1. os.: gmeram; →; — mn. 1. os.: gmeramo; — 3. os.: gmerajo; — vel. ed. 2. os.: gmeraj; — del. na -l m. ed.: gmeral; — mn.: gmerali; — ž. ed.: gmerala; ⓂⓂ

SLOVARSKI SKLOP

Gmerati. Vmnoshati, Pouekshouati DB 1578, 180b;

Gmeram, rati, ral, Augeo, mehre BH 1584, 114;

Multiplico. *Germ.* vielfeltig machen. *Sclav.* gmerati, mnoſhiti MTh 1603, II,90

1. kdo/kaj; koga/kaj delati/narediti koga/kaj ſtevilnejſe; množiti, pomnožiti:

Neili to velika mogozhoſt, da Bog vſako Leito, tako malo Sernia verſheniga ali Vſemliu poſyaniga, tako Bogato gmera inu shegna, da zheſto is ednoga Serna, Trideſet, ſheſtdeſet, Ia, ſamo ſto ſpet pride? JPo 1578, II,120b;

Postava gmera inu reſodeva gréhe, kadar veliku terja, zheſſer my nepremoremo DB 1584, III,103a;

O Ti brumni Bug, jeſt bi ſpodobnu neimèl moih ozhy h'tebi gori vſdigniti, inu ſe pèr tebi obene gnade troſhtati ali ſaneſti, inu ſe ſpodobnu niſhtèr drusiga vrejdniga dèrshati, kakòr vezhniga pogublenja, ſa volo moih grehou, v'katerih ſim jeſt pozhèt inu rojen, inu katere ſim jeſt v'moim ſerci ſilnu gmeral DM 1584, LXII

/ GOSPODNI ſtrah, dny gmera: Ampak téh Pregreſhnih lejta bodo okrazhena DB 1584, I,320b podaljšuje življenje

/ Ias ſàm ta vſigamogochi Bog, [Abram] ſhivi pred mano, inu bodi bruman, inu ias zho moio ſaveſo alli Pund mey tabo inu mano ſturiti inu te zho goſtò gmerati KPo 1567, XLVIIIa dal ti bom veliko potomſtva;

vřigamogozhi Bug tebe [Jakoba] shegnai, inu te rodouitiga sturi, inu te **gmerai**, de bosh kenimu kardellu Folka, inu dai tebi Abrahamou shegen, tebi inu tuoimu feimenu řtabo red, de pořředesh to Deshelo, vkateri ři ti ptuij, katero ie Bug Abrahamu dal DB 1578, 25a;

Ti [Bog] ři dial: řeft hozhem tebi dobru řturiti, inu tuoie Seime **gmerati**, kakor peiřřek vmory, kateriga ie taku veliku, de ře nemore preshteiti DB 1578, 30a;

Inu ři nyh otroke, *vmnoshil, kakò Svèsde na Nebi, inu ři je pèrpelal vto deshelo, od katere ři ti nyh Ozhetom pravil, de bi imèli v'njo priti inu jo pořřefiti <***gmeral**> DB 1584, I,260a

1.1 kdo; kaj *delati/narediti, da se poveča řtevilò članov določene skupine; množiti, pomnožiti:*

On [Bog] brani tiga bořiga pred fylo, Inu to nega shlahto koker enu kardelu Ouaz **gmerra** TPř 1566, 199b;

Bug ie nih shlahto inu drushino **gmeral** DB 1578, 49a;

Inu řeft hozhem nje [izvoljeno řjudstvo] **gmerati**, inu nikar manřhati DB 1584, II,175b

/ O Nebeski Ozha, vřigamogozhi Bug, Kir ři po tuoij vezhni Modruřti Shenskimu řpolu nalushřl, de one řřeshkuřtio inu beteshi moraio Otroke rodyti, inu ta Sueit **gmerati** TkM 1579, 75a *napolniti z řjudmi*;

Sakaj kadar řo nekadaj ty offertni Risi bily konzhani, řo ty bèřhali, na katerih je vupanje ořtalu, de bi imèli Svejt **gmerati**, v'eno Barko, katero je tvoja roka ladala, inu řo taku řimu řvitu Seme sa řabo puřřili DB 1584, II,144a

1.2 dov., kdo; koga_{tož} čez koga *narediti potomstvo koga řtevilnejře od potomstva koga drugega:*

Kadar bi ti do Nebelřkih krajou isegnan bil, taku te bo on od únod v'kup sbral, inu tebe od únod pèrpelal, inu te pèrpelal, v'to Deshelo, katero řo tvoji Ozheti pořředli, inu boř toiřto vsel, inu on bo tebi dobru řturil, inu te bo **gmeral** zhes tvoje Ozhete DB 1584, I,116a

1.3 kdo; kaj *delati/narediti kaj količinsko večje; množiti, pomnožiti:*

kir letu veruie, ta iřti bode vekoma řhiu per Bugi, Sa uolo kir řte ořdrauleni od mene, inu řte ieili ta kruh skatero[!] řem řeft řto muio Boshyo mořhio **gmeral** vmuih rokah inu řturil de řte vři od maliga kruha řyti pořřali TR 1558, G2b;

Kateri vbosimu krivu řtury, de řvoie blagu **gmerra**, ta bo tudi bogatimu daial inu pomankaine imel DPr 1580, 42b;

prihodak [deže] ře **gmerra** tèm Krajlom, katere ři ti [Bog] zhes nas pořřavil, sa nařhiah grehou vojřjo, inu ony gořpodujo zhes nařh řhivot inu řhivino, po řvoji voli, inu my řmo u'veľiki nuji DB 1584, I,260b

2. kdo; kaj *delati/narediti, da kaj dosega/doseže viřjo stopnjo od predhodne glede na razseřnost, intenzivnost; krepiti/okrepiti, večati/povečati:*

INV Křheni ie on [Bog] rekal: řeft hozhem tebi tuoie betesho řilnu **gmerati**: Kadar bosh nořřezha, taku bosh sbeteshom Otroke rodila DB 1578, 3b;

Hřimu nuza, de imamo Boga vřlei pořřiti, de Vero inu dopolneine teih Deřřet řapuvidi notri vnas obdershy inu **gmerra** ali pobulřhava, inu vře kar ie řimu na poti, prozh vsame DC 1580, F8b;

Sřlovenřki bi Daniel taku bil djal: Papesř letaku dela: Vři kateri řjemu pomagajo njegovu Cerkounu řounanje, lařtno řvetuř, inu Mařhe, tèrditi inu **gmerati**, te bo on k'veľikim bogatim Cardinalom, řhkořřom .. delal, inu nje viřřoku povsdiřoval, shegnaval, velike frajati dajal DB 1584, II,89b;

Satiga volo je potreba veden moliti, de bi Bug řvojga Svetiga Duha ne hotel od nas vřeti, nas vřvoje gnadi miľořřivu obdershati, inu vřak dan takove Daruve tiga Svetiga Duha **gmerati**, inu kakor my vřem Ozha nařhu molimo, nam nařhe dolge ořpuřřiti TPo 1595, II,83;

Od tiga řemkaj je priřhlu, de řo to beřřèdo řgubili, inu is tiga Cerkouniga en pořřvitni Regiment řturili, nove Boshje řlushbe řmiřřili inu řo vře iskali inu řneřřli, s'katerim řo mogli te denarje od řudy pèrpřaviti, inu teh řarjeu prangainje **gmerati** TPo 1595, III,142;

Gmeraj řhibko Vero mojo, De bom mogel obřtati TřC 1595, CCCLXXXVII

℘ iz nem., prim. mehren

PRIM. **gmeran**

AVTORSTVO: E. T.

gmerati se -am se glag. nedov. in dov. [ˈgme:ra:ti se -am se]; P 69, K 15 (TC 1550, TT 1557, *P 1563, TO 1564, TPř 1566, TC 1575, DB 1578, TkM 1579, DBu 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, BH 1584, TPo 1595, TřM 1595)

— nedol.: **gmerati se**; — sed. ed. 3. os.: **gmerra se**; — mn. 3. os.: **gmerajo se**; — vel. ed. 2. os.: **gmeraj se**; — dv. 2. os.: **gmerajta se**; — mn. 2. os.: **gmerajte se**; — del. na -l m. ed.: **gmeral se**; — mn.: **gmerali se**; — ř. ed.: **gmerala se**; — mn.: **gmerale se**; — s. ed.: **gmeralu se**; ◀ ▶ ⓘ

1. kdo/kaj *postajati/postati številnejši, predvsem z nastajanjem novih organizmov iz že obstoječih; množiti se, pomnožiti se:*

INu Bug ye ftuarill zhloueka po fuyem pildu/ po Bofhy Stalti ga ye fturill/ mofha inu sheno ye ftuarill inu ye Bug obba shegnall/ inu ye rekall. Raftyte tar **gmeraiteffe** inu napelnite semlo/ inu to poduerfite febi TC 1550, 6a;

kadar fe naieish, inu fit bosh, inu lipe Hishe fturish, inu vnih prebiuash, inu tuoia Goueda inu Ouce, inu Srebru inu Slatu, inu vfe kar imash, **fe gmera**, de fe tuoie ferce neupreusame, inu neposabish GOSPVDA tuoiga Boga DB 1578, 156b;

Koku fo fe Zhloueiki po greshnim Potopu **gmerali**, inu kakoui Folki fo od Noahouih treh Synou, inu potle od nih Synou prishli DB 1578, 8b;

Kärfzheniki bodo silnu raflil inu **fe gmerali** DB 1584, I,297b;

On, GOSPVD, tvoj Bug, bo lete ludy pred tabo, eniga sa drugim, iftrebil. Ti je nemorefh naglu satréti, de **fe** nebodo supër tebe **gmerale** Svirine na pûli DB 1584, I,105a;

Bodite porodni, inu *mnoshite fe, inu napolnite Semlo <***gmerajte fe**> DB 1584, I,1b

1.1 kaj *dosegati/doseči višjo stopnjo glede na število članov določene skupine; množiti se, pomnožiti se:*

Kadar fe ie pag perblishoual ta zhas te Oblube, katero ie Bug bil timu Abraamu perfegal, ie ta Folk raflil inu **fe** ie **gmeral** utim Egipti, dotle ie gori uftal en drugi kral, kir tiga Ioshefa nei fnal TT 1557, 350;

Kar sem iest dial inu vzhil, tu deite inu vzhite ./: Se boshya gmaina **gmera** steim, khuali zhafti niegoue *P 1563, 44;

De bi **fe** pak tu zhlovezhtvu poshtenu, inu kakòr fe spodobi, od tiga ediniga zhloveka, Adama krij, po vsem Svejtu **gmeralu**, prizhuje letu S. Pifmu, de je fam GOSPVD Bug s'enim sullebnim svejtom, ta S. Sakon gori postavil DB 1584, I,cVb;

My fposnamo, inu tvoja fveta beffeda nas vuzhy, de fi ti fam ta fveti Sakon v'sazhetki Svitá gori postavil, de bi tvoja Kärfzhanika Cerkou inu Gmajna, fkusi taifti sporednu **fe** flanzala, sydala, inu **gmerala**, ja de bi tudi vfi Stanuvi, Duhovni, Deshelski inu Hifhni is tigaiftiga prifhli DM 1584, CCIII

/ Sakaj kadar je ta Evangelium pervizh vIerusalemu bil pridigovan, inu **fe** je od dan do dne tu zhiifu teh vernih **gmeralu**, pravi S. Lucas osgoraj v'tém zhetertim capituli, de je vfeh vernih enu ferze inu Dufha bila TPo 1595, III,25

/ Ta Sakon ie enu poshtenu spodobnu eniga Mosha inu ene Shene perdrushene, kir do smerti terpi, od famiga Boga postaulen, Nerpoprei fa uolo de ta zhlouk ima fueifto Pomuzh, Potle, de **fe** ta Sueit refteguie inu **gmera**. Htretimu, de fe Nezhiftost umei Ludy ne dopernasha TO 1564, 58a
se polni z ljudmi

2. kaj *dosegati/doseči višjo stopnjo od predhodne glede na razsežnost, intenzivnost; krepiti se/okrepiti se, večati se/povečati se:*

Prydi hpomuzhi moj slabi Veri, katera ie taku maihina, kakor enu Shenfouu sernu, de **fe** ona **gmera**, inu de le iest vtebi okorenim, vtebe pelzan bom, inu de mozhan inu nepremaknen oftanem TKM 1579, 20b;

BOshja beffeda je pak rafla inu **fe gmerala** DB 1584, III,68a;

Resmishlovajnje **fe gmera** s'nuzajnjem, kakòr ficer vfe rizhi BH 1584, S34;

Daj de bo moja pamet inu saftopnost tiha, de jest le tebi inu tvoji beffedi zhaft dam, inu tebe mojga Odreshenika inu isvelizharja rinifzhnu[!] s'mojmi uftmi inu fercem prejmem, kakòr eno vifsoko inu veliku vrejdnost saftavo, shigél inu sashihranje tiga odpufzhanja vfeh moih grehou, h'potèrjenju moje Vere, inu de **fe** v'meni **gmera** inu rašte tvoje fposnanje, inu prava ferzhna lubesan pruti mojmu blishnimu Tfm 1595, CXXX

3. nedov., kdo; s kom *začenjati delovati skupaj zaradi skupnih ciljev, koristi; združevati se:*
Kadar je on vshe Offre offroval, je ta Punt mozhan postal, inu ta folk fe je vkup ftekal, inu **fe** je **gmeral** s'Abfalomom DB 1584, I,176a

℘ gl. **gmerati**

PRIM. **gmeran**

AVTORSTVO: E. T.

gnesti (gnesti, gnjesti) gnetem glag. nedov. [ˈgneːsti ˈgneːtem]; P 10, K 7 (TT 1557, TAr 1562, KPo 1567, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

— nedol.: **gnesti**; — sed. mn. 3. os.: **gnet** | o/ó (DB 1584, II,31a); — vel. ed. 2. os.: **gneti**; — del. na -l m. ed.: **gnjel** (KPo 1567, CVIIIb); — ž. ed.: **gnedla** (DB 1584, I,166b); — s. ed.: **gnjetlu** (TPo 1595, I,190); ①

1. kdo; kaj *povzročati, delati, da iz moke, vode in dodatkov nastane zelo gosta enotna snov; mesiti*:

Abraham ie hitil vto Vtto Kfari, inu ie dial: Hiti inu omeifi try mere Pshenizhne moke, inu **gneti**, tar špeci Pogazhe DB 1578, 14b;

Crajnški. Gnefti Slovenški, Besjashki. Miefiti DB 1584, III, CcIVb;

Otroci pobirajo dërva, inu Ozheti ogin netio, inu shene teftu **gnetó**, de Nebeski Krajlici pogazhe pekó DB 1584, II, 31a

2. kdo/kaj; s prisl. določilom kraja *s silo, pritiskom povzročati, da kdo/kaj pride kam; tlačiti*:

Tu ti sam špomifli, kaj bi ti sa enu dopadenje imel nad eno tako jedjo inu pitjem, kateru bi se tebi šupar tvojo volo po fyli notri lilu ali **gnjetlu**? TPo 1595, I, 190

PREN. On [hudič] ie, teshkò falli, tako te rezhy v'šarce mu **gniel** .. Bi ti Boshij Sin bil? Kako le tvoi Ozha sa te škèrbi? KPo 1567, CVIIIb

/ Vi Kerfzheniki, Ne puštite se vezh pod ta hlapzhoui Iarem **gnefti** inu vta Iarem se vkleniti TAr 1562, 96a

3. kdo; koga_{toz.} *s silo, sunki povzročati premikanje; riniti*:

Ti uidish de ty ludie tebe **gneto**, inu prauish, Du ie mene dotaknil? TT 1557, 110

PRIM. **gneten**

AVTORSTVO: M. Č.

gnesti se (gnesti se, gnjesti se) gnetem se glag. nedov. ['gne:sti se 'gne:tem se]; P 8, K 5 (TT 1557, KPo 1567, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584)

— sed. ed. 3. os.: **gnete se**; — del. na -l m. mn.: g | n/nj | e | l/tl | i se; ☹

ekspr., kdo; s prisl. določilom kraja, s prisl. določilom načina *tesno, močno se približevati h komu/k čemu; gnesti se, drenjati se*:

Mej tém se je veliku folka vkup sbralu, inu jih je nekuliku taushent vkup prihlhu, taku de fo **fe** mej šabo **gneli** DB 1584, III, 38b

/ Ta poštaua inu ty Preroki prerokuio do Ioannesa, Inu od tiga zhasa se ofnauuie[!] tu kraleuftuu Boshye. Inu ufaketeri **fe** utu iftu fylo **gnete** TT 1557, 221 *zelo si prizadeva doseči večno življenje*

PREN. Kada se ie pèrvizh ta fveti Evangelið špet sazhel prav predigovati, po Nembfkih deshelah, fo vfi Lúdie **fe** k'niemu **gnèli**, inu po vfi sijlli ôteli Evangelifh biti KPo 1567, XCla;

Ta fueti Euangelion ie sdaj skusi eniga vbosiga preprostiga Zhloueka, venim preprostim shleht Meiftu ozhitouan .. Kada bi pak bil venim Kralieuim duoru se snashal inu resglafsil, alli od Papeshouiga Polazha is Rima pershal, tako bi vfi radi volno tekli, inu **fe** po nim **gnietli** inu drengali JPo 1578, I, 16b

AVTORSTVO: M. Č.

gneten -a -o del. ['gne:ten]; P 1, K 1 (DB 1584)

— nedol. obl. m. mn. im.: **gneteni**; ☹

ekspr. *ki je v neprijetnem, težavnem položaju; stiskan, tlačén*:

Vfi nalhi Sovrashniki fvoja ufta odpirajo supàr nas. My fmo **gneteni** inu martrani, s'štrahom inu sbritkuftjo DB 1584, II, 57a

PRIM. **gnesti**

AVTORSTVO: M. Č.

gnezdece (gnejzdice) -a sam. s ['gne:zdece -a]; P 1, K 1 (TPo 1595)

— ed. mest.: **gnejzdici**; ☹

ekspr. *prostor, ki si ga pripravi ptica za nesenje jajc in valjenje; gnezdece*:

tukaj leitajo te ptyzhize pred nafhimi ozhyima mimu, nam k'maihini zhasfy, de bi my dobru mogli nafhe klobuzhizhe pruti nym doli fneti, inu rezhi: Moj lubi Gospod doctor, jeft moram ja šposnati, de jeft te kunšhti nesnam, katero ti snafh, ti [ptičica] špylh to cejlo nuzh, vtvojem **gneifdizi**, pres vse škerby, šjutraj vftanelh supet gori, li vešsela inu dobre vole TPo 1595, II, 227

AVTORSTVO: M. Č.

gnezditi -im glag. nedov. ['gne:zditi -im]; P 2, K 2 (TPs 1566, TT 1581-82)

— sed. mn. 3. os.: gnezdio; ③

kaj; na čem *spletati si gnezdo za zarod in/ali biti v njem; gnezditi:*

Ta dreuya tiga Gofpudi so polna mokrote, Ty Cedri na Libani, katere ie on pelzal. Na katerih te Ptyce **gnefdio**, Te fmrke daio erperge tim Raingeriem TPs 1566, 187b;

kadar pag [gorčično seme] frafte, taku ie ner vegshi vmei vfemi felifzhemi, inu bode enu driuu, taku de te ptice pod nebom pridó inu **gnefdio** na nega veiah TT 1581-82, I,55

AVTORSTVO: M. Č.

gnezditi se (gnjezditi se°) -im se glag. nedov. ['gne:zditi se -im se]; P 1, K 1 (JPo 1578)

— sed. mn. 3. os.: gniesde se; ⑤

kaj *spletati si gnezdo za zarod in/ali biti v njem; gnezditi:*

Kadar ta Sima mini, tako pride Spomlad .. Na poliu srafteio te Roshe inu traua, ktei Karmi. Ptice **fe Gniesde**, vfe ftuari proraftaiu JPo 1578, II,120a

AVTORSTVO: M. Č.

gnezdo (gnezdu, gnejzdu, gnjezdo°) -a sam. s ['gne:zdo -a]; P 54, K 12 (TE 1555, TO 1564, TPs 1566, DJ 1575, JPo 1578, DB 1578, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— ed. im.: gn | e/é | zdu; — rod.: gn | e/ej/é | zda; — tož.: gn | e/é/ej | zdu / gniesdo (Juričič); — mest.: gnezdi; — mn. im.: gnezda; — tož.: gn | e/ej/é/ie (Juričič) | zda; ③ ⑤

1. prostor, ki si ga pripravi ptica za nesenje jajc in valjenje; gnezdo:

Te Lifice imaio iame, inu te ptice pod nebom **gnesda** TE 1555, D5a;

Sakai ta Vrabez naide to hysho, inu ta Laftouiza febi **gnefdu**, gdi fuie mlade poloshi TPs 1566, 153b;

Kadar na poti naidesh enu Ptizhie **gnesdu** na enim driuefsi, ali na Semli, smladizhi ali siaici, inu de Mati na Mladizhih ali Iaicih fedy, taku neimash Matere smladizhi vseti, temuzh imash Mater puftiti leteiti, inu mladizhe vseti DB 1578, 167b;

Kakor ie ena Ptiza, katera is fvoiga **gnesda** isbeishi: taku ie ta, kateri is fvoiga Mefta pobeigne DPr 1580, 53a;

Deutsch. Neft. Latinè. nidus. Windisch. gnésdu. Italicè. nido MD 1592, K6b;

Tar vñaj more ena pyzhiza delati, inu po fvojej fhpifhi okuli letati. Nafh GOSPVD Bug, kateri njo more shiviti, ta ne hozhe njej te fhpilhe **vgnefdi** vreizhi TPo 1595, II,231;

ta Pfalter sufseb tudi hvali od teh mladih Vranou, de Bug nym nyh fhpifho inu vfhytak da inu perpravi, aku nje lih ty ftari Vranuvi **vgnefdi** sapufte TPo 1595, II,228

/ Inu moja roka je nafhla te folke, kakòr enu Ptizhje **gnesdu**, de fim vfe Deshele vkup fpravil, kakòr fe jajza pobirajo DB 1584, II,5a

/ fam Bog skosi Ieremia na 49. cap. prau: Dabi ty vtei vifokosti rauno kakor Oral **Gniesdo** storil: tako te vuner hozhu doli pahnuti JPo 1578, II,126a

/ v zvezi **delati gnezdo** [Gorčično seme, ko vzklije] uelike veye fturi, taku de pod nega fenzo mogo te ptice tih nebes **gnesda** delati TT 1557, 106 *gnezditi*;

O vy, kir prebivate v'Moabi, sapufcite Méfta, inu prebivajte v' Pezhovvej, inu fturite kakòr Golobi, kateri v'duplastih luknjah **gnesda** delajo DB 1584, II,51b;

Ceder v'Libani .. je imèl sadofti vodé, de fe je resraffal. Vfe Ptice téh Nebes so **gnésda** delale na njegovih vejah DB 1584, II,74b;

Nidifico. *Germ. Nisten/ Nest machen. Sclau. gnefda* delati MTh 1603, II,118

1.1 prostor, kjer imajo mladiče nekatere druge živali; gnezdo:

Ondi bodo mej fabo tekale Kune inu Kajne, inu en polfki Sludi bo drusiga frezhaval. Shratèl bo tudi tamkaj fvoj ftan imèl, inu fvoj pokoj tamkaj nafhèl. Iésh bo tudi tamkaj **gnésdu** delal, povèrgel, legèl inu islegèl DB 1584, II,13b

2. istočasno izvaljeni, skoteni mladiči; gnezdo, leglo:

Koku zheftu krat fim jeft hotil tvoje otroke vkup fpraviti, kakòr ena Kokufh fvoje **gnesdu** pod fvoje peruti, inu vy néfte hotéli DB 1584, III,40a

PREN. Tu so bile ene oftre befsede: Sinite hos abire, puftite meni lete yti, inu .. taku one nejfo prasne befséde bile. Sakaj ony [vojaki] so bily pres zbiuvla vtej mainingi vunkaj fhli, tu **gneifdu** vfe

vkup gori vsdigniti, mojſtra inu Shularje. Ampak leta befséda ſtury, de ony nikar dajle ne ſelhejo, ſo njegove logre morali smyrom puſtiti TPo 1595, I,232

3. ekspr. *kraj, kjer kdo biva; gnezdo:*

Kakor ſe nesauupa enimu rasboiniku, kateri od eniga meifſta vdruhu okuli hodi: taku ſe tudi neuupa [= ne zaupa] timu moshu, kir **gneisda** neima, inu mora oſtati, ker ſe ſaposny DJ 1575, 155;

Inu kadar ie vidil te Keniterie, ie ſazhel ſuoio pripuuiſt, inu ie dial: Terdnu ie tuoie Prebuialiſzhe, inu ſi tuoie **Gnesdu** veno Skalo poluſhil DB 1578, 136b;

VE timu, kateri lakomnuje, k'nefrezhi ſvoji hiſhi, de ſvoje **gnesdu** viſſoku poloshy, de bi nefrezhi vbeshal DB 1584, II,121b

3.1 ekspr. *kraj, kjer se kaj običajno nezaželenega pojavlja v veliki meri in od koder se širi; leglo:*

Ena taka Hysha is Boshyga Templa enu Hudizheuu **gneſdu**, rata. Inu zhes no ſe Bug ſylnu ſerdi TO 1564, 27b

AVTORSTVO: M. Č.

gnezdovati -ujem glag. nedov. [gnezdo'va:ti gnez'du:jem]; P 1, K 1 (TT 1557)

— sed. mn. 3. os.: gnezdujo; ☹

kaj; na čem *spletati si gnezdo za zarod in/ali biti v njem; gnezditi:*

[Gorčično seme] kadar pag ufraſte, taku ie ner uegshe umei uſemi ſeliſzhemi, inu bode enu dreuu, taku de te ptice pod nebom prido inu **gnesduio** na nega ueyah TT 1557, 38

AVTORSTVO: M. Č.

gnida -e sam. ž ['gni:da]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: gnida; ☹

jajčece uši; gnida:

Deutsch. Niß. Latinè. lens. Windiſch. gnida. Italicè. lendina MD 1592, K7b, podobno tudi MTh 1603

AVTORSTVO: M. Č.

gniezditi se gl. gnezditi se

gniezdo gl. gnezdo

gnil (gnil, gnjil°) -a -o prid. ['gni:l -a -o]; P 64, K 18 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TPſ 1566, KPo

1567, TC 1574, TC 1575, JPo 1578, DC 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, MD 1592, TPo 1595, TſC 1595, MTh 1603)

— nedol. obl. m. ed. im.: gn | i/y | l; — tož.: gn | i/y | l/liga; — mn. im.: gnyli / gnily (Trubar); — tož.: gnyle;
— ž. ed. im.: gn | i/y | la; — daj.: gnily (Trubar); — tož.: gnylo; — mn. im.: gnile; — tož.: gnyle; — mest.: gnylih;
— or.: gnylimi; — s. ed. im.: g/k[!] (TR 1558, R1a) | n | i/y | l | u/o (Juričič); — rod.: gn | i/y | liga; — daj.: gnili/umu;
— tož.: gn | y/i | l | u/o (Juričič); — mn. im.: gn | y/ij (Juričič) | la; — primrk. m. ed. tož.: gnileši; ☹☹

SLOVARSKI SKLOP

Deutsch. Verfault. Latinè. putridus. Windiſch. gnyl. Italicè. marcio, corrotto, guaſto, muffito, raticido, putrido, putrefatto MD 1592, Q7a;

Deutsch. Mirb. Latinè. putre. Windiſch. gnilu, karhku. Italicè. marcio, corrotto, guaſto MD 1592, K2a;
Fracidus. Germa. halb faul/ taig/ matt. Sclavon. gnil MTh 1603, I,526-527

1. *ki se razkraja, prehaja v svoje sestavine:*

a) *zaradi delovanja bakterij; gnil, razpadajoč:*

Oli vi ſturite tu dreuu dobru inu nega ſad dober, oli ſturite tudi dreuu **gnilu**, inu nega ſad **gnil** TE 1555, E8a;

Criſtus Laſarufa mertuiga pul **gniliga** obudi od ſmerti TT 1557, 293;

Mnogu Iabalku ſe vidi iſuuna lipu, is notra ie pag zheruiuu inu **knilu**[!] TR 1558, R1a;

drusiga nei nih [hudičevih otrok] vſe laſtno dianie inu Boshije ſluſhbe, kakòr en piſhkov **gnil** ſad, kateri ſliſhi v'paklenſki ogañ KPo 1567, CXXXIb;

Tudi nifo [ljudje, ki so bili na pogrebu vdovinega edinega sina] storili kakor nikateri Epikureij ali Presdushniki, kateri fuoie Martuace pres v'fega Poshtenia, Zhafti, Petya inu Molienia Kpogrebu nefe, kakor edno **gnylo** Marho, martuiga Konia ali Osla: Ia pri Pogrebu se fmijo inu veliko darsih inu sanikarnih befed klafaio JPo 1578, II,162a;

SLedni Zhlovik kir ie shiu, mora vkratkim vmreiti :/: Bodi mlad, ftar, mogozhliu, Mora **gnil** ftrohneti DC 1579, 105;

Tiga Pregreishnika vupaine vzhalfu te nuie, ie kakor en **gnil** Sob inu popolsnezha noga DPr 1580, 50a;

Inu on [Samson] je nafhèl eno **gnylo** oflovo zhèluft, inu on je svojo roko iftegnil, inu je njo vsel, inu je shnjó pobil taushent mosh DB 1584, I,142a;

SPet je Nebefku krajleftvu glih eni Mreshi, katera je v'Morje vèrshena, s'katero shlaht (rybe) lové. Kadar je pak polna, taku jo vunkaj vlejkó na kraj, fèdeo inu sbirajo te dobre v'eno Pofsodo v'kup, te **gnyle** pak vun mezhejo DB 1584, III,10a;

Onu je sa enu vegfhe inu vifsokeifhe djanu, Slafti, de my shivi oftanemo, kadar fmo my notri vtej Semli mertvi inu **gnyli** TPo 1595, III,90

/ Slafti, oni [grešniki] fo huda, sanikarna, Gnyla, neporodna Driuefsa: Katera nishtar drusiga, kakor sgol Sanikarn, **Gnyl**, Zharuiu Sad, Ofsat inu Tarnie, Grehe inu Madeshe, shpot inu framoto, rode inu prinashaio JPo 1578, II,108b

/ O fveti milofstivi Iesus shivi vezhni Bug. My fmo zvejt prah fenza, **Gnila** zherviva jefzha, Smili fe zhes nas Tfc 1595, CCCCXX

/ Supar leteim fmertnim Kazham, Franzosom, ftropu inu potigri Zhloueskiga Vka inu lasham, ie potreba oftre Soli, inu io mozno vte **gnyle** fmardezhe Rane ribati, da te ifte skosi pregrise JPo 1578, III,117b *gnojne*;

Kako Moises Deut: 28 gouori. Ako nebudesh poslufshal shtime Gofpoda Boga tuoiega, tako on hozhe tebe porasiti Grintami, Egypskimi Bolesnami, Myhiri, **gnylimi** bradauizami, gubami &c. JPo 1578, II,151a

b) zaradi delovanja vlage; trhel:

Tu nashe tellu inu shiuot na tim fueitu perglihuie, koker Iob inu S. Peter, kani illoui inu **gnily** ftari hyshi, inu kani Paftyrieui kozhi, kir hitru usahne oli ueiter refdere TL 1561, 60b;

On tulikajn mara sa sheléfu, kakòr sa flamo, inu sa Bronz, kakòr sa **gnil** lejs DB 1584, I,278b;

RAunu taku dela [malikuje] ta, kateri hozhe fe v'Ladjah vositi, inu misli fkusi divje vode fe pelati, inu klizhe na en veliko **gnilefhi** lejs, kakòr je ta ladja, v'kateri fe on pelá DB 1584, II,144a

/ Raunu kakor vol Iarmu odrafte, kadar tolt inu mozhan poftane, de jarm refterga, kakor eno **gnylo** vèrv: Taku fe tudi pravi: On je fhibi odrassel DB 1584, II,5a

/ [Krščanska pravica] ie delauna, inu veliko dobriga fadu prinefe: Proti katerei ie ta Fariseiska prauiza le Igra inu vfpeglu rasgledouanie: So rauno kakor Figoua Driuefa slipim liftyem pres Sadu, Ia **gnijla** sanikarna Driuefa, ftem Zheruium Sadom, katera Vogain flishe JPo 1578, II,115b

/ Ta Papefh je hotel is lete Sapuvidi to ispuvid gruntati, kadar ta grejh tem gobom more perglihan biti, de fe ludje tem Farjem imajo iskasati, inu taku od greihou puftit ozhihtiti. Ampak tu je en cilu **gnil** inu sanikerni grunt TPo 1595, I,105

FRAZEOLOGIJA

— **stati na gnilih lesenih nogah ne biti trden, zanesljiv; stati na trhlih nogah:**

So nas peliali inu vishali na nasha laftna dela, da te ifte budeio nashi pomozhniki inu osdraulieniki, ali fo te ifte na **Gnylih** Lefenih Nogah ftale, inu fo vpotrebi tako nasai padle. So nam obetali da fe skosi Rimski odpuftak more Vnebefa priti: Ali fmo my ftem iftem le prozh odhaiali JPo 1578, II,146b

2. ekspr. ki ima negativne, nesprejemljive moralne lastnosti; gnily, ničvreden:

Sakai vnih Vuftih nishter nei prauiga, is notra fo **gnily** TPs 1566, 20a

/ Vfý vashi Dinary, Blago, Bogatftuo, Pomozh inu trosht, fte [nespametne device] na martua Driuefsa inu Kamenie, na Shtiffte inu Kloshtre, na leshezhe poshreshne, **gnyle** Trebuhe, inu nedelaune Liudy naloshili JPo 1578, III,109b

AVTORSTVO: M. Č.

gnilad -i sam. ž [gɲiˈlaːd -i]; P 4, K 1 (TC 1550)

— ed. im.: gnilad; — daj.: gnilhadi; Ⓜ

1. proces, v katerem snov prehaja/preide v svoje sestavine zaradi delovanja bakterij; gnitje, razkroj:

Tu tellu pag/ ye glih taku ifkashenu/ ye poduerfhenu vsem bolefnom/ ti fmerti/ fmradu inu tei **guilhadi**[!] .. Am plat vii. .. Columna xxv. **guilhadi**[!] lis **gnilhadi** TC 1550, 25(21b), 144(80b)

2. ekspr. *kdor/kar je podvrženo smrti, razkroju:*

tu nebu nei zhištu .. inu te fueifde nei so zhište pred nega [božjimi] ozhima/ koku vezh ta gnučni vnuzni zhlouik/ ta **gnilad**/ tu zhlouefku deete/ ta zheru/ kir to kriuno oli hudobo pye/ koker to uodo TC 1550, 76(46b)

AVTORSTVO: M. Č.

gnilc gl. gnilec

gnilec (gnilc) -lca sam. m [ˈgniːlec]; P 3, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: **gnilc**; ①

enajsti mesec v letu; november:

Deutsch. Wintermonat. Latinè. November. Windisch. gnilz, liftognoj. Italicè. Novembre MD 1592, V5b, podobno tudi MTh 1603

AVTORSTVO: M. Č.

gnilhad gl. gnilad

gniloba -e sam. ž [ˈgniːloːba]; P 2, K 2 (DB 1584, ZK 1595)

— ed. im.: **gniloba**; ②

ekspr. *kdor ima negativne, nesprejemljive moralne lastnosti; pokvarjenec, ničvrednež:*

Kaj je en zhlovik, de bi zhišt bil, inu de bi pravizhan bil, kateri je od Shene rojen. Pole, mej njegovimi Svetniki nej obeniga pres tadla, inu Nebesla nêfo zhišta pred nym. Kuliku veliku vezh en zhlovik, kateri je ena gnušnoba inu **gniloba**, kateri krivizo shre, kakòr vodo DB 1584, I,270b, podobno tudi ZK 1595

AVTORSTVO: M. Č.

gnilost -i sam. ž [ˈgniːlost]; P 1, K 1 (MTh 1603)

— ed. im.: **gnilost**; ③

gnitje, gniloba, razkroj:

Putredo. Germ. die feule oder feulung. Scla. gniloft MTh 1603, II,370

AVTORSTVO: M. Č.

gniti gnijem glag. nedov. [ˈgniːti ˈgniːjem]; P 8, K 4 (JPo 1578, DB 1584, TPo 1595, MTh 1603)

— nedol.: **gnyti**; — sed. ed. 3. os.: **gnije**; — mn. 3. os.: **gnijo**; — del. na -l m. ed.: **gn** | i/y | l; — ž. ed.: **gnyla**; ④

SLOVARSKI SKLOP

Putreo, putresco. Germ. faul werden. Sclau. figniti, gnyti MTh 1603, II,370

kaj *razkrajati se, prehajati v svoje sestavine:*

a) zaradi delovanja bakterij; gniti, razpadati:

Rauno kakor Mefso inu ribe, ako se neofolle, fimerde, **gnijo** inu se skase. Tak ifto ie ta Zhlouek kaufemu dobrimu nepridan JPo 1578, III,106b[=116b];

sdajci kakòr se skusi potelešno fmèrt duha od telešla lozhi, taku sazhe tellu okripneti, zhe daje vezh **gnyti**, fmèrdeti, inu téh zhèrvou shpisha poštajati, dokler cillu strohny inu segnye, inu supet h'parfti, ali h'prahu poštane DB 1584, I,aVa

/ Sakaj njemu [Herodu] je njegou fram **gnyl**, inu so zhervje vnym rasli, gerdu je bil po vfeim fhivotu otekel, de nej ni dan ni nuzh pokoya imel TPo 1595, III,40 *se je gnojil*

PREN. Inu vfa ^anebeska Vojška bo **gnyla**, inu Nebu bo svitu, kakòr en lyft, inu vfa njega Vojška bo u'venila <^anebeska vojska> Skusi Nebesko vojsko on letukaj pomeni Iudoufski folk shnyh Boshjo flushbo, s'katero so se pruti drugim Ajdom, kakòr en Nebeski folk dèrshali> DB 1584, II,13b

Drakunou Studenàz, inu h'Gnojnŕkim vratam, inu mi je tefhku djalu, de ſo Ierusalemŕki Syduvi bily resdèrti, inu vrata s'ognjom poshgana <Gnojna vrata> DB 1584, I,256b *Gnojna vrata v Jeruzalemu*

2. ki se nanaša na gnoj ↗2; gnojen:

INV GOSPVD ie gouoril sMoseŕŕom, inu ie rekal: Sapoueï Israelskim otrokom, de is Kampa deio vŕŕe Goboue, inu vŕŕe kateri imao **gnoine** Fluffŕe DB 1578, 117a;

Od podplata do vèrh glave nihtèr sdraviga nej na njemu, temuzh rane inu proge, inu **gnojnè** gàrzhe, katere nèŕŕo feshite, ni obesane, ni s'oljem omezhene DB 1584, II,1a;

Purulentus. *Germ*[.] eyterechtig/ voll eyter. *Sclau.* **gnoian** MTh 1603, II,367-368

AVTORSTVO: E. T.

gnojen gl. gnojan

gnojiti -im glag. nedov. [gno'ji:ti -'ji:m]; P 7, K 5 (TR 1558, TT 1577, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

– nedol.: **gnojiti**; – sed. ed. 3. os.: **gnoy**; ☹

SLOVARSKI SKLOP

Deutsch. Geschweren. *Latinè.* fuppurare. *Windisch.* **gnojiti**. *Italicè.* apostemarŕi, convertirŕi in marza, mandar fuori sozzure MD 1592, O1a

1. kdo; kaj dodajati prsti kaj za večanje rodovitnosti; gnojiti:

En kmetizh perprauim zhafu fuie nyue inu polle **gnoy**, orye copa, feye, shane, kofsi, gradi inu fui shiuini ŕreshe TR 1558, T3a;

Sakai ty ludie, katerim ŕe veden prou pridiguie inu naprei bere, vti veri, vŕaftopnoŕti inu vposhtenei, ne raŕto inu gori ne iemlo, brumnishi ne rataio, bodo od Buga ŕauerŕheni, koker ta Semla, kir ŕe **gnoy**, della, zhes no desh gre, inu ne rody, bo prekleta, inu ŕapuszhena TT 1577, 7;

Stercoro. *Germ.* bemiftè/ miŕt oder Kaat anlegen/ tungen. *Sclau.* **gnoijti** MTh 1603, II,557

1.1 kaj; kaj oddajati v prst hranilne snovi; gnojiti:

ony [tirani] nedolŕhno kry prelivajo, inu ima nym takova teh Karŕzhenikou Kry biti, kakor en gnuj, kateri to nyvo **gnoy**, de jo rodovito ŕturi TPo 1595, III,38

AVTORSTVO: E. T.

gnojiti se -im se glag. nedov. [gno'ji:ti se -'ji:m se]; P 4, K 3 (TPs 1566, DB 1578, DB 1584)

– sed. ed. 3. os.: **gnoji se**; – mn. 3. os.: **gnoje se**; ☹

kaj; (od česa, zavoljo česa) *biti v stanju tvorjenja, izločanja gnoja ↗2; gnojiti se:*

Mui toruui ŕmerde inu **ŕe gnoie**, Sa volo muie noruŕti TPs 1566, 74a;

Tedaj je on pak nezhiŕt na tèm Fluffu, kadar **ŕe njega Meŕŕu od fluffa gnojy**, ali **ŕe sapre** DB 1584, I,70a

AVTORSTVO: E. T.

gnojnski -a -o prid. [ˈgno:jnski -o]; P 6, K 1 (DB 1584)

– s. mn. im.: **gnojnska**; →; ☹

ki se nanaša na gnoj ↗1; gnojen:

zemljepisno ime, v zvezi **Gnojnska vrata** **Gnojnska** vrata pak je sydal Malhia, Rehabou ŕyn, ta viŕŕhi zhes zhetèrti deŕl Bajnzerlinou, on je nje ŕesydal, inu nyh vrata notèr vŕŕavil, inu Kluzhanice inu Rigle <Gnojnska vrata> DB 1584, I,257a *Gnojna vrata v Jeruzalemu*;

Inu jeŕŕ ŕim ŕkusi Dolinska vrata vun jesdil po nozhi, pred Drakunou Studenàz, inu h'Gnojnŕkim vratam, inu mi je tefhku djalu, de ſo Ierusalemŕki Syduvi bily resdèrti, inu vrata s'ognjom poshgana <Gnojna vrata> DB 1584, I,256b

AVTORSTVO: E. T.

gnou gl. gnoj

goba (goba, guba) -e sam. ž [ˈgo:ba -e]; P 142, K 15 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, *P 1563, KPo 1567, TC 1575, DPa 1576, JPo 1578, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, TFC 1595, MTh 1603)

— ed. im.: **g** | o/ó (MD 1592, N8a) | **ba**; — tož.: **gobo**; — mest.: **gobi**; — mn. im.: **g** | o/u (Juričič) | **be**; — rod.: **g** | o/u (Juričič) | **b**; — daj.: **gob** | **om/am** (Juričič); — tož.: **g** | o/u (Juričič) | **be**; — or.: **Ōg** | **u** (Juričič)/o | **bami**; Ⓟ

SLOVARSKI SKLOP

Deutſch. Schwañ. Latinè. ſpongia. Windiſch. góba. Italicè. sponga MD 1592, N8a, podobno tudi MTh 1603

1. prožen, luknjičast predmet, ki vpija tekočino; goba:

Inu ſdaici teſzhe eden is ſhnih, vſame eno **gobo**, to napolni ſieſſihom, inu natagne na edan tarſt, inu nemu [Jezusu] da, de bi pyl TT 1557, 89, podobno tudi TE 1555;

ſdaici eden mei nimi Ie perneſl ſholzh ieſih veni **gobi**. Koker Ieſus vkuſi prau i dopolnenu ye *P 1563, 126, podobno tudi TFC 1595

2. mn. nalezljiva bolezen, za katero so značilne bolezenske spremembe kože; gobavost:

KAdar on pag is gore doli gre, ſa nim gredo veliku ludi. Inu pole, en gobouez pride, inu nega moli tar prau i, Goſpud, aku hozhes, ti moreſh dobru mene ozhiſtiti. Inu Ieſus iſtegne ſuio roko, ſe nega dotakne inu prau i, Ieſt hozho, bodi ozhiſtzen. Inu ſdaici ie on ozhiſtzen bil od ſuih **gob** TT 1557, 19;

Item kakòr **gobe** ſo ena dolga bolesan, katero nei muſh osdraviti, tako tudi krivi ūki, kadàr ſe enkrat eniga primeio, ſe ne mogo is ſarca ſtrebiti KPo 1567, LXXVa;

Kay ſo **Gube**? **Gube** ſo edna takoua bolesan, da ne le ſamo Shiuotu, tamuzh tudi Dushi inu Veſti teſhko deie JPo 1578, II,151a;

Sakai rauno kakor ſo ty Gobau i ſa voliu teh **Gub** od sdrauih Liudy odlozheni: Tako ſmo my ſa Grehou voliu od Boshyega Kralieuſtua odlozheni JPo 1578, II,150b;

Naeman, ſyrerski Kapitan, je bil od **gob** ozhiſtzen DB 1584, I,⁽¹⁾IVb;

Bog ſhtrajfa **s'gobami** DB 1584, I,(Vb);

Kateri je en greiſhnik, ta ima na ſvojej Duſhi eno farlihiſho inu ſhkodliuiſho bolesan, kakor vſe Shliſe, franzhofhi, **Gobe**, inu kar je vezh takovih bolefni, na teleſu TPo 1595, III,148;

Lepra. *Germ. die Maltzey oder Auffatz. Slav. gobe* MTh 1603, I,793

/ VAr i ſe pred bolesno téh **gob**, de ſ'ſiſſom dèrſhiſh inu ſturiſh vſe kar tebe Farji, ty Leviti, vuzhe DB 1584, I,118b[=112b]

/ Od Zhlovuezhkih **Gob** DB 1578, 95a

PREN. Kai pomenio **Gobe**? **Gobe** pomenio falſh ūki, kateri ſo ſopàr Boshijo beſſedo, to ie naſhe pameti laſtne miſli inu tihtanie KPo 1567, LXXIIIb;

Iudye pak, kateri ſo ſe ſhtimali ſa velike Suetnike, ſo ſuunai oſtali. Tem iſtem bi veliko bolshe bilo, da bi vezhno na Telleſu Gubau i oſtali, kakor da ſo ſkosi neſahualnoſt padli vte Duſheune **Gube**, katerih vekomai inu nikuli nebudeio flobodni JPo 1578, II,154a

2.1 mn. bolezenska sprememba na koži; izpuščaj:

Ako nebudeſh poſluſhal ſhtime Goſpoda Boga tuoiega, tako on hozhe tebe porasiti Grintami, Egypskimi Bolesnami, Myhiri, gnylimi bradauiſami, **Gubami** &c. JPo 1578, II,151a;

Kadar pak **Gobe** zueto vkoshi, inu pokryo vſo koſho od glaue do nug, vſe kar more Fariu pred ozhima biti. Kadar Far ogleduie inu naide, de ſo **Gobe** vſe meſſu pokrile, taku ima tiga iſtiga ſa zhiſtiga ſoditi, kadar ie vſe na nim vbeilu preminenu. Sakai on ie zhiſt DB 1578, 95b;

Kadar taiſti [Far] vidi, inu najde, de ſe je belu ſrinilu na Koſhi, inu Dlake ſe v'bélu premejnile, inu je friſhnu Meſſu v'tvori, taku ſo tu gviihnu ſtare **Gobe** v'Koſhi njegoviga meſſa DB 1584, I,68b;

Aku pak bo na téj pléſhi ali ker las nej, en bél ali ripezh madeſh, taku ſo njemu na tej pleſhi, ali ker las nej **Gobe** ſraſle DB 1584, I,69a;

Vſia pak je bil ſèrdit, inu je imèl en kadilnik v'roki. Inu dokler ſe je on ſerdil ſupàr te Farje, ſo ſe **Gobe** iſrinile na njegovim zheli, pred temi Farji DB 1584, I,245b;

Lete **Gobe** ſe imenujo zhiſte, Sakaj tu je en sdrau ſhivot, kateri ſe taku ſam zhiſti, kakòr ſkusi Garje inu druge kraſte, ker po vſem ſhivoti tu hudu vun vdari, kakor my pravimo: tu je sdrau DB 1584, I,68b;

Letukaj ſe vidi de Moſes ſkusi **Gobe** pomeni vſe ſhlaht grinte, Mehurje inu Madeshe, kateri moreio **Gobe** poſtati DB 1584, I,68a

3. mn. gliva zajedalka, ki se naredi na vlažnih stenah ali oblekah; hišna goba:

Kadar vy vKanaansko deſhelo pridete, katero ieſt [Goſpod] vam dam, de io poſſedete, inu bom kei veni Hiſhi vaſhe laſtyne en Gobou madeſh dal, taku ima ta priti, zhigar ie ta Hiſha, Fariu na ſnanie dati, inu rezhi: Meni ſe ſdy, de ie en madeſh tih **Gob** vmoij Hiſhi .. Tu ie ta Poſtaua od vſeh ſhlaht madeſhou tih Gob inu Grint, od **Gob** tiga Guanta inu Hiſh DB 1578, 97b-98a;

Aku pak ta madesh špet pride inu še isrine na Hifhi, potehmal kadar so te Kamene isdèrli, inu Hifho drugazhi samasali: taku ima Far notér pojti. Inu aku vidi, de se je ta madesh dajle resrafsil po Hifhi, taku so tu gvifhnu jejdezhe **Gobe** v'tej Hifhi, inu je nezhišta DB 1584, I,69b

AVTORSTVO: M. Č.

gobav (gobov, gubav, gobav) -a -o prid. [ˈgoːbav -a -o]; P 66, K 10 (TT 1557, TR 1558, KPo 1567, JPo 1578, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— nedol. obl. m. ed. im.: **g** | o/u (Juričič) | a[!] (MTh 1603, I,793) | **b** | o/a | v; — tož.: **gobov**; — mn. im.: **g** | o/u (Juričič) | **b** | o/a | vi; — rod.: **g** | o/u (Juričič) | **b** | o/a (Juričič) | **vi**; — ž. ed. im.: **gobova**; — rod.: **gubave** (Juričič); — mn. im.: **gobove**; — rod.: **gobovih**; — s. ed. im.: **gobovo** (KPo 1567, LXXIIIb); — dol. obl. m. ed. im.: **g** | u (Juričič) | o | **b** | a/o (TPo 1595, I,103) | vi; Ⓟ

1. ki kaže znake **gob** ↗2; **gobav**:

Iudye pak, kateri so se shtimali sa velike Suetnike, so suunai oftali. Tem iftem bi veliko bolshe bilo, da bi vezhno na Tellefu **Gubau**i oftali, kakor da so skosi nesahualnoft padli vte Dusheune Gube JPo 1578, II,154a;

Kateri ie vshe **Gobou**, tiga iftiga quant ima resdert biti, inu Glaua gola, inu Vftna sakriuena DB 1578, 96b;

Taku je bil Vsia Krajl **gobou**, do fvoje smèrti, inu je po febi v'eni hifhi **gobou** prebival DB 1584, I,245b;

Kateri od Aaronoviga Sémena je **Gobou**, ali ima en Flus, ta néma jefti od tiga fvetiga, dokler nebo zhišt DB 1584, I,74a;

Leprofus. *Germ.* Aufsetzig/ malzig/ feldstec. *Sclau.* **gabau**[!] MTh 1603, I,793

/ Pergudilu se ie, kadar ie on shal Vierufalem, inu ie vlekal po fredí Samarie inu Galileie. Inu kadar on gra[!] noter ven terg, nega frezhaio dešfet **goboui** moshie TT 1557, 224 *gobavci*;

Ta Exempel te Vere je tudi zhes vfo mafso leip, de ta **gobovi** zhlovik, kateri ficer sa te Poštave volo, nej smel mej te ludy yti, shnymi blisi, ni govoriti ni drugu šturiti, fe k'GOSPVDDV Chriftufu pres vfiga plafzheinja inu štrahu najde, pade pred nym doli, inu profsi, GOSPVD, aku ti hozhesf, taku ti mene dobru morefh ozhištiti TPo 1595, I,103

/ Kadar en Mosh ali shena na glauí ali Bradi kraftou poštane, inu Far ta madesh ogleda, inu naide, de se globokeishi vidi, kakor ie ta druga Kosha, inu de so vndukai dlake sholte inu tanke, taku ga ima sa nezhištiga foditi: Sakai tu so **Goboue** grinte te Glaue ali Brade DB 1578, 96a *kraste*, značilne za *gobavost*

/ Inu Elisa je djal k'njemu: Od kod fi prišhal Gehafi? .. Ali Naemanove gobe se bodo tebe dèrshale, inu tvojsa Semena vekoma. Inu on je vun šhál od njega **gobou**, kakòr šnég DB 1584, I,206a

PREN. Lety gobouci pomenio, de vfi ludi so na dushi **goboui**, tu ie, so vfi Greshniki, tih obena Arznaya ne mora[!] ofdrauiti, famuzh, ta dini Syn Boshy TR 1558, T1b;

Vfi ti kijr krivò ūzhio, lashí inu kecarie se dèrshio: Ti so pred Bogom **gobavi**, odlozheni od kàrlhanftva inu Milofiti Boshie KPo 1567, LXXVa

2. ki je značilen za **gobe** ↗3; **gobav**:

Inu kadar ie ta madesh bled ali erdezshkast na tim quanti ali Koshi, ali na ofnutki ali otki, ali na kakouershni reizhi, kar ie is Kosh šturienú, taku ie tu guishnu en **Gobou** madesh DB 1578, 96b;

Kadar vy v'Kanaanfko deshelo pridete, katero ješt vam dam, de jo posšedete, inu bom kej v'eni Hifhi valše laštine en **Gobou** madesh dal, taku ima ta priti, zhigar je ta Hifha, Farju na snanje dati DB 1584, I,69b

2.1 ki kaže znake **okužbe** z **gobami** ↗3:

Od ozhišfzenia tih **Goboui**h Hish DB 1578, 98a

PRIM. **gobavi**

AVTORSTVO: M. Č.

gobavec (gobovec, gobavac, gubavac, gobovic) -vca sam. m [ˈgoːbavec -vca]; P 140, K 11 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TAr 1562, KPo 1567, DPo 1576, JPo 1578, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, TPo 1595)

— ed. im.: **g** | o/u (Juričič) | **b** | o/a | v | e/a/i (TPo 1595, I,103) | c; — rod.: **g** | o/u (Juričič) | **b** | o/a | vca; — daj.: **g** | o/u (Juričič) | **b** | a/o | vcu; — tož.: **gob** | o/u (Juričič) | vca; — mest.: **gobovci**; — or.: **g** | o/u (Juričič) | bave | om (KPo 1567, LXXVIIIa) | em (Juričič); — mn. im.: **g** | o/u (Juričič) | **b** | o/a (Juričič) | vci; — rod.: **g** | o/u (Juričič) | **b** | o/a | vc | ev/ov (DB 1578); — daj.: **g** | o/u (Juričič) | **b** | o/a | vc | em/om (KPo 1567); — tož.: **g** | o/u (Juričič) | **b** | o/a | vce; — mest.: **gubavci**h (Juričič); Ⓟ

kdor ima gobe ↗2; gobavec:

Christus ozhifiti eniga **Gobouza** TE 1555, A6a;

Ti slepci pregleduio, ty hromi hodio, ty **gobouci** bodo ozhifzheni inu ty glushci slishio TT 1557, 29;

Ta dua zaihna, de Cristus tiga **Gobouza** steim dotikanem, Tiga Altmonouiga klapza[!] pag le sto beffedo inu od dalezh ofdraui .. pryzhuio, de ie on rifnizhnu od Buga poslan TR 1558, C4b;

fakai tim faryem ie bilu naloshenu te **Gobouce** ogledouati inu lozhiti od ludi TR 1558, T2b;

Gobavac od gob se fzhifti, flushabnik Auptmanij sdravie dobi KPo 1567, LXXIb;

Kay fo storili ty **Gubauci**? So od dalezh stali inu fo sduignuli fuoio Shtimo rekozh: Iesus Moiftar fmilife zhes nas JPo 1578, II,151b;

kakor ie Moises bil sapouedal **Gubaucem**, da fo morali snamenia imeti, inu Vfta sakriti, rasresan Guant nolsiti, da fo se od drugih posnali. Tako tudi ty Kezarij, imαιο fuoia snamenia JPo 1578, I,55a;

Tu bodi Poftaua sa **Gobouza**, kateri nemore fuoio roko dobiti, kar knegouimu ozhifzheinu slishi DB 1578, 97b;

Ty **Gobouci**, Hromci, Slepci, Bolniki, Greshniki, fo le sto Vero Vcristufa fdrauye, odpuftig nih Grehou dobili TT 1581-82, II,**4b;

Iesus eniga **Gobouza** osdravi DB 1584, III,6b;

Sakaj poftavi ta **Gobovez** svojo profhnjo taku, de on leto befsedo knjej perftavi, inu pravi: Aku ti hozhelh, taku ti mene morafh ozhifititi? TPo 1595, I,104

/ kot stalni pridevek Kadar ie vshe Iesus bil vBetanij vSimona **Gobouza** hishi, inu ie fedil per misi, ie prishla ena shena DPa 1576, 1b

PREN. Gdo fo vshe tada **Gobavci**? Vfi ti kijr krivo ūzhio, lashi inu kecarie se dershio KPo 1567, LXXVa

AVTORSTVO: M. Č.

gobavi (gobovi, gubavi, gobavi) -ega posam. ['go:bav -ega]; P 25, K 5 (KPo 1567, JPo 1578, DB 1578, DB 1584, TPo 1595)

– m. ed. daj.: gobovimu; →; – mn. im.: gob | o/a (Juričič) | vi; – rod.: gobovih; – daj.: gubavim (Juričič);

– tož.: g | o/u (Juričič) | b | o/a (Juričič) | ve; – mest.: gubavih (Juričič); ⓅⓂ

kdor ima gobe ↗2; gobavi:

Christuf ie ravno ta zhaf veliku bolnikov osdravil, slepcom ozhij, glushcom ulhefa odpèrl, inu mutce govoreche, Krulàve sdrave, **gobove** zhfte sturil KPo 1567, XXVIb;

Ktemu fo [apostoli] tudi negoua [Kristusova] Velizhna dela inu zhudefa videli, katera ie na Slipzih, Krulauih, Hromih, Gluhih, Mutaftih, **Gubauih** inu Mertuih storil JPo 1578, III,96a;

Letu ie Poftaua **Gobouimu**, na dan negouiga ozhifzheina. On ima kFariu priti DB 1578, 97a;

Far ima vunkaj is Kampa pojti, inu ogledati, aku je madefh téh Gob na tém **Gobovim** sacelen DB 1584, I,68b;

INu GOSPVD je govuril s'Moseffom, inu je rekàl: Sapovej Israelfkim Otrokom, de is Kampa dejo vse **Gobove**, inu vse, kateri imajo gnojne flufse DB 1584, I,81a;

Sakaj tukaj nej nikuli en takou vifok Doctor ali Arzat prihal, kateri bi mogel eniga fleipiga videzhiga, ali eniga **goboviga** zhfstiga sturiti TPo 1595, I,15;

Sakaj ty **Gobovi** fo morali tem Farjem nikar te Gobe, temuzh enu leipu zhfsti Tellu kasati, kadar fo ony stem Offrom pred te Farje prihli TPo 1595, I,105

PRIM. **gobav**

AVTORSTVO: M. Č.

gobec (gobec, gobac) -bca sam. m ['go:bec -bca]; P 22, K 9 (KB 1566, KPo 1567, JPo 1578, DB 1578, DC 1580, DB 1584, DC 1585, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: gob | e/è (DB 1584, III,DdIIIb) | c; – rod.: gobca; – tož.: gob | e/a | c; – or.: gobcom; ⓂⓄ

SLOVARSKI SKLOP

Crajnfki. Vftna Corofhki. shnable, gobèz DB 1584, III,DdIIIb;

Os, oris. Germ. Mund/ Maul/ Gofch. Sclau. vufta. Carinth. fhnable, gobez MTh 1603, II,182

1. prednji, navadno podaljšani del glave z ustno odprtino pri nekaterih živalih; gobec:

Ti neimash Vollu kir vershy **Gobza** sauesati DB 1578, 170a;

Inu ta Svirina, katero fim jeft vidil, je bila podobna enimu Pardu, inu njé noge fo bilé kakòr

Medvedove noge, inu nje **gobez** eniga Leva **gobez** DB 1584, III,145a;

Pole, my Kojnem brusde **v'gobez** devamo, de fo nam pokorni DB 1584, III,134a;

Natu je Danjel vsel fmole, mafty inu dlak, inu je vkup lkuhal, inu je is tiga knedilce naredil, inu je nje timu Drakon **vgobez** metal, inu ta Drakon se je na dvuje restréhil DB 1584, II,209a

/ Ty farsheni inu druge muhe dobro brezhe na šteno, inu fuoi **gobaz** alli shalz ob nio brufio, inu šperiem faflaio, alli vezh ne dobio, tamuzh da fi **gobaz** inu shalz skasio, inu po Glaui prozh odbrezhe JPo 1578, I,30a *ustni aparat*, podobno tudi KPo 1567

2. ekspr. *odprtina na glavi za sprejemanje hrane in za govorjenje; gobec:*

Ena odpërta iama ie njih [ljudi] gèrlu, siesikom fo galufali kazhij štrup ie pod njih **gobcom**: Njih ufta fo polna kletia inu sloſti KB 1566, F4a

PREN. Sa tiga volo fo ti Iesuiterſki Katechismuſi tiga rogatiga Hudizha **gobez** inu jesik, ſkusi katere bo Chriſtus groſovitu ſhentovan ZK 1595, 13

AVTORSTVO: M. Č.

gobov gl. gobav

gobovec gl. gobavec

gobovi gl. gobavi

godec -dca sam. m [ˈgoːdec -dca]; P 4, K 3 (TL 1561, DB 1578, DB 1584)

– mn. im.: godci; – rod.: godcêv; – daj.: godcom; ⑤ ⑥

kdor izvaja glasbo na glasbilu s strunami ali na glasbilu sploh; godalec, glasbenik:

Sakai kadar se uti Cerqui le Siefyki inu utim Duhu gouori, tu ie, ſneſaſtopnimi beſſedami inu ſneſnanim ptuim Iefykom, koker per Slouencih inu Vogrih Latinski, bere, poie inu pridiguie, Od tiga ta Gmaina ne bo nauuzhena uti Veri, ne pobulshana. Obtú taku neſaſtopnu ſhabrane pergliha tim piſzhizom, **godzom** inu trobentariem, kir uenu urei nih ſtymo uleko, ſperſti ne Siefykom te ſtyme, ne prebirairo, obene prauie ueiſhe oli glaſſa ne dado, de niſzhe ne uei kai piſzheio oli godo TL 1561, 47b;

Inu negouimu [Jabalovemu] bratu ie bilu ime Iubal: Od tiga fo priſhli **Godci** inu Piſhci DB 1578, 4b;

Iubal, en ozha vſeh **Godcêu** inu Piſhceu, Gen. 4. b DB 1584, I,)(⁽¹⁾allā

AVTORSTVO: M. T.

godenje -a sam. s [ˈgoːdenje -a]; P 2, K 1 (DB 1584)

– ed. im.: godenje; – or.: godenjem; ⑤

izvajanje glasbe na glasbilu s strunami ali na glasbilu sploh; godenje, igranje:

Inu hozhem v'têh Méſtih Iuda, inu na Gaſſah v'Ieruſalemi prozh vſeti, tu vriſkanje tiga veſſelja inu dobre vole, inu tiga Šhenina inu Neveſte ſhtimo: Sakaj ta Deſhella bo opuſzhena <Šhenina) tu je, vſe piſkanje, **godenje**, inu vſe veſſelu vukanje, kateru ſe pér ohzetah ſliſhi> DB 1584, II,31b;

Inu on [Simon] je notèr ſhâl s'hvaleſhnimi Pejſni inu s'Palmovimi vejizami, inu ſovſem ſhlaht **godenjem**, inu fo Boga ſahvalili, de fo ony te velike ſyle is Israela proſty bily poſtali DB 1584, II,191b

AVTORSTVO: M. T.

golabinek gl. golobinjek

golob (golob, golub) -a sam. m [goˈloːb -a]; P 108, K 18 (TA 1550, TA 1555, TE 1555, TT 1557, TR 1558,

TO 1564, TP 1566, KP 1567, TC 1575, JP 1578, DB 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, TtPre 1588, MD 1592, TP 1595, MTh 1603)

– ed. im.: golob; – rod.: gol | o/u (Juričič) | ba; – tož.: gol | o/u (Juričič) | ba; – dv. tož.: goloba; – mn. im.: golobi; – rod.: golobov; – tož.: gol | o/u (Juričič) | be; – or.: golobi; ⑤ ⑥

1. *domača ali divja ptica z majhno glavo, kratkim vratom in krepkim telesom; golob:*

Inu potehmal kadar fo bili dopolnini ty dneui niu ozhizhenia po tei poſtaui Moifeſeui, [Jožef in Marija] perneſſo nega utu Ieruſalem, de bi ga poſtauiſi naprei timu Goſpudi, koker ie piſſanu uti poſtaui tiga Goſpudi, de en uſaki hlapzhizh, kir to maternizo odpre, bode imenouan Suet timu

Gospudi, inu de bi dali ta offer, po teim koker ie rezhenu uti poštaui tiga Gospudi, en par gerliz oli dua mlada **goloba** TT 1557, 163;

Strah inu trepetane ie na me prishlu, Inu ena grofa ie mene obdala. Inu fem dial: O de bi iest peruti imel koker en **Golob**, De bi tiakai letil TP 1566, 101a;

Sakai rauno kakor Dymm te Zhebele, inu Smard **Golube** prerene: Tako tudi Grehi inu Sramota te Angele od Zhloueka prorene JP 1578, III,92a;

Tedai ie on špet zhakal fedem druge dny, inu ie supet puštil eniga **Goloba** is Barke leteiti: taiſti ie knemu prishel okuli vezhera, inu pole, on ie en Oliski lyft bil vtergal, inu ga ie vfuoih Vſtih neſſel DB 1578, 7a;

Krajliža bo v'jezho prozh pelana, inu nje Dezhle bodo vsdihale kakòr **Golobi**, inu na ſvoje pèrſi byle DB 1584, II,119b;

Tedaj bodo sa GOSPVDOM hodili, inu on bo erjul kakòr en Leu, inu kadar on bo erjul, taku ſe bodo ty preſtraſhili, kateri ſo pruti vezheri. Inu ty v'Egypti ſe bodo tudi preſtraſhili, kakòr ena Ptiza, inu ty v'Affyrerſki deſheli, kakòr **Golobi** DB 1584, II,107a;

Ieſt ſim zvizhal, kakòr en Sherjau inu Laſtoviza, inu ſim gorgukal, kakòr en **Golob** DB 1584, II,15b;

Deutſch. Tauben. *Latinè.* columba. *Windiſch.* **golob**. *Italicè.* colomba MD 1592, P7a;

Sakaj kadar je naſh GOSPVD Ieſus v'Ieruſalemi na enim Velikonozhnim Prasniku, ſeno Gaiſhlo, te Meinauce inu Kupze ſ'hnyh Volly, Ouzami, **Golobi**, inu kar ſo ony ſicer imejli, vunkai iſpodil TP 1595, I,243;

Columbus. *Germa.* keuter/ dauber/ tauber. *Sclav.* **golob** MTh 1603, I,291

/ Ozha ie is Nebes gouuril, Letu ie mui lubi Syn, Sueti Duh ie bil doli zhes Criſtufa priſhal uſtalti eniga **Goloba** TO 1564, 6a;

Vtrideſetim Létu, potle ſe ie Chriſtuf ozhitò iſkaſal, pàr Iordanu, kada ſe ie puſtil od Ioanneſa Kàrſtnika kàrſtiti, inu ie v'ſvoie porozhenie alli ſluſhbo ſtopil, Krall inu Far Boſhij poſtal: Kàdàr ſe ie Nebo nad nìjm odpèrlo, inu ie ſveti Duh vèrhu niega, kako en **Golob** pozhival KP 1567, LIIIb

/ Pole, ieſt uas poſhlem koker te ouce vmei fredo tih volkou. Satu bodite modri, koker te kazhe, inu preproſti koker ti **golobi** TE 1555, E2a;

Letu Boſhie porozhenie inu poklizieanie .. ſim ieſt gori vſel, inu moimu GOSPVDV Criſtufu ſuèſtu inu redle ſluſhil, inu ſim mu vero dèrſhal, de nèſim niſhter druſiga predigoual, kakor tu, kar ie on meni porozhil, inu kar ſim od niega preiel, tu nèſim vtragliuu, temuzh ſouſo mogozho ſkerbio inu ſliſſom oprauil, v'preproſzhini téh **Golobou**, inu v'raſumnoſti téh Kazh TtPre 1588, 86

/ Ena Davidova ſlata draga rezh, od mutaſtiga **Goloba**, mej ptuimi, kadar ſo ga bily Philifterji vjeli, v'Gati <**Goloba**> tu je, David je moral mej Philifterji molzhati inu vsdihati kakòr en **Golob**, de nej zhes Saula toſhil> DB 1584, I,293b

/ *Deutſch.* Holtztaub. *Latinè.* palumbus. *Windiſch.* divji **golob**. *Italicè.* colombo ſalvatico MD 1592, G5b

FRAZELOGIJA

— — Kzhemu ſe tadaì vpriyglihi gouori, morash dalgo zhakat, dokler ty pezhen **Golob** vuſta prileti? To ie pry Neuernih, leſhezhnih, nedelaunih reſniza. Ali pry Vernih, Bogaboiezhnih, kateri ſuoie mu poklizieaniu ſluſhe, ie vſe mogozhe JP 1578, II,26b *pričakuješ, da se uresniči kaj malo verjetnega ali neuresničljivega*

2. v abecedniku vzorčna beseda za učenje branja:

Gregor goſpodar **golob** gerdrud TA 1550, 7

AVTORSTVO: M. T.

golobarjov -a -o prid. [go'lo:barjov -a]; P 2, K 2 (KP 1567, JP 1578)

— ž. mn. tož.: golobarjove; ☹

ki se nanaša na prodajalce golobov; golobarjev:

K'tretim ſoſhenei[!] Templa Kupce inu predaiavce: Inu svèrne ijm nih Miso denarſko inu klopi **golobarjove**, inu pravi: ſtoij piſano, Moia Hiſha ie ena Hiſha k'moleniu: Vi pak ſte ijo k'eni raſboiniſki lami ſturili KP 1567, XIa, podobno tudi JP 1578

AVTORSTVO: M. T.

golobec -bca sam. m [go'lo:bec -bca]; P 2, K 1 (TP 1595)

— ed. im.: golobec; — rod.: golobca; ☹

manjšalnica od golob ↗1; golobček:

Sakaj Bug ta Sveti Duh pride tudi htimu uveni priasnivi lhtalti, kakor en nedolshen **Golobez**, kateri je mej vsemi drugimi ptyzami, ta nar priasniviſha, inu cilu lkusi obeniga ferda ni sholzhy per febi nejma, kenimu snameinju, de fe on tudi snami ne hozhe ferditi, temuzh nam lkusi Chriftufa htimu pomagati, de my brumni inu isvelizhani bodemo TPo 1595, I,85

/ Ty Rottyrarſki duhuvi ali falſh Vuzheniki puſte tu Pridigarſtvu ſtati, tazhas fejdejo ven kott, vkaterim zhakojaj[!] Svetiga Duha, Ali ony fe prou namerio inu prido inu najdejo na meiftu tiga priasniviga **Golobza** eniga zherniga Vranu, tiga Hudizha ſamiga TPo 1595, III,52 *tretje boſſe osebe v podobi goloba*

AVTORSTVO: M. T.

golobica -e sam. ž [golo'bi:ca -e]; P 6, K 3 (TPs 1566, DB 1584, MTh 1603)

– ed. im.: golobica; – mn. im.: golobice; ⑤

1. samica goloba ↗1; golobica:

Verni na tim Sueitu, koker **Golobice** morao molzhati inu terpeti TPs 1566, 163a;

Sakaj Ephraim je kakòr ena ſapelana **Golobiza**, kateri nezhe niſhtèr mèrkati DB 1584, II,106a;

Columba. *Germ.* taub/ hauſtaub. *Sclav.* **golobiza** MTh 1603, I,290

2. ekspr. ženska, do katere ima kdo zelo pozitiven čustveni odnos; golobica:

Sheſtdeſſet je Krajliz, inu oſſemdeſſet ravenshen, inu Dézhel nej zhiſla. Ali ena je moja **Golobiza**, moja brumna, ena je ſvoji Materi nar lubliſha, inu ta iſvolena ſvoje Matere. Kadar ſo njo Hzhere vidile, ſo jo ſa isvelizhano dèrshale, Krajlice inu Raven Shene ſo jo hvalile DB 1584, I,333b

AVTORSTVO: M. T.

golobič -a sam. m [go'lo:bič -a]; P 4, K 4 (DB 1578, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– dv. tož.: golobiča; – mn. im.: golobiči; ⑤

manjšalnica od golob ↗1; golobček:

Aku pak nee roka nepremore ene Ouce, taku vsami ona duei Garlici ali dua mlada **Golobizha**, eniga k'ſhganimu Offru, ta drugi kOffru ſa Greih, taku io ima ta Far smyriti, de bo ozhiſzhena DB 1578, 95a, podobno tudi DB 1584;

Deutſch. Teublin. *Latinè.* pipio. *Windiſch.* **golobizhi**. *Italicè.* pipioni MD 1592, P7b;

Pipio. *Germ.* Teublin/ junge Taub. *Sclau.* **golobizhi** MTh 1603, II,270

AVTORSTVO: M. T.

golobinjek (golobinek, golabinek) -njka sam. m [golo'bi:njek]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: gol | o/a | binek; ⑥

zaprt prostor za golobe; golobnjak:

Deutſch. Taubenschlag. *Latinè.* columbarium. *Windiſch.* **golobinek**. *Italicè.* colombara MD 1592, P7a;

Columbarium. *German.* ein taubhauß/ taubenkobel. *Sclav.* **golabinek, golobniak** MTh 1603, I,291

AVTORSTVO: M. T.

golobinji -a -e prid. [golo'bi:nji -a]; P 1, K 1 (DB 1584)

– ž. mn. im.: golobinje; ⑤

ki se nanaša na golobe ↗1; golobji:

POle, moja luba, ti fi lepa. Pole, lépa fi ti. Tvoje ozhy ſo kakòr **Golobinje** ozhy, mej tvojemii kitami. Tvoji laſſje ſo kakòr ta kardella Kus, katere ſo gladke, na tej gorri Gilead DB 1584, I,333a

AVTORSTVO: M. T.

golobji -a -e prid. [go'lo:bji -a -e]; P 11, K 7 (KPo 1567, JPo 1578, DB 1584, DC 1584, DM 1584, Tfm 1595, Tfc 1595)

– m. mn. rod.: golobjih; – ž. ed. mest.: golob | ij (Krelj, Juričič)/ji; – mn. im.: golobje; – s. ed. rod.: golobjiga; ⑤⑥

ki se nanaša na golobe ⚡1; *golobji*:

On [Janez Krstnik] je rifnizhnò védil, da ie Chrístuf ta pravi Mefiaf. Kàr ie spèrftom nain kasal inu v'Iordanu ga kàrftil: Ie tudi vidil Duha svetiga, kako ie dolifhal v'**golobji** ftalti is Nebef inu ie pozhival vèrhu Chrístufa, ie tudi famiga Boga Ozheta Nebefkiga flifhal, kada ie od Nebef govoril KPò 1567, XXVb, podobno tudi JPò 1578;

PO letim fè je pèrgudilu, de je Benhadad Syrerfki Kralj vfo svojo Vojfko vkup fpravil, inu je fem gori fhàl, inu je Samario oblegàl. Inu ena velika lakota je bila v'Samarij. Ony fo pak oblegli tu Méftu, dokler je ena Oflova glava offem Srebèrnkou velala, inu en zhetèrti dejl Kaba **golobjiga** lajnà, pet Srebèrnkou DB 1584, I,206b;

Nebu fè odpre fhroku, Nad Iesufom osgoraj: Sveti Duh tudi vifsoku v'**Golobji** fhtalti fkoraj, Ozhitu fè perkashe Tfc 1595, LIX

/ Pole, moja Priateliza, ti fi lépa, lépa fi ti, tvoje ozhy fo kakòr **Golobje** ozhy DB 1584, I,332b

AVTORSTVO: M. T.

golobni (golubni) -a -o prid. [go'lo:bni -a]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– ž. ed. im.: golubna; ☉

ki se nanaša na golobe ⚡1; *golobji*:

v zvezi **golobna noga** *Geranium. Germa. S. Ruprechtskraut/ Sichtkraut Gottes Gnad/ Rothlauff kraut/ klein Schwalbenkraut/ Taubenfuß/ Storcken schnabel/ schnabelkraut/ Krannichhals/ Blutwurtz.*

Sclavo. golubna noga MTh 1603, I,568 domnevno enoletna rastlina z zvezdastimi cvetovi vijoličaste barve in deljenimi listi; *golobja krvomočnica*

AVTORSTVO: M. T.

golobjak -a sam. m [golob'nja:k]; P 1, K 1 (MTh 1603)

– ed. im.: golobjak; ☹

zaprt prostor za golobe; golobjak:

Columbarium. German. ein taubhauß/ taubenkobel. Sclav. golabinek, golobniak MTh 1603, I,291

AVTORSTVO: M. T.

golobov -a -o prid. [go'lo:bov -a]; P 1, K 1 (*P 1563)

– ž. ed. mest.: golobovi; ☹

ki se nanaša na golobe ⚡1; *golobji*:

Sam boshy Syn vprizho ftoy, vtim fuetim nega zhlouezhfui :/: Sueti duh tudi perleti, vlepe **goloboui** shtalti, debi nikar ne zuiulali, tede keder fimo mi kersheni, vfe tri perfone kerfteio *P 1563, 53

AVTORSTVO: M. T.

golobski -a -o prid. [go'lo:bski]; P 4, K 4 (TE 1555, TT 1557, TT 1581-82, DB 1584)

– m. mn. rod.: golobskih; ☹

ki se nanaša na golobe ⚡1; *golobji*:

v zvezi **golobski kramar** Inu Iesus gre vta Tempel Boshy, inu ishene vfe prodauce inu kupce vtim Templi, inu preoberne tih menauceu myfe, inu vershe okuli te ftole tih **Golobskih** kramarieu, inu prau knim, Onu ie pifanu, Muia hisha ima biti imenouana ena hisha te Molytue, Vi fte pag is fne [= iz nje] fthurili eno Rosbonikouo iamo TE 1555, H7b *prodajalcev golobov*, podobno tudi TT 1581-82;

Inu Iesus je fhàl v'Tempel, inu je sazhel vun isgajnati, te, kateri fo predajali inu kupovali v'Templi, inu je okuli svèrnìl téh Mejnauceu Mise, inu Stole **Golobfkih** kramarjeu, inu nej pèrpuftil, de bi gdu kejkaj fkusi Tempel nefsh DB 1584, III,25b

AVTORSTVO: M. T.

gologlav -a -o prid. [golo'glav golo'gla:va]; P 8, K 3 (TAr 1562, DB 1578, DB 1584)

– nedol. obl. m. mn. im.: gologlavi; – ž. ed. im.: gologlava; – rod.: gologlave; ☹☹

ki na glavi nima pokrivala; gologlav:

Koker fè fa Greh ne dershi, kadar ena brüna Shena oli Dezhla **Gologlauh**, pres Peizhe Vcerkou pride TAr 1562, 96b;

Bug prepoueida de Farij neimaio **gologlauri** biti, inu Vinu pyti, inu nym odlozhi nih deil od Offrou DB 1578, 93a;

Ena Shena pak, kir moli ali prerokuje **gologlava**, ta framoty svojo glavo. Sakaj tu je raunu tulikajn, kakòr de bi ona obrivena bila. Aku se ona nehozhe pokriti, taku naj fi lafsy odftishe DB 1584, III,93b

/ tu fo try fhtrafinge tiga Mezha: Ta pèrva, de bo nyh veliku pobyenih: Ta druga de bodo v'jezho pelani: Ta tretja, de ima nyh [sovražnikov] glava **gologlava** biti, tu je, nyh Krajlestvu inu Farftvu ima od nyh prozh vsetu biti, kateru je skusi lafsy na glavi poménjenu DB 1584, I,117b

AVTORSTVO: M. T.

golt -a sam. m [ˈgo:lt -a]; P 9, K 5 (DB 1584, DM 1584, MD 1592, Tfm 1595, MTh 1603)

— ed. im.: golt; — tož.: golt; ☹

1. del prebavne in dihalne poti pred želodcem; golt, nebo, požiralnik:

Deutsch. Schlund. *Latinè.* fauces. *Windisch.* gèrlu, **golt**. *Italicè.* foce, canna della gola MD 1592, N4a; *Palatum.* *Germ.* der Rachen deß Mundts/ *Gaum.* *Slav.* **golt** MTh 1603, II,193

/ *Rictus.* *Germ.* die auffsperrung deß Maulß/ vnd bleckung der zän/ der fehlüd. *Slav.* gerlu, **golt** MTh 1603, II,429

2. velika ustna odprtina zlasti pri zvereh; žrelo, golt:

Moj Bug je svojga Angela poslal, kateri je tem Levom **golt** sapèrl, de mi néfo nihtèr shaliga fturili DB 1584, II,99b

PREN. Aku Pakal fvoj grosovit **golt** gori odpre, taku odpri ti, ò Bug, njemu Nebesku Krajlestvu, inu naj njemu fvejti tvoj milostiu Ozhin obras DM 1584, CLXXIII

AVTORSTVO: E. T.

goltalo (galtalo) -a sam. s [gol'ta:lo -a]; P 1, K 1 (JPo 1578)

— ed. tož.: galtalo; ☹

velika ustna odprtina zlasti pri zvereh; žrelo, golt:

PREN. Sakai vpolednei potrebi, kadar nas Smart pritifne, inu Boshya fodba pred Ozhi stopi, Hudizh inu Grehi nas budeio toshili, Pakal fuoie **Galtalo** odpre da nas poshre: Tadaí se bude [v] mnogateri vishy troshta iskalo, sem inu tya gledalo: Edni vfuoíem saflusheniu inu dobríh delíh. Drugi pry Faryh inu Miniheh. Treti pri Suetnikéh JPo 1578, II,208a

AVTORSTVO: E. T.

goltanec (goltanec, goltanic, galtanac, gultanic, gultanec) -nca sam. m

[gol'ta:nec -nca?]; P 21, K 10 (TT 1560, TPs 1566, JPo 1578, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— ed. im.: goltan | i/e/è | c / galtanac (Juričič); — rod.: g | al (Juričič)/ol | tanca; — daj.: goltancu; — tož.: gultan | i/e | c (Dalmatin) / galtanac (Juričič); — mest.: goltancu; ☹☹

1. del prebavne in dihalne poti pred želodcem; golt, nebo, požiralnik:

Oni roke imaio inu ne typaio, oni noge imaio inu ne hodio, Inu vnih **goltanzu** obene shtyme nemaio TPs 1566, 209b;

Goltanèz, nza, Guttur, kheel BH 1584, 49;

Deutsch. Kehl. *Latinè.* guttur. *Windisch.* **goltanèz**. *Italicè.* gola, canna della golla MD 1592, H1a;

Canalis animae. *Germ.* Gurgel/ die vnrecht Kehl. *Slav.* ta krivi **goltanez** MTh 1603, I,206

/ naftavi en nushizh na tvoj **Gultaniz**, aku hozhefh leben ohraniti DB 1584, I,325a

/ ty Iudi inu Gerki vfí, fo pod teim Grehom, koker ie píšťanu, De ga nei, kir bi bil prauizhin, nei le eniga, nei ga kir bi fãtopen bil, nei ga kir bi po Bugi vprashal, Vfí fo feshli, kmalu fo vnuzni ratali, nei ga kir bi dobru fturil, nei eniga nekar. Nih **goltaniz** ie en odpert grob, nih Iefíke nuzao hgolufij, pod nih shnablih ie madraski ftруп TT 1560, 5a;

Pufti tvoje Pèrfi biti kakòr Grosdje na Vínski tèrti, inu tvojsa Noffa duh, kakòr Iabulka, inu tvoj **Gultanez**, kakòr dobru Vinu DB 1584, I,333b

FRAZELOGIJA

— Ty Sovrahniki Chrístufevi vfaj níhter nejmajo, na katerim bi ony mogli ftati Inu se derfhati, Sa tiga volo pride Kaifas ta Vífífar naprej, inu sefhe htej poglaviti rejzhi, Iest te saklinam (pravi on)

per tèm shivim Bogu, de ti nam poveiſh, Aku fi ti Chriſtus ta Syn Boſhji. Steimi beſſedami Kaifas Chriſtuſa terdu derſhi inu njemu (koker ſe pravi) po **Goltanzu** ſelhe TPo 1595, I,245 *ga ſpravi v položaj, ko ne more ſamostojno delovati; ga ima v primežu*

2. velika ustna odprtina zlasti pri zvereh; žrelo, golt:

PREN. Ako vshe lyh budete videli da ta ſtari Drakon, Paklenska Kazha, ſardito ſuoy **Galltanaz** odpre, Sobyte pokashe, Paſſyake oſtry, Ta Suet diuya inu raſbija, inu vidite te Tyrane ſardom Pyane, grosezh inu pretezh: Tako ſmiſlite na lete beſede, da ſam laſt ta Suet premogal JPo 1578, II,53a;
Satem gre tudi Klanie inu Daulienie, da ſkriuizhnim Vkom inu Lashami tolikain Dush od Chriſtuſa ſapeliuio, inu ſhnyh predigo Hudizhu gone vniegou **Galtanaz** JPo 1578, II,81a

AVTORSTVO: E. T.

goltunija (galtunija) -e sam. ž [gol'tu:nija -e[?]]; P 2, K 1 (JPo 1578)

— ed. daj.: **galtunij**; — mest.: **galtunij**; ⑤

lastnost človeka, ki (rad) prekomerno uživa hrano in pijačo:

Kako ſe vſhiua to takouo Boſhye Blago, neſpridno? Kadar letako ſhtimamo inu darſhimo, da ie Bog ſtuaril Ptice, Ribe, Shiuino, inu drugo Suiiriazhino, Shito, Vino &c. Le ſamuzh knashei ſamouolnoſti, poſhreshnoſti inu **Galtunij**, da ie neſpridno ſtratimo, kakor ty vſagdanu Poſhreshniki, inu Pianci delaio JPo 1578, II,127b

/ Ty neisueſti ſluſhabniki ſdai (Bogu ſe ſmili) fide Vkarfzhaſtuu[!] na predigarskih ſtolih, imaiio Voblaſti Karſt, Sacrament inu vſe kay kpredigarſtuu ſliſhi: Ali nijednoga neoskerbe. Vtem zhafu Liudem prodaio inu mereio Shyto inu Muko ſa Dinarie, inu shyueio vpoſhreshnoſti, **Galtunij**, vſheliah, vſpaniu inu Lenobi: Nemaraiu lih veliko key Vboge duſhize oſtaneiu: Inu ſo (Bogu ſe ſmili) is Paſtiriou Volzie ratali JPo 1578, III,119a

AVTORSTVO: E. T.

golub gl. golob

golubni gl. golobni

gomer (gomer, gomor) -a/-ja sam. m [ˈgo:mer -a/-ja[?]]; P 15, K 2 (DB 1578, DB 1584)

— ed. im.: **gom** | e/o (DB 1578, 89a) | r; — tož.: **gomer**; — or.: **gomerj** | em/om; — dv. tož.: **gomer**a; ⑤

1. bibl. *prostorninska mera trdne ſnovi v razsutem stanju (približno 4,5 l), ki uſtreza deſetini efa* 7; *jerbas, deſetinka:*

Deſſeti deil Eſſa ie per Iudih ena mera bila, kateri ie bylu ime **Gomor**, vto ie ſhlu tulikain, kar ie enimu zhloueku en dan ſadoſti bilu kSpishi DB 1578, 89a;

Gomer pak je deſſeti dejl eniga Epha DB 1584, I,46a

1.1 količina snovi, ki ustreza tej prostornini:

Vſami eno Poſſodo, inu deni v' njo en poln **Gomer** Mana, inu deni ga pred GOSPVDA, de ſe ſ'hрани na vaſhe Rodove DB 1584, I,46a

1.2 posoda za odmero te količine:

Ali kadar ſe ie **Sgomeriem** merilu, nei ta vezh naſhel, kateri ie vezh bil pobral, inu ta nekar maine, kateri ie malu bil pobral: Temuzh ſleidni ie bil tulikain pobral, kulikur ie mogel ieifti .. NA ſhefti dan pak ſo ony tiga Kruha ſamodrug nabrali, ſa ſleidniga dua **Gomera** DB 1578, 63a;

Napolni od tiga en **Gomer**, de ſe ſ'hрани, na te, kateri imajo ſa vami priti, de bodo vidili ta Kruh, ſ'katerim ſim jeſt vas ſpiſhal v'tej Puſzhavi, kadar ſim vas is Egyptouſke deſhele iſpelal DB 1584, I,46a

ℳ iz hebr. prek nem., prim. LB 1545 Gomor

AVTORSTVO: E. T.

gomor gl. gomer

gomoristiški -a -o prid. [gomo'ri:stiški -o]; P 1, K 1 (TR 1558)

— s. mn. tož.: **gomoristiška**; ⑤

ki ſe nanaſa na biblijsko meſto Gomora ali Gomorčane; gomorski:

Koku ie Bug fa volo tiga Greha vuſs fueit potupil. Ta ner lepfha inu Bogatishi Sodomitarska inu **Gomoriftishka** Meifta fognem inu shueplö pogubil TR 1558, I2a

AVTORSTVO: E. T.

gomorski -a -o prid. [go'mo:rski -a]; P 11, K 3 (DB 1578, DB 1584, ZK 1595)

– m. ed. im.: **gomorski**; – or.: **gomorskim**; – ž. ed. rod.: **gomorske**; ⑤

ki se nanaša na biblijsko mesto Gomora ali Gomorčane; gomorski:

INV pergudilu fe ie vtim zhaffu Sinearskiga Kraila, Arioha Elafarskiga Kraila, Kedor Laomera Elamskiga Kraila, inu Tidala Aidouskiga Kraila, de fo fe ony boiouali Sberam Sodomskim Krailom, inu Sbirfom **Gomorskim** Krailom, inu Sinabom Adamaskim Krailom, inu Semeberom Seboiskim Krailom, inu ſtem Krailom od Bele, katera fe imenuie Zoar DB 1578, 11a;

Sakaj nyh vinlka terta, je od Sodomlke vinlke terte, od te **Gomorlke** Nyve: Nyh Grosdje je sholzhu onu ima grenke jagode ZK 1595, 145

/ POſluſhajte GOSPODNIO beſſedo vy Sodomlki Viudi: Resumej s' uſheſi naſhiga Boga Poſtavo ti **Gomorſki** folk DB 1584, II, 1a *Gomorčani*

AVTORSTVO: E. T.

goscovati gl. gostovati

gospodar -ja sam. m [gospo'da:r -ja]; P 220, K 35 (TC 1550, TA 1550, TA 1555, TC 1555, TE 1555, TT 1557, TR 1558, TT 1560, TL 1561, TAr 1562, *P 1563, TO 1564, TP 1566, KB 1566, TL 1567, KP 1567, TC 1575, DJ 1575, DP 1576, TT 1577, JP 1578, DB 1578, TkM 1579, DP 1580, DC 1580, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, DM 1584, DA 1585, TP 1595, Tm 1595, TtC 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: **gospodar**; – rod.: **gospodarj** | a/e (Trubar); – daj.: **gospodar** | ju/i (*P 1563, 150); – tož.: **gospodarj** | a/e (Trubar); – mest.: **gospodarju**; – or.: **gospodarj** | om/em; – mn. im.: **gospodar** | y/ij/ji; – rod.: **gospodarj** | ov/ev; – daj.: **gospodarj** | em/om; – tož.: **gospodarje**; – or.: **gospodary**; ⑤⑥

SLOVARSKI SKLOP

Stabularius. *Germ.* ein Wirt/ item, ein Stallknecht. *Sclav.* **gospodar**, item fhzhitnik MTh 1603, II, 552-553

1. tudi v zvezi s **hišni moški**, navadno iz nižjih družbenih slojev, ki vodi, odloča v skupnosti sorodstveno in drugače povezanih oseb, ki živijo skupaj; **gospodar**:

Koku fe imao ty Gofpudye/ **Gospodary** inu Gofpodine derſhati pruti fuy Druſhini TC 1550, 141(79a);
Vfa kraia, nefueſhzhina, inu hyſhna ſhkoda, kir ti poſli, otroci, hlapci, dekle inu delouci, fuiem Stariſhem inu **Gofpodariem** ſture TC 1555, F4a;

kakou bi tu bil en neumni hlapez, kadar bi nemu ta **Gofpodar** nega dellu, tu oli tu, ſturiti inu doperneſti ſapouedal, inu bi fe on taku iſgouariel tar dial, iſt ne fem Vreden tiga delati TT 1557, ee2b;
ſledni dober Verni Gofpud, Ozha inu **Gofpodar**, ie dolſhan to fuiio druſhino vuzhiti to prauo Vero Viefuſa TR 1558, X2a;

Ta Tretya Prauiza, Ie ena Domazha, Hyſhna Prauiza, Kadar ty Otroci Stariſhom, ta Druſhina, hlapci, dekle, tim **Gofpodariem** inu Gofpodinom, ty kmetizhi fui Gofpoſzhini, prauo lubefan, poſhtene, fueiſzhino inu volno pokorſzhino iſkaſho TL 1561, 76a;

en **Gofpodar** oli Hyſhni Ozha ta kruh inu potrebo ſa fe inu ſa fuiio Druſhino fuiem dellom, fuiemi laſtnimi rokami, poſhtenu, po prauici, vſem ludem pres ſhkode iſzhe inu dobiua TAr 1562, 83b;

Gofpudi, **Gofpodary**, imao nih Hlapzem, Delouzem, dobri biti TO 1564, 98b;

Hlapci imao fvoeim **Gofpodariom** pokorni biti KB 1566, E2b;

koku ty Hlapci pruti nih Gofpudom inu **Gofpodariem**, inu ty Gofpudi inu **Gofpodary** pruti nih Hlapcem fe imao derſhati TL 1567, 7b;

en Pridigar ima biti en dober **Gofpodar**, Sakouik[!] inu en Bogaboiezhi Ozha fuih Otruk TL 1567, 61a;

KARSHANSKE EVANGELISKE Predige, vèrhu vſaki Nedelſki Evangelion ſkusi Létu. SA
HISHNE GOSPODARIE, SHOLE, Mlade inu priproſte Lüdi KP 1567, Ia;

Natu gledai vſak Ozha inu **Gofpodar**, de nega druſhina vti hiſhi inu ifuuna ne lotruie TC 1575, 352;
doſti Stariſheu, Ozhetou, **Gofpodariem** inu Moiftrou ie na fueitu, kir vezh ſa Suine inu Shiuno ſkerbe, koker ſa Otroke TC 1575, 348;

Ker plota nei, tu fe blagu opuſty, inu ker Gofpodine nei, tu **Gofpodariu** gre, kakor bi vsmoti hodil DJ 1575, 155;

Tako bi imeli tudi vŕi **Gospodarij** inu Gospodine, po Hishah ſuoie Otroke inu poſſe examinirati inu ſprashouati, da bi nym, kadar ſo is Cerque priſhli, pouedali, kay ſo ſe nauzhili JPo 1578, I,75a;

Inu imate sguda leſſim priti .. ena ſhlahta ſa drugo, inu katero ſhlahto GOSPVD ſadene, ta ima leſim pèrſtopiti: ena Hiſha ſa drugo, inu katero hiſho GOSPVD ſadene, ta ima leſim pèrſtopiti: en **Gospodar** ſa drugim DB 1584, I,123a;

Kadar zhiga Drushina oblubi ali ſe ſeno Pèrſego ſaveshe, zhes ſvojo duſho, inu hiſhni **gospodar** tu ſliſhi, inu h'timu molzhy, inu nebrani, taku ſe ima taiſta obluba dèrſhati, inu vſe zheſſer ſe je taiſta zhes ſvojo duſho ſavesala. Aku jo pak hiſhni **gospodar** tajſti dan nepuſty naprej pojti, kadar tu ſliſhi, taku nevalá tu, kar je is nje uſt ſhlu, kar je oblubila, ali ſe ſavesala zhes ſvojo duſho. Sakaj hiſhni **gospodar** je nej puſtil naprej pojti DB 1584, I,97a;

Molitou eniga **Gospodarja** ſa ſvojo Sheno, Otroke, Drushino inu vſhitek DM 1584, CCLV;

Ieſt veim, de je mene Bug vſeto hiſho kanimu **Gospodarju** poſtaviſ, de bi jeſt vnjei imel Goſpud biti TPo 1595, II,16;

Koku ſe ima **Gospodar** inu Goſpodinja ſadèrſhati? ZK 1595, 208

/ Onu ie doſti timu mlashimu, de ie on koker nega moiſter inu ta hlapez koker nega Goſpud. Soli oni tiga **Gospodarie** Beelzebuba imenouali, koku ueliku vezh bodo oni nega hiſhne taku imenouali? TT 1557, 27

/ v priliki Gledaite, zhuite, Inu molite, Sakai ui ne ueiſte, kadai ie ta zhas. Glih koker en zhſlouik, kateri prozh zhes daſhelo gre, ſapuſti ſuio hiſho, inu ie dal to oblast ſuim hlapcem, inu vſakimu ſuie dellu, inu ie ſapouedal timu vrataru, de zhuie. Zhuite tedai, ſakai vi ne veiſte, kadai ta **Gospodar** te hiſhe pride .. de kei na naglim ne pride, inu vas naide ſpezhe TT 1581-82, I,198-199

PREN. Moiſes, vŕi Preroki inu Iogri, ſo le ty Hyſhni, tu ie, te Cerque, vſeh Vernih Hlapci. Ampag Criſtus ie **Gospodar** inu Goſpud, vezhni Syn Boſhy. Obtú aku mi vnega Hyſhi, vti Cerqui ſtonouito vero inu ſterdnim vupanem do konza oſtanemo, taku bomo Iſuelyzhani TT 1577, 25;

Criſtus ie Bug inu Goſpud, Moiſes pag inu Preroki, ſo le hlapci, Obtú ſe ima **Gospodariu** vezh ſluſhati TT 1581-82, II,272;

Kateri Chriſtufa ima, ta ima eniga takoviga hiſhniga **gospodarja**, kateri ſna inu more is mallu ja is niſhter veliku ſturiti TPo 1595, II,171

1.1 *tak moſki v odnosu do ſvoje žene:*

Shena pokorna bodi, Glaui **Gospodari** *P 1563, 150;

Derſhi ſe pruti ſorotá kakor en ozha, inu knih Materi kakor ne [= njen] **Gospodar** DJ 1575, 16-17;

MOLITOV ENE Hiſhne Matere .. Dai meni tuoij Dekli, de bom zhiftu ter poſhtenu ſhiueila .. de ieſt vſei brumi inu krotkuſti, ſperiasniuimi inu dobrimi beſſedami, ta ſerd inu neuolo moiga **Gospodaria** bom mogla vtolaſhiti inu ſmiriti, inu nemu skrotkuſtio pruti pryti TkM 1579, 102a-102b;

De boſh odtet od luzke Shene, inu katera nej tvoja, katera ſlatku govory, inu ſapuſty <Goſpuda ſvoje mladuſti <Goſpuda) ſvojga ſakonſkiga **Gospodarja**, kateriga je ona v'mladoſti vſela> DB 1584, I,317b;

INu kadar je Vriaſova Shena ſliſhala, de je nje Moſh Vrias mèrtou bil, je ona trourala po ſvoim **Gospodarju** DB 1584, I,173b;

MOLITOV ENE KARSZHANSKE HISHNE Matere, ſa ſvojga **Gospodarja**, Otroke inu drushino .. daj ti meni, de bo po tvoim vkaſanju, moja vola mojmu **Gospodarju** podvèrſhena, de jeſt njega lubim, inu ſim njemu pokorna, inu de oſtanem u'veri, inu v'lubesni, inu v'ſvetuſti, ſ'zhiftoſtjo red DM 1584, CCIX;

Shena pokorna bodi, Svojmu **Gospodarju**, Vſaj jima moſh pregledati, Nje ſhibkuſti ſhonati TFC 1595, CCCXC

/ tu Hiſheinje ali Sakon, more vſe Krajle, inu Viude obdershati, nikar le ſa tiga volo, de Kraili inu Viudi is tiga Sakona pridejo, Temuzh de bi ſe ne mogli ni ludje, ni zhinſhi imejti, kadar bi nikar Sakoinikou ne bilu. Sakaj ta Hiſnik ali hiſhni **gospodar** je more ſadobiti, od kateriga vŕi Stanuvi na tem Svejtu, od viſhiga noter do tiga manſhiga, bodo obdershani TPo 1595, I,100

1.2 *laſtnik ali upravljavec materialnih dobrin; gospodar:*

Pergliha od **Gospodarie**, kir ie en Vinograd ſaſadil TE 1555, B1a;

de bi ta hiſhni **Gospodar** bil ueidel, ukateri uri bi bil imel ta Tat priti, on bi bil guishnu zhul, inu bi ne bil puſtil ſuie hiſhe podcopati TT 1557, 209;

Od **Gospodarie** kir zhaka po nozhi na tiga Tatu TR 1558, Z1a;

Kai nam pravi danaſhni Evangelion? Od eniga **Gospodaria** alli kmeta, kateri ie dobro pſhenico na ſvoio Nivo bil vſial KPo 1567, LXXXIIIb;

Inu Plutarhus na vablieniu ſedmih modrih piſhe: Da ſo edni Liudi Symenom Sybariti, kateri nauado imaio: Da edno celo leto goſti vabe pred goſtouaniem: Nato da ſe **Gospodar** inu Goſti ſtim bolie

mogu priprauiti JPo 1578, II,95a

- / Pojdita tje v'Méštu, inu vaju bo en Zhlovik frezhal, ta nešše eno kruglo s'vodo, Pojdita sa nym, inu kerkuli on notèr pojde, tu recita vidva k'Hifhnimu **Gospodarju**: Mojšter pufty tebi povédati: Kej je ta olhtaria, v'kateri bom ješt Velikunozhnu Iagne jédil s'mojemi Iogri? DB 1584, III,27b
- / Ta Rotmaishter pag ie timu **Gospodariu** te barke inu zhehnariu uezh ueroual, koker timu, kar ie Paulus gouuril TT 1581-82, I,423
- / tudi pfichi ijdo od mårv kivr padaio od mis svoih **Gospodariov** KPo 1567, CXIIIb
- / Pufty tui Studeniz vunkai tezhi, inu naredi de is tuiga studenza ty Potoki vunkai na gaffo teko, Inu bodi ti šam zhes nega **Gospodar** TR 1558, R4a

2. kdor ima, izvaja oblast nad kom/čim; gospodar:

aku [verni] glih ne šo na tim fueitu, bodi tudi Vnebeših, taku veliki inu fuitli, koker diuiza Maria, Ty Preroki, Iogri, Marterniki, Pridigary, Vuzheniki, Ceffary, veliki **Gospodary**, Oli koker Sonce oli Luna Vnebeših, Taku oni imaio šadošti TC 1575, 372

- / tudi leto delo hozhe .. veliko moiftrou imeti, kateri ie hote, kak nyh Ozha Hudizh, tadlati. Ali iaft sa takoue shpotliuce nemaram, da le temu prauimu **Gospodariu** Ozhetu inu Stuarniku moimu, ker ie mene kletimu fuoimu delu isuolil, dopadem inu ie vshezh štorim JPo 1578, I,)(4b
- / Od tod šo ony tu mejštu imenovali, ^aBaalPrazim <^aBaal Prazim) Baal še rezhe en **Gospodar** ali en Mosh: Perez še rezhe enu resdilenje ali resdèrtje> DB 1584, I,226b

3. v abecedniku vzorčna beseda za učenje branja:

Gregor **gospodar** golob gerdrud TA 1550, 7

AVTORSTVO: A. J.

gospodariti -im glag. nedov. [gospo'da:riti -im]; P 7, K 5 (TR 1558, TT 1560, TC 1575, JPo 1578, TPo 1595)

– nedol.: **gospodariti**; – sed. ed. 3. os.: **gospodari**; – mn. 3. os.: **gospodar** | e/io; – del. na -l m. ed.: **gospodaril**; Ⓟ

1. kdo; s prisl. določilom načina *uporabljati, upravljati materialne dobrine, zlasti kot njihov lastnik; gospodariti*:

Delati/ **Gospodariti**/ Gospodiniti inu šrezhi nashi drushini inu drugim ludem imamo/ Ampag pred vřemi rizhmi inu nerpoprei še imamo is prauih pridig te prauè Vere nauuzhiti TR 1558, g2a;

[Sv. Pavel] Vely Pridigariem, de fueiftu inu prou pridiguio .. Tim Gospodariem, de dobru **gospodare** TT 1560, 20a;

Leni, vtraglivi, nemarni, nevmejtalni ludje niřhter ne velajo h'timu, ty bi dobru mogli v'anem lejtu tulikain řadjati, řkaterim bi en drugi vmeitalni inu modri dwei ali try leita dobru hiřhil inu **gospodaril** TPo 1595, III,27

- / Oli mi ne imamo vři glih eniga poklizane oli oprauila, Ty eni Gospoduio, ty eni Pridiguio, eni kupzhuio, eni kmetuio, eni **Gospodario**, eni slushio inu delaio, řa lon oli řabřton TC 1575, 366
- / Na Semly nebuřte veliko Hish ni řtanou imeli. Sakai, ta fuet ie Hudizheuo Kralieufřtuo, on vam nezhe letukai dopuřtiti dolgo řtanouati inu **Gospodariti**: Sakai on ie vbijauaz JPo 1578, III,42b

2. kdo; s prisl. določilom kraja *imeti, izvajati oblast; gospodariti, gospodovati*:

dokler Satan řniegouim nezhiřtim naukom vnyh Sarzih **Gospodari** inu oblařtuie, dotle nemore Chriřtus vnyh meřta imeti inu prebiuati JPo 1578, II,20b

AVTORSTVO: A. J.

gospodarjev (gospodarjov, gospodarjev) -a -o prid. [gospo'da:rjev -a]; P 5, K 2 (KPo 1567, JPo 1578)

– m. mn. im.: **gospodarjovi**; – ř. ed. toř.: **gospodarjovo**; – mest.: **gospodarjevi**; Ⓟ

ki se nanařa na gospodarja ↗; *gospodarjev*:

Vře pår Volij inu dobruťi **Gospodarijevi** řtoij, kakov lon zhe nam dati KPo 1567, XCIIa;

Na to pèřřtopio hlapci **Gospodariovi** inu reko k'niemu: Gospod, néřili dobro řeme na Nijvo tvoio vřial? KPo 1567, LXXXIIIa;

Ty drugi nizh ne vdiniaio Sgospodom sa guishan lon, tamuzh vtim Vinogradu delaio inu vpanie pořtauo na Milořt inu dobruťo **Gospodariouo**, inu sa dobro vsameio řtim kar še nym da JPo 1578, I,69a

AVTORSTVO: A. J.

gospodarstvo -a sam. s [gospo'da:rstvo -a]; P 1, K 1 (TPo 1595)

— ed. mest.: gospodarstvi; ☹

negotovo *opravljanje hišnih ali zunanjih del*:

Ampak onu se takovih hlapzeu inu Deikel malu najde. Ta vegfhi deil je taku obterpnen, aku on lih leto Hiftorio flifhi ali bere, de jo vener ne spomifli, de bi vhfhi per njega flufhi ali **gospodarstvi** ner to vegfho Bofhyo flufhbo mogel imejti, de bi on Bogu buile slushil, kakor obena Nunna ni Menih vKlofhtri .. Obt u se takovu hifhnu dellu ftury s'nevolio inu nemarnofstio, per katerim nevolnim dellu teh hlapzeu inu poflou, nej mogozhe, de bi fhegen Bofhy, frezha ali fdravje, mogla biti TPo 1595, I,99

AVTORSTVO: A. J.

gospodec (gospodac) -dca sam. m [go'spo:dec]; P 1, K 1 (KPo 1567)

— ed. im.: gospodac; ☹

manjšalnica od gospod ↗; *gospodič*:

[Janez Krstnik] ni bil en **Gospodaz**, en Gosposki, Viffokonofhen nepohlevàn zhlovik Ein Hoffprediger KPo 1567, XXVIIIb

AVTORSTVO: A. J.

gospodičič -a sam. m [go'spo:dičič -a]; P 18, K 5 (DJ 1575, DPr 1580, DB 1584, TPo 1595, ZK 1595)

— ed. im.: gospodičič; — dv. tož.: gospodičiča; — mn. im.: gospodičiči; →; ☹☹

1. manjšalnica od gospod ↗; *gospodič*:

Taku se najde cilu offertna inu nepokorna drushina, aku fo lih le vbosi, reuni Petlarji, jeft hozho molzhat, kaj vshe ty veliki **Gospodizhizhi** inu fravue fture, per katerih je zhaft, oblaft, blagu, kunfht inu drugu TPo 1595, III,127;

Sicer bi mu [Kristusu] taki veliki inu mogozhi **Gospodizhizhi**, kateri fo fvoj vfhtek od tiga imejli, lahku bili branili, takoviga [izgona menjalcev denarja iz templja] ne dopuftili, ni se njemu famimu vganili, kateri se je pres Mezha, le seno gaihlo takoviga bil podftopil TPo 1595, II,195;

Ali nafh lubi GOSPDV Bug je opravi fkusi fvoje lube Angele, de se njemu [hudiču] ta Samujfter sprofhi, inu ta Puhfha se reftreifhi ali mu odpovej: inu pufty njemu zhafti tudi sadejti, de se my vuzhimo, de my nejfmo **Gospodizhizhi**, inu de nikar vse vnaftih rokah ne ftoji, inu sa tiga volo s'tem flifsigifh molimo, de bi Bug timu Hudizhu njegoviga proftora ne hotel puftiti TPo 1595, III,157;

Nej li onu pak ena garda framotna reizh, my vidimo letukaj, vkakovi pohleufzhini inu vbufhtvi nafh GOSPDV Iesus lefhy, sa nafho volo, inu my bi hoteli **Gospodizhizhi**, inu fray biti, inu nifhter terpejti TPo 1595, II,195;

Kadar bi fhe tu danaftni dan terpelu, taku bi my tudi sa takove hvale volo hoteli sa offertne **gospodizhizhe** derfhani biti TPo 1595, I,135

/ Dersh Hlapza [= sužnja] k'dellu, taku imash pokoi pred nim, Aku ga puftish prasnouati, taku on hozhe **Gospodizhizh** biti DJ 1575, 141-142

/ iron. Kaj imajo moji ^bpriatelj v' moji hifhi delati? Ony vfo shlaht hudobo delajo <^bpriatelj) Raunu kakòr Mati vferdi fvojga fynu imenuje **Gospodizhizh**: taku Bug Malikoufke nepokurne Iude imenuje Priatele, kakòr de bi rekàl: Ia tu fo ty brumni otroci, kir vse shlaht Malikovanje dopèrnafhajo, inu hozheo viner prou biti, inu hozheo sa moje priatele dèrshani biti, ker vlfaj néfo> DB 1584, II,33a;

Takovu se tedaj pravi supar tiga Svetiga Duha greifhenu, kadar ludje vtakovim vejdezhim greihu obftoje, ga nefposnajo, od njega nepufte, ni sa odpufzhainje ne hote profsiti, Kakor nafhi **Gospodizhizhi** ty Papefhniki sdaj fture TPo 1595, I,292

1.1 tudi v zvezi z **mlad nedorasel moški potomec pripadnikov višjega družbenega sloja**:

kir je on [Bog] k'tem trem mladim Gospodizhnam valhe Gnade Hzheram, ta minezhi 23. dan Aprila letega 1572. Lejta, njega Gnadi, fhe dva sdrava inu lepa **Gospodizhizha** dal, bodi ga Bug sahvalen .. Bug ta svesti Ozha, obdèrshi inu obari, valho gnado k'pofvetnimu inu vezhnimu dobrimu, v'kateriga brambo jeft tudi mojga Gnadliviga Gofpuda, sred nafhimi lubimi mladimi **Gospodizhizhi** inu Gospodizhnam ZK 1595, 42

AVTORSTVO: A. J.

gospodična -e sam. ž [gospo'di:čna -e]; P 4, K 3 (DB 1584, MD 1592, ZK 1595)

– ed. im.: gospodična; – mn. daj.: gospodičnam; – or.: gospodičnami; ⑤

1. dorasla mlada ženska, ki še ni poročena; dekle, gospodična:

Deutsch. Jungfraw. Latinè. virgo. Windisch. dejzhla, diviza, divojka, gopodizhna. Italicè.

vergine, douzella, pulcella, damigella MD 1592, G8a

/ bibl., kot nagovor POjdi doli **Gospodizhna**, ty Babelska Hzhy [= Babilon], fedi doli v'prah DB 1584, II,19a

2. neporočena pripadnica višjega družbenega sloja; gospodična:

Nalh lubi GOSPVD inu Bug ta lih sazhenje mojga gnadliviga Gofpuda hiho zimprati inu shegnovati, kateru se pèr letém sposna, kir je on k'tem trem mladim **Gospodizhnam** valhe Gnade Hzheram .. she dva sdrava inu lepa Gofpodizhizha dal .. Bug ta sveſti Ozha, obdèrshi inu obari, valho gnado k'pofvetnimu inu vezhnimu dobrimu, v'kateriga brambo jeſt tudi mojga Gnadliviga Gofpuda, sred nalhimi lubimi mladimi Gofpodizhizhi inu **Gospodizhnam**, inu sovfem zhaſtitim inu ſtarim sarodom tiga Imena Zelking, priporozhim ZK 1595, 41-43

AVTORSTVO: A. J.

gospodin (gospodin, gospodine) -a sam. m [gospo'di:n -a[?]]; P 3, K 2 (JPo 1578, MTh 1603)

– ed. im.: gospodine; – tož.: gospodina; ⑤

1. spoſtljivo poimenovanje za moškega; gospod:

[Marija Magdalena] ie rekla knym [apostoloma Petru in Janezu]: Vseli ſo **Gospodina** [Jezusa] od Groba, inu nesnamo kei ſo ga poloshili JPo 1578, II,5b

1.1 spoſtljivo poimenovanje za Boga; Gospod:

Vſtarem Sakonu ali Teſtamentu, ſe ie letako ſapouedoualo: Ne prikashi ſe pred **Gospodina** ſprasnima Rukama, tamuzh vſakateri perneſi fuoye prinoshenie, fuoie shganie, peruine, defetine JPo 1578, II,186b

1.2 v zvezi slavni gospodin plemič, za stopnjo nižji od grofa; baron:

Baro. *Germ. Freyherr. Slav. ſlauni Gospodine, ſlabodni Gofpud* MTh 1603, I,165

℥ iz hrv., prim. **gospodin**

AVTORSTVO: A. J.

gospodineti gl. **gospodinjiti**

gospodinja (gospodina, gospodinja) -e sam. ž [gospo'di:nja -e]; P 74, K 26 (TC 1550, TA

1550, TC 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, *P 1563, TPſ 1566, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, JPo 1578, TkM 1579, DPr 1580, DC 1580, DB 1584, DM 1584, DAſ 1585, DC 1585, TiPre 1588, MD 1592, TPo 1595, TfM 1595, TfC 1595, ZK 1595, MTh 1603)

– ed. im.: gospod | inj/in/ynj | a; – rod.: gospod | in/inj/yn | e; – daj.: gospod | injj/yni; – tož.: gospodi | n/nj | o; – meſt.: gospodini; – mn. im.: gospodi | n/nj | e; – rod.: gospodin; – daj.: gospodin | om/am/ jam; – tož.: gospod | i/y | ne; ⑤

1. ženska, zlaſti iz nižjih družbenih slojev, ki vodi, nadzoruje domača, hiſna dela, navadno žena gospodarja/1; gospodinja:

Koku ſe imao ty Gofpudye/ Gofpodary inu **Gospodine** derſhati pruti fuy Druſhini TC 1550, 141(79a);

Ena **Gospodina** dobru, fueiſtu inu brumſku goſpodini, moſha ſa lubu ima, otrokō lipu ſreſhe, poſlō da kar nim ſliſhi TR 1558, T3a;

ty Otroci Starishom, ta Druſhina, hlapci, dekle, tim Gofpodariem inu **Gospodinom**, ty kmetizhi fui Gofpoſzhini, prauo lubefan, poſhtene, fueiſzhino inu volno pokorszhino iſkaſho TL 1561, 76a;

[Samosvetci] Ménio da Bogu fluſhio, kakòr ky en hlapac enimu Gofpodariu, dekla **Gospodinij** fluſhi KPo 1567, XCIIIa;

Te Matere inu **Gospodine**, ne imao le ſamuzh Sotruki okuli hoditi, nim ſamim ſtrezbi[!], temuzh tudi hyſho rounati inu oſkerbeiti, delati, vſgudo vſtati inu druſhino na dellu poſhilati TC 1575, 356;

Is te [priglihe] ſe ty Viſſoki, vſa ſhlaht Gofpoſzhina, Pridigary, Starishi, Gofpodary, Goſpe inu **Gospodine** mogo nauuzhiti inu ſamerkati, ſo li oni venim viſhim zheſtneshim bogatiſhim Stanu, koker ie tu Oku vtim Teleſſu TC 1575, 368;

Ker plota nei, tu ſe blagu opuſty, inu ker **Gospodine** nei, tu Gofpodariu gre, kakor bi vsmoti hodil DJ 1575, 155;

Tako bi imeli tudi vfi Gospodarij inu **Gospodine**, po Hishah suoie Otroke inu poſle examinirati inu ſprashouati, da bi nym, kadar ſo is Cerque prishli, pouedali, kay ſo ſe nauzhili JPo 1578, I,75a;

Inu Farju gre, kakòr Folku: Gofpudu, kakòr hlapzu: **Gofpodyni**, kakòr Dékli DB 1584, II,9b;

Deutſch. Haußfraw. *Latinè.* uxor, materfamiliàs. *Windifch.* **gofpodina**, fakona, shena. *Italicè.* moglie, mogliera, conforte, patrona di casa MD 1592, G1a;

Podloſhen biti, ſe ne pravi regirati, ſhafovati inu ſapovédovati. Tu ima ena fravua ali **gofpodina** pruti tej drushini inu pruti tem otrokom ſturiti. Ampak timu Moſhu ima ona podloſhna biti TPo 1595, III,190;

Gofpodinja ſa Deklo ſtuj, Zhe hozhe ſhaffat ta prid fvoj ZK 1595, 210

/ Gofpud inu **Gofpodina** v'hiſhi tedaj fvojm Otrokom inu Drushini noge vmivajo, kadar ſe nederſhe kakor ſilniki TPo 1595, I,205;

Tu pogledaj na tvoj ſtan, po teh deſſetih ſapuvidah akuſi Ozha, Mati, Syn, Hzhi, Gofpud, **Gofpodinja**, Hlapèz ali Dekla ZK 1595, 165

2. poročena ženska v odnosu do svojega moža; žena:

Poshtenna **gofpodinna**, Ie krona nie moſha *P 1563, 148;

Inu ſta bila ſilnu ſhaloſtna, Tobias inu Anna, niegova **Gofpodina**, inu ſta ſe obadva plakala, de nyu Syn nej ob poſtaulenim zhaffu ſupet domou prilhàl DB 1584, II,151b;

Elizabeth, Zachariova **Gofpodinja** je noſſezha poſtala v'fvoji ſtarofiti DB 1584, I,(Va);

daj meni gnado inu muſh, modruſt inu ſaſtopnoſt, de jeſt pametnu inu Kàrfzhanſku pèr moji Sakonſki **Gofpodini** prebivam, inu ſhnjo red moje Otroke inu Drushino .. gori kojim DM 1584, CCVIII;

ondukai ie on [Trubar] ſuoio lubo pèruo **Gofpodino** Barbaro, ozhitu v'Cerqui porozhil TtPre 1588, 112;

Deutſch. Ehefraw. *Latinè.* vxor. *Windifch.* sakonska shena, fakoniza, porozhéna, **gofpodinja**. *Italicè.* moglie, mogliera, donna maritata MD 1592, C5b;

Latin. Conjux, maritus, vir, uxor, marita. *German.* Ehegemahl/ Ehemann/ Ehefrau/ Eheweib/ Haußfraw. *Sclavon.* fakonik, porozhen moſh, fakoniza, fakonska ſhena, porozhena, **gospodinia** MTH 1603, I,323

/ N. hozheſh li N. letukaj v'prizho, h'tvoji Sakonſki Shen inu **Gofpodinji**? DAğ 1585, 38

AVTORSTVO: A. J.

gospodinjiti (gospodiniti, gospodineti) -im glag. nedov. [gospo'di:njiti -im]; P 5, K 2

(TR 1558, TPo 1595)

— nedol.: **gospodiniti**; — sed. ed. 1. os.: **gospodinim**; — 3. os.: **gospodini**; — mn. 3. os.: **gospodinio**; — del. na -l m. ed.: **gospodinel**; ☹☹

1. kdo; s prisl. določilom načina *opravljati ali voditi domača, hišna dela; gospodinjiti*:

Ena Gofpodina dobru, ſueiſtu inu brumſku **gofpodini**, moſha ſa lubu ima, otrokò lipu ſtreſhe, poſlò da kar nim ſliſhi TR 1558, T3a

1.1 kdo; s kom, s prisl. določilom načina *opravljati ali voditi delo nasploh*:

Htakovimu je vſhe urfah dalu, de je ta Sakonſki Stan taku gmain, inu veliku pred teim Svitu ne velja. Satu ſo Papeſhovi ſhegnani ali duhouni, takou ſhleht, gmain leben ſapuſtyli, inu ſo nekaj ſufſebniga naprej vſeli, kateru bi vezh imejlu velati, kakor de bi en Purgar s'fvojo sakoinſko ſheno **gofpodinel**, s'fvoje Otrozhizhe ſtehlkim dellom ſhivil, inu drugu vezh timu glih ſturil TPo 1595, III,180;

Taku ſe hvalio Purgarji inu Kmetizhi tudi, ony Boga ſa lubu imajo, ali kadar ſe nym Boſhja ſapuvid naprej derſhy, de bi ne imejli lakomni biti, nikar predragu prodajati, ſveiſtu rounati, &c. ... Kaj, pravio ony, tiga Farja tu angre, koku jeſt moje rezhi rounam inu **gospodinim**, bi on mene imel moiſtrovati? TPo 1595, II,213;

Kadar ſo ty Viudi ſhahri inu nikar flifſig, fvojej Sluſhbi inu Sapuvidi ne ſtreſhejo, taku bode ta deſhella polna hynauzeu, Sakaj ony vſe ſavupajo, sdaj enimu sdaj drugimu, ſe ſaneſo na fvoje Sluſhabne ludy, ty taku **gospodinio**, de bi ſe dobru drugazhi moglu viditi TPo 1595, II,175

AVTORSTVO: A. J.

gospodinski (gospodinski) -a -o prid. [gospo'di:njski -o]; P 1, K 1 (TC 1575)

— s. ed. rod.: **gospodinskiga**; ☹

ki ſe nanaſa na gospodinje ↗1; *gospodinski*:

Od tiga Materniga inu **Gofpodinskiga** hiſhniga della, fzhim inu koku moreio ſluſhiti Bogu. Te Matere inu Gofpodine, ne imaio le ſamuzh Sotruki okuli hoditi, nim ſamim ſtrezhi, temuzh tudi

AVTORSTVO: A. J.

gospodinjstvo (gospodinstvu) -a sam. s [ˈɡospoˈdiːnjstvo -a]; P 11, K 3 (TR 1558, TC 1575, TPo 1595)

— ed. rod.: **gospodinstva**; — daj.: **gospodinstv** | u/i (TPo 1595, III,185); — tož.: **gospodinstvu**; — mest.: **gospodinst** | vi/vu/uj (TPo 1595, III,156); Ⓜ Ⓟ

1. skupnost sorodstveno in drugače povezanih oseb, ki živijo skupaj; gospodinjstvo:

Po teifti sapoveduje Bug .. De ena Shena ima svojga Mosh sa lubu imejti, inu timu **gospodinstvu** šrezhi, timu pruti ta Mosh ima njo shiviti inu braniti TPo 1595, II,224;

ficer letukaj na semli nihter drusiga nej, kakor nevola inu shaloft, kateru my vřakdan, sufseb vtem **gospodinstui**, mej témi nar blifhnimi inu lubelfhimi priateli iskufsimo TPo 1595, III,197;

ta Hudizh ne more ni te beřsede vCerkvi, ni riřnizhniga gori gledainja vpořvitnim Regimentu, ni te pokorszehine vtem **gospodinstvi** terpejti, temuzh vře kar je Bug dobru ordnal, tu on more zhervojednafstu řturity, vtem pohiřtui inu vpořvitnim Regimentu taku dobru, kakor vCerkvi TPo 1595, II,176

/ ti vvidertaufferji, raunu kakor ty Menihi, svoj trořht na svojo lařtno pravizo, inu dela řtavio .. nakladajo tem Karřzhenikom nepotrebne butore, resdyrajo tu **gospodinstvu**, Pravio, de je krivu kaj lařtniga imejti, ferrahtajo pořvitno Gořpořzhino TPo 1595, II,178 *prepovedujejo druřinsko řivljenje*

2. opravljanje ali vodenje domařih, hiřnih del; gospodinjenje, gospodinjstvo:

Potle kir praui Criftus, Marta, Marta ti preueliku skerbish, inu řama řebi preuezh della nalagash, Tiga Eniga ie potreba .. Steimi beřředami Criftus **Gořpodinstua**, Hishniga della inu řřeshena ne řauershe inu ne řuari. Sakai ene Verne Shene hyshnu dellu, kir moshu, otrokom inu drushini řřeshe, oskerbi inu omisli, Bogu vezh dopade, koker tu Menishku inu Nunsku dellu vtih Clořtrih TR 1558, g2a;

en Sakoinik inu Sakoiniza, niřhter taku řhleht inu maihiniga vřvojej hiřhi ne moreta řturity, kar **h'Gořpodinstvi** inu hteh otruk řřelřheinju řliřhi, onu řo řgul řveta, inu Bogu dopadezha della TPo 1595, III,185;

Spet nasaj ře ena řhleht reizh vidi, de ena Dekla vhiřhi kuha, pomyva, pomejta, inu drugu hiřhnu dellu della .. letu pak je Boshja řapuvid, de ře ima Ozha inu Mati pořhtovati, inu **h'gořpodinstvu** pomagati TPo 1595, II,224

/ ena Shena kir ře Boga boy, ta ie huale vredna, Ona bode hualena od řadou nee rok inu nee della, no hualio na tih Vratih. Is letih beřřed, more vřaka řakoniza inu Gořpodina merkati inu ře nauuzhiti, kai ře ni vtih[!] nee **Gořpodinstui** řřodobi, pridiue inu lipu řtoy, koku ře ima vniřdershati, de dopade inu prou řlushi Bogu TC 1575, 358

AVTORSTVO: A. J.

gost¹ (gost, gust) -u/-a sam. m [ˈɡoːst ɡoˈstuː/ˈɡoːsta]; P 166, K 21 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, *P 1563, KB 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, TkM 1579, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, TřM 1595, MTh 1603)

— ed. im.: **g** | u/o | řt; — rod.: **gusta** (BH 1584, 49) / **gostu**; — daj.: **gostu**; — tož.: **gostu**; — mn. im.: **gost** | ře/y/i; — rod.: **gost** | ov/y (Juriřiř/i (JPo 1578, II,69b); — daj.: **gost** | om/em (TPo 1595, II,133)/řem (TPo 1595, II,172); — tož.: **gost** | y/ře/i/iř (JPo 1578, II,95a); — mest.: **gost** | eh/eřh (TT 1581-82); — or.: **gost** | mi/my (TPo 1595); Ⓜ Ⓟ

SLOVARSKI SKLOP

Guřt: a, Hořpes, Gařt, Wirt, Gařtgeb BH 1584, 49;

Hořpes. Germ. ein Wirth/ oder ein Gařt. **Sřlavon. guřt. Carnio. guřt** MTh 1603, I,646

1. kdor biva, se zadrřuje pri kom, ki mu nudi hrano, pijařo in/ali prenořiřře; obiskovalec, gost:

CErkovni Varih ima biti nedolřhliv, edne řhene Mosh, tresov, pohlevàn zhiřt:

Gořtiradpëriemliozh[!], dořàr knauku nekar pianacliv, kiřr nei boiřnik, ni řramotniga dořbřka řhelian, inu ie prav dořar, krotak, inu nei lakomen na denarie: kateri řvoie Hiřřtvu prav vmei řovnati KB 1566, D7a;

Sato vtem Gořpodar vřhiua řuoiega **Gořtu** ali ofobeinika JPo 1578, III,45a;

Abraham řvoim **Gořtom** řřeshe DB 1584, I,11a;

Sakaj tiga Pregreřhniga vupanje je kakòr en prah, kateri vejter řesveja, inu kakòr ena tènka řlana, katero en vihar preřhene, inu kakòr en dim, kateriga vejter řeshene, inu kakòr ře na eniga posabi, kateri je le en dan **guřt** bil DB 1584, II,141a;

ony [sveti trije kralji] so bili takovi **goftje**, katerih neiso bili v Ieruselemi navajeni TPo 1595, III,36;

[Jezus] Hozhe sa tiga volo od fvojga olhterja de bi leto Shenizo pres fvarjenja inu tadelainja smyrom puštil, satu njega per misi pred všemi fuary, bere njemu en Capitul, ga dobru spreimfa, inu vuzhy njega, koku bi on eniga takoviga **goftu** imel dershati TPo 1595, III,109;

Zaheus nej fmil vupati, de bi on eno bešédo s'Christufom mogel govoriti, fe ta GOSPVD od fam febe ponuja njemu kenimu **goftu**, inu kadar on vnjegovo hišho pride, ftury on cilu en suparni urtel, inu pravi: Danas je letej Hišhi isvelizhainje dofhlu TPo 1595, III,173;

Ona [vdova] dobru mišli, de je shnje synom vun, tu della, ker ona nevej, kaj sa en mogozh **guft** je knjej prišhal, katerimu je le sa eno bešédo djanu, taku bode nje Syn supet shiv fdrau inu vefsel TPo 1595, III,197

/ ona [Elizabeta] sposna, de ta Divizhiza Maria je ta prava Mati nje GOSPVIDA inu Boga, poštane sa tiga volo vefsel, de je taku eniga velikiga zhaftitiga **goftu** dobila, katerimu fe pravi Boshji Syn. Inu tu Diteze vnje telefsi, ta lubi Ioannes, pravi tudi od takoviga **goftu**, bode vefsel inu fkazhe v'Materinim telefsi TPo 1595, III,125

/ Kakor my letukaj na GOSPVDV vidimo, ta je en ptuji nesnani **guft**, Kadar on pak to revo na tej Vduvi vidi, taku fe nje anvsame, kakor de bi on bil njegou laftan Syn, fe plazhe s'to Vduvo ali Materjo, trošhta njo inu njej pomaga TPo 1595, II,235

/ Letu fim ješt hotel vas opomeniti, ker flišhimo, koku ta GOSPVD fvoje **gofty** smaihinim nashpifha, senim kofsum kruha, inu kofsum rybe TPo 1595, II,172 *ljudi, ki so mu sledili*

PREN. k'Norzu ona [norost] pravi: Vkradene Vodé so flatke, inu fkriven kruh je bulšhi: On pak nevej, de so tamkaj mèrtvici, inu nje **Gofty** v'Globokim Pakli DB 1584, I,320a

/ Bug te primi mui Lubi **guft** [dete Jezus], Moie dushize ta sladkuft, Defi kmeni vreuo pershel, Koku bite iest fahualil *P 1563, 83;

Ty Preroki ga [Svetega duha] imenuio eniga ftuarnika, Dar Boshy, Ogen, lubefan, duhouska shalba, Luzh, Ozhištnika nashih serz inu Ozhi, Ozha tih boših, en lubefniui **gust** nashih dush, pokoi vtim teshkim dellu TC 1575, 79;

Inu ako nam vshe vsamete Tello inu Shiuot, tako nam vuner letesh **Gofti**, Ozheta, Synu inu S. Duha nemorete vseti JPo 1578, II,69b;

Christus ie edan shelian **Goft**, kamor on kuli pride, tam fabo pernefe ta Shaz vfega Nebeskiga Blaga inu Milošti: Inu safabo pufti vfe Shegne, Sdrauie inu Isuelizhanie, on fuoie Gofstouanie bogato plazhuie JPo 1578, III,75a;

Ah GOSPVD, ješt fim en vbog grešhnik, satu ješt sadaj k'tvoy vezherji pridem, inu zho ftabo ješti, tu ti nezbiavlaj, ti mu [Bogu] bošh en prietan inu lubi **guft** TPo 1595, I,197

1.1 *kdor se kot povabljenec udeleži večjega družabnega dogodka; gost:*

Inu ty hlapci gredo vun na te Ceifte, inu vkupe šprauio vfe te, katere nadeio, hude tar dobre, Inu ta Ohzat ie bila napeltna **fgoftmi**. Potle kadar ta kral noter gre, gledati te **gofti**, fagleda on tukai eniga zhloueka, ta nei imel na febi Ohzatniga guanta TE 1555, I3a;

Sakai ishe ie mei Liudmi nauada, kadar hozhe kateri edno veliko Zhaftno Gofstouanie pryprauiti, da nekateri dan poprei **Goftij** vabi. Inu Plutarhus na vablieniu sedmih modrih pishe: Da so edni Liudi Symenom Sybariti, kateri nauado imao: Da edno celo leto **gofti** vabe pred gofstouaniem: Nato da fe Gofpodar inu **Gofti** fšim bolie mogu priprauiti JPo 1578, II,95a;

Christus letu nesamezhe poshteniga Gofstouania, dobrih Priatelou inu brumnih Sofedou, kateri fe priasniuo, Sbogom inu sposhteniem vkup fñideio, tudi neprau da bi **Gofti** vablienie Greh bil JPo 1578, II,171a;

Vhishi Poglauiice Fariseiskoga ie [Jezus] osdrauil vniga Vodenizhnega, ter ie Gofpodaria inu **Gofti** nauzhil, kako fe imao prau Vgofstouaniu dershati JPo 1578, III,75b;

Satu je ta GOSPVD perredu fazhel te **goftje** fvariti, de polni offeriti inu prevšetnofti tizhe, inu fe rinjo ali dreinajo sa ta fgujanja fidelifzha, hpuflednimu je tudi na tiga Olhterja prišhal, kateriga je tudi fvaril inu raven tiga podvuzhil, koku inu na kakovo višho on ima **gofty** vabiti TPo 1595, II,127;

Ali ta Olhter Simon inu njegovi **goftje**, kateri s'Christufom per misi fide, tu je, kateri tu ime, to slushbo, Tittel inu zhaft imajo, kakor ty, kir so nar blišhe per Christufu, inu so ty nar imenitilhe (kakor Papešh, Shkoffi, inu drugi veliki ludje hote dershani biti) ty šodio leto vbogo shenizo TPo 1595, III,115;

Kadar bi en fajaft inu vpipan, kej od tiga Kladuva ali is Kovazhnize fem tekkel, vfvojej dolgi frajzi, venim slamniki, s'fvojo zherno brado inu oblizhjem, mej te Ohzetne **gofty** fšopil, inu bi hotel s'hnyimi vprocefsy jiti, Aku bi on lih na to Ohzet povablen bil, taku bi njega vfaj nihzhe rad raven febe ne puštil puiti TPo 1595, II,265;

on [Janez Krstnik] sa te Kurbe volo, more fvojo glavo puftiti ali fgubiti, de njemu nikar ozhitu, temuzh vjezhi glava bode odfekana, inu ta mlada kurbiza s'hnjegovo glavo tjakaj pred te **gofty** pranga TPo 1595, III,93;

1.2 *kdor nima pravic na določenem območju in je odvisen od gostoljubnosti:*

Kakor on [Jezus] sam gouori, Mat: na 25. Cap: Iaft sam bil **Goft**, Lakotan Shean, Nag, Bolan, inu ste me na Stan prieli, nafitili, napoyli, oblekli inu obiskali JPo 1578, III,75a;

jeft sim en **Guft** bil, inu vy mene néfte erpèrgovali .. Tedaj bodo ony tudi njemu odgovorili, inu poreko: GOSPVD, Kadaj fimo my tebe vidili lazhniga, ali shejniga, ali eniga **Goftu** .. ali v'jezhi, inu néfmo tebi flushili? Tedaj bo on nym odgovoril, inu porezhe: Rifnizhnu jeft vam povém, kar vy néfte sturili enimu nar manshimu is letih, tiga vy néfte tudi meni sturili DB 1584, III,16b

/ Obtú vshe vi neifte vezh **Goftye**, ne prihodni ludy, temuzh vi ste Purgari fred steimi Suetniki inu ty domazhi Boshy, fasydani na ta grunt tih Iogrou inu Prerokou, kateriga ie Iesus ta vogalnati Kamen TL 1567, 12a;

Lety vfi so vmerli vti Veri inu ne so tih oblub pryeli. Temuzh so nee le od dalezih vidili, inu so Verouali, na tim so imeili fadofti, inu sposnali, de so **goftie** inu ptui na femli TT 1581-82, II,297;

OGOSPVD Iesu Criste, moja ura se femkaj pèrblishuje, de se imam lozhiti, mojga lebna konez je tukaj. O koku hozhem jeft rad vmréti, inu pèr tebi biti .. Dofehmal sim jeft le en **guft** inu offobejne bil na letim Svejti DM 1584, CXXXXII

1.3 *v krščanstvu kdor je povabljen k zakramentu evharistije:*

Koku bi tedaj ta Zhlouik, kateri ie Pepel inu Prah, vreiden bil, tuoiga nerfveteshiga Telleffa, inu tuoie reishne Krij vshiuati, Ieft cilu dobru veim, inu sposnam, de ie moih Grehou veliku, inu sa tiga volo fem Ieft cilu en nevreidan **Guft** letiga Nebeskiga Malla TKM 1579, 123a

1.4 *v krščanstvu komur je oznanjeno božje razodetje:*

Gdo so ty Hlapci? Ty S. Proroki inu Apostoli, ty so vabili inu klizali te **Gofti**, ktei Predigi S. Euangelia. Gdo so ty **Goftye**? Nai poprei so vablieni Iudye, inu vas Israel, od Adama, skosi Patriarhe, Kralie, Rihtarye inu Farye, do Suetiga Ansha Karftnika. Adamu ie obliublieno bilo to Shegnano Sime. Gene: 3. Potle Abraamu, Isaacu inu Iakopu &c. Inu so leto obliubo vfelei ty S. Proroki inu Predigarij naprei darshali, inu te Liudy nanio vishali, tako dolgo da ie ta Shenin prishal, kateriga ie S. Ansh sferftom pokasal, rekozh: Poglei, leto ie Iagnie Boshye, katero nofi vfega Sueta Grehe JPo 1578, II,184a

/ Taku pravi ta GOSPVD, se bode tudi letukaj godilu: Kadar fi ti lih en povablen **Guft**, ti fi karszhen, poslusnalh Pridigo, gresh k'Sacramentu, inu v'faj neimalh obeniga ohzetniga gvanta na febi, tu je, ti ne verujesh, ne puftish tu tebi kferzu jiti, mislish inu meinilh tiga karszhanfkiga imena le htimu vshyti, kakor ta Papeslh inu njegova drushba della, de ti ta trebuh polnilh, inu dobre debele Fare Kaplanie od tiga imalh: ali sa Boshjo volo, ti neifi oben karfzhenik, ni sa tvojga isvelizhainja volo TPo 1595, II,265

1.5 *v krščanstvu kdor je po smrti zveličan:*

Sakai, kadar fi Vchriřtufouim varouaniu inu hranieniu, inu te na fuoyh Ramenih nofi, tako budesh guishno Vnebefih liub inu prietan **Goft** JPo 1578, II,104a;

Sakai ie rekal prymorat vnotar? Bog hozhe, inu mora kletei Vezherye **Gofty** imeti, inu dabi fi ie niemu is kamenia storiti: Sakai on hozhe Nebesko Kralieustuo napalnieno imeti, tar fy budi Siudmi ali Aydi JPo 1578, II,97a;

Tukaj se bodesh vuzhil, de je Iesus Chriřtus sa tvojo volo vmerl, inu sa tvoje greihe, fkusi svojo Smert na Krishu sadofti sturil, verujesh ti tu, taku ti imalh fshier biti pred tem ferdom Bofhjim, inu vezhno Smertjo, inu imalh tukaj per letej Gospolki Vezherji en **guft** biti, inu jeifti, de bodesh vefsel inu mozhan, &c. TPo 1595, II,132;

Mej tem my hozhmo Boga profsiti, de bi on nas vtakovim Vukuvi inu Veri, fkusi svojga Svetiga Duha milořtivu hotel obdershati, taku bomo my gvishnu priasnivi, inu lubi **goftje** letiga malla ali gořtovainja TPo 1595, II,134

2. mn., v zvezi z v *bivanje, zadrževanje pri kom, ki nudi hrano, pijačo in/ali prenočišče; obisk:*

Pred pet inu shtirideřfeti leit, ie vtim Augřpurgi en velik knes bil, nemu ie bilu Ime Felix od Barteperg, ta ie venih **gořteh** oftru tim Luterskim prtil TT 1577, 416;

Vhishi ednoga poglauice Fariseiskoga, kadar ie **vgořteh** bil inu ondu Kruh Ieidel JPo 1578, II,167a

/ [Jezus] Ořdraui vodenizhniga, vuzhi prou prafnouati, pohleufzhino, prou fideti **vgořteih**, inu koga imamo gořtouati TT 1581-82, I,300 *se primerno obnařati kot gost*

/ Inu nai fi to vablienie, kadar edan fuoie pryatele ali fofede **vgořtye** pouabi, na pridniem ali na sadniem meřtu pořfadi primisi, nikogar nefori prauizhniga inu isuelizhaniga pred Bogom JPo 1578, II,170b;

En Phariseer vabi Criftufa v'**gořtje**, Luc. 7. d. DB 1584, I,(¹)VIa;

Invito. *Germ.* laden/ zu gaſt laden. *Sclav.* vabiti, **vgoftie** vabiti MTh 1603, I,744

PREN. taku bode Chriſtus gori gledal, inu bode tebe, kakor Zahea, ſagledal, inu ſe bode htebi **vgoftje** povabil, bode tebi vtvojem ſerzej ſkusi tiga Svetiga Duha pridigoval, de ti en drugi zhlovik bodeſh, kakor ſi poprej bil TPo 1595, III,175

/ Sakai kijr ôzhe ſa Boshijo volio kai pretêrpeti, le verui na Chriſtuſa inu ſpoſnai pravo Vero ozhitô, tadaici mu zhe kriſh **v'goftie** priti. Kakôr pravi S. Paval: Vſi kijr ôte kârſhanſki po Chriſtuſovi volij ſhivêti, ti moreio pregnani biti KPo 1567, CVIb *bo začel trpeti*

3. kdor koga ſprejme in mu nudi hrano, pijačo in/ali prenočiſče; goſtitelj:

Deutsch. Wirt. *Latinè.* caupo. *Windiſch.* oſhtér, **gust**. *Italicè.* hoſte, hoſtiere, tavernaro MD 1592, V5b

/ Eſaias pravi: Ieſt gledam na tiga reuniga, inu kateri eniga reſbieniga Duha ima, inu ſe pred mojo beſédo boy, tu je, kateri od moje beſéde veliku derſhy, inu bi ne hotel rad kaj ſupar toiſto ſturiti, ali naprej vſeti, ta je moj lubi **guft**, per katerim ſim jeſt rad, ta je moj pravi Tempel ali Cerkou, kakor ſi jeſt hozhem poſvetiti, de jeſt moje prebivaliſzhe tukaj imam TPo 1595, III,176

AVTORSTVO: E. T., oblikoſlovno zaglavje M. Č.

gost² -a -o prid. [ˈgoːst -a -o]; P 50, K 14 (TT 1557, TT 1560, TPſ 1566, KPo 1567, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, DB 1578, TkM 1579, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, TPo 1595, TſM 1595)

— nedol. obl. m. ed. im.: **goſt**; — tož.: **g** | o/oo (TPſ 1566, 133b) | **st**; — meſt.: **goſtim**; — mn. im.: **goſt** | i/y; — ž. ed. im.: **goſta**; —>; — mn. im.: **goſte**; — or.: **goſtimi**; — s. ed. rod.: **goſtiga**; — tož.: **goſtu**; — or.: **goſtim**; — primrk. ž. mn. tož.: **goſteſe**; ⓘ

1. ki je zaradi ſvoje ſestave ali primesi manj, slabſe tekoč; goſt:

Kadar je pak zheſ nekuliku lejt Nehemias po Boshji voli, od Kraja domou bil poſlan, je on tehiftih Farjou vnuke, kateri ſo ta ogin bily ſkrili, poſlal, de bi ga ſupet ykali: Ali kakôr ſo ony povédali, néfo ony ognja, temuzh eno **gofto** vodo naſhli, toiſto je on rekâl ſajeti inu pèrneſti DB 1584, II,194b

2. skozi katerega ſe težko vidi; goſt:

kadar ſe dva vkup mezheta, taku ſe praſhy, inu je **goft** prah okuli nyh DB 1584, I,21b;

Njegou Shotor okuli njega je bil temman, inu zhèrni **gofti** oblaki, v katerih je on bil ſkriven DB 1584, I,283b;

Kadar eden uveni veliki debelli **gofti** megli jeisdi, inu nevidi obeniga raſbuinika, ta bo vſtrilen ali vbyen, prejden je on ſvej, taku onu ima tudi letukaj biti TPo 1595, I,186

/ On [Bog] ſkusi fvojo muſh oblake **goſte** dela, de tozha vunkaj pada, Njegovu gârmenje Semlo vſtraſhi, inu gorré pred nym trepezheo DB 1584, II,171a

/ Ony ſo pak tudi ſto ſlipoto bily vdarjeni (raunu kakôr uni pred Daurmi tiga pravizhniga) ſtako **gofto** temmo obdani, de je vſakoteri ykâl, kod ſe gre k'njegovim dauram DB 1584, II,146b;
O ti vſigamogozhi, vezhni, neisrezheni Bug, v'enim edinim Boshjim bitju (ali ſtanu) inu v'tréh Perſonah, tebe jeſt zhaſtim, tebe jeſt hvalim, inu ſahvalim tvojo veliko dobruto, de ſi ti mene, kir ſim u'veliki, **gofti** temmi tezhâl, tvoje velike gnade inu miloſti dileſhniga ſturil DM 1584, XXV, podobno tudi TſM 1595

3. ki je razvrſčen v majhnih medſebojnih preſledkih; goſt:

Bog ôzhe Abraamovo Imepo[!] vſim ûlnim ſvétu raſſvétiti, inu k'veliki zhaſti pèrpraviti, niega k'ozhetu veliku Aydom ſturiti, kako **goſte** ſo ſveſde na Nebu KPo 1567, XLVIIIa, podobno tudi JPo 1578;

Aſſur je bil kakôr en Ceder v'Libani, ſlépimi vejami inu **s'goſtim** lyſtjem, inu filnu viſſok, de je njega vèrh viſſoku ſtal mej velikimi **goſtimi** mladizami DB 1584, II,74b;

Inu ker je kej vejtêr pihnil, ali ker ſo Ptize ſlatku pejle mej **goſtimi** vejami, ali ker je voda, kir mozhnu tezhê, ſhuméla .. taku je tu nje preſtraſhilo, inu je zagove délalû DB 1584, II,146a

3.1 ki ſeſtoji iz enot, razvrſčenih v majhnih medſebojnih preſledkih; goſt:

Te ſekyre ſo ſe (vtim Templi) oſgorai vidile bliſkaiozh, Koker de bi en **gooft** goſd doli ſecali TPſ 1566, 133b;

Ker ſo kuli en viſſok Hrib, ali enu **goſtu** drivu vidili, ondi ſo fvoje offre offrovali, inu ſo tjakaj pèrnaſhali fvoje ſkrune daruve DB 1584, II,69a *drevo z goſto kroſnjo*;

goſta Tozha bo padala iſ ſerda tiga gruma DB 1584, II,141a

/ kot povedkov prilasteſt, v zvezi s **ſtati** Kronai tu Leitu ſtuio dobruto, de tuoie ſtopyne kapleo od maſty, taku bodo ta prebiualiſzha vti Puſzhaui tudi debela, de kapleo, inu ty Hribci okuli bodo luſhtig, De tu Pulle polnu Ouaz, inu te Doline bodo **goſte** ſtale Shitom, de vukaio inu poio TkM 1579, 48b *goſto poraſtle z žitom*; po tuji prevodni predlogi vnd die Awen werden **dick** ſtehen mit Korn,

dasman jauchtzet vnd singet HG 1565, I6a;

ta gorra Libanon **gofta** ftoji od drevja, inu se maje ali gyble, kadar vejter piha DB 1584, I,297b;

On je rejs rodovit prejden Sonce pride, inu mladice srafto v'njegovim Vèrti: Njegova fejtou **gofta** ftoji, ker vodé isvirajo, inu njegova hifha na kamenju DB 1584, I,268b

4. ki se pojavlja v kratkih časovnih presledkih; pogost:

Potle tudi ty nashi sturieni inu doperneffeni Greh, skaterimi te nadluge vegshe inu **gofteshe** delamo, koker od tiga S. Paul Rom. 5. gouori, de ta Smert ie skuŕi ta Greh prishla na ta fueit, inu ta smert ie zhes vŕe ludi skuŕi rinila, potehmal ſo vŕi kriui inu dolshni TT 1557, cc1b;

Na muryu bodo velike fortune, Shumi inu valluui, na vodah grofne pouudne, Na femli **gofti** veliki treſſuui, prepodi, Gorree ſe bodo naraſen klale inu valile TT 1577, XII;

ta Duh ta proſi ſylnu ſa nas ſteim neifrezhenim **goftim** vŕdihanem TT 1581-82, II,29;

Inu per tim ima vŕaki veiditi, De S. Duh, koker ludi[!] ta praua Vera, ſe drigazhi ne dobi, ſamuzh skuŕi tu **goftu** brane S. Pifma, inu poſluſhane te beſſede Boshye, inu skuŕi prau[!] Obhaylu TT 1581-82, II,**5b

PRIM. **gosto**^{1,2}

AVTORSTVO: E. T.

gostavanje gl. gostovanje

gosteſe [primrk. prisl.] gl. **gosto**²

gosti godem glag. nedov. [ˈgoːsti ˈgoːdem]; P 5, K 4 (TL 1561, TT 1577, TT 1581-82, DB 1584)

– sed. ed. 3. os.: **gode**; – mn. 3. os.: **godo**; – vel. ed. 2. os.: **gódi**; Ⓜ

kdo; kaj, na čem *izvajati glasbo na glasbilo s strunami ali na glasbilo sploh; gosti, igrati:*

Sakai kadar ſe uti Cerqui le Siefyki inu utim Duhu gouori, tu ie, ſneſaſtopnimi beſſedami inu ſneſnanim ptuim Iefyk, koker per Slouencih inu Vogrih Latinski, bere, poie inu pridiguie, Od tiga ta Gmaina ne bo nauuzhena uti Veri, ne pobulshana. Obtú taku neſaſtopnu ſhabrane pergliha tim piſzhizom, godzom inu trobentariem, kir uenu urei nih ſtymo uleko, ſperſti ne Siefykom te ſtyme, ne prebiraio, obene prauie ueiſhe oli glaſſa ne dado, de niſzhe ne uei kai piſzheio oli **godo** TL 1561, 47b;

Satu oni **godo**, poyo inu Bogu zheſte, inu hualio, koker ſo ty Iudi, kadar ſo tu erdezhe morie preſhli inu ty Egiptary potopleni bili, peili inu bobnali TT 1577, 406;

Vsami *Arfe, hodi okuli po Méſti, ti poſablana Kurba, dobru **gódi** na tvoji Arfi, inu prece puj, de ſe bo ſpet, na te ſpumnilu <*Goſli> DB 1584, II,9a

/ Inu ſhe tudi te rizhi, kir ne ſo ſhiue, kir le to ſhtimo daio, bodi ena piſzhal oli ene goſli, Aku ne dade od ſebe ene reſlozhene ſhtyme, koku ſe more ſpoſnati, kai ſe piſzhe oli **gode**? TT 1581-82, II,98

AVTORSTVO: M. T.

gostiradprijemljóč gl. **gost**¹, **prijemljóč**, **rad**¹

gostiti -im glag. nedov. [gosˈtiːti -ˈtiːm]; P 8, K 3 (TT 1557, TR 1558, TT 1581-82)

– nedol.: **gostiti**; – sed. ed. 3. os.: **gosti**; – mn. 1. os.: **gostimo**; – 3. os.: **goste**; – del. na -l ž. dv.: **gostile**; ⓂⓅ

kdo; koga_{tož} *sprejemati koga in mu nuditi hrano, pijačo in/ali prenočiſče; gostiti:*

Letu obuie ie Criſtus ob tim Prasniku delal, Ie pridigal inu vuzhil te Sapuuidi prou ſaſtopiti inu derſhati, de oben mumu drugiga ſe nema preuſeti, ne biti offertan, temuzh pohleuen, Sakai Bug inu ludie ſo tim offertnim ſubper, 1. Pet. 5. Inu de nemamo le ſamuzh te bogate, ſoſede inu ſtrice, temuzh tudi te boge **goſtiti** TR 1558, T¹3b;

Na Diuice Marie Lozhitua Dan .. ſe pridiguie ta Euangeli, Koku Duei Seſtri ſte Criſtuſa **goſtile** TR 1558, g1b;

S. Paul vely vŕem Kerszhenikom Heb. 13. De radi potrebne ludi **Gofte** inu Erperguio TR 1558, g2a

/ Ieſus ſe tudi enim Iogrom kir ſo rybe louili po nega ſmertí iſkaſhe, inu nim ſturi, de doſti velikih ryb viameio. Nim tudi vndi zhudnu ta ogen inu pezhene rybe perprau[!] inu nee per enim koſſilu **goſti** TT 1581-81, I,463, podobno tudi TT 1557

AVTORSTVO: E. T.

gosti vabljenje gl. gost¹, vabljenje

gostje [tož. mn.] gl. gost¹

gosto¹ -ega posam. [ˈgoːsto -ega?]; P 6, K 6 (KPo 1567, DJ 1575, JPo 1578, DB 1584, TPo 1595, ZK 1595)

– s. ed. mest.: gost | i/e (DJ 1575, 95) | m; ☞

v zvezi **po gostem** *izraža precej veliko ponovitev; pogosto, često:*

Zhlovik fice, kadàr mu po volij gre, inu obene fkerbi néma, taku malò kada moli, inu zhe lih sazhone molit, taku mu fai is farca ne gre, po **gofitim** seva od male andohti KPo 1567, CVIb, podobno tudi JPo 1578;

Sakai raunu kakor en hlapez kateri ie po **goftem** tepen, nei pres prog, taku tudi ta, kateri zheftu krat priřega, inu ymenuie Boshie yme, nei zhift od grehou DJ 1575, 95;

vadite fe, de po **gofitim** k'njemu [obhajilu] grefte TPo 1595, I,198;

je ta pèrvi urfhoh, kir so me moj gnadivi Gofpud, inu tudi fizer dofti brumnih Karfhenikou, po **gofitim** inu dofti krat sa tiga volo opominali, kateri Karfshanski prošni, fëm jeft pokornu, pohleunu inu volnu hotèl inu moral k'flushbi biti ZK 1595, 34

PRIM. **gost**²

AVTORSTVO: E. T.

gosto² (**gostu, gosto**) prisl. [ˈgoːsto]; P 50, K 19 (TC 1555, TT 1557, TR 1558, TAr 1562, TO 1564, TPo 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1574, TC 1575, TT 1577, DB 1578, DC 1579, TT 1581-82, DB 1584, DC 1584, MD 1592, TPo 1595, Tfc 1595)

– gost | u/ô (KPo 1567, XLVIIIa); – primrk.: gosteše; ☞

1. izraža precej veliko ponovitev; pogosto, često:

Glih taku Mahomet inu Turki, nih Fary inu Menihi, imao ifuuna lipe videzhe, andohtliue Boshye slushbe, oni vfag dan pet krat molio .. velike Almoshne daio, **gofstu** rumaio gdi nih Prerok Mahomet leshi pocopan, nigdar Vina ne pyo, fe ne obshro, na malim shiue TT 1577, 384;

Vuzhi sto pergliho, de ne imamo smolenem biti lini Sakai kir **gofstu** fuero proffio, bodo guishnu vslishani TT 1581-82, I,317;

Odletiga zhafa naprei ne py vezh Vodo, temuzh vshiuai malu Vina, fa volo tuiga Shelotza, inu kir fi **gofstu** bolan TT 1581-82, II,242;

Prejden jeft tje grem, inu nepridem fpet, slafti, v'deshelo te témmé, inu mraku: V'deshelo, ker je cillu **gofstu** temnu, inu ker nej obene ordnunge, ker fe fvejti kakòr mrak DB 1584, I,269a;

Deutsch. Offt. *Latinè.* faepe. *Windisch.* **gofstu**, zheftu krat, zheftu. *Italicè.* spessevolte, sovente, moltevolte, spesse fiate MD 1592, L1a;

Sa tiga volo je potrèba, de bodemo fkusi to befsedo inu to Pridigo prejd inu prejd opominani, inu zheftu inu **gofstu** podvuzheni, inu tja vishani, de my letiga vupainja nikar ne posabimo TPo 1595, III,198;

Inu Christus fam pravi, Matth. 6. De te Molitve, kir je na Gaffah k'videffu inu na hvalo molio, inu fe veliku, dolgu, **gofstu**, glasfnu mermra, Bug nevflifhi Tfc 1595, B3a

/ Obtú inu fa tiga volo, so taku **gofstu**, zheftu inu taku veliku nouih Postou, Prafnikou mnogetere Boshye slushbe, Noue Ordne inu take rizhi, naprei vfeli, gori naredili inu postauili, Inu na te ifte te boge preprofte ludi vishali, napelouali, inu htim iftim pofyli naganali TAr 1562, 71a

1.1 primrk. izraža, da se kaj ponavlja nad določeno stopnjo, mero; pogosteje, večkrat:

Taku ieft tedai ner vezh tar sfliffom berem tu S. Pifmu, te Euangelie inu liftfune[!]. S. Paula, poslusham te pridige, Inu teim ferzneshe inu **gofteshe** tar refmislauishe inu is ferza molim, ta Ozhanash inu te Pfalme, klyzhem inu profsim Boga de to muio Vero pobulsha TC 1555, I5b;

SA volo tih enih dobrih preprostih, inu de leta papyr prafen ne oftane, fem hotel kletim Buquom, de fe raishi, zhefteshe, **gofteshe** inu sbulshim Fliffom bodo brale, lete beffede perftauti inu pouedati TT 1577, Nn3a

2. izraža razvrščenost v majhnih medsebojnih presledkih; na gosto, strnjeno:

imate na ta perui dan vseti řadu od leipih driues, Palmoue mladice, inu Maie od driues, ker imao **gofstu** veie, inu Potozhnu Verbie DB 1578, 106b;

Njegove [Leviatanove] offertne lufkine, so kakòr tèrdni Szhiti, tèrdne inu **gofstu** ena pèr drugi DB 1584, I,278a

/ Na Semli osgoraj, na Gorrah bo shitu **gofstu** řtallu: Njega řad fe bo ^bmajal kakòr Libanon <^bmajal) ta gorra Libanon gofta řtoji od drevja, inu fe maje ali gyble, kadar vejter piha: taku

goftu bo tudi S. Evangeli ſtal, inu ſe gybal v'Méftih, tu je, pravu ſpoſnanje S. Evangelia, inu Kàrfzheniki bodo filnu raſli inu ſe gmerali DB 1584, I,297b

3. izraža veliko mero dejanja ali stanja; zelo:

Ias ſàm ta vſigamogochi Bog, ſhivi pred mano, inu bodi bruman, inu ias zho moio ſaveso alli Pund mey tabo inu mano ſturiti inu te zho **goftô** gmerati KPo 1567, XLVIIIa

PRIM. **gost**²

AVTORSTVO: E. T.

gostovanje (gostovanje, gostovane, gostovajne, gostovajnje, gostavanje) -a sam. s [gosto'va:nje -a]; P 114, K 16 (TT 1557, TR 1558, KPo 1567, DJ 1575, TT 1577, JPo 1578, DB

1578, DPr 1580, TT 1581-82, DB 1584, DM 1584, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, TFM 1595, MTh 1603)

— ed. im.: **gostov** | a/á (DB 1584, III,CcIVb) | **nj/jn** | e; — rod.: **gostova** | **nj/n/jnj** | a/e (TR 1558, g1b); — daj.: **gostova** | **nj/nj/jn** | u; — tož.: **gostova** | **nj/n/jn** | e; — mest.: **gost** | o/a (KPo 1567, CVIIIa) | **va** | **nj/n/jnj** | u; — or.: **gostova** | **nj/n/jnj** | em; — mn. im.: **gostovanja**; ⓅⓂ

SLOVARSKI SKLOP

Crajnſki. Gostovánje Corofhki. Mall DB 1584, III,CcIVb

1. sprejemanje koga ter nudenje hrane, pijače in/ali prenočišča:

Gostovanie ie, kadàr le vbosi, tuij pregnani kàrfcheniki herperguio, inu ſe ijm pomaga inu ſtreshe, l'zhim ſe premore. Od tiga **Gostovania** Pifmo povfod govori, kateri pak s'**Gostovaniem** le ime inu zhaſt pàr ſoſſedih iſche. Tiga Bog ſtrafa KPo 1567, CXXVIIIa;

OD GOSTOVANIA INV ERPERGOVANIA VBOSIH, reunih inu ptuih DB 1584, I,)(Vb

1.1 v zvezi z **nebeski zakrament**, v katerem sta kruh in vino posvečena in použita v spomin na zadnjo večerjo Kristusa in apostolov; evharistija:

OTi Syn tiga shiviga Boga, kir ti, kakòr ta pravi kruh tiga lebna vſe reſhalene duſhe, zagave viſty, lazhna inu ſhejna ferza, s'tvoim pravim teleſſom inu kryo, ſitiſh, ſpiſhaſh inu napajaſh, inu k'letimu Nebeskimu **goftovanju** vſe ludy vabiſh, inu nikogar, kir h'tebi pride, vunkaj nepahneſh DM 1584, C, podobno tudi TFM 1595

1.2 v krščanstvu stanje večne sreče človeka po smrti; zveličanje:

Kakor Chriſtus v'Priglihi od Nebeskiga krajleſtva tudi pravi: de ty, kateri nyve inu Volli imajo, inu ſe htej hiſhni ſkerbi perpravio, nehote htimu **goftovainju** priti. Onu pridejo pak ty vbosi hromzi, krulouzi inu ſleipzi, kateri na teh ceiftah inu gaſſah tiga Mejſta bodo najdeni TPo 1595, II,307;

Mej tem my hozhmo Boga proſſiti, de bi on nas vtakovim Vukuvi inu Veri, ſkusi ſvojga Svetiga Duha miłoſtivu hotel obdershati, taku bomo my gvifhnu priasnivi, inu lubi goſtje letiga malla ali **goftovainja** TPo 1595, II,134

2. bivanje, zadrževanje pri kom, ki nudi hrano, pijačo in/ali prenočišče:

Chriſtus ie edan ſhelian Goſt, kamor on kuli pride, tam ſàbo perneſe ta Shaz vſega Nebeskiga Blaga inu Miłoſti: Inu ſaſabo puſti vſe Shegne, Sdrauie inu Isuelizhanie, on ſuoie **Goftouanie** bogato plazhuie JPo 1578, III,75a

/ Velika inu mogozha rizh ie od Boga en karſzhenik biti: Sakai on ima Boga ſa Ozheta, Chriſtuſa ſa Brata, S. Duha ſa Voinika ali ſpremliauz, Leta Leban, Le kenimu **Goftouaniu**, Nebela kuezhnimu Erbu. Hudizh mu niſhtar nemore ſhkodouati. Smert mu ie edno ſauershenie ali dokonianie vſeh nadlog, reue inu ſhalofti, inu en ſazhetak vſega veſelia JPo 1578, III,55a *bivanje na Zemlji je le začasno*

3. obilen obed, navadno ob kakem pomembnem dogodku; gostija, pojedina:

Temuzh kadar ti enu **goftouane** nareieſh, taku poklizhi te boge, te bolne, te hromce, te ſlepce TT 1557, 215; Item pomaga, da ſe po deſhelah, Méftih inu vafeih, dobra Policia, Ordnunga inu Statuti dèrſhe, pàr iedi inu pitui, pàr hohzeitih inu **goftavaniu**, da tukai nei potrata, unnuzno ſpendanie inu ſadevanie &c. KPo 1567, CVIIIa;

Kay ie natura inu ſhega tyh ſuetih [= zveſtih] Hlapceu? Kadar ie nyh Goſpod na Ohceti, pri Vezherij ali ſice na **Goftouaniu**: Tako ſauſo ſkarbio na niegou prihod zhakaio JPo 1578, III,102b;

[Lot] On pak ie niu [dva angela] filnu permoroual: inu ona ſta knemu noter ſhla, inu ſta priſhla vnegouo Hiſho, inu on ie nima enu **goftouaine** ſturil, inu ie Opreifne pogazhe pekel, inu ona ſta ieila DB 1578, 15b;

Inu tu Déte je raſlu, inu je bilu odſtaſlenu, inu Abraham je ſturil enu veliko **goftovanje** na ta dan, kadar je bil Isaak odſtaulen DB 1584, I,13a;

Vy fte dobru lebali na Semli, inu fte vafhe lufhte iméli, inu vafhe ferce pafli, kakòr k'enimu dnevi tiga ^asaklanja <^bSaklanja) tu je, kakòr fe keni Ohzeti ali **goftovanju** shivina, kuri &c. pytajo, de fe potle sakojleo> DB 1584, III,134b;

Goftovanje, Convivium, Wolleben BH 1584, 57;

Inu fo puftili tiga GOSPVDA s'hnjegovo Vezherjo fidejti, inu njega fhe htimu ferrahtajo, de je hpuftlednimu ta GOSPVD ferdit poftal, je vsel koger je mogel najti, krulouze, hromze, inu fleipze, inu je nje po fyli **hgofstovainju** gnal TPo 1595, II,127;

Erodes bi imel enu veliku **Goftovanje** ali dobru lebainje na fvoj porodni dan dershati TPo 1595, III,95;

Conuiuium. *Germ.* ein malzeit/ gaftmal/ gafterey. *Sclav.* **gostovanie**, lebinga MTh 1603, I,349

/ Chriftus gouori Mat: na 28. Cap: Poglei, Iaft lam suami vfe dni do skonzhania, tiga Sueta. Tako ie vuner vitezhe Vnebefa shal, inu kakor na Ohcet ali **Goftouanie** odshal JPo 1578, III,102b;

Debelaki, fo ty Bogati inu velaki: Ty pak, kir v'prahu leshè fo ty vbosi, kir fe s'kumrom shive. Tu je, Criftus k'fvoim dobutam, kakòr k'enimu **goftovanju**, vabi fkusi fvoj S. Evangeli, Bogate inu vboge, Iude inu Ajde DB 1584, I,285a

/ Gorje je tém, kateri v'jutru sguda vftajajo, de fe pyanofiti flifsajo, inu fedé noter v'nuzh, de je Vinu resgreje: inu imajo Arfe, Pfalter, Boben, Pifhali inu Vinu v'fvoim **goftovanju**, inu negledajo na dellu tiga GOSPVDA, inu nemerkajo na dellu njegovih rok DB 1584, II,3a

/ Ty Iudje pak v'Sufani fo bily vkup prifhli, na tretjinajfti inu zhetèrtnajfti dan, inu fo pozhivali na petnajfti dan, inu taifti dan fo ony fturili h'dnevi tiga **goftovanja** inu vefelja DB 1584, I,265b

AVTORSTVO: E. T., oblikoslovno zaglavje M. Č.

gostovati -ujem glag. nedov. in dov. [gosto'va:ti -'tu:jem]; P 12, K 7 (TT 1557, TC 1575, JPo 1578, DB 1578, TT 1581-82, DB 1584, MTh 1603)

— nedol.: gos | t/c[!] (MTh 1603, I,349) | ovati; — sed. ed. 3. os.: **gostuje**; — mn. 3. os.: **gostujo**; — del. na -l m. mn.: **gostovali**; ⓂⓂ

SLOVARSKI SKLOP

Conviuor. *Germ.* malzeit halten/ zechen/ mit eiander[!] effen/ gaftung anrichten. *Sclav.* lebati, **goftovati**[!] MTh 1603, I,349

kdo; koga_{tož}. *sprejemati/sprejeti koga ter mu nuditi/ponuditi hrano, pijačo in/ali prenočišče*:

Maria, Marta, duei felftri, **goftuio** Criftufa na due, eno[!] fto ieidio, ta druga fposlufhanem TT 1557, 200;

Od tod inu sa tega volio nas S. Pifmo, ktem delom tiga vfmilienia ali milofti tako skarbno opomina .. Da na Stan priemati inu **Goftouati** neposabimo: Sakai nikateri fo takoiſto nesnaiozh, Angele na Stann prieli inu **Goftouali** JPo 1578, III,75b;

Iosef vprasha po fuoim Ozhetu, inu fuoie brate **goftuie** DB 1578, 40a

/ Taku ga imata ta nega Ozha inu Mati pryeti inu pelati, pred te Starishe tiga Meifta, inu htim Vratom te Praude, (tu ie na Rotaush) htim Starishem, tu ie, htim Rihtariem tiga Meifta, inu rezhi, Leta nash Syn, ie fuie hude vole inu nepokoren, inu nashiga Nauuka inu opominane ne slusha, veden shre, pyanzhuie, ygra, **goftuie** inu slotryo okuli hodi TC 1575, 351

AVTORSTVO: E. T.

gostovati se -ujem se glag. nedov. [gosto'va:ti se -'tu:jem se]; P 6, K 5 (TR 1558, TL 1561, *P 1563, DJ 1575, DB 1584)

— sed. ed. 3. os.: **gostuje se**; — mn. 1. os.: **gostujemu se**; — vel. ed. 2. os.: **gostuj se**; — del. na -l m. mn.: **gostovali se**; Ⓜ

kdo; (s kom) *dobro jesti in piti; gostiti se*:

De Criftus lei ta kruh .. fteimi Farifei, shnega fouurashniki, shnimi **fe goftuie**, gouori inu dishputira, nee vuzhi inu shtraifa fa uolo nih kriue Vere inu nefaſtopnoſti te Tretye Sapuuidi TR 1558, T¹3a;

Ty Iudi inu Aydi fo ufelei per nih Boshyh slushbah dobru leili Pyli inu **fe goftouali** TL 1561, 43b;

Nefedi pèr eniga drusiga Sheni, inu fe shnjo neobjemli, inu **negoftuj** fe shnjo, de fe tvoje ferze k'njej nenaklony, inu tvojo pamet neprenori DB 1584, II,157a

/ **Mi fe fdai goftuiemu**, Veliku nozhnem kruhu ./: Ta quas vshe neima biti, Per gnadiui befedi *P 1563, 131; po tuji prevodni predlogi Wir **essen** und leben wohl, zum süßen Brot geladen CG-Ostergedichte, Christ lag in Todesbanden

AVTORSTVO: E. T.

govna -e sam. ž [ˈgo:vna -e]; P 10, K 5 (DB 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— ed. im.: govna; — tož.: govno; — mn. mest.: govna; ③

1. pri prebavi neizkoriščeni delci hrane, ki jih organizem izloča skozi črevo; govno, iztrebek:
on je moral pèr zhlovezhkih **gounah** kuhati, kakòr fè na nekoterih mejstih fkravjim lajnom kuha DB 1584, II,61b;

Deutsch. Kath. Latinè. ftercus. Windisch. drek, gouna, lajnu. Italicè. fango, fterco, feccia, fcopaccio MD 1592, G8b;

Merda. Germ. Dreck/ kath/ mift. Sclau[.] gouna. Carniol. drek MTh 1603, II,55

1.1 ekspr. *kar je malo ali nič vredno; malenkost, ničevost:*

S. Paul vfe fa shkodo inu fa **gouno** dèrshy, inu nezhe fuoie laftne prauice iméti, katera is Poftaue, temuzh katera skuflí vero v'Criftufa pride, slafti to prauizo, katera fè veri od Buga perraita TtPre 1588, 96;
De jeft le vfhe takove pravize mojga GOSPUDA morem vfhivati, taku fhtemam jeft vfo mojo pravizo sa **gouno** inu blatu TPo 1595, I,26;

Taku imajo tudi vfi Karfzheniki fturiti, S. Paulom rezhi: Moja fvetufl je ena fmerdezha nesnaga, inu **gouna** TPo 1595, I,27

AVTORSTVO: E. T.

govno -a sam. s [ˈgo:vno -a]; P 25, K 10 (TR 1558, TL 1567, DPa 1576, TT 1581-82, DB 1584, TtPre 1588, MD 1592, TPo 1595, ZK 1595, MTh 1603)

— ed. im.: govnu; — mn. im.: govna; — tož.: govna; — or.: govni; ③

1. pri prebavi neizkoriščeni delci hrane, ki jih organizem izloča skozi črevo; govno, iztrebek:

Inu fa volo kir ie tulikain ludi Vierufalemu vkupe bilu, ie notri vnim ena taka velika lakota vftala, de fo ty ludi vuffene, iermene, zhloueska inu shiuinska **gouna**, inu te matere fuie laftne otroke ieili TR 1558, S1b;
Iezhmenove pogazhe imash ti jéfti, katere imash pred nyh ozhima s'zhlovezhkimi ^b**gouni** pezhi <^b**gouni**> on je moral pèr zhlovezhkih **gounah** kuhati, kakòr fè na nekoterih mejstih fkravjim lajnom kuha. Ta fhpéndia pak díflhy po ognju. Inu hozhe ftem dati na snanje, de ludje imajo v'Ierusalemí v'tako nujo, inu lakoto priti, de nebodo obeniga praviga ognja ni kruha iméli> DB 1584, II,61b;

Deutsch. Mift. Latinè. fimus, ftercus. Windisch. gnoj, lajnu, govnu. Italicè. letame, fterco, feccia MD 1592, K2a;

Fimus. Germ. Mift/ Kaht/ Dreck. Sclavon. gnoi, lajnu, govnu[,] gnui MTh 1603, I,544

/ Ty Nevèrni pak fo kakòr enu nepokojnu Morje, kateru nemore tihi biti, inu njegovi Valuvi ^l**govna** inu fmrád vunkaj mezheo <^l**govna**> **govna** ali dreki fo téh Hinauceu fvetufl, (Phil. 3. a) po katéri fè ony vfaj filnu mujajo> DB 1584, II,23a

/ Kadar lih njegova viflokuf do Neba doffega, inu njegova glava fè oblakou dotika: taku bo vfaj h'puflednimu konzhan, kakòr enu **gounu**, de ty, kateri fo ga vidili, poreko: Kej je on? Kakòr ena fajnja mine, taku on tudi nebo najden, inu on pogine kakòr ena prikasen po nozhi DB 1584, I,272a

1.1 ekspr. *kar je malo ali nič vredno; malenkost, ničevost:*

Sakai iest vfe rizhi fa shkodo shazam, pruti timu preuiflokimu fpoftnanu Iefufa Criftufa muiga Gofpudi, fa kateriga volo, iest vfe rizhi fa shkodo dershim, inu ie dershim fa **gouna**, De le iest Criftufa dobim, inu de vnim bodem naiden TT 1581-82, II,193;

Pole, jeft hozhem vas ftem Sémenom red fvariti, inu ta **gouna** valhíh Prasnikou vam v'obras vrejzhi, inu fè vas ima pèrjeti DB 1584, II,131a

AVTORSTVO: E. T.

grah -a sam. m [ˈgrah ˈgra:ha]; P 4, K 3 (JPo 1578, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: grah; — tož.: grah; ④

kulturna rastlina z belimi cvetovi in kratkimi stroki ali njeni sadovi; grah:

To vefelo Leto pak mnogetere Sadoue inu vshitke pernefe, zhreshnie, zueshke, Shus &c. Pshenizo, vfe shlaht shito, Bob, **Grah** &c. JPo 1578, II,120a;

Pifum. Germ. Erbeiß. Sclau. grah MTh 1603, II,272

AVTORSTVO: M. Č.

graharica gl. grahorica

grahec (grahoc, grahec) -hca sam. m ['gra:hec]; P 2, K 2 (MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: **grah** | o/e | c; ☹

zelnata trajnica iz družine metuljnic ali njeno seme, ki se lahko uporablja za človeško, živalsko prehrano; grašica, grahorica:

Deutfch. Wicken. Latinè. Vicia. Windifsch. grashiza, grahoz. Italicè. veccia, vezza MD 1592, V3a;

Vicia. Germ. wicken. Sclau. grahez, grahiza MTh 1603, II,702

AVTORSTVO: M. Č.

grahoc gl. grahec

grahorica (grahorica, graharica) -e sam. ž ['gra:horica -e]; P 4, K 2 (DB 1584, MTh 1603)

— ed. im.: **grah** | o/a | rica; — tož.: **grahorico**; ☹

zelnata trajnica iz družine metuljnic ali njeno seme, ki se lahko uporablja za človeško, živalsko prehrano; grašica, grahorica:

Orje li, ali prafhi li, ali dela li en Orazh svojo nyvo vŕeŕej k'ŕetvi? .. kadar jo on porouna, taku on fiple **Grahorizo**, inu mezhe Kumin, inu ŕeje Plhenizo inu Iezhmen .. Sakaj **Grahoriza** ŕe nemlati s'Brano, taku ŕe tudi po Kuminu Kulla nevosiò. Temuzh **Grahoriza** ŕe mlati s'zepom, inu Kumin s'eno palizo DB 1584, II,11b;

Ervum. Germ. Rosszwicken/ Erven/ ein gemüß wie wicken. Scla. grahariza MTh 1603, I,481-482

AVTORSTVO: M. Č.

grahov -a -o prid. ['gra:hov -a]; P 1, K 1 (TPo 1595)

— ž. ed. tož.: **grahovo**; ☹

ki je iz graha ↗; grahov:

Ta zhlovik kateri je leto Vezherjo naredil, je naŕh GOSPVD Bug ŕam, ta je en velik inu bogat oŕhter, inu je tudi eno Vezherjo naredil .. katera bode velika inu zhaŕtita imenovana, nikar le sa tiga Oŕhterja volo, kateri je Bug ŕam, de bi tu en velik mall ali lebainje bilu, kadar bi lih le eno **grahovo** ŕhuppo, ali fuh kruh dal, temuzh ta ŕhpiŕha je tudi velika TPo 1595, II,127

AVTORSTVO: M. Č.

grajati (grajati, grajeti) -am glag. nedov. ['gra:jati -am]; P 17, K 8 (TT 1557, KPo 1567, JPo 1578, TT 1581-82, DB 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh 1603)

— nedol.: **grajati**; — sed. ed. 3. os.: **graja**; — mn. 2. os.: **graj** | a/e | te; — 3. os.: **grajajo**; — del. na -l m. ed.: **grajal**;

— mn.: **graj** | a/e | li; — ž. ed.: **grajala**; ☹

SLOVARSKI SKLOP

Vitupero. Germ. vbel ŕchelten/ ŕchmehen. Sclav. graiati, fvariti MTh 1603, II,720

kdo/kaj; kaj ugotavlja, očitati napake, pomanjkljivosti; grajati:

Inu ufi ludie kir ŕo ŕliŕhali, inu ty ŕolnary, kir ŕo bili od tiga Ioāneŕoviga kerŕta kerszheni, ŕo Bogu prou dali. Ampag Farifei inu Doctory tih praud, kir ne ŕo bili od nega kerszheni, ty ŕo ŕami ŕebi ŕubper ta Boshy ŕuit **graieli** TT 1557, 183, podobno tudi TT 1581-82;

Kuliko ŕtukov v'ŕebi ima danaŕhni Evangelion? TRI .. Potle en exempal, Farisaiŕke oholnoŕti inu prevŕetia, kako oni Chriŕtuŕov ŕk inu leban pŕueio, garde inu **graiiao** KPo 1567, CXXXa;

Ne motiŕe pak, ako bode lih mnogi na to naŕhe Piŕmo mèrdal inu ŕe obresal: Edan ŕentēcie, drugi beŕede, tretij puhŕtabe, zhetērti tipŕelne alli zhārke, peti ne vēm ŕam kai ŕi, **graiial**. Sakai Hudizhova natura ie, da ne more obeno ni boshie ni kārŕhanŕko delo pres tadla puŕtiti KPo 1567, VIb;

Ako vam pak riŕnizo gouorim, sakai my neueruie? To ie, kakor bi rekal: Vy pŕuiete inu **graiete** moy vk JPo 1578, I,101b;

Vuzhite me, jeŕt hozhem molzhati, inu kar jeŕt nevem, tu mi povēte. Sakaj **grajate** tu, kar je prou govorjenu? Gdu je mej vami, kir bi je mogēl **grajati**? DB 1584, I,268a;

Ieŕt vejm, de ŕe bodo nekatere cilu premudre glave naŕhle, katere bodo leto Poŕtillo inu tolmazhovainje (kakor ŕe je vŕhe vezh krat ŕgudilu) tadlali inu **grajali**, ali jeŕt tem iŕtim na nyh

opravlainje, tulikain k'odguvori dam, De takova Postilla inu teifte tolmazhovainje nej sa nyh volo, inu nym k'flushbi, temuzh Bogu h'zhafti TPo 1595, I,):():5b

/ Kaj vy to Sheno s'mahom nepuštite? Ona je enu ^adobru dellu meni šturila <^adobru dejlu) Letukaj se vidi, de fama Vera dobra della dela. Sakaj vša zhlovezhka pamet bi bila letu dellu **graiala**, kakòr šo tudi famy Iogri šturili> DB 1584, III,16b

AVTORSTVO: M. Č.

grajeli [del. na -l m. mn.] gl. **grajati**

gramatika -e sam. ž [gra'ma:tika -e]; P 4, K 3 (TO 1564, DB 1584, BH 1584)

— ed. im.: **gramatika**; — tož.: **gramatiko**; ☹

1. *sistem jezikovnih sredstev in njihovih medsebojnih odnosov; slovnica:*

Miha je v'pèrvim Capituli teshak, tu dela Ebraifka **Grammatica**, inu nuza veliko beffed, kir šo fi podobne, na isrezhenju, eno sa drugo, kakòr Zaenan sa Shaenan DB 1584, II,116a

1.1 *celota spoznanj vede o tem sistemu kot dela srednjeveških svobodnih umetnosti; gramatika:*

doctor Grammaticam, bom vuzhen **Grammatiko** BH 1584, S70

/ Natu ga imao šo vsem fliffom inu zhašom ifuprashati, Slatinskim Iefykom, inu šaslishati, Ieli ša došti vuzhè, aku vmei inu šaftopi prau to **Grammatico**, dialectico, Rhetoriko, šna prou inu Congrue Latinski gouoriti TO 1564, 72a

℥ iz lat., prim. **grammatica**

AVTORSTVO: M. Č.

grammatica gl. **gramatika**

grašica -e sam. ž [ˈgra:šica -e]; P 3, K 3 (TL 1561, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: **grašica**; — tož.: **grašico**; ☹

zelnata trajnica iz družine metuljnic ali njeno seme, ki se lahko uporabljata za človeško, živalsko prehrano; grašica, grahorica:

Vicia. Germ. wicken. Sclau. grahez, **grafhiza** MTh 1603, II,702

PREN. Gdi se kuli inu vkakershno Niuo tu prauu Boshye Seme feye/ Vndu inu vto isto vfelei ta hudi fouurashnik fui kokol inu **grashizo** per feye[!] inu smeisha TL 1561, AIIIa

AVTORSTVO: M. Č.

grba -e sam. ž [ˈgr:ba -e]; P 7, K 4 (DB 1584, BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: **g** | àr/ar | ba; — rod.: **gàrbe**; — mn. mest.: **garbah**; ☹

SLOVARSKI SKLOP

zamenjani iztočnici farba in grba F. .. **Gàrba, be**, Color, farb. G. Farba, be, Gibbus, hoger, pugkell BH 1584, 56;

Deutſch. Buckel. Latinè. gibbus. Windiſch. pukèl, **gàrba**. Italicè. gobbo MD 1592, B7b;

Gibbus. German. ein hoger/ hofer. Sclavo. **garba** MTh 1603, I,600

1. *izbočeni del hrbta nekaterih živali; grba:*

Ony neffò fvoje blagu na hèrptu téh Shrebet, inu fvoje Shaze na **garbah** téh Kamel, k'enimu folku, kateri jim nemore h'pridu biti DB 1584, II,12a

2. *kar nastane pri zmečkanju ali zapognjenju tkanine; guba, pregib:*

Deutſch. Falt. Latinè. plica. Windiſch. **garba**, guba, fald. Italicè. piegatura, piega MD 1592, D5a

AVTORSTVO: E. T.

grbast -a -o prid. [ˈgr:bast -a]; P 1, K 1 (DB 1584)

— nedol. obl. ž. ed. im.: **garbasta**; ☹

ki ima zaradi skrivljene hrbtenice na hrbtu večjo izboklino; grbav, grbast:

Inu pole, ena Shena je ondi bila, ta je iméla en duh te bolesni, ofsemnajft lejt, inu ona je bila

*garbafta, inu nej mogla dobru glave gori vsdigniti <*Puklafta> DB 1584, III,39b

AVTORSTVO: E. T.

grbati -am glag. nedov. [ˈgrːbati]; P 1, K 1 (MD 1592)

— nedol.: gèrbati; ☹

kot slovarski zgled, kaj_{tož}. *delati gube na koži; gubati:*

Deutsch. Stirnen rümpffen. Latinè. contrahere frontem. Windisch. zhellu gèrbati. Italicè. crefpar la fronte MD 1592, P3b

AVTORSTVO: E. T.

grbav (grbav, grbov) -a -o prid. [ˈgrːbav -o]; P 5, K 3 (DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

— nedol. obl. m. ed. im.: grbav; — s. ed. im.: gàrbovu; ☹

SLOVARSKI SKLOP

Deutsch. Buckelt. Latinè. gibbofus. Windisch. puklaft, garbav. Italicè. gobbo MD 1592, B7b;

Gibbofus, Gibbus, Gibber. Germ. Hogerechtigt/ der ein hoger hat. Slav. garbau MTh 1603, I,599

1. ki ima zaradi skrivljene hrbtenice na hrbtu večjo izboklino; grbav, grbast:

Sakaj obedan, na katerim je en tadèl, néma leffem pèrstopiti, bodi fi on flép, kruleu, s'enim zhudnim Noffum, s'enim spazhenim vudom, ali kir ima eno ftreno Nogo ali Roko, ali kir je *puklaft, ali kir eno mréno na Ozhefsi ima, ali kir bèrli, ali kir je grintou, ali garjeu, ali predèrt <*Garbau> DB 1584, I,73b

2. ki ima na površini izbokline, vbokline; neraven:

Te Slépe pak hozhem jeft po poti pelati, kateriga ony névedo: Ieft hozhem nje pelati po ftesah, katere ony nesnajo: Ieft hozhem tèmmo pred nymi v'Luzh preminiti, inu kar je gàrbovu, srounati. Letu hozhem jeft nym fturiti, inu yh nezhem sapuftiti DB 1584, II,17a

AVTORSTVO: E. T.

grbov gl. grbav

grcki gl. grčki²

grča -e sam. ž [ˈgrːča -e]; P 16, K 5 (DB 1578, DB 1584, BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: g | er/àr | ča; — rod.: gerčè; — daj.: g | ar/àr | čì; — mn. im.: g | er/àr/èr | čè; — rod.: g | er/èr | č;

— or.: g | er/àr | čami; ☹☹

izboklina ali podobna nepravilnost na telesu kot posledica poškodbe ali bolezni; otekline, tvor:

Tu ie ta Poftaua od vfeh shlaht madeshou tih Gob inu Grint, od Gob tiga Guanta inu Hish, od Gerzh, Tuorou, inu od beilugnoiniga, de se vei kai ie zhiftu ali nezhiftu. Letu ie ta Poftaua od Gob DB 1578, 98a;

Aku se pak niei [noseči ženski] kakoua shkoda sgody, taku ima dana biti Dusha sa Dusho, Oku sa Oku, Sob sa Sob, Roka sa Roko, Noga sa Nogo, Opezheine sa opezheine, Rana sa Rano *Zhernauka sa zhernauko <*Gerzha> DB 1578, 67a;

GOSPVD te bo vdarih s'hudimi gàrzhami, na kolenih inu ftegnih, de nebofh mogèl osdraulen biti, od podplatou, do vèrh glave <Gèrzhe ali bule> DB 1584, I,114b;

Od podplata do vèrh glave nihtèr sdaviga nej na njemu, temuzh rane inu proge, inu gnojné gàrzhe, katere néso fèfhite, ni obesane, ni s'oljem omezheine DB 1584, II,1a;

Gerzha, zhe, Tuber, geschwülst, beull BH 1584, 56;

Tuber. Ger. ein Gefchwulst/ ein hofer oder buckel am Leib. Slav. ottock, gerzha MTh 1603, II,655;

Tumor. Germ. gefchwulft/ auffblafung. Sla. gerzha, otekluft, ottok MTh 1603, II,657-658

AVTORSTVO: E. T.

grčast -a -o prid. [ˈgr:čast -o]; P 3, K 1 (DB 1584)

– nedol. obl. m. ed. im.: gèrčast; – s. ed. im.: gârčastu; ⑤

1. poln trdih delov veje, ki so ostali v debalu, lesu; grčast:

Kar pak od njega oftane, ker ficer ništèr nej vrejdu, kakòr ker je kriv ali gèrzhaf lejs, tu on vsame inu srisla, kadar zhas ima, s'fliflom, inu je po svoji kunfhti mojsterlki pilda, inu je štury, de je eniga zhlovéka ali ferrahtive Svirine pildu podobnu DB 1584, II,144a

2. ki ima na površini izbokline, vbokline; neraven:

Vše doline imajo povifhane biti, inu vše Gorre inu Hribi imajo ponishani biti: inu kar je krivu, tu ima raunu, inu kar je gârzhafu, tu ima glatku biti DB 1584, II,16a

AVTORSTVO: E. T.

grčki¹ -ega posam. [ˈgr:čki -ega]; P 1, K 1 (DB 1584)

– m. ed. mest.: gerčkim; ⑦

v zvezi v **grčkem** v jeziku (starih) Grkov; grško:

Krugle, po fhagi Iudoufkiga ozhihfzhovanja, te fo dèrshale, vřakotera po dvej ali try ^aVejdra <^aVejdra) v'Gerzhkim ftoji Metreta, katera mera dèrshy okuli dvajřseti nafhlih Firtèlnou> DB 1584, III,48a v grškem izvirkniku Nove zaveze

PRIM. grčki²

AVTORSTVO: M. Č.

grčki² (grčki, grcki) -a -o prid. [ˈgr:čki -a -o]; P 33, K 6 (DJ 1575, JPo 1578, DC 1580, DB 1584, MD 1592,

TPo 1595)

– m. ed. im.: gèrčki; – rod.: gerčkiga; →; – mn. rod.: gèrčkih; – or.: g | ar/àr | čkimi; – ž. ed. im.: g | er/èr | č/c (MD 1592, F5a) | ka; – rod.: gèrčke; – tož.: g | èr/ar | čko; – mest.: g | er/àr/èr | čk | i/oj (JPo 1578, III,82b); – mn. rod.: gèrčkih; – s. ed. rod.: g | er/èr | čkiga; ⑩

ki se nanaša na (staro) Grčijo ali (stare) Grke; grški:

Chrifus tudi na Sodny dan nebude po Moisefoui Pořtaui, ni po Perřijskoj, **Gerzhkoi** ali Rimskoi pořtaui, praudi, ali Sakonu řodil JPo 1578, III,82b;

CATEHISMVS nei ena slovenska ali Nemshka beřředa, temuzh **Gerzhka** beřředa, inu pomeni en navuk ali podvuzheine sbeřředo DC 1580, 1(4a);

Sakaj Evangeli je ena **Gerzhka** beřředa, inu ře rezhe v'nařhim řesiki, enu dobru řelftvu, dođri marini, dođèr glas DB 1584, III,2a;

Ořgoraj nad nym je bilu tu Piřmu piřřanu s'**Garzhkimi**, inu Latinfkimi, inu Iudoufkimi Puhřftabi: Leta je ta Iudoufki Krařl TPo 1595, I,288

/ Sakaj ena řena je od njega řliřhala, katere Hřherzhiza je iméla eniga nezhiřtiga Duha, inu ona je pèřřhla, inu je doli padla k'nřgovim nogam, inu taiřta je bila ena **Gèrzhka** řena, is Syrophénice DB 1584, III,23a *Grkinja*;

Taku je tedaj nyh veliku is mej nyh verovalu, tudi tèh **Gèrzhkih** pořřtenih řen inu Mosh, nikař mallu DB 1584, III,71a *Grkinj in Grkov*

/ Alexander, **Gèrzhki** Krařl, je Krařleřtvu delil, poteřmal kadar je Daria bil pobil DB 1584, I,(6b) vladar imperija, ki ře je raztezal od Grčije do severozahodne Indije in v katerem je imela prevladuřočo vlogo grřka kultura;

Antiohus, ta řlahtni, je sařhel krařlovati vřim řtu inu ředem inu trydeřřetim lejti **Gèrzhkiga** Krařleřtva DB 1584, II,178b *imperija Aleksandra Velikega in heleniřtičnih krařleřtev, na katera ře je razdelil po nřgovu řmrti*;

Antiohus Eupator .. Inu Lysias nřgou Gerab inu Viřhi Svejřnik řhny .. řta iméla řtu inu dvajřřeti taushent **Gèrzhkih** Pejřřzou, inu pet taushent inu tryřtu Kojnikou, inu dva inu dvajřřeti řlonou DB 1584, II,203a

/ zemljepisno ime, v zvezi **Grřka deřřela** Inu hořhem tvoje Ořroke, řion, obuditi, řhes tvoje Ořroke, **Gèrzhka** deřřela, inu te hořhem pořřaviti, kakòr en mezh teh Riřou DB 1584, II,128b *Grčija*;

Kadar je vshe ta punt bil nehal, je Paulus Iogre k'febi poklizal, inu je nje řhegnal, inu je vunkaj řhàl, de bi řhàl v'Macedonio. Inu kadar je on teiřte deřřele bil řkusi obhodil .. je on pèřřhàl v'**Gèrzhko** deřřelo, inu je ondi oftal try Meřce DB 1584, III,72b;

Ta tretja řvirina, ta Pařdel, s'řřtirimu perutmi, inu řřtirimu glavami, je tu Krařleřtvu tiga velikiga Alexandra v'**Gerzhki** deřřeli DB 1584, I,85b;

Deutſch. Griechenland. *Latinè.* Graecia. *Windifſch.* **Gerzka** deshela. *Italicè.* Grecia MD 1592, F5a

/ v zvezi **grčki jezik** Sa tiga volo fo one [knjige] ſpodobnu is tiga **Gerzhkiga** iesika nikar le vta Latinski, Nemshki, Lashki inu druge iesike, temuzh tudi is tih iſtih vnasho Cransko Slouenzhino sueiftu preobernene, na nouu pregledane, inu sdai peruizh letukai na dan dane DJ 1575,)(7b iz grščine;

Ti fi ^aPeter <^aPeter) Cepha v'syriſkim jesiki, Petrus v'**Gerzhkim**, ſe rezhe ena skala> DB 1584, II,11a

PRIM. **grčki**^{1,3}

AVTORSTVO: M. Č.

grčki³ prisl. [ˈgr:čki]; P 12, K 3 (DPa 1576, JPo 1578, DB 1584)

– g | èr/er | čki; ⑤

v jeziku (starih) Grkov; grško:

Letu piſmu ie ta iſti krat doſti Iudou bralu, sakai tu meſtu, kir ie Iesus bil Crishan, ie bilu blisi meſta. Inu ie bilu piſanu, Iudouski, **Gerzhki**, inu Latinski DPa 1576, 27b;

On ſe Iudouski rezhe Tomash: **Gerzhki** Didimus, Slouenski Duoizhizh JPo 1578, III,7b;

Kadar je pak Paul vshe notèr mej Sholnerje pèrpelan bil, je on djal h'Kapitanu: Smejmlj s'tabo govoriti? On pak je djal: Snafhli **Gerzhki**? Nefi li ti ta Egyptovez, kir fi pred letimi dnevi en punt ſturil DB 1584, III,74a;

H'temu tudi nej S. Apoſtel Iudash v'Gèrzhko deshelo priſhal, temuzh v'Perſianſko deshelo, kakòr ſe pravi: Is kateriga ſe vidi, de on nej **Gèrzhki** piſal DB 1584, III,133a

PRIM. **grčki**²

AVTORSTVO: M. Č.

grinta -e sam. ž [ˈgri:nta -e]; P 39, K 5 (JPo 1578, DB 1578, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– ed. im.: **grinta**; – tož.: **grinto**; – mn. im.: **grinte**; →; – or.: ①**grintami**; ⑤⑥

SLOVARSKI SKLOP

Deutſch. Grind. *Latinè.* scabies. *Windifſch.* **grinta**. *Italicè.* rognà, scabbia MD 1592, F5a;

Porrigo. *Germ.* böſer grind deß Haupts/ Erbgrind. *Sclav[.]* **grinta** MTh 1603, II,296;

Scabies. *Germ.* raud/ kretzigkeit. *Sclau.* garia, garie, kraſta, ſrab. *Carnio.* **grinta** MTh 1603, II,470

ſprememba na koži, ki nastane zaradi poſkodbe ali bolezni:

Ako nebudeſh poſluſhal ſhtime Goſpoda Boga tuoiega, tako on hozhe tebe porasiti **Grintami**, Egypskimi Bolesnami, Myhiri, gnylimi bradauizami, Gubami &c. Da ſe nebudeſh mogal osdrauiti JPo 1578, II,151a;

Koku ſe ima ſoditi od Gob, **Grint**, Bul, inu kar ie tim podobnu, inu koku ſe ima ſteimi iſtimi rounati DB 1578, 95a;

Ta GOSPDV te bo vdaril s'Egypterskimi tuory, ſtuormy na sadnici, **sgrintami** inu sgariami, de nebosh ſe mogel osdrauiti DB 1578, 173a;

Od zlovezhkih Gob. Letukaj ſe vidi de Moses ſkusi Gobe pomeni vſe ſhlaht **grinte**, Mehurje, inu Madeshe is katerih moreo Gobe poſtati, ali kir ſo Gobam podobne DB 1584, I,68a;

Kadar en Mosh ali Shena na Glavi ali Bradi kraſtou poſtane, inu Far ta madeſh ogleda, inu najde, de ſe globokéſhi vidi, kakòr je ta druga Koſha, inu de ſo ondukaj Dlake ſholté inu tanké, taku ga ima ſa nezhiſtiga ſoditi. Sakaj tu ſo gobove **Grinte** te Glave ali Brade DB 1584, I,68b;

Kadar en Mosh ali Shena na Koſhi ſvojga meſſa kaj bélugnojniga ima, inu Far vidi ondukaj, de tu bélugnojnu gyne, taku ſo tu béle **Grinte** na Koſhi ſraſle DB 1584, I,69a

℘ iz nem., prim. der Grind

AVTORSTVO: E. T.

grintav (grintov, grintav) -a -o prid. [ˈgri:ntav -a]; P 6, K 6 (TL 1561, TC 1575, DB 1578, DB 1584, MD 1592, MTh 1603)

– nedol. obl. m. ed. im.: **grint** | o/a | v; – mn. im.: **grintavi**; – ž. ed. im.: **grintova**; ⑥

ki ima ſpremembe na koži zaradi poſkodbe ali bolezni:

Ena **grintoua** Ouza/ enu cillu kardelu ouaz of[kr]juni TL 1561, 34b;

Sakaj obedan, na katerim je en tadèl, néma leššem pèrstopiti, bodi fi on flép, kruleu, s'enim zhudnim Noffum, s'enim špazhenim vudom, ali kir ima eno šreno Nogo ali Roko, ali kir je puklaft, ali kir eno mréno na Ozhefsi ima, ali kir bèrli, ali kir je **grintou**, ali garjeu, ali predèrt DB 1584, I,73b;

Deutfch. Grindig. *Latinè.* scabiofus. *Windifch.* **grintau**. *Italicè.* scabbiofo, rognofò MD 1592, F5a;

Scabiofus. *Ger.* raudig/ schebig/ kretzig. *Sclau.* gariau, kraftau, garieu, srahliv. *Carniol[.]* **grintau** MTh 1603, II,471

℘ gl. **grinta**

AVTORSTVO: E. T.

grintov gl. grintav

grski gl. grški¹⁻³

grsko (grsku) prisl. ['gr:sko]; P 2, K 2 (TL 1561, TPo 1595)

– g | er/ar | sku; ⑤

tudi v zvezi s **po** v jeziku (*starih*) *Grkov*; *grško*:

aku eden oli dua oli Try uti Cerqui šnefnanimi Iefyki, Iudouski, **Gersku** oli Latinski, poredu gouore, de ufelei ta eden isloshi tu kar šo gouurili TL 1561, 48a;

Sakaj tu ime Far (po **Garfku** Hieresus, katerimu se pravi en Far sa njegove flushbe volo, de on ofruje) ne bode vNovim Testamentu obenimu zhlovéku, temuzh le timu edinimu pravimu Farju, Iesufu Christufu, perlaftenu TPo 1595, III,4

PRIM. **grški**²

AVTORSTVO: M. Č.

grščina -e sam. ž ['gr:ščina -e]; P 2, K 2 (TE 1555, TR 1558)

– ed. tož.: gerščino; ⑤

jezik (starih) Grkov; *grščina*:

Mateush .. On ie ta perui, kir ie .. ta Euangeli šteimi Iudouskimi puhštabi inu beššedami ukupe poštauil. Du ie pag potle ta išti uto **Gerfzhino** preobernel, se štonouitu ne uei TE 1555, A1b;

S. Iansh. I. Cap. pišhe, De ie Iesus knemu dial, Ti fi Simon Ionau fyn, ti bosh Cefas imenouan, katera beššeda Cefas, se isloshi na **Gerszhino** Petrus, na slouenszhino kamen TR 1558, f1b

AVTORSTVO: M. Č.

grški¹ (**grški, grski**) -ega posam. ['gr:ški -ega]; P 3, K 3 (TT 1577, TT 1581-82, TPo 1595)

– m. ed. mest.: g | er/ar | š/s | kim; ⑤

v zvezi **po/v grškem** v jeziku (*starih*) *Grkov*; *grško*:

[Zveri] imaio zhes se eniga Krala, eniga Angela is tiga predpoda, kateriga Ime ie po Iudousku Abaddon, inu po **Gershkim** ie nemu ime Appollyon, tu ie konzhauez TT 1577, 326, podobno tudi TT 1581-82;

Tu se pravi ta beššédiza lotria, **vGarfkim** Kybia, na Nemšku, Wirfelšpil po Slovenfku, Burflovaygra TPo 1595, I,282

PRIM. **grški**²

AVTORSTVO: M. Č.

grški² (**grški, grski**) -a -o prid. ['gr:ški -a -o]; P 47, K 15 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TAr 1562, TO 1564, TPo 1566, KB 1566, TL 1567, KPo 1567, TC 1575, TT 1577, JPo 1578, TT 1581-82, TPo 1595)

– m. ed. im.: gerški; – rod.: g | e/è | r | š/s | kiga; – tož.: gerški; – mest.: ger | š/s | kim; – mn. im.: gerški; – or.: gerškimi; – ž. ed. im.: ger | š/s | ka; – rod.: gerske; – tož.: ger | š/s | ko; – mest.: g | er/ar | š/s | ki; – mn. im.: ger | š/s | ke; – tož.: g | er/èr | š/s | ke; – mest.: gerških; – s. ed. im.: geršku; – tož.: geršku; ⑤ ⑥

ki se nanaša na (staro) Grčijo ali (stare) Grke; *grški*:

Onu ie tudi ofgorai nad nim tu pišmu bilu piššanu **Sgershkimi**, inu slatinskimi, inu Siudouskimi puhštabi TT 1557, 248;

Ta beššeda Anatema ie **Gershka**, pomeni, bodi preklet TL 1561, 53a;

ty Kerfzheniki vtih **Gershkih** Deshelah pruti Iutroui, ne fo glih šteimi kir fo pod rymsko Shcoffio bili, tiga velikiganozhniga Prafnika, inu na en dan dershali TAr 1562, 76a;

Vtim zhaffu kadar fo Criftus inu ty Iogri po Iudouski Desheli hodili fo po vfeh Iudouskih inu **Gerskih** Meiftih, Synagoge tu ie, Shule bile TO 1564, 78b;

Organum .. ie ena naredba šdefetimi štrunami naloshz [= nalašč] htim Peifnom šturiena, Ima eno formo inu shtalt koker ta **Gershki** pushtab Deltha, ima en lep vefel lubefniui glaß, koker ena Violeta, oli koker ene dobre Laute oli Gofli TPs 1566, 1b;

Na take Exemple inu shtraifinge Boshye, kir ie Bug zhes Iudouske, Afiske, Syriske, egyptoue, Affriske inu potle zhes Europo, Traciske, zhes **Gershke**, Vogerske, Hrouaske inu Slouenske Deshele poslal, imamo mi fimisliti, inu pred nimi se prefrashiti inu bati TL 1567, 22a;

Asio inu Africo inu **Gèrške** deshele ie [Bog] tako sapuſtil, da fo ob kàrfhanfko Vero pèrſhle KPo 1567, XXIb, podobno tudi JPo 1578;

Anti, je ena **Gershka** beſſeda, tei mi prauimo ſubper TT 1577, 377;

ona [Marija] ta velika Doctorza inu Prerokynja .. te lube Elizabethe peiftinja inu Kluzhariza poſtane: inu my ſanikerni ludje, kakor hitru eden nas le eno Latinfko, **Gerfko** ali Ebreifko beſſédizo ſna inu vmej, taku od oferti ne vejmo, kej bi my imejli oftati. Nas bi imejli ſ'jaizi luzhati, eniga ſ'tem drugim TPo 1595, III,133

/ tu Kraleuſtuu **Gershku**, nei zhes pul drugu ſtu leit ſtalu TL 1567, 20b *imperij Aleksandra Velikega in heleniſtična kraljeſtva, na katera ſe je razdelil po njegovi ſmrti*

/ NEkadai pred veliku ſtu leit, ſo ſe ty **Gershki** inu Latinfki Shcoffi, ſa volo tih Prafnikou, neruezh ſa Velikonozhni, fylnu kregali TO 1564, 129b *pripadniki grškega, vzhodnega obreda*;
Od tih kerszhanski Pildou inu tih Suetnikou te Cronike piſſeio[!], De peruizh vti ſtari kerszhanski Cerqui vmej **Gershkimi** kerszheniki inu Rymskimi, ſa volo tih Pildou .. ie bil velik inu dolg kreig .. Ty eni ſo te Pilde vti Cerqui hoteli imeiti .. Ty drugi **Gershki** kerszheniki pag, ne ſo hoteli kratku tih Pildou imeiti TC 1575, 261-262

/ zemljepisno ime, v zvezi **Grška dežela** Paulus .. pride uto **Gershko** deshelo, inu undu doperneſſe try meſice TT 1557, 398 *Grčijo*;

S. Ambroſh Shcoff Vmailondi, ie tudi od tiga Gmain Folka inu Kerfzhenikou Iſuolen. Inu vtih Duhouskih Praudah inu Iſtoriah, ſe lahku ſamerka, koku ie leta dobra ſtara Nauada doli priſhla, Inu koku ſo to iſto ty Papeſhi premenili, kateri ſo tu Iſuolene le na Corarye poluſhili .. Tiga per tih peruih Kerfzhenikih nei billu, koker ſe tu is tiga Pyſma tih Shcoffou is te **Gerske** Deshele, ſadoſti ſpryzha TO 1564, 70a;

Sa tiga volo ga [papeža] Bug tudi gvifhnu bode groſovitu ſhtrafal, de on bode ſmote poſlal, inu bode rotyrarſke duhove ſ'mozhio puſtil priti, kateri bode ta Evangelium prozh vſeli. Kakor **v'Garfhki** desheli, inu drugih deshelah ſe je ſgudilu, ker ſdaj ta Mahomet regira TPo 1595, II,262

/ v zvezi **grški jezik** mi [smo] tudi gledali na tu preurazhene tih nouih inu ſtarih vuzhenikou, kateri fi[!] ta nou Teſtament is tiga **Gerskiga** Iefika, vta Latinfki, Nemſhki inu vlaški preobernili TE 1555, A3a *grščine*;

Sakai naſhi ſlovenſki puhſtabi imena imaio, po Iudovſkiga inu **Gèrſkiga** iesika ſhegi KB 1566, A2b;
kateri Cerqui ty Nemci prauio kirchen, letei obei beſſedi ne ſo Slouenske, Nemſhke ne latinfke[!]. Latinfki is **Gershkiga** Iefika prauio tei Cerqui Eccleſia Catholica TC 1575, 83

PRIM. **grsko**

PRIM. **grški**^{1,3}

AVTORSTVO: M. Č.

grški³ (**grški, grski**) priſl. [ˈgrːʂki]; P 11, K 8 (TE 1555, TT 1557, TR 1558, TL 1561, TL 1567, KPo 1567, TT 1577, TT 1581-82)

– g | er/èr | š/s (KPo 1567, CLXIIIb) | ki; ☹️

v jeziku (starih) Grkov; grško:

Hdrugimu vom poueimo, de mi uletim naſhim preurazhenu, ſmo ueden imeili pred ſebo, ta praui ſtudeniz tiga Nouiga Teſtamenta kir ie **Gershki** piſſan TE 1555, A3a;

Inu kadar ie Paulus glih uta Camp imel pelan biti, rezhe Kuifſhimu Altmanu, Smem li ſtebo gouoriti? On prauí, vmeiſh ti **Gershki**? Nei li ſi ti ta Egiptouezh[!], kir ſi pred leteimi ni eno ſmeſhnauo ſturil TT 1557, 406, podobno tudi TT 1581-82;

Ta Angel utim nega Selftui od Buga hti Diuici Mary prauí nerpoprei, CHERE **gershki**, tu, ie VESSELI SE TR 1558, c3b;

S. Ieronim piſhe, de po vſi Afy ſo **Gershki** gouurili TL 1561, 74a;

Per tei bešfedi Slushabniki, katerim **Gershki** prauio, diaconi, se mogo tih Farmoshtrou inu Pridigarieu Pomozhniki katerim Crainci Podrushniki prauio, oli Shpitalmoshtri .. kir hote Fary biti, faštopiti TL 1567, 61b; Sakai mesto, na katerim ie Gospod krishan, ie blisò Méfta bilu Inu pifano ie bilu Iudovfki, **Gèrfki**, inu Latinfki KPò 1567, CLXIIIb

PRIM. **grški**²

AVTORSTVO: M. Č.

guba¹ -e sam. [ˈguːba -e[?]]; P 47, K 8 (TT 1557, DB 1578, DPr 1580, DB 1584, BH 1584, MD 1592, TPò 1595, MTh 1603)

– ed. im.: **guba**; →; – dv. im.: **gub** | e/ej; – tož.: **gub** | ej/e; – mn. im.: **gube**; →; ☹

SLOVARSKI SKLOP

Simplex, ena **guba**, ein fach. Duplex, dvei **gubei**. Triplex, tri **gube**. Quadruplex, štiri **gube**. Quintuplex, pet **gub**. Sextuplex, šest **gub**. Septuplex, sedem **gub**. Octuplex, ošam **gub**. Noncuplex, detvet[!] **gub**. Decuplex, defet **gub** .. Quotiplex? Kulikugub? BH 1584, 74;

Triplex. *Germ.* Dreyfach/ dreyfaltig. *Sclav.* trygube MTh 1603, II,651

1. kar nastane pri zmečkanju ali zapognjenju tkanine; **guba**, *pregib*:

Posponitur Cardinalibus numeris vox, **guba**, latinis plicam, Germanis fach, vel falt significans BH 1584, 74; *Deutsch.* Falt. *Latine.* plica. *Windisch.* garba, **guba**, fald. *Italicè.* piegatura, piega MD 1592, D5a

1.1 v zvezi dve **gube** ki ima en del položen čez drugega; *prepognjen*:

TA praudni Naperfnik imash šturiti kakor Effod, is Slata, gelih shyd, Shkarlata, Karmeshina, inu is šukanih belih Shyd. Shtyriuoglašt ima biti, inu duei **gubei**, eno dlan dolg, inu eno dlan širok ima biti DB 1578, 73a;

Pet Tebihou imash po febi vkup špeti, inu sheft Tebihou tudi po febi, de ta shefti Tebih duei **gube** bode pred to Vtto DB 1578, 71b

/ Ona [vrla žena] se neboji svoji hišni fnegá: šakaj vfa nje drushina ima dvej **gubej** gvant. Ona fi fama odeje dela DB 1584, I,328a

2. z izrazom količine *izraža toliko ponovitev, kot jih določa dopolnilo*:

Obtu ty ludie inu ty falsh Vuzheniki, kir drugdi .. koker per Criftufu skuš to Vero, odpuska tih grehou inu gnade Boshye izzheio .. ty ifti grošouitu na duei **gubei** Greshio TT 1557, x1a;

Povèrnite njej, kakòr je ona vam povèrnila, inu šturite njej dvujo **gubo** po nje delih: inu s'katerim peharom je ona vam natakala, natozhite vy njej dvakrat tulikajn DB 1584, III,148b;

Sa valhe sashmaganje imate dvej **gubej** prejeti .. Sakaj ony imajo dvakrat tulikajn prejeti v'fvoji desheli DB 1584, II,24b;

kir v'nidu inu šourafhtvu leshe inu v'drugih greihih, aku negredo sa tiga volo k'Sacramentu, ti v'dve **gube** greshe: Pervizh kir oni ferda nepufte .. H'drugimu kir oni supar tu porozhenje Chriftufevu od Sacramenta taku olgu oftaneo TPò 1595, I,196

/ Sakaj ta Mezh bo dvej **gubej**, ja, try **gube** prišhàl, en Mezh h'daulenju, en Mezh velikiga poboja DB 1584, II,69b *bo dvakrat, trikrat zamahnil*

3. z izrazom količine *ki ima toliko delov, enot, kot jih določa dopolnilo*:

Crajnški. Dvej **gube** *Slovenški.* *Besjashki.* Dvojštrok DB 1584, III,CcIVa;

Sakaj try **gube** shnora se nikar lahku nerefèrgera DB 1584, I,329b *trojna*;

Papešh eno tryfoh ali try **gube** krono nofsi TPò 1595, III,103

3.1 ki ima toliko vrst, kot jih določa dopolnilo:

Pole, taku sna Bug fvoje vlovlene lude troštati inu poštovati, de on is eniga Purgarfikiga Synu, tiga opufzheniga Ierusalem, štury eniga dvej **gubej** Cefšarja, v'Babeli inu v'Peršij DB 1584, II,94a

3.2 pri katerem se količina česa poveča tolikokrat, kot določa dopolnilo:

kadar šta tja zhes prišhla, je Elia djal k'Elisu: Profsi, kaj ti imam šturiti, prejden bom od tebe vset. Elisa je djal: De bo tvoj duh pèr meni ^bdvej **gubej** <^bDvej **gubej**> Elisa neprofsi, de bi Eliau Duh dvuji ali dvej **gubej** se njemu dal, ker je vfaj le en Duh .. temuzh dvej **gubej** muzh tigaištiga S. duha, de bi mogèl mozhèifhi inu vezh predigovati kakor Elias, ali kakòr je on do tiga mal predigoval> DB 1584, I,203a

4. kalkirano po nemščini, v zvezi v eno **gubo** *preprost, nezapleten*:

Deutsch. Eynfältig. *Latine.* simplex. *Windisch.* préprost, v'eno **gubo**. *Italicè.* sempio, semplice MD 1592, D3b

AVTORSTVO: M. Č.

guba² gl. goba

guban -a -o prid. [ˈguːban -o]; P 1, K 1 (JPo 1578)

— nedol. obl. s. ed. rod.: gubanoga; ⑤

ki kaže znake gob ↗2; gobav:

Naemam ie bil fardit inu ie rekal, Iaft sam menil da ta Prorok hozhe vun kmeni prit inu stoiezh poklizati to Ime suoiega Gospoda Boga nad mano, inu da fe hozhe sruko dotaknuti tiga **Gubanoga** mefta inu me osdrauiti JPo 1578, II,153a

AVTORSTVO: M. Č.

gubav gl. gobav

gubavec gl. gobavec

gubavi gl. gobavi

gubavost -i sam. ž [ˈguːbavost -i]; P 1, K 1 (JPo 1578)

— ed. mest.: gubavosti; ⑤

nalezljiva bolezen, za katero so značilne bolezenske spremembe kože; gobavost:

PREN. Inu kadar fe Vdusheuni **Gubauofti**, Sgrehi inu kriuiim Vkom oskrunieni pozhutimo: Tako imamo Hchriřtufu hiteti, inu ga fa pomozh profiti JPo 1578, II,155a

AVTORSTVO: M. Č.

guilhadi [daj. ed.] gl. gnilad

gust gl. gost¹

gvelb (gvelb, gbelb) -a sam. m [ˈgveːlb -a]; P 18, K 5 (TPs 1566, BH 1584, MD 1592, TPo 1595, MTh

1603)

— ed. im.: g | v/b | elb; — mn. mest.: gvuelbah (TPo 1595, I,256); ⑥ ⑤

SLOVARSKI SKLOP

Testudo. *Germ.* Gewelb/ Schwiboggen. *Carnio.* **gvelb** MTh 1603, II,622;

Crypta. *Germ.* ein Gruben/ ein Gewelb vnder der Erden. *Sclavon.* jama pod femlo. *Carniol.* **gvelb** MTh 1603, I,372

1. izbočena nosilna konstrukcija nad prostorom; obok, lok:

Ty Verni hualio Boga fa vse dobre lipe inu nuzne rihzy .. Inu fe zhudio, De tu Nebu ie taku ftuarienu inu stoy koker en **gbelb** pres ftebrou, inu ie polnu luzhy inu fuitlobe TPs 1566, 186a;

Deutsch. Schwibogen. *Latinè.* arcus. *Windifch.* **gvelb.** *Italicè.* volto di fabrica, arco MD 1592, O1b;

Tu svifhajo ty vfakdani Exempla, de takovi ludje, kateri vnih lebni fo le po denarjih inu Blagej trahtali, na pullednim konzu ne fo mogli fe teh navajenih mifsal vbrani. Kadar bodo s' Boshjo Befsèdo potroftani, taku ony nizhefser ne faftopio, kir fo fdrugimi mifsalmi obdani, fhpanzyrajo tazhas stejmi mifsalmi vtejh regiftrah, na Tergu po **vGvuelbah** [!], miflio fdaj na leta, fdaj na uni dolg TPo 1595, I,256

1.1 kar se dviguje nad čim in je podobne oblike kot taka konstrukcija; obok:

Kadar bi vſhe takova Vera mozhna inu terdna bila, kakor tiga Preroka Ionasa, kateri je vtej Baleni noter do tretyga dne oftal, taku bi ony bily kMurju inu kValuvam mogli rezhi: Byte le lefem noter, taku mozhni vy nejmate biti, de bi vy ta zholn okuli svernili, Inu kadar bi je vy lih dokoinali, taku hozhmo my vſaj vſrejdi Morja en **gvelb** najti, vkaterim bomo fuhi fidejli, inu nikar vtonili. Sakaj my imamo eniga Boga, ta nas more obdershati inu ohraniti, nikar le na Murju, temuzh tudi v'Murju, inu pod Murjom TPo 1595, I,111

℥ iz nem., prim. avstr. **gwelb**

AVTORSTVO: A. L. R.

gvelban -a -o del. [ˈgveːlban]; P 2, K 2 (KPo 1567, JPo 1578)

— nedol. obl. m. ed. im.: gvelban; ☹

ki ima nad sabo izbočeno nosilno konstrukcijo; obokan:

Kadár ie te befede od Cefara flifhal, pelia Iesufa vankaie inu fede na Rihtnistol, v'tém meštu, kije fe imenuie Iudovski Gabbatha: en **gvelban** gank KPo 1567, CLXIa, podobno tudi JPo 1578

ℳ gl. gvelb

PRIM. gvelbati

AVTORSTVO: A. L. R.

gvelbati -am glag. nedov. [ˈgveːlbatɪ -am]; P 1, K 1 (DB 1584)

— sed. ed. 2. os.: gvelbaš; ☹

kdo; kaj, s prisl. določilom sredstva *delati kaj izbočenega nad čim:*

SVitloba je ta gvant, kateri ti [Gospod] na febi imafh: Ti refprofitrafh Nebu, kakòr en Tebih. Ti je osgoraj **gvelbafh** s'vodo: Ti fe osgoraj po oblakih vosifh, kakòr na enih kullih, inu hodifh po perutah tige Vejtra DB 1584, I,305b

ℳ gl. gvelb

PRIM. gvelban

AVTORSTVO: A. L. R.

hebrajski (ebrejski, ebrajski, hebrajski) -a -o prid. [hebˈraːjski -a -o]; P 16, K 3 (DB 1578, DB 1584, TPo 1595)

— m. ed. mest.: ebr | e/a | jskim; — ž. ed. im.: ebr | a/e | jska; — tož.: ebr | e/a | jsko; — mn. im.: ebrejske; — daj.: ebr | e/a | jskim; — s. ed. im.: hebrajsku; ☹

ki se nanaša na starozavezne Hebrejce; hebrejski:

Sakai Lazarus ie tu **Hebraifku** ali Iudoufku ime Eleazar, inu fe pravi tulikain, kakor Bug TPo 1595, II,119

/ Kadar vy **Ebreiskim** Shenam pomagat, inu na Stolzi vidite, de ie Syn, tako ga vmorite: Aku ie pak Hzihi, taku naj shiue DB 1578, 48b *Hebrejkam*

/ Lete dve bessed Korba inu Konez, imajo **v'Ebreifkim** jesiki skoraj en glas DB 1584, II,113a *hebrejščini;*

Fariseus pak fe pravi v **Ebraifkim** ali Iudoufkim jesiku, tulikain, kakor eden kir je sam fui oli odlozhen TPo 1595, II,197

/ LEte Buque [Prva knjiga Makabejcev] fo tudi téh ene, katere fe **v'Ebraifko** Biblio ne lhtivó: Najfo oné lkoraj eno takovo visho dershé sgovorjenjem inu s'besfedami, kakòr druge Buqve S. Pifma DB 1584, II,178a *judovsko sveto knjigo*

/ Miha je v'pèrvim Capituli teshak, tu dela **Ebraifka** Grammatica, inu nuza veliku besfed, kir fo fi podobne na isrezhenju DB 1584, II,116a *slovnica hebrejščine*

AVTORSTVO: A. L. R.

helce (jelce, helce, elce) -a sam. s [ˈheːlce -a]; P 8, K 4 (DB 1584, BH 1584, MD 1592, MTh 1603)

— ed. im.: je/he/e (MD 1592, F8a) | lce; — rod.: helca; — tož.: jelce; ☹

del priprave, zlasti noža ali meča, namenjen za držanje z rokami; ročaj, držaj:

Ehud pak je ftegnil fvoje levo roko, inu je vsel ta mezh od fvoje defne bedre, inu ga je pahnil v'njegou trebuh, de je tudi **jelce** sa oftrim notèr fhlu, inu maft je **jelce** sapèrla, (sakaj on nej mezha is njegoviga trebuha vsel,) de fo gouna od njega fhla DB 1584, I,134b;

Helze, za, Capulus, Messerhefft BH 1584, 61;

Deutsch. Handhebe. Latinè. manubrium. Windisch. dershahi, elze. Italicè. manico MD 1592, F8a;

Capulus. Germ. das Hefft. Slav. jelze MTh 1603, I,217

ℳ iz nem., prim. srvn. **helze** (das Gehilz)

AVTORSTVO: M. T.

henati gl. jenjati

jeklo (aklo, eklu, jeklu) -a sam. s [ˈje:klo -a]; P 7, K 5 (JPo 1578, DB 1584, TtPre 1588, MD 1592, MTh

1603)

— ed. im.: **je** (Megiser)/**a** (Juričič) | **kl** | **u/o** (Juričič); — rod.: **a** (Juričič)/**e** | **kla**; — tož.: **a** (Juričič)/**e** | **kl** | **o** (Juričič)/**u**;

Ⓥ Ⓜ

zelo trdna železova zlitina z majhno količino ogljika in drugih kovin; jeklo:

Kay fo ty Kliuzhi, katere ie Christus dal Petru, Inu tem drugim Apostolom? Leti Kliuzhi neifo is kakoue Materie storieni, slafti is Shelesa, **Akla**, tudi neifo Zhloueska oblaft JPo 1578, III,54b;

Deutsch. Stahel. Latinè. chalybs. Windifsch. jeklu. Italicè. acciaio MD 1592, D8b;

Chalybs. Germa. stahel. Sclav. krefalu, jeklu MTh 1603, I,247

/ Nepomaga tadai shegnana Sol, Voda, Roshe, Zuetie inu Suezhe, nishtar ktemu pregnaniu Hudizha? Kadar Hudizh nishtar nemara sa Arnosh, Shpes, Mezh, tudi nikar sa Sheleso ni **Aklo**, kakor Iob gouori, kay tadai mara sa Sol, Vodo, Roshe, Zuetie inu Suezhe JPo 1578, III,30a;

Hudizh se nepreshene s'mezhom: on ie en Duh, fatu on nishtar nemara fa **Eklu** inu Shelefu, fa shstrike, ogin ali Mezh TtPre 1588, 52 *predmete iz jekla*

/ Inu tudi pod Semlo pufty GOSPVD Bug fvojo vfigamogozhoft viditi, ker tulikajn shlaht rud, od slata, frebra, shelesa, **ekla** inu drugiga brona, daje, katere pod Semlo raftó DB 1584, I,aIIb *rud, iz katerih se pridobiva jeklo*

Ⓢ iz nem., prim. srvn. **eckel**

AVTORSTVO: M. T.

jelce gl. helce

jenjati (ejnati, enjati, ejnjati, enati, jenjati, henati) -am glag. dov. [ˈje:njati

-am]; P 41, K 11 (KPo 1567, DJ 1575, JPo 1578, DB 1578, DB 1584, DM 1584, MD 1592, TPo 1595, TtM 1595, ZK 1595, MTh 1603)

— nedol.: **e** | **jn/jnj/nj** | **ati** / **henati** (MTh 1603, I,246); — sed. ed. 1. os.: **enjam**; — 3. os.: **e** | **jn/jnj/nj** | **a**; — mn. 3. os.: **e** | **jn/jnj** | **ajo**; — vel. ed. 2. os.: **e** | **nj/jn/n/nj** | **aj** / **jenjaj** (JPo 1578, II,97a); — mn. 2. os.: **ejnajte**; — del. na -l m. ed.: **e** | **jn/nj** | **al**; — ž. ed.: **ejnala**; — s. ed.: **ejnalu**; Ⓜ

SLOVARSKI SKLOP

Crajnſki. Nehati Slovenſki oli Besjazhki. Ejnati, preftati, oftaviti DB 1584, III,CcVIa;

Deutsch. Ablaffen. Latinè. cessare. Windifsch. enjati, nehati. Italicè. tralafciare, cessare, non continovare MD 1592, A1a;

Ceffo. Lat. cello, defino. German. auffhören/ ablassen. Sclav. einati, nehati, od nega pustiti.

Carinth. henati MTh 1603, I,246

1. ne nadaljevati dejavnosti, kot jo določa sobesedilo; prenehati:

a) kdo/kaj:

Osnani Befedo Boshijo, inu ne **enai**, fi bodi Vra alli ne, fvari, priti, opominai sovfo krotkoftio inu ūkom KPo 1567, XXXIIIb;

Moie dette, aku fi greishil, taku **einai**, inu profsi de ti tudi ta perui greh odpufzhen bode DJ 1575, 84;

Inu ako reko, nepriganiai prevezh, hozhmo radi iti satabo, taku **neieniai**, tamuzh vſelei primoravai, priganiai, inu kako S. Paua gouori 2. Timo:4. Pridigui nom to Befedo JPo 1578, II,97a;

z nedoločnikom Inu ta GOSPVD ie prozh fhel, kadar ie bil **einal** s Abrahamom gouoriti, inu Abraham ſe ie supet vernil na ſuoie meſtu DB 1578, 15a;

Iej kakòr en zhlovik, kar ti je naprej poſtaulenu, inu neshri preſilnu, de ti ſovrash nebodeo. Sa poſhtenja volo ti **ejnjaj** narprejd, inu nebodi neſiten poſhreshnik, de v'nepriasen neprideſh DB 1584, II,165b;

Divje Svirine, Shkarpyani, Kazhe, inu Mezh, ſo tudi k'mafzhovanju ſtvarjeni, de te Neverne konzhajo. Sveſſeljem ony ſture njegovu porozhenje, inu ſo priprauni, ker on nyh potrebuje na Semli, inu kadar ūra pride, taku ony **neejnajo** DB 1584, II,169b;

Téh reunih Molitou ſkusi oblake gre, inu **neejnja**, dokler k'njemu pride, inu nenehá, dokler ta ner viſhi v'tu pogleda DB 1584, II,167b;

KAteri v'hudih shejlah tizhy, ta je kakòr en gorezh ogin, inu **neenja**, dokler ſe ſam nefeshge DB 1584, II,162b;

Sa leto gnado jeſt proſim, GOSPVD jeſt **neenjam**, dokler moje duſhe netroſhtalh, inu h'pokoju nepèrpravilh DM 1584, LXXXVI

b) z vezljivostjo, kalkirano po nemščini, kdo; od česa:

Obtu fe preobèrni h'GOSPVDV, inu pufti od gréhou. Profi GOSPVDVA, inu **ejnjaj** od hudiga DB 1584, II,160a; po tuji prevodni predlogi Bitte den HERRN/ vnd höre auff vom bösen LB 1545, 1775;

O GOSPVD jeft vidim de jeft od pregrehenja nemorem **ejnjati**, jeft fe tiga hudiga nemorem navelizhati TPo 1595, I,193

2. kdo; od česa *za določen čas ne nadaljevati česa; prekiniti:*

Sedem dny imate opreifen Kruh ieifti, inu ta perui dan imate **einati** od Quafniga Kruha vuashih hyshah DB 1578, 58a

3. kaj *izraža konec obstajanja; prenehati:*

Inu tu garmeine inu Tozha ie **ainala**, inu desh nei vezh kapal na Semlo. Kadar ie pak Farao vidil, de ie desh, inu garmeine, inu Tozha **ainala**, ie on supet pregreishil DB 1578, 56a;

Kakor dolgu bo Semla štala, nema **einati** Seitva inu Shetua DB 1578, 7b

ℳ iz nem., prim. bav. **hengen**

PRIM. **gorienjati**

AVTORSTVO: A. L. R.

knil gl. gníl

kulikugub [kolikokraten] gl. guba¹, koliko

nar flisigiš gl. flisigiš³

parizeus gl. farizeus

pfu medm. [ˈpfu(?)]; P 1, K 1 (TT 1557)

– pfu; ☉

izraža, da govorcu kdo/kaj vzbuja odpor, se mu zdi vreden prezira; fuj:

FRAZELOGIJA

– **pfu te bodi** *izraža govorčevu zgražanje, ogorčenje nad kom/čim; fuj te bodi:*

ty kir fo mumu shli, fo ga [Jezusa] shentouali inu streffouali nih glaue, tar diali, **Pfu** te bodi, Ti fi ta kir ta Tempel refualuiesh, inu špet utryeh dneš šafidash. Pomagai šam šebi, nu puidi doli is Crysha TT 1557, 150

AVTORSTVO: A. J.

pfuj gl. fuj

po gostim gl. gosto¹, po¹

preča gl. frača

trigube gl. guba¹, trije

vajhtati gl. fajhtati

vercerati gl. fercerati

verdamnan gl. ferdaman

verdamnast gl. ferdamnost

verdamnati gl. ferdamati

verdamnene gl. ferdamanje

verfolganje gl. ferfolganje

verfolgati gl. ferfolgati

vgližni [mest. ed.] gl. gleženj, v

vgvuelbah [mest. mn.] gl. gvelb

viertel gl. firtelj

vlisati se gl. flisati se

Iz recenzij

Predložena znanstvena publikacija nadaljuje in nadgrajuje visoko zastavljena merila na področju zgodovinske leksikografije ter nedvomno predstavlja metodološki vzor sodobne priprave slovarjev v širšem mednarodnem prostoru. V slovar je premišljeno vključen bogat nabor znanstvenih izsledkov, ki so bili potrebni za zagotovitev tako vsestranskega prikaza besedja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. Z uporabniškega vidika je slovar dragocen za spoznavanje pomena in značilnosti rabe starejše slovenske leksike oz. za razumevanje starejših slovenskih besedil, ki bi jih zaradi časovne oddaljenosti sicer težko do popolnosti spoznali zgolj na osnovi lastne jezikovne kompetence. Obenem pa bo sistematičen in natančen prikaz besedja omogočal tudi nove jezikoslovne raziskave in spodbujal k ukvarjanju z jezikovnozgodovinskimi ter jezikovnorazvojnimi vprašanji.

Natalija Ulčnik

Delo *Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja 2024* je razlagalni zgodovinski slovar, ki prinaša sodoben jezikovni opis najstarejše knjižne slovenščine. /.../ Prinaša popoln popis pomenskih, slogovnih in oblikoslovnih pojavov pri posamezni iztočnici. /.../ Avtorji izčrpno upoštevajo relevantno literaturo. Poleg seznama virov, ki so urejeni kronološko, delo prinaša tudi izbor znanstvene literature. /.../ *Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja 2024* predstavlja dober model za pisanje zgodovinskih slovarjev tistih narodov, ki so v določenih zgodovinskih obdobjih premogli nižjo tiskano in vrstno produkcijo v primerjavi z večjimi narodi z daljšim knjižnim delovanjem. Model temelji na popolnem izpisu in tako prinaša boljše informacije o knjižnem besedju, tako kvalitativne kot kvantitativne, ki je v slovarskem delu podrobno predstavljeno, kar viša samo obvestilnost slovarja.

Nina Ditmajer Prando